

קובץ גליונות

פרשת כי תשא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מדרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א
ומדרן הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א בטחינת הימים לחג הפסח

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:02	6:14	6:54
בני ברק	5:16	6:16	6:51
קרית ספר	5:11	6:15	6:53
בית שמש	5:01	6:15	6:54
אופקים	5:10	6:17	6:53
חיפה	5:09	6:15	6:52

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת רבי מאיר מימון בן רבי אברהם ז"ל פרץ

לעסק מתפתח בענף הספרים בבני ברק
דרוש עובד בכיר (עם אפשרות לקידום) לעבודה מעניינת ומלאת סיפוק

דרישות התפקיד:

ראש גדול, הבנה וניסיון בענף הספרים התורניים, יצירתיות ומעוף, חוש עסקי, הבנה בשיווק, יחסי אנוש מעולים, כושר ארגון, התמצאות במחשבים ודיגיטל

קו"ח למייל: MY7733511@gmail.com

**שהשמה
במעונם**

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב

הרה"ג ר' רפאל מאיר שליט"א לרגל שמחת **נישואי בתו** תחי' בשעטו"מ

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

גיליון מס' 553 פרשת כי תשא
תשפ"ד שנה שנים עשרה

גליון זה יוצא
לזכות סבי היקר
ר' יוסף יעקב בן בלומה
לרפו"ש בתושח"י

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - שנה מעוברת

והיינו דשנה ידיה אינה בת י"ב חדש כיון דירד לשדהו בחדש העיבור).
ונשאל רבינו דדילמא רק בבתי ערי חומה איכא דין דשנה תמימה, אבל לגבי בר מצוה כיון שבתאריך זה כבר היה בעולם נמצא דעברו עליו כבר י"ג שנה, ענה לו רבינו גם בבר מצוה צריך שיהיה שנים תמימות ואפשר דילפי' ליה מבתי ערי חומה, (שם) וכ"כ הברכי יוסף סי' נ"ה סק"ח בשם השיטה מקובצת ערכין ל"א ב' או ח' ו"ע"ש עוד שאמר רבינו, דב' חדשי אדר כחדש אחד ניהו, ממילא אע"ג דאיהו כבר היה בעולם בא' אדר ב', מ"מ בעי י"ג שנים מזמן לידתו, וכיון דתרווייהו אדר ע"כ חשיב כנולד בכ"ט אדר דפשוטה, וכו' שלא הגיע יום זה אינו מתחייב במצוות).

נולד בל' אדר א' בשנה מעוברת והבר מצוה בשנה פשוטה
עוד נשאל רבינו זצ"ל, במי שנולד בשנה מעוברת בל' אדר הראשון, והשנה שבה הוא מגיע למצות היא שנה פשוטה, שאין בה ל' אדר, מתי הוא נעשה בר מצוה, והשיב רבינו זצ"ל בר"ח ניסן, (שם סי' ת"א ועי' בירור הלכה שכ"כ בשם מרן הקה"י זצ"ל).

נולד בל' שבט בשנה פשוטה מתי נעשה בר מצוה
נשאל רבינו זצ"ל, הנולד בשנה פשוטה בל' שבט והשנה הי"ג היא שנה מעוברת, אימתי נעשה בר מצוה האם בל' שבט או בל' אדר הראשון, והשיב, בשבט, (שערי ציון ח"א שיח חיים עניני שנה מעוברת אות ה).

ה'חובות' של רבינו זצ"ל בשנה מעוברת
שאלו לרבינו זצ"ל, אם נכונה השמועה שבשנה מעוברת יש לו יותר זמן לכתובת ספריו, והשיב רבינו, זה נכון, שתמיד בשנה מעוברת היה לו יותר זמן לכתובת הספרים, אבל אמר, השנה הענין אחרת משום שיש הרבה מכתבים שצריך להשיב עליהם וזה גוזל הרבה מזמנו, ובסוף השנה לפני פסח יש פחות 'חובות' בלימוד משום שאז נמצא אחר סיום הרמב"ם והשו"ע והירושלמי, ונשארים רק קצת דפים מהבבלי שצריך ללמוד מחובות הלימודים היומיים. וביום י"ד אדר א' אמר רבינו, שעדיין אוהז בסדר טהרות ובקרב מתחיל מסכת נדה' ביומיים הראשונים לומד כרגיל שמונה דפים ואח"כ יורד לדף ליום מפני שהשנה מעוברת והסיום עושה בערב פסח, (להדבק ח"א עמוד רפ"ח, ס' החובות עמוד ל"ט). רבינו אמר בשנה מעוברת בחודש אדר ב' אני לומד פחות דפי גמרא ליום אז בדרך כלל יש לי זמן יותר לכתוב את הספרים, (מנחת תודה עמוד ר), בזמן ימי השבעה על אחותו הרבנית ברמן ע"ה כשידברו עם רבינו מה יהיה עם החובות אמר שזו שנה מעוברת ויהיה קל יותר להשלמים, ושאלו איך היה בשנת האבל על אביו מרן הקה"י זצ"ל, ואמר שאינו זוכר ופעם אחת השיב שגם אצל האבא וגם אצל האמא היה שנה מעוברת, (ספר החובות פ"ג עמוד ל"ח).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אגל זצ"ל תנצב"ה

לקראת יום הארצות השני לרבנו זצוק"ל סיימנו בימים אלו את עימוד הספר
"דברי שי"ח" חלק ב' ובו 700 עמודים על עניני המועדים על פי מועדי השנה
הזמנות מיוחדות להקדיש ולהנציח בספר חשוב זה לפרטים: 053-3145900

עורך: יצחק גולדשטוק

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

טוהר הארץ לביאת משיח בשנה מעוברת
כתב רבינו זצ"ל, במש"כ בקרא דחזקאל (פל"ט י"ב) אחר מלחמת גוג ומגוג, וקברום בית ישראל למען טוהר את הארץ שבעה חדשים, דיש ליתן טעם למה דוקא שבעה חדשים, ויש לומר ע"פ המבואר בטור (או"ח סימן ת"צ) בשם רבינו האי גאון זצ"ל, דמלחמת גוג ומגוג יהיה בחג הסוכות, ויש להטהר מהחג ועד הפסח שיוכלו ישראל להביא עכ"פ פסח שני בטהרה, ואם נימא שהשנה שמשיח יבא בא תהיה שנה מעוברת א"כ הוא מדויק מאד, שיגמר ממש בפסח כדי שיוכלו לעשות הפסח בטהרה, (טעמא דקרא יחזקאל שם).

בר מצוה בשנה מעוברת

וכתב רבינו זצ"ל, בשו"ע או"ח (סי' נ"ה ס"י) פסק בשם תשו' ר"י מינץ (סי' ט') דנער שנולד באדר בשנה פשוטה ונעשה בר מצוה במעוברת אינו בר מצוה עד אדר ב' ומפרש שם טעמו משום דפורים באדר ב' אלמא דאדר ב' עיקר, וצ"ע דגבי פורים קראי דרשי' בגמ', ואולי ס"ל דילפי' מינה, ולכאור' הול"ל טעמא משום דאדר הראשון תוספת דמסיק בירושלמי, ואף על גב דביא"צ פסק הרמ"א (סי' תקס"ח ס"ז) בשם הר"י מינץ להתענות באדר א', שם שאני דתלוי ב"ב חדש כמבואר במהר"י מינץ שם, ונראה דהחזקוני שהביא בס"פ בשלח בחר לנו אנשים שנולדו באדר השני ואין להם לירא ממכשפות שהרי אין בו מזל ובני עמלק מכשפים הם ויש להם יכולת ב"ב מזלות ובעת שאין בו מזל אין כישוף מצליח והוא ממדרש בס' והזהיר פ' יתרו אותו מדרש ס"ל דאדר השני תוספת דאי אדר א' תוספת אמאי אין מזל לאדר שני, (שקל הקודש שם).

למה מוסיפין לכפרת פשע בשנה מעוברת

נשאל רבינו זצ"ל, מדוע רק בשנה מעוברת מוסיפים במוסף של ראש חודש ולכפרת פשע ולא בשאר השנים, והשיב רבינו, כמ"ש (פסחים נ"ו א') לגבי חזקי' שהוצרך לכפרה על שעיר, (עזרת אליעזר תפילה ח"ב עמוד פ"ב).

בר מצוה לנולד בכ"ט אדר א' בשנה מעוברת

נשאל רבינו זצ"ל, במש"כ השו"ע (סי' נ"ה ס"י) לגבי מי שנולד בכ"ט אדר א' בשנה מעוברת, ושנת הי"ג היא שנה פשוטה, נדעשה בר מצוה בכ"ט באדר, ואילו זה שנולד אחריו בא' אדר ב' נעשה בר מצוה בא' אדר, ותמוה דהרי הראשון בא' אדר ב' כבר היה ילוד, ונמצא דבא' אדר בוודאי כבר מלאו לו י"ג שנה, ולמה הנולד תחילה נעשה בר מצוה רק בכ"ט אדר. והשיב רבינו זצ"ל, השנים לפי הקביעות, (דעת נוטה כת"י דיני קדיש סי' ת ובהערות שם דכוונת רבינו דשנה אינה רק בת י"ב חדש, אלא לפי קביעות השנים (מעוברות או פשוטות) נקבע אף שנה ידיה, וממילא היכא דנולד באדר הראשון הרי דשנה ידיה היא שנה די"ג חדש, וממילא רק בכ"ט אדר תמה שנתו, וכ"כ הבית יוסף (סי' נ"ה) דהוא כמ"ש בגמ' ערכין (ל"א א') לגבי בתי ערי חומה אמר רבי אבא בר ממל מכר שני בתי ערי חומה, אחד בחמשה עשר באדר הראשון ואחד באחד באדר השני, זה שמכר לו באדר השני, כיון שהגיע יום אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה, זה שמכר לו בחמשה עשר של אדר הראשון, לא עלתה לו שנה עד חמשה עשר באדר של שנה הבאה, מתקיף לה רבינא, ולימא ליה אנא קדים שחין נורא מקמא דידך, ופירש"י אני היסקתי ונשתמשתי בבית קודם ממך ושלך נחלט באחד באדר ושלי לא תיחלט, ומשני, משום דאמר ליה את נחית לעיבורא,

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"דורים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

דורים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּת הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - השבועות הבאים בעזה"י:

פרשת ויקהל - הגאון רבי יחזקאל ברטל זצ"ל (י"ח אדר א' תשע"ט) | פרשת פקודי - שלושים לפטירת הדיין הגאון רבי יעקב ישראל פון (מלכ"עג אדר א' תשפ"ד)

פרשת ויקרא - הגאון רבי נפתלי טפלי כח"ס זכר נפתלי (ג אדר) | פרשת צו - ניסן ובן האנוני - החברתא הגאון רבי אלעזר צחק טורצין (י"ב ניסן תשנ"ח)

נשמח לקבל מוקראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי מרתיהו זאב שטיגל זצ"ל (י"א אדר תש"כ)

חלקו ב'עלייה לארץ הקודש'

רבי מתתיהו ז"ל הכיר את מרן הסטיפלער מבחרותו, עת ישבו יחד כתלמידים בישיבתו של ה'סבא' מנובהרדוק, וכבר שם נבטו בו גרעיני הרצון לייסד ישיבה כרוחו של רבם ה'סבא'. בשלב מסוים הוא אף סיכם עם הסטיפלער שאם יזכה לעלות לארץ ישראל ולייסד ישיבה, ישמש הסטיפלער כראש ישיבה.

ואכן רבי מתתיהו עלה לארץ ישראל כ'תיר' זמני, כשהוא משאיר את משפחתו בגולה בניכר, והחל לחפש אחר מקום מתאים לייסד בו ישיבה בישראל. ה'תיר' המשך לשהות בארץ גם בהמשך כאשר פג תוקף הרשיון לשהות בארץ, הוא בטח בקונו ונותר 'שוהה בלתי חוקי' והמשיך במאמציו לייסד ישיבה.

ואכן הוא זכה להיות מקים עולה של תורה, לייסד את הישיבה הראשונה בעיר בני ברק, ולאחר מספר שנים - בחודש אדר שנת תרצ"ד - זכה לחגוג את מעמד הנחת אבן הפינה לישיבתו 'בית יוסף' בשכונת גבעת רוקח בעיר בני ברק.

במקביל לא נח ולא שקט רבי מתתיהו, והחל מיד לפתוח במאמצים להעלות לארץ הקודש את מרן הסטיפלער ומשפחתו כדי שיעמוד בראשות הישיבה, כפי התוכנית מאז. הוא שיגר אליו מכתב בו הוא מספר על ההתפתחות וכתב שהוא דואג לו לרשיון עליה לארץ ישראל עם משפחתו, הסטיפלער אכן נענה ברצון, - ובחודש ניסן תרצ"ד דרכו רגליו על ארץ הקודש יחד עם רעייתו וילדיו.

רבי מתתיהו זאב שטיגל

מתל אביב לבני ברק

גם זכות בואו של מרן החזון איש להתגורר בעיר בני ברק, נזקפת לזכותו של רבי מתתיהו, כפי שסיפר רבינו: כאשר עלה ארצה מרן החזון איש, החל להתגורר בעיר תל אביב, וכאשר נודע הדבר לרבי מתתיהו, הלך אליו והפציר בו להעתיק את משכנו לעיר בני ברק. החזון איש קיבל את הדברים, כך זכתה העיר בני ברק להיות משכנה של מרן זללה"ה.

ישיבת 'בית יוסף'

כחלק ממשימת ראשות הישיבה שקיבל על עצמו הסטיפלער בישיבת 'בית יוסף', קיבל גם דירה למגורים בבנין הישיבה, ברחוב סלנט מספר 7. רבי מתתיהו ומשפחתו התגוררו בדירה התחתונה, ומשפחת קניבסקי בדירה מעל. גם שמחת ה'בר מצוה' של רבינו התקיימה בהיכל הישיבה.

לימים כאשר נפתחו ישיבות חדשות בבני ברק, התמעטו התלמידים בישיבה, ורבי מתתיהו היה נוסע לחפש תלמידים.

רבינו אף זכר לספר, עובדא די משעשעת שהיה עם רבי מתתיהו:

היה זה כאשר נסע לכמה מושבות בהם התגוררו משפחות פשוטות שומרי מסורת, והצליח לשכנע את ההורים לשלוח את הבן לישיבה, והביא אז עשר תלמידים חדשים. והנה עם סיום הזמן חזרו התלמידים לביתם, ו...לא שבו.

הזמן החדש ורבי מתתיהו מבחין כי חסר קבוצת תלמידים, הוא נסע לאחד הבתים ושאל מה קרה, וההורים - שלא היה בני תורה רק אנשים פשוטים שחיו בעניות מרובה - השיבו בפשטות: הפרוטה לא

מצויה אצלנו, כל זמן שהבן שהה בישיבה ולן ואכל שם, הרי טוב לנו וטוב לו, אבל להחזיק אותו בבית כשאנו עובד אין לנו אפשרות, ולכן חיתנו אותו, והוא עובד לפרנסתנו... רבי מתתיהו היה מופתע, אך להוותו הוא קיבל תשובה דומה מהורים נוספים...

רבינו יושב סמוך לבימה בביתו, בעת 'קריאת התורה', כאשר נכדו של רבי

מתתיהו - רבי מיכאל אריה שטיגל שליט"א משמש כבעל קורא

ישיבת 'בית מתתיהו'

ובשלב מסוים הישיבה נסגרה, והסטיפלער אף עבר לדירה אחרת, ואחרי פטירת רבי מתתיהו הוסב הבנין לישיבה שנקרא על שמו 'בית מתתיהו' על שמו, בראשות הגאון רבי ברוך ויסבקר זצ"ל.

לימים, כאשר היה מזדמן רבינו למקום, בעיקר כאשר הוזמן לשמש כסנדק בבית שהתקיימה בישיבה, היה מראה בערגה על פינה צדדית "כאן גרנו עם אבא בילדות".

כתלמיד בישיבה

רבינו עצמו היה תלמיד מן המניין בישיבת בית יוסף לפרק זמן לא ארוך.

היה זה כאשר סיים את שנות הלימודים בישיבה לצעירים 'תפארת ציון', הלך ללמוד בישיבת 'בית יוסף' תקופה של כחצי שנה. היה זה לבקשת אביו - ראש הישיבה, שאמר לו כי היות ועומדים להתחיל בישיבה את מסכת 'יבמות', שהיא מסכת קשה, הוא רוצה שילמד אצלו.

ורבינו סיפר שאביו היה אומר 'שיעור כללי' לתלמידי הישיבה פעמיים בשבוע, בימים שני וחמישי, והתקדמו די מהר והגיעו באותה הזמן עד דף ס' (!!!), והסטיפלער אמר לרבינו שישלים את לימוד המסכת לבדו.

שמו המלא

רבי מתתיהו היה מוכר למשפחתו וקרוביו בשם "מתתיהו זאב", אך רבינו היה מעיר כי שמו המלא היה מתתיהו זאב חיים. כי אכן שם זה נוסף לו בשלב מאוחר יותר על פי עצת מרן החזון איש, היה זה כאשר נפל למשכב, הוסיפו לו את השם כסגולה, וזכה מאז לעוד שנות חיים.

והיה רבינו מספר שכאשר הגיע לגיל מצוות הגיע רבי מתתיהו להשתתף בשמחת הבר מצוה והביא לו במתנה ספר מסילת ישרים, וחתם בשם "מתתיהו זאב חיים", וכמו כן עוד זכר שבשם זה היה נקרא כשהיה מתכבד לעלות לתורה.

ביקש להחזיר ספר של הישיבה

סיפר רבי מאיר שטיגל - בנו הצעיר של רבי מתתיהו:

באחד הימים ניגש אלי רבינו ובפיו בקשה 'מוזרה': יש בביתי ספר 'מי נפתוח' על מסכת 'יבמות', הנושא את שמה של ישיבת 'בית יוסף', איני זוכר אם קיבלתי אותו להשאלה או במתנה, אך כנראה אינו שייך לי אלא הוא רכוש הישיבה, וכיון שאביך מייסד הישיבה אינו חי, תיקח את הספר ותן אותו לאחיך הגדול שיחליט מה לעשות בו.

עשיתי כמצוותו, לקחתי את הספר והבאתי אותו לאחי ר' יוסף, והוא מיד אמר שאין לו צורך, ולאף אחד מהיורשים אין בו צורך, והכי תועלת לספר תהיה אם ישאר בביתו של רבינו...

ואכן כך עשינו, הספר שב אחר כבוד לארון הספרים של רבינו!

משמאל לימין: רבי משה, רבי מאיר, רבי יוסף - בני רבי מתתיהו זאב שטיגל ז"ל

בגלל אבות תושיע בנים

יחסי הקירבה של רבי מתתיהו עם מרן הסטיפלער ובנו רבינו, הביאו לכך שמהלך השנים הכיר רבינו את ילדיו וחתניו של רבי מתתיהו, רבי יוסף צבי, רבי משה, רבי שמואל, רבי מאיר וכן חלק מחתניו החשובים, רבי נחום לסמן ורבי יצחק דוד זלונקי.

נציין, כי במשך השנים נעשה רבינו מחותן עם רבי מתתיהו, כאשר נכדו הקרוי על שמו, הגאון רבי מתתיהו זאב ב"ר מאיר שטיגל נשא את נכדת רבינו, בת

חתנו הג"ר יהושע צביון. וכמו כן נכד רבינו הג"ר יעקב ישראל בהג"ר דוד אפשטיין נשא את ננית רבי מתתיהו, נכדת בנו הג"ר משה שטיגל, בת חתנו הגרצ"י (ב"ר יעקב) אדלשטיין שליט"א.

משמאל לימין: רבי משה שטיגל, רבינו, רבי יעקב אדלשטיין, ולהבחל"ח בנו רבי צבי יהודה

ברכת יש"כ לבנו הגאון רבי מאיר שטיגל שליט"א, ולנכדו של רבי מתתיהו

- רבי מיכאל אריה ב"ר יוסף צבי שטיגל שליט"א על עזרתם הרבה בהכנת

המאמר

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

651

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • כי תשא תשפ"ד

מעלת שבט לוי שלא טעו בעגל

*בפרשת השבוע מבואר מעלת שבט לוי שלא חטאו בעגל, וכן כתוב בפרשת עקב (דברים י, ח) "בעת ההיא הבדיל השם את שבט הלוי", ופירש רש"י: בעת ההיא - בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם בעגל ובני לוי לא טעו, הבדילים המקום מכם, עכ"ל.

והיינו ששבט לוי זכו להיבדל להיות משרתי השם, בזכות שעמדו בניסיון בחטא העגל, כי בזמן שכולם טועים יש יצר הרע חזק מאד שמטעה את כולם ועלולים לטעות בזה, והם עמדו בניסיון ולא טעו, ולכן זכו לכל המעלות של שבט לוי, בזכות עמידתם בניסיון.

ויש להתבונן כיצד היה להם הכוח לעמוד בניסיון, הרי זה ניסיון גדול שלא להיות מושפע, כי כשרואים שכולם טועים ועושים כך זה מאד משפיע, וזה חידוש גדול ששבט לוי הצליחו לעמוד בכך.

והרי רואים גם בחטא המרגלים, שיהושע וכלב עמדו בניסיון קשה מאד, ולשם כך הוצרך משה רבינו להוסיף יו"ד לשמו של יהושע, וברך אותו 'יקה יושיעך מעצת מרגלים' (סוטה לד, ב), כדי להעלות את דרגתו ומעלתו שיוכל לעמוד בניסיון, וכן כלב הלך להשתטח על קברי אבות שבחברון, ולא התפלל רק במקומו אלא טרח לילך לקברי אבות כדי שתעמוד לו זכות המקום של קברי האבות.

ועוד מצינו (שם יב, א) שכלב נקרא גם 'אשחור' מפני שהושחרו פניו בתעניות, ופירש רש"י שקיבל עליו תעניות הרבה שיינצל מעצת מרגלים, וכל זה כנראה מפני שיהושע וכלב הרגישו את גודל הניסיון, שבזמן שיש אחרים שטועים, גם הם עלולים להימשך אחריהם, וצריכים הרבה זכויות ותפילות שלא להימשך אחרי הטעות.

ויש להבין אם כן באמת כיצד ובמה זכו שבט לוי לעמוד בניסיון, ובאיזה כוח התגברו על היצר הרע של העבודה זרה?

עסק התורה נותן כוח לעמוד בניסיון

ובפשטות הטעם בזה, כי שבט לוי כל הזמן עסקו בתורה, וכמו שכתוב (דברים לג, ט) כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו, שגם במצרים למדו ועסקו בתורה, ולכן לא היה להם שעבוד בעבודת פרך, ולמרות שכולם נשתעבדו הם לא נשתעבדו.

ומבואר בחז"ל (תנחומא בעלותך ח, ספר הישר פרשת שמות) שבתחילה היה השעבוד רק 'ירשותי' ולא חובה, שהמצרים ביקשו מבני ישראל להתנדב לטובת המדינה, כי יש צרכי המדינה, וביקשו מכל מי שיכול לעזור בזה, וגם המצרים התנדבו יחד איתם, ובני ישראל שהיו אז גרים במצרים הלכו להתנדב כדי למצוא חן בעיני השלטונות, ובמשך הזמן נהפכה ההתנדבות לחובה, וכך התחיל השעבוד, מחמת ההתנדבות, אבל שבט לוי לא התנדבו, ולא רצו למצוא חן בעיני השלטונות, אלא עסקו בתורה, וכיון שלא התחילו לעבוד ממילא לא שעבדו אותם.

ונמצא שזכות התורה הגינה עליהם שלא יצטרכו להיות משועבדים, וכפי שאנו רואים גם בימינו שיש פטור מהצבא לאלו שיושבים ולומדים, ואין זה בדרך הטבע, אלא מצד זכות התורה, וכמו שאמרו (אבות ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ובזכות עול התורה נפטרים מכל השעבודים האחרים.

ולכן גם בחטא העגל עמדו שבט לוי בניסיון, מפני שעסקו בתורה, ובזכות התורה היה להם בהירות האמונה יותר חזקה והבנה יותר ברורה, וזכו לסייעתא דשמיא שלא לטעות בחטא העגל.

"מתוך שיחה, פרשת כי תשא תשס"ה.

שבט לוי הובדלו מדרכי העולם

והרמב"ם בסוף הלכות שמיעה ויובל כתב שלא רק שבט לוי, אלא גם כל אחד ואחד יכול לזכות לזה, ותחילה ביאר שם שיש הלכה מיוחדת בשבט לוי שאין להם חלק ונחלה בארץ, 'חלק' זה בביזה כשוכבים במלחמה ויש שלל, וינחלה זה בנחלת הארץ.

וביאר שם "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את השם לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכים מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלים ולא זוכים לעצמם בכוח גופם, אלא הם חיל השם שנאמר בך השם חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך".

והיינו ששבט לוי 'הובדלו' לעבוד את השם, וכלשון הכתוב בעת ההיא 'הבדילי השם את שבט הלוי, והבדלה זה ענין של קדושה, כמו שמצינו לשון המבדיל בין קודש לחול, ובין ישראל לעמים, כמו שכתוב (ויקרא כ, כו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, כך גם שבט לוי הובדלו בקדושה, וזכו לקדושת שבט לוי, מה שאין לכל ישראל.

ובמה הובדלו? ממשיך הרמב"ם: לעבוד את השם, 'ולשרתי היינו בעבודת המקדש, 'להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים', היינו שיש להם זכות מיוחדת להיות מרביצי תורה ומזכי הרבים בתורה, כמו שכתוב (דברים לג, ז) יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, כאלה זכויות! מפני שהובדלו, וזוהי דרגתם וקדושתם.

ולפיכך, כיון שהובדלו מגשמיות, מדרכי העולם, אין להם שייכות עם גשמיות, ואינם עורכים מלחמה ולא זוכים לעצמם בכוח גופם, כי כוח הגוף זה דבר שגוים ברוחניות ובקדושה, ולכן אינם זוכים לעצמם בכוח גופם, אלא הם 'חיל השם', חיילים של השם, והוא ברוך הוא זוכה להם ודואג לכל צרכיהם, ואינם צריכים להשתדל על צרכי הגוף, כי הם בטוחים, ויש להם מתנות לוויה, וערי הלויים, וכל העולם הזה שלהם מובטח ואינם צריכים לדאוג עליו, כי הם חיל השם.

כל אחד יכול להיות כמו שבט לוי

והמשיך הרמב"ם וכתב "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעבודו לדעה את השם והלך ישר כמו שעשו האלוקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוויים".

כל אחד יכול להיות כמו שבט לוי, על ידי ההבנה השאיפה והישרות, ללכת ישר בלי החשבונות שהטבע משחד, אפשר לזכות להיות קודש קדשים! ואין זה תלוי בכישרונות, אלא 'כל איש מכל באי העולם', כל אחד ואחד יכול, וכפי שבאמת רואים במציאות שלא תלוי בכישרונות, ויש מגדולי הדור גדולי עולם שלא היו בעלי כישרונות מיוחדים, וזכו להיות גדולים ממש קודש קדשים, מפני שהכלל הוא כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטור מסייעין אותו, ויש סייעתא דשמיא!

יש טבע של סקרנות מה התוצאות של הבחירות, וזה טבע חזק מאד, אבל זה רק דברים בטלים וביטול זמן, כי מה משנה אם אני יודע או לא יודע, אני יכול לישון רגוע, וכל מה שהיה הרי זה היה כבר, וכבר אי אפשר לשנות, וזו רק בטלה. זה יצר הרע חזק מאד, אבל כדאי מאד להתגבר על היצר הרע.

(נאמר בסוף השיעור כללי ביום הבחירות, אדר תש"פ)

בענייני
דיומא

שמים, לזכור שיש מי שרואה את כל המעשים, והוא גם שומע, ויודע מחשבות, ועל ידי זה יש יראת שמים.

וזה תלוי בהרגל, שמתרגלים, עד שנעשים דבוקים ביראה, ואמנם יש גם תפילה על זה, כי צריכים סייעתא דשמיא לדבקות ביראה וצריכים תפילה, אבל צריכים גם השתדלות יחד עם התפילה.

~ ~ ~

ראו דוגמא ליראת שמים

סיפר לי אחד שיש לו תפקיד ציבורי עם שליטה, שיש עליו הרבה לחצים להתנהג שלא לפי הצדק, והוא עומד בכל הניסיונות, כי למד בצעירותו בישיבה וראה את הרב מפוניבז' ואת המשגיח רבי יחזקאל זכרונם לברכה, שראו אצלם מה היא יראת שמים, וכיון שראה יראת שמים זה השפיע עליו יראת שמים, שהיראה שולטת עליו, ואף על פי שיש עליו לחץ, ומצד הטבע נכנעים ללחץ נגד הצדק, אבל אצלו היראה שולטת, ואינו מתחשב בלחץ אלא עושה את הצדק כפי מה שהיראה מחייבת. זהו כוח היראה וההשפעה כשרואים יראה.

ואמנם יראת שמים אינה דבר פשוט, והוא ראה יראת שמים ומזה קיבל יראה, כי כשרואים זה משפיע. אבל כשלא רואים, מהיכן תבוא היראה? העצה היא רק לעסוק בספרי מוסר! ומי שהוא בר דעת לומד ספרי מוסר: שערי תשובה מסילת ישרים חובות הלבבות ארחות צדיקים וכל ספרי המוסר, ואז הוא רואה מה זה חטא ומקבל יראת שמים.

~ ~ ~

ספר אור יחזקאל

בכל דור ודור נתחברו ספרי מוסר חדשים הנצרכים לאותו הדור, וכפי שרואים במסכת אבות שיש בה הרבה דברי מוסר ליראת שמים ולמידות טובות, ובתחילה הובאו שם דברים מאנשי כנסת הגדולה, ולאחריהם מכל הזוגות עד רבינו הקדוש, ומשאר תנאים שאמרו דברי חיזוק ומוסר, וראיתי פעם בספר אחד שמבאר כל דברי התנאים שבפרקי אבות, שכל אחד אמר דברי חיזוק כפי הנצרך לאותו הדור, שהיו צריכים לעורר ולחזק את הציבור באותו הענין.

וכן בדורות האחרונים נתחברו ספרי מוסר, כגון מסילת ישרים, אור ישראל ועוד ספרים, עד לדורנו אנו שנתחברו ספרי מוסר מגדולי הדור, וכגון ספר אור יחזקאל ממון המשגיח זצ"ל, שיש בו הרבה שיחות ומכתבים הכוללים דברי חיזוק והדרכה כיצד אדם יכול להתגבר על היצר הרע ולחיות חיים ישרים בשמחה.

רבינו היה מרבה לעורר על חשיבות לימוד המוסר והשפעתו על הלומד שנעשה בזה לאדם אחר.

ובחודש אייר האחרון סיפר לרבינו חתנו יבלחט"א הגאון רבי אברהם ישעי' אדלר שליט"א, מעשה באדם שנפטר לאחרונה שבמשך כמה שנים לא נפקד בילדים, והלך למרן המשגיח בעל אור יחזקאל זללה"ה לבקש ברכה על כך, ואמר לו המשגיח: עזתי היא שתלמד מוסר בכל יום, ותאמר גם לאשתך שתזכיר לך בכל יום ללמוד מוסר, כי לימוד המוסר משנה את האדם, שנעשה כאדם אחר, ואם נמורה עליו גזירה הרי זה נגזר על האדם הקודם שהיה לפני שלמד מוסר, ועכשיו שילמד מוסר הוא אדם חדש שעליו לא נמורה הגזירה! ואכן אותו אחד נשמע לעצת המשגיח ונתקיימה הברכה ומיד נפקד בזרע של קיימא.

וכך אמר רבינו בכמה שיחות: לימוד המוסר בקביעות משנה את כל מוחות האדם, ומקבל בזה השקפה אחרת על כל החיים, ונעשה לאדם אחר ובריה חדשה, כקטן שנולד!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
המחנך הדגול הרה"ח ר' אברהם ב"ר צבי ויסמן ז"ל
מנהל ביה"ס מעלות, נלב"ע כ"ב אדר א' תשע"א
ורעייתו המחנכת הדגולה מרת פוריה גיטל ע"ה
בת הגה"ח רבי יהושע מאיר שוויץ זצ"ל
מנהלת ביה"ס לפידות, נלב"ע ח' ניסן תשנ"ד - תנצב"ה

במלאות יובל שנים לפטירת מרן המשגיח בעל אור יחזקאל הגה"צ רבי יחזקאל לוויןשטיין זללה"ה (י"ח אדר תשל"ד) נביא מועט ממה שסיפר רבינו אודותיו והזכיר בשמו במהלך השנים.

מה אני חייב לעשות כעת

הכרתי אחד שהיה מקורב למרן המשגיח בעל אור יחזקאל ולמד איתו בחברותא, ושאלתי אותו מה הוא רואה על המשגיח, ובתחילה השתמט מלענות, אך לאחר ששאלתי שוב אמר כי הוא מרגיש שבכל יום הוא יותר מפחד ממנו, וזה שלא כדרך הטבע, שאדם שמכירים אותו יותר נעשה 'לבו גס בו', ואילו אצל המשגיח להיפך, ככל שהתקרב אליו גילה יותר את רוממותו, וזה גרם שיפחד ממנו יותר – יראת הרוממות!

ושבו בפעם אחרת שאלתי אותו אם יוכל לספר לי גם על הנהגתו של המשגיח, איזה הנהגה כללית שראה אצלו, ואמר כי המשגיח לא הסיח דעתו אף לרגע מהמחשבה 'מה אני חייב לעשות כעת', כי הרי האדם הוא עבד הקב"ה, וזהו ענין שם אדנות, שהקב"ה אדון הכל ואנחנו עבדיו, ופעם אמר מרן הגאון רבי ישראל סלנטר כי אדם עלול לחשוב שכל העולם עבדים חוץ ממנו, וכאילו שאין זה נוגע אליו שהקב"ה הוא אדון הכל, אבל המשגיח הרגיש כל הזמן שהוא עבד הקב"ה! ולא הסיח דעתו אף רגע מחיובי העבדות.

והגה"צ רבי דוד זינגרביץ זצ"ל סיפר, כי לעת זקנתו של המשגיח, שכבר היה חלש מאד, ולא היה בכוחו לעלות לישיבה, המשיך לחשוב כל הזמן 'מה אני חייב ומה אני יכול לעשות עכשיו', ובאחת הפעמים שהגיע אליו לבקרו, שאל אותו המשגיח: מה אני חייב לעשות כעת, והשיבו רבי דוד בלשון הכתוב (תהלים קז, מג) 'ויתבוננו חסדי השם', שזהו דבר שבכוחו לעשות עכשיו, להתבונן לזכור חסדי הקב"ה, וכמו שכתב בשערי תשובה (ג, יז) שענין זה הוא מהמעלות העליונות.

ותיכף חשב המשגיח ואמר 'איזה חסד עשה לי הגב ההוא...! וסיפר כי בילדותו הוא גדל כילד יתום בוורשה, והיה צריך לעזור לפרנסת אמו האלמנה, ולכן היה משמש קצת כנער שליחויות בחנות פרחים, ובמשך הזמן הצטברו בידו חסכוניות, עד שחשב כבר לפתוח עסק בעצמו כדי שיוכל להרוויח יותר, ובערב שבת כשנכנס לבית המרחץ, הניח שם את בגדיו, ובצאתו ראה שנגנב ממנו כל כספו שהיה שמור בבגדיו, ולא נשאר בידו מאומה.

ומיד התבונן לעצמו, מה אני צריך ללמוד מזה? שכסף אינו שווה כלום, אלא מה עדיף לעשות? ללמוד תורה! ונסע ללמוד בלומז'ה, שם קיבל מהמשגיח הגה"צ רבי משה רוזנשטיין זצ"ל שהיה מגדולי בעלי המוסר, וזהו חסד הקב"ה ששלח אליו את הגב ההוא.

זהו בחור צעיר שאינו חושב בשטחיות, אלא עם הבנה והרגשים, וכפי שמוספר עליו עוד כי כשנעשה בר מצוה באו הרבה אנשים לברכו במזל טוב, וחשב לעצמו על מה כל השמחה הגדולה, ומדוע באים לכבד אותו, וכי ראוי אני לכל הכבוד הזה? אלא מאי, זהו מפני שעכשיו נעשיתי בר מצוה, והשמחה היא לגודל חשיבות המצוות שנתחייבתי בהם, אם כן עלי ללמוד מזה עד היכן מגיעה חשיבות התורה והמצוות! כך היה חושב תמיד מילדותו, מה הכוונה בכל דבר, ומה זה מחייב אותי.

~ ~ ~

דבקות ביראת שמים

יש לשון של בקשה שמבקשים באתה חוננתנו במוצאי שבת שנהיה 'מדובקים ביראתך', ואינו זוכר עוד מקום שמוזכר לשון כזו, שמבקשים על דבקות ביראה, כלומר שהיראה תהיה דבוקה עם האדם, שאין רגע בלא יראת שמים, וזו מדרגה גדולה מאד, ששייך לזכות לה, ועל כך מבקשים שנוכה להיות 'ומדובקים ביראתך'.

וזכרנוי ממון המשגיח בעל האור יחזקאל זצ"ל, שפעם אחת במוצאי שבת מיד לאחר התפילה, פנה למי שעמד על ידו (א"ה. הוא רבינו בעצמו) ואמר לו 'ומדובקים ביראתך', כי נשאר אצלו הרושם ממילים אלו שהזכיר בתפילת מעריב, וחזר על זה באוזני הסובבים אותו, מדובקים ביראתך! שלא להסיח דעת מיראת שמים. והשתמש בלשון זו כי הוא כל הזמן חשב על זה, ואמר את מה שהיה חושב, להיות דבוק ביראת שמים, והוא באמת היה בעל מדרגה, שהיה דבוק ביראה.

והדרך להיות דבוקים ביראה היא על ידי שמרגישים כל הזמן שנמצאים ליד המלך, וכמו שכתוב בשולחן ערוך בסעיף הראשון 'שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים', וענין שויתי הוא יראת

וְדַבֵּר דְּבָר

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדר שליט"א

פרשת כי תשא

תשפ"ד

גליון מס' 7

פשר דבר | בעניני הפרשה

דבר בעתו

האם משה רבינו לבש מסכת פנים בשבת?

עובדא מרתקת ביותר, הקשורה גם לתקופתנו, שמענו בהשגחה פרטית מכלי ראשון, מהגאון רבי עמוס טבצ'ניק שליט"א מרבני כולל חזון איש ומי שהיה קרוב ביותר למרן בעל הקהילות יעקב ז"ע ולבנו רבינו הגר"ח.

וכך סיפר: לפני שנים רבות השתתפתי בשמחת חתונה, בה גם היה נוכח רבינו הגר"ח. כשהרב ראה אותי, הוא אמר לי בחיך, מקודם היה כאן הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א ושאל אותי שאלה יפה.

והמשיר רבינו לספר: הוא שאל אותי האם משה רבינו הלך עם "המסווה" גם בשבת או שהלך עם זה רק ביום חול (במאמר המוסגר נציין, כי ברבות השנים יצא ספר "חידושי מורנו הגאון רבי דוב לנדו" למסכת שבת מכתביו, ושם בדף י"א ב' בהערה על דברי רש"י שם, הוא מביא ספק זה).

"שאלתי את רבינו" מספר הגר"ר עמוס, מה הרב ענה לו? ורבינו השיב בחיך, אמרתי לו כי יש כדמות ראייה מהוזהר שכן, והחל לומר את דברי הוזהר, אלא שמפני רעש התוממות וההמון אדם, לא הצלחתי לשמוע. - מספר לנו רבי עמוס בעצבות.

הדברים עוררו עניין בבי מדרשא והגר"ר מאיר שטייגל שליט"א (שערך בשעתו חלק משיעורי רבינו לירושלמי) אף כתב בזה דברי טעם בספרו שומר אמת עה"ת פ' כי תשא.

במשך השנים ניסו למצוא את הראיה ללא תוצאות אבל, הוא מסיים, לאחרונה נמצאו דברי הוזהר, ממנו לכאורה הביא רבינו ראייה. הוא מופיע בפרשת שלח (קס"ג א) שם מסופר שבראשי חודשים שבתות ומועדים מתכנסים ראשי מתיבתא אצל משה רבינו, ומתחדשים שם חידושי תורה וכו' ומוסיף הוזהר הקדוש, שרק את אהרן הם יכולים לראות ולא את משה מפני שיש אותו מסוה פרוש על פניו ושבעה ענני כבוד סביבו --- עי"ש בזהר. ואמנם הוזהר מיירי בג"ע אבל ההנהגה שם היא כמו שהיו מתנהגים פה כידוע

הפלא ופלא!!! "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר". (יש"כ לידידנו הר"ד שמואל רחוברג שמסר לנו את הדברים). (מתוך הספר הנפלא - דברי שיח)

בקשה גדולה

למי שיש עובדות, הנהגות, חידושים, ופנינים ממרן רבנו הגר"ד לנדו שליט"א בעניני פורים ופסח הבעל"ט - או שיועד על דברים שהתפרסמו במקומות שונים בענינים אלו - אנא יפנה בהקדם למערכת

ל"י י"ח י"ט ועשית כבוד נחושת וכנו נחושת לדחצה וגו' ודחצו אהרן ובניו ממנו וגו'

במושגה ביומא ל"ז א' בן קטין עשה י"ב דד לכיור שלא היה בו אלא שנים וכו'.

ובגמ' שם תנא כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העוסקין בתמיד מקדשין ידיו ורגליו בבת אחת וכו'.

והנה בגבורת ארי ביומא כ"ד ב' (ד"ה דאי אמרת בבגדי חול) כתב שכל הכהנים שעמדו לפייס בפייס היו טעונים קידוש ידים ורגלים יעו"ש הטעם לזה. ומבואר בדבריו שהיו מקדשים קודם הפייס כהנים רבים, והי"ב כהנים שזכו בשחיטת התמיד לא היו טעונים שנית קידוש ידים ורגלים, שהרי קדשו ידים ורגליהם קודם הפייס כשאר כהנים, וא"כ אמאי בן קטין עשה י"ב דד לכיור, הלא בלא"ה הכהנים העוסקים בתמיד היו מקדשים עם שאר הכהנים. וצ"ע.

ויל"ע אם שייך לומר שכן קטין היה קודם התקנה של הפייסות, שהרי מבואר בריש פרק שני דיומא, שבהתחלה לא היו פייסות עד שתקנום. וצ"ע.

ל"י ודקטורת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם וגו'.

ובמושגה ריש כריתות שלושם ושש כריתות בתורה וכו', והמפטם את הקטורת וכו'.

הנה אחד מוסמוני הקטורת הוא מעלה עשן, ויל"ע האם באיסור של מפטם את הקטורת נכלל גם המעלה עשן, ואין חיוב במפטם את הקטורת עד שיעשה גם את מעלה עשן, או דילמא שאינו דין בעשיית הקטורת אלא דין בצורת ההקטרה של הקטורת, וא"כ החיוב של מפטם את הקטורת הוא אף בלא מעלה עשן (ויל"ע בזה בסוגיא ביומא נ"ג א'). שאלו אם אין המעלה עשן חלק מעשיית הקטורת, אלא רק דין בהקטרה, לא יהיה בו את הפסול של "מומשהק ישראל".

אמר רבינו שליט"א, אה"נ ומוסתבר שאין פסול של מומשהק ישראל במעלה עשן.

שאלו א"כ לא יהיה בו גם את הפסול של אתנן זונה ומחיר כלב, אמור אינו ענין כלל, ואף במקום שלא נאמר הפסול של מומשהק ישראל, נאמר הפסול של אתנן ומחיר.

ל"א ט"ו ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון וגו'.

וברמב"ם ריש הלכות שבת כתב ששבתון שנא' בשבת הוא מצות עשה לשבות, והנה במקום פיקוח נפש אין צריך לעשות בשינוי ועי" קטן (יעו"ש שו"ע ורמ"א שכ"ח סי"ב ומה שהאריכו שם הנו"כ). והדבר צ"ע שהרי מלבד האיסור מלאכה יש גם מצות עשה בשבתה, ואף אם כשדנים על האיסור יש בו היתר מדין וחי בהם, הרי יש עשה לפניו שצריך להשתדל לקיימו וחייב להפסיד חומש מונכסיו לקיום העשה. ואין לתרץ שהעשה הוא לקיים הלאו, וכשהותר הלאו בטל העשה (א"ה ע"ד נוש"כ הרמב"ן וש"ר בקידושין ל"ד), שהרי מפורסמים דברי הרמב"ן בפירוש התורה פרשת אמור (כ"ג כ"ד) שכתב שהעשה כולל יותר מהלאו גם דברים שאינם מלאכה ממש, כגון לטרוח כל היום בפניו חפצים בבית. וצ"ע.

ויש לדחוק שהותרה שבת אצל פיקוח נפש וגם העשה בכלל (א"ה יעו"ש נוש"כ בזה האבני נזר או"ח סי' תנ"ה, ובחי' הגר"ש הוזבסקי כתובות סי' ד' בשם הגרש"ש ק).

ובדרך חידוד יש לומר שכוין שהוא עוסק במצוה של פיקוח נפש, העוסק במצוה פטור מן המצוה, וא"כ הוא פטור ממצוות שבתה.

אבל יש להקשות כעין זה לרבי אליעזר שהותרה שבת בשביל מוכשירי מילה וקרנן אף שיכול לעשותם מערב שבת. אף שהותר האיסור, מ"מ למה לא יצטרך לעשות הכל מערב שבת כדי לקיים את העשה דשבתון וצ"ע.

ל"ב כ"א ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה.

וברש"י כמה יסורים סבלת שסורן עד שלא תביא עליהם חטא זה.

יעו"ש ט"ז יו"ד [קנ"ז ח'] שאף שסורים קשים מומיתם מ"מ אינם מתירים לעבור איסורים, ויעו"ש נוש"כ לגבי המבואר בכתובות ל"ג ב' אלמול נגדו לחניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא, וכבר עמדו בזה התוס' והשיטה מקובצת שם.

ויל"ע לפי הטעם של רש"י וכי יהיה מותר להרוג את השני כשמאיימים עליו ביסורים, שהרי אין בזה מאי חזית דמא דידך וכו', ויעו"ש נוש"כ המוג"א בס"י קנ"ז סק"ב לגבי לצער את עצמו שלא יהרג חברו.

וידוע מה שהוכיח בזה האו"ש (פ"ז מהלכות רוצח ה"ח) ממה שהעדי שקר שהעידו על בנו של שמועז בן שטח (עי' סנהדרין מ"ד ב'), לא קטעו את ידם כדי שלא יהרגו העדים, שאין דין לצער את עצמו שלא יהרג חברו. אך שם בלאו הכי תמוה אמאי לא אסרו את ידם בקונם להריגת פלוני. וצ"ע. (א"ה ויעו"ש עוד נוש"כ בזה הביט שמואל והבית מאיר באה"ע סי' פ' סקט"ו).

הספרו של חכם

הגר"ח זצ"ל כיהן כאחד מרבני ישיבת סלובדקה, והיה בקשרי ידידות עם מרן רבנו יבדלח"ט.

ביקש ברכה

רבנו היה קשור עמו בקשר חם מאד, וכשבקרו בביתו והיו שם מבני משפחתו של רבי דוב אמר לר' חיים ברים שיברך אותם. לאחר פטירתו קרא את ספר תולדותיו מרבה חיים, ואמר שלא ידע שהוא היה עד כדי כך חסיד.

עוד ה' אומר רבינו לבחורים שהתחתנו והלכו לגור בירושלים, שיש שם 2 רבנים ת"ח מיוחדים שיוכלו לשאול אותם בזמן שיגורו בירושלים ויה' להם שאולות, האחד זה הגר"ח והשני זה הגר"מ אטיק, [ומדובר לפני כארבעים חמשים שנה שהיו אז הרבה הרבה בירושלים אבל הוא הצביע בדוקא עליהם].

פעם התבטא רבנו: הגאון ר' חיים ברים סיפר לי את מה שהיה בפגישות מדין החזון איש והרב מברסק, אבל לא היו אלו סיפורים שאפשר לחזור עליהם אלא תיאור דברים, הגר"ח זצ"ל היה כולו רגש (אשטיק נשמה) והיה ביכלתו לתאר את הדברים באופן חי.

ופעם אמר בשיח המועד, שאלו את החזו"א איך כתב ירמיהו את מגילת קינות ברוח הקודש והרי אין רוח הקודש שורה אלא מתוך שמחה. והחזון איש ענהו שאינה סתירה, אני לא יכול (כעת) לחזור על דבריו שהיו עם ניגון ותנועה, ר' חיים ברים היה מוכשר לכך... אבל מצאתי דברים כעין זה על הכתוב ביחזקאל ב' והנה יד שלוחה אלי והנה בו מגלת ספר כו' וכתוב אליה קנים והגה והי (על פורענות לישראל) כו' ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק. ופי' המצודות קשבתני דברי המגלה והיתה בפי כדבש לענין המתקנות, ר"ל ששמעם בלב רצון ובחשק נפלא על כי היו דבר ה' עם כי היו יעודים רעים ומרים עכ"ל. ועי' כעין זה בירמיהו ט"ו ט"ז.

אהבה עצומה

גם בשנים שהגר"ח כבר לא כיהן בישיבה, כשהיה הגר"ח מגיע לישיבת סלובדקה - היה שם ממש יו"ט. הגר"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל היה נישג אליו, רבנו והגר"ע זקס היו מגיעים במיוחד לישיבה בכל פעם שבא - ובאזו שמחה קיבלו פניו בכל פעם מחדש, באיזו חביבות! הם כמעט היו מתנשקים. ראינו את האהבה הגדולה ביניהם, את החשיבות העצומה ההדדית שייחסו - הצוות לו, והוא לישיבה - למרות השנים שחלפו מאז כיהן בה. (שנות חיים עמ' 226)

עשרות שנים אחר שכבר הפסיק הגר"ח לכהן בישיבת סלובדקה באחד מפגישותיו עם רבנו שאלו הגר"ח על הנעשה והנשמע בישיבת סלובדקה, ענהו רבנו, רושם פסיעותיכם עדיין ניכרים היטב בישיבה... (שם עמ' 241)

גודל הענוה

מספר תלמיד: פעם יצא לי לדבר עם רבנו על גדלותו של הגר"ח ועל גודל הביטל והענווה שלו. אמר לי רבנו, ענוה זה עוד לא הכל, מה שיותר חשוב זה לרצות לשמוע את השני. זאת התכונה המיוחדת שיש לו, להקשיב לאדם אחר. והוסיף רבנו שתמיד שמע ממנו רק דברים ישרים. (שם עמ' 545)

חד בדרא

הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל העיד על רבי דוב סוג הידע שלו את כל הסוגיות בעל פה בעומק העיון כמו שמונה בכיסו בעיון כה מעמיק מסתמא הוא חד בדרא.

ולאחר פטירתו ספד לו רבנו בהיכל הישיבה, והנה קטעים נבחרים מההספד: ... וחכם וחסיד מזכירין להם חכמתם, וחסידותם, כשאנו באים להספיד אתהאי גברא רבא איש האשכולות בתורה בצדקות הגאון הגדול והצדיק הנשגב רבי חיים ברים זצ"ל הרי עלינו להזכיר ב' הדברים היסודיים הנ"ל שהיו בו במידה מופלאה, חכמתו דהיינו גדלותו הרוממה בתורה, וצדקתו המופלאה בכל בחינותיה. עוד משחר נעוריו שהי' נודע בכשרונותיו המזהירים הפליא את כולם ובכלל זה את רבותיו בחידושי ובמערכותיו המזהירים שהיו נאמרים בכשרון מפליא, ובמשך הזמן בשקידתו ובסגולותיו המיוחדות והנפלאות במיין נתעלה להיות מהיושבים ראשונה במלכותה של תורה והי' בפיו כל יודעיו לשם ולתפארת ולתהילה...

ובצדקתו הגדולה שהפליאה רבים, בענותותו הגדולה, בהמלכתו בנח ובלבביות את זולתו, בדעתו המעורבת עם הבריות, עם כולם כגדול כקטן ואפי' אם קטני קטנים, משמח את המקום משמח את הבריות, וכמשפט לומד תורה לשמה, והכל, כולם ללא יוצא מן הכלל רחשו לו אהבה והערצה מכל לב, וזה הי' החלק הנגלה מצדקתו מה שאי אפשר הי' להסתיר כמו שלא יכל להסתיר את מאור פניו שהפיקו נועם מיוחד מנפש גדולה ונעלה, אבל הי' הנסתר בצדקתו שרק מקורביו ואנשי

ביתו יכלו להבחין בשמץ מהם, וכפי שנמסר, עבודת השם שלו הנשגבה, הפרישות המופלאה מכל עניני עוה"ז וענינוגיו, הצפי' הלוהטת לגאולה הקרובה במהרה ועוד ועוד דברים נפלאים שנתגלו דרך אגב, ובדורנו זה אשר חסרנו הרבה הי' זה מרומם את הנפש ומאלף מאד להכיר ולהתבשם מדמותו של גברא רבא שריד מדור קדושים קדום, ומי זה אשר לא נדלקו בנפשו ניצוצות מלכים מהיכרות עמו!

הי כאן בישיבה תקופות שנים והשפיע בה הרבה תורה ויראה וקירוב לבבות, ורבים הסיפורים בפי אלו שלמדו כאן בתקופתו על התועלת הנשגבה שקיבלו ממנו בין בתורה בין ביר"ש בין בנועם קירוב ולבביות כובשת לבבות וההתענינות המופלאה בכל עניניהם, והיו דבוקים בו בלב ונפש. (שם עמ' 240 - 241)

תורה עם חסד

ורבינו סיים את הספרו במסר מיוחד ששמע ממנו:

ואלו דבריו: ... ואסיים מה ששמעתי ממנו ז"ל כמה פעמים כאשר בקשתיו בכמה הזדמנויות שיחזור על סיפור מאלף ומופלא זה, סיפור קטן אבל גדול בתכנו, אשר שמעו מרעו כנפשו הגאון הצדיק ר' משה יהושע זצ"ל, הי' זה בחד הביקורים

שביקר רמ"י אצל החזו"א למטרות עשיית טובה עבור זולתו. הי' נדמה לו לרמ"י כי החזו"א מבקר את עיסוקו בעניני חסד, שהם יותר מדי על חשבון לימודיו ומפריעים לו לשקוד על התורה. לכן התנצל הוא ואמר שהוא כמוכרח לזה. אמר לו החזו"א כדברים האלו, ואומר זאת בלשון ששמעתי, די תורה איז נישט קיין חכמה די תורה איז א נשמה. און ווען א מענטש טוהט חסד מיט א צווייטער, ווערט די נשמה נתעלה און ער פארשטייט תורה בעסר און העכער - **תורה אינה חכמה, תורה היא נשמה וכשאדם עושה חסד עם זולתו נשמתו מתעלה והוא מבין ומשיג בתורה ביתר שאת וביתר הבנה.** (שם עמ' 81)

אי"ה בשבועות הבאים נכתוב אי"ה אודות גיס רבנו הגאון רבי אהרן זקס זצ"ל. הגאון רבי יחיאל צוקרוב זצ"ל. הגאון רבי יעקב פוזן זצ"ל. ומרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצ"ל נשמה לקבל חומר עובדות הליכות ותמונות על הקשר שהיו לרבנו יבדלח"ט עמם

ניחום אבלים של מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א בבית מרן אדמו"ר מויז'ניץ שליט"א על פטירת אחותו הרבנית מסקווער ע"ה

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: של איזה רב'ה מתלמידי הבעל שם אתם נכדים?

מרן ראש הישיבה שליט"א: רבי מיכל זלוטשובער.

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: רבי מיכל זלוטשובער?

מרן ראש הישיבה שליט"א: כן כן, היה לו חתן הסטפנער מגיד.

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: ודאי כן, כן.

מרן ראש הישיבה שליט"א: קראו לו דוד דוב, דוד בער, לסבא שלי [רבי דוד דוב קרייזר חמיו של מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל] קראו דוד בער על שמו, אבל לי לא יכלו לקרוא דוד, לאבא שלי קראו דוד, אז נשאר שמי בער.

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: יש לכם שני שמות לא?

מרן ראש הישיבה שליט"א: ברוך בער, הסבא שלי אמר גם ברוך יהיה..

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: אתם כבר חמישים שנה ראש ישיבה

מרן ראש הישיבה שליט"א: יותר, כשבעים שנה.

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: שבעים זה סוד.

מרן ראש הישיבה שליט"א: משנת תשט"ו.

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: לפני הרב שך היה הפוניבזער רב'?

מרן ראש הישיבה שליט"א: הרב שך הגיע אחר כך, בתחילה היה רבי שמואל רוזובסקי הוא הגיע בשנת תש"ד, ואבא שלי רבי דוד הגיע שנה אחריו בתש"ה.

מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: שמעתי מעשה, מעשה עם שמייכעל הגיע אבא עם ילד לחזון איש שהילד בלע מטבע מה עושים עם זה, אמר להם תלכו לפוניבזער רב' הוא מומחה להוציא מטבעות ממקומות שאף אחד אחר אינו יכול, כולם חייכו והילד גם צחק והמטבע יצא.

עוד שמעתי מעשה על הפוניבזער רב' זכרוננו לברכה זה מוראדיג איך הוא חיפש את הטובה של כל המוסדות של כל הבתי חינוך, הוא הלך ליהודי בחוץ לארץ, והוא ביקש לתת רק למוסד ציוני בלי זקנים ובלי פיאות, והרב הסכים, הוא נתן לו סכום גדול, אחר כך הוא בא לראות מה עשו בכסף שלו, והרב הראה לו את המוסד לבנות, להם אין זקן ופיאות, העיקר לעשות דברים טובים.

מרן ראש הישיבה שליט"א: בשעה שישבתי שבעה על אמא שלי הגיע הסטייפלר לניחום אבלים, שאלתי אותו יש נשים צדקניות, מה קורה שם בעולם הבא יש עזרת נשים? הוא אמר שאינו יודע

כתוב בחז"ל למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה לומר לך כשם שחטאת מכפרת כך מיתת צדיקים מכפרת. והנה מיתת מרים כתובה בתורה בפרשת חוקת, ונסמכה לפרה אדומה, ופרה אדומה הרי מכפרת, ומדוע לא נכתבה בויקרא יחד עם כל הקרבנות, למה בפרשת חוקת, ולמה הסמיכו מיתת מרים דוקא לפרה אדומה ולא לקרבן חטאת, אמרתי פשט, בדרך כלל תמיד קרבנות מביאים לבית המקדש, אבל פרה אדומה עושים בחוץ, בהר המשחה, אבל זה לנוכח אהל מועד, אנשים יושבים בישיבה ולומדים, אבל נשים עומדות במטבח, אבל הם צריכות לחשוב שכל מעשיהן יהיו לנוכח אהל

מועד, זה הכח של אשה צדקנית.

יתכן שגם בעולם הבא יש דבר כזה, יש נשמות של נשים, אומרים ב'קל מלא רחמים' נשמת צדיקים וצדקניות שבגן עדן.

מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א: ברוך ה' אני חושב שזה הישיבה הגדולה הראשונה פוניבז' זה הישיבה הגדולה ביותר זה כח מיוחד.

הרה"צ רבי יעקב מרדכי הגר שליט"א: הראש ישיבה להבדיל בין חיים לחיים היה מאוד קרוב עם האבא [של הרבי] עם הישועות משה

מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א: כן אני יודע מזה.

מרן ראש הישיבה שליט"א: הייתי בא לומר כאן כל שנה שיעור בעשרת ימי תשובה.

מרן ראש הישיבה שליט"א: רבי ברוך שטרנבוך הוא תלמיד, הוא חתן אצל ארנסטר אני הכרתי טוב את ה'דמשק אליעזר', הוא היה במלון באב"ד דיברתי איתו הרבה בלימוד, הוא היה מאוד גדול, הוא היה לפני הרבי הראשון כאן בארץ.

מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א: הראש ישיבה נולד כאן?

מרן ראש הישיבה שליט"א: בברנוביץ' היה שם רבי אלחנן וסרמן, היה גם חסידי סלונים שם.

כשהתחלתי ללמוד חומש רבי אלחנן [וסרמן] שאל אותי מה היה אדם הראשון יהודי או גוי, הייתי ילד כבן שלש, ואני עניתי, אני חושב שהוא היה גוי, למה אני אומר ככה, כי אם הוא יהודי לא היו גויים בעולם, מהיכן ישנם גויים, אבל האמת שהוא היה מלאך, יש לזה ראייה בשעה שהקב"ה ברא את אדם הראשון הוא אמר למלאכים נעשה אדם בצלמנו כדמותינו, אדם הראשון היה מלאך, והמלאכים היו משמשים אותו בגן עדן, בגן עדן יושבים מלאכים, כל המלאכים יש להם שמות, מיכאל, גבריאל, אדם הראשון שמו אדם, כי הוא המלאך היחידי שיש לו גם חלק מן האדמה, הקב"ה נתן לו שם אדם, והוא היה בגן עדן.

מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א: בספרי החסידות כתוב שאדם זה מלשון אדמה, וגם אדמה לעליון, שני הבחינות, זה הכל גדלות הבורא שני הבחינות

מרן ראש הישיבה שליט"א: ויזניץ זה חסידות גדולה וחשובה, ב"ה.

מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א: החזון איש זכרוננו לברכה היה מאוד קרוב עם ויזניץ, היה הערכה גדולה

אני למדתי בישיבה בויזניץ אצל רבי ניסים קרליץ ורבי שאול ברזם

שהקב"ה יזכה אותנו ללכת בדרכיהם

מרן ראש הישיבה שליט"א: נזכה לקבל משיח, מחכים למשיח.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד.

מרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א: אני מחתן היום נכד, אני לא יכול ללכת, אני אבקש מהראש ישיבה ברכה עבורם.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת כי תשא תשפ"ד (20)

לא להתפעל ממעשי נסים

שעה יתרחש לו נס ויהי' לו שמן לבשל את העיקרים. והוא דבר מבהיל שא"א להתפעל כלום ממעשי נסים, יתכן שהקב"ה יעשה נס לאדם חוטא כדי שיוכל לחטוא ויתחייב בזה עונש כרת. והוא כעין ד' רבנו נסים גאון הידועים בברכות ד"ט א' המובאים בשיטמ"ק פ' הזהב (ב"מ דנ"ט ב') "שלא היתה הכונה אלא לנסות את החכמים אם יניחו הקבלה שבידם והגמרא שבפיהם בשביל בת קול ואם לאו ודומה למה שכתב (דברים יג) כי מנסה ה' אלהיכם אתכם".

וּבְמִתְקַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְמוֹהוּ וְגו' אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח כְּמוֹהוּ וְגו' וְנִכְרַת מַעֲמִיו (ל', ל"ג-ל"ב)

הנה המפטם את השמן הוא אחד מל"ז כריתות שבתורה, ובאמת נחלקו תנאים איך היו עושים את שמן המשחה ולר"י הי' נעשה בנס, דבלא"ה אפי' לסוך את העיקרים אינו מספיק. וא"כ איך שייך לעבור על לאו זה, שחייבים עליו דווקא אם עושה 'כמוהו' ממש. ואמר בזה מו"ח מרן זצ"ל, שזה לעומת זה עשה אלוקים, וניתן לומר כי אם ח"ו יבא א' לפטם את השמן באיסור כרת, באותה

"עכשיו שנברא ימושמש במעשיו"

לא פחות מועילה. הקב"ה חקק אצל הצפור תכונה של זהירות תמידית מסכנה, והיא כל הזמן מסתכלת לכל הכיוונים לראות שאין היא מותקפת. טבע זה של זהירות בלתי פוסקת, הוא ההגנה הטובה שהוטבעה בה. ויש להבין, שכך גם צריכה להיות ההגנה והזהירות של האדם מהחטא, כיון שידוע שעל כל צעד ושעל הוא עלול ליפול ולהכשל, לכן צריך הוא לעמוד כל העת על המשמר, ולבדוק כל מעשה שעושה האם

אין בו נזק רוחני. זו היא יראת חטא, ואף בשעת עשיית דבר שלפי דעתו הוא מצוה, חייב לבחון היטב אם אין חשש שקיום המצוה באופן זה עלול להוביל לתקלות שונות. זה הוא ביאור המושג 'ימושמש במעשיו'.

יסוד זה של החובה המוטלת על כל יהודי למשמש במעשיו ולבחון אותם היטב, מצינו בחטא העגל. הם היו בטוחים בחשבונם שכבר בא שש, ומכאן זה הסיקו שמושה כבר לא יגיע. הם לא פחדו שמא יש להם טעות, לא הרגישו

צורך לבדוק את עצמם, ולכן לא חששו שמא חשבונם בטעות יסודו.

הי אך היו כה בטוחים בעצמם? מדוע לא חששו שמא הם טועים? יסוד חטאם נבע מהמצב שהיו שרויים בו באותו זמן, חושך ואפילה שמנע מהם להתבונן באופן מושכל ולבדוק שוב שהם לא טועים. שהרי מצינו שהציה"ר הראה להם כאילו מיטתו של מרע"ה מרחפת באויר. המצב של חושך אפילה וערוביה גרם להם לבלבול מחשבותי, עד כדי כך שכשהגיעה השעה השישית של היום הארבעים הם הבינו מזה שמושה מת והוא כבר לא יגיע

וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשִׁשׁ מִשֶּׁה לַרְדֵּת מִן הָהָר (ל"ב, א)

במודרש (תנחומא י"ט): מהו 'כי בשיש' – באו שיש שעות ולא ירד. למה, שהתנה עמהם למ' יום אני מביא לכם את התורה, וכיון שבאו שיש שעות ולא ירד משה מיד ויקהל העם על אהרן, ע"כ. בזמן מתן תורה חזרו כלל ישראל למצב של אדם הראשון קודם החטא. 'אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם', איך הידרדרו מיד אח"כ בבת אחת לחטא כה

חמור?

בגמ' עירובין ד"ג ב': ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימושמש במעשיו. ופרש"י: יפשפש מעשיו – שעשה כבר, ויבדוק עבירות שבירו ויתודה וישוב. ימושמש במעשיו – כגון אם בא מצוה

לו יש את הרשעים שלו ולי יש את הרשעים שלי!...

וַיִּסְמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ (ל"א, ט"ז)

אמר רבינו שליט"א, שכאן כתוב שכלל ישראל הוא 'עושה את השבת'. ויש להביא בזה מ"ש רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בס' טעמא דקרא [לראש השנה] בשם להבחל"ח רבינו מרן שליט"א, וז"ל: מרן החזו"א היה נוהג להתפלל ערבית ארבעים דקות אחר השקיעה, ובמוצ"ש היה מאחר עד ארבעים וחמשה דקות משום תוספת שבת וגם כדי שיתאחרו הרשעים לחזור לגיהנם [עיין בשו"ע או"ח ז' רצ"ג ס"א]. ופעם אחת שאלו הגאון רבי מאיר ברגמן, דהטעם שיתאחרו הרשעים לחזור לגיהנם לא שייך גביה, דבלאו הכי מרן הגר"ח מברסק בירושלים מאחר להתפלל מעריב רק אחרי שיעבור משקיעה"ח כשיעור שמינית היום, ולגבי ק"ש ומלאכות דאורייתא מקפיד עד שיעבור חלק השישית של היום. השיב לו מרן החזו"א: להרב מברסק יש את הרשעים שלו ולי יש את הרשעים שלי!...

יותר. מצב זה של בלבול גרם להם שלא יעצרו לחשוב שמא הם טועים בחשבון, ושלא 'ימשמשו במעשיהם' לבחון אם אין להם טעות. זה היה יסוד הירידה שלהם. אמנם בזמן מתן תורה הם הגיעו לדרגת אדה"ר קודם החטא, אך כיון שלא משמשו במעשיהם ממילא לא הבחינו בטעותם הנוראה, ועי"ז חזרו לדרגת אדה"ר אחר החטא.

זהו הביאור במסקנת חז"ל – "נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו". יסוד זה נאמר על מצבו של האדם לאחר החטא, לאחר שנכנס בו יצה"ר, על מצב זה נאמר שנוח לו יותר שלא היה נברא. אך 'עכשיו שנברא – ימשמש במעשיו', מעתה, הדרך היחידה שבה יוכל להיות במצב של 'נוח לו שנברא', היא רק אם יחיה באופן תמידי במצב של בחינת כל מעשה ומעשה שעושה האם ראוי לעשותו. אך אם לא ימשמש במעשיו, ממילא נוח לו שלא נברא יותר משנברא.

אין כל פטור מחובה זו, והיא מוטלת על כל יהודי באשר הוא. פעם שאל אותי אדם שהיה אז חילוני גמור: איך אפשר להיות בעל תשובה, הרי מיד בבוקר כשאני פותח עינים כבר באים אלי בתביעות: לומר מודה אני, ליטול ידים, לברך ברכות השחר, וכן הלאה במשך כל היום. הרי זו עבודה כה קשה, מי יכול לעמוד בזה? עניתי לו שיחשוב לעצמו לו יצויר שהאדם היה נברא באופן שאין הוא צריך לנשום, ואחד היה חולה, ורפואתו היתה שמעכשיו ועד סוף חייו הוא צריך כל היום לנשום. בודאי היה חושב לעצמו 'מי יכול לעמוד בזה?'. אך אצלנו הדבר פשוט שכך היא צורת החיים שלנו, ואין אנו חשים כל קושי ועול מצורך תמידי זה. כך היא גם הציפור שהזכרנו לעיל. אין היא מרגישה שיש לה עול מהטבע שלה להזיז את ראשה כל הזמן ולבדוק שאין אורבת לה סכנה. הם הם הדברים גם בכל הנוגע לחיי הרוחניים של האדם.

אם הוא רוצה באמת להיות "נוח לו שנברא", העצה היחידה היא שישגל לעצמו בטבע, שכל הזמן "ימשמש במעשיו", ועל כל דבר שעושה יחשוב קודם כל האם זה על פי דין. ה"משמוש" העיקרי שצריך האדם לעשות על המעשים שעושה, הוא בכל הנוגע להוראות היתר שמורה לעצמו, הוראות היתר שאף אם עיקרן הוא

אמת, אעפ"כ עלולות הן להביא לירידות גדולות.

מה היא הדרך להמנע מהוראת היתר שלא כדין? כיצד יכול האדם להבחין בין הוראת היתר אמיתית שאפשר לנהוג על פיה, לבין הוראת היתר העלולה לגרור את האדם לירידה?

גרסינו בגמ' בברכות דכ"ח ב': כשהלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו וכו' אמרו לו רבינו ברכנו, א"ל יהי רצון שתהא

מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. א"ל תלמידיו עד כאן, א"ל ולואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם ע"כ. והנה תלמידיו של ריב"ז היו תנאים גדולי עולם קדושי עליון שאין לנו כל מושג בגדלותם. היאך אפשר להבין שאצלם יהיה מורא בשר ודם גדול ממורא שמים?

ובשעתו האיר לי דודנו הגדול מרן רבי איסר זלמן מליצר זצוק"ל, את הענין שעליו דיבר ריב"ז שלגביו מורא בשר ודם גדול יותר ממורא שמים, שאי"ז ההימנעות מחטא כפשוטו, אלא הכוונה להרבה הוראות היתר שאדם מורה לעצמו. לגבי הוראת היתר, המורא מבשר ודם הוא גדול יותר. והביא ר' איסר זלמן משל לכאר דבריו. הנה כשאדם רגיל להתפלל כל יום בשעה קבועה, ופעם אחת אירע שמחמת סיבה חשובה של קיום מצוה הלך לישון בשעה מאד מאוחרת. כשמוגיע הבוקר הוא חושב להורות היתר לעצמו להמשיך לישון ולהתפלל במנין מאוחר. והנה, גם אם באמת כלפי שמיא יש מקום להוראת ההיתר שלו, שהרי הקב"ה יודע שבמצבו קשה לו מאד לקום בשעה הרגילה, אך כיון שיודע שאנשים אחרים שיראו אותו קם מאוחר ואינם יודעים מה שהי' איתו בליל אתמול, הם לא יבינו היאך הוא מקל כך, הלא דבר זה יגרם לו להתאמץ ולקום כרגיל. ואמנם יכול הוא להסביר לסובבים אותו מה אירע לו, אך עדיין אי הנעימות תמנע ממנו להורות לעצמו הוראת היתר. עוד דוגמא נתן לי בזה הגרא"ז זצ"ל, לאדם שעוסק באיסוף כספים בשביל מוסד ופעמים נצרך למעות לצורך עצמו, והוא חושב להורות היתר לעצמו, שהרי התחייב לעבוד מספר שעות מסוים, ולמעשה עבד הרבה יותר שעות והשקיע הרבה יותר מאמצים מהגדרש, ובוודאי מגיע לו תשלום נוסף עבור זה, ובמיוחד בדבר שיסייע לו להמשיך אח"כ באיסוף. אך למעשה, גם אם באמת כלפי שמיא יש מקום להוראת ההיתר שלו, אעפ"כ כיון שאנשים יראו שלוקח ממון נוסף, נמנע מכך כי חושש שהם לא יבינו זאת כראוי.

זהו הצינוי של ריב"ז לתלמידיו: בכל מקום זמן שבהם אתם חושבים להורות היתר לעצמכם, עליכם לדעת שכיון שהקב"ה ציוה עליכם ציווי, ממילא צריך להזהר מאד מלערוך חשבונות ולהקל בהיתרים שונים, ויש להחמיר אפי' בספק קל. הדרך לכך היא ע"י החשבון איך הוא עצמו הי' נוהג אם אנשים אחרים היו רואים את הקולא שהוא רוצה

להקל, האם גם אז הי' מקיל, או שהיה מחמיר משום חשש של מראית העין.

זהו ביאור הוראתו של ריב"ז – 'יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם'. יש להמנע מלסמוך על הוראת היתר. גם אם יש לאדם הוראת היתר שיש בה מן האמת, אעפ"כ על ידי זה הוא עלול ליפול.

משא רבינו מרן שליט"א

במעמד ראשי אלפי ישראל ברחובה של עיר

למען הרמת קרן התורה והיהדות. בני ברק ליל ט"ז אדר"א תשפ"ד

תנועת "דגל התורה" נתיסדה ע"י מו"ח רבינו הגדול מרן בעל האבי עזרי זיע"א, לאגד את כל בני התורה תחת "דגל התורה" כדי להעמיד קהילות הקודש תחת הנהגת גדולי התורה.

וכדי שחינוך בנינו וצאצאיו יהי' בדרך התורה והיראה המסורה לנו ע"י גדולי ומאורי הדור.

ועצם ההצבעה למען תנועת "דגל התורה" הינה קידוש ה'.

וע"כ הובה קדושה להצביע עבור רשימת "דגל התורה".

ונזכה להקמת קרן התורה ולגאולה השלימה במהרה בימינו.

הלכות והנהגות

ממרח פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת כי תשא תשפ"ד

בגדרי תקנת 'ברכו' לפני יוצר (מתוך שיעור שנמסר לחור' כולל תשובות והנהגות)

ותוס' במגילה כ"ג ע"ב) מבואר ש'פורס על שמע' אינו רק לומר קדיש וברכו בלבד בלי יוצר אור (כמנהגינו היום עפ"י הרמ"א בס' ס"ט), רק היו קוראים ברבים כל יוצר אור, וזהו פירוש הלשון 'פורס על שמע' שפורס את ברכות קריאת שמע לשנים - ואומר רק חציו דהיינו יוצר אור גרידא.

ולכאורה צריך ביאור מהו יסוד שיטת הראשונים שחוזרים וכופלים גם 'ברכת יוצר אור', והרי לכאורה באמירת 'ברכו' בלבד מספיק, ולמה יש לומר גם ברכת יוצר אור.

אמנם לפי"ז יש לבאר, שבאמת 'ברכו' הוא חלק מיוצר אור, ולכן כשאומרים בציבור ברכו, ממשיכים לומר גם יוצר אור כדי שברכת יוצר אור יהא מהודר שיהא יחד עמו ברכו.

ומיהו דבר זה לא מעכב, ולכן המנהג בארץ ישראל לומר בכל יום יום אחר התפלה רק 'ברכו' בלבד בלא יוצר אור, ד'ברכו' הוא שבח בפני עצמו ואינו מעכב שיהא דווקא הקדמה לברכת יוצר אור.

אבל לכתחילה בוודאי צריך שברכו יהא בסמוך לברכת יוצר אור, וביותר נראה דלכתחילה אין להפסיק אפילו בשהיה בין ברכו לברכת ק"ש, ואף ששהיה בעלמא אינו 'הפסק', מ"מ גם אינו סמוך, ולכתחילה צריכים לברך 'ברכו' על יוצר אור ולהסמיכו ללא שהיה, שזהו עיקר המצוה וכמו זימון לברכת המזון.

אם לדלג פסוקי דזמרה לומר ברכו בסמיכות ליוצר

והנה יש להסתפק במי שהתאחר לבוא לבית הכנסת, אם ראוי לדלג פסוקי דזמרה כדי לבוא עם הש"ץ לברכו, ולהסמיק 'ברכו' ליוצר אור.

ומהביאור הלכה כאן (ד"ה שישלים) משמע שראוי לדלג על פסוקי דזמרה, [שהביאור הלכה הסתפק אם ראוי לדלג ברוך שאמר וישתבח כדי לסמוך ברכו ליוצר אור, ועל זה מסיק הביאור הלכה דכיון דברוך שאמר וישתבח הם ברכה קדומה אין לעשות כן. ומשמע מדבריו דרך ברוך שאמר וישתבח אין לדלג, אבל שאר פסוקי דזמרה ראוי לדלג כדי לומר ברכו בסמוך ליוצר אור].

אמנם מאידך גיסא, בספר 'יסוד שורש העבודה' בדיני ראש השנה (שער "א פ"ב), כתב בפשיטות שלא לדלג, ומזהיר שם שאין למהר בראש השנה בפסוקי דזמרה לומר פיוט דיוצר אור עם הציבור כי טוב יותר לומר פסוקי דזמרה במתינות ובכוונה ולא יאמר הפיוט, ומשמע שיכול לענות ברכו בשעה שאומר פסוקי דזמרה ואין צריך לדלג.

ברכו נחשב תחילת הברכה ד'יוצר אור

כתב הרמ"א (ס' נ"ד סעי' ג') וז"ל "אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר, וכ"ש שלא יפסיק לאחר שאמר הש"ץ ברכו קודם שמתחילין ברכת יוצר", ע"כ.

ובביאור הגר"א שם הסביר הענין, ד'ברכו' הוא תחילת ברכת יוצר, ולכן אסור להפסיק. ובמשנה ברורה שם (וביתר ביאור בס' רל"ו סק"א) הוסיף שלאחר 'ברכו' נחשב כדין אמצע הפרק דברכות קריאת שמע.

וכע"ז צווח במשנה ברורה (ס' רל"ו סק"א) על אותם שמדברים במעריב אחרי עניית ברכו לפני הברכה, שזהו שלא כדין, שהרי 'ברכו' נחשב תחילת הברכה דברכות ק"ש.

'ברכו' הוא הידור בגוף ברכת יוצר

ובביאור הענין נראה שאף שהמתפלל ביחיד אינו אומר ברכו, מ"מ הוא 'הידור' בגוף ברכות קריאת שמע לומר לפני ברכו, ולכן כשמתפלל בציבור ואומר 'ברכו', כבר נחשב תחילת הברכה, ואסור להפסיק.

ודוגמא לדבר יש להביא מ'זימון', דאף שאפשר לברך ביחיד בלא זימון, מ"מ הוא 'הידור' ועיסור לברכת המזון לברך עם זימון, וכשיש זימון אסור להפסיק בין ברכת המזון לזימון, כיון שהזימון הוא תחילת הברכה.

תוספת ביאור ועומק בזה

ונראה להטעים ולהסביר העניין עוד, שבאמירת 'ברכו' לפני יוצר אנו מוכיחים שהקב"ה אינו צריך את הברכה שלנו,

שהרי הקב"ה "מבורך לעולם ועד", ואין לו צורך ח"ו בכניעתנו, ומה שאנו מברכים אותו זהו לטובתנו, שזכינו להיות עבדיו, ולכן מקדימים ואומרים 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד' - להראות שהוא מבורך ועומד ואינו צריך את השבח שלנו ח"ו, ונמצא שאמירת 'ברכו' הוא עיסור והידור לברכת יוצר, ומשנה למעליותא את משמעות הברכה.

וכע"ז נראה לבאר בברכת הזימון, שה'זימון' בא להחשיב את ברכת המזון, להראות שכונותינו בברכה אינו רק על המזון, אלא "בטובו חיינו" - וכל החיים שלנו זהו בטובו ולא רק המזון לבד, ונמצא שע"י הזימון כל הברכה נעשית חשובה.

בזה יתבאר דין 'פורס על שמע'

ובזה נראה לבאר דין 'פורס על שמע', דהנה בראשונים (רש"י

לקראת הופעת ספר "במעונות אריות" של הרב יעקב ב. פרידמן, אוצר גנוז הכולל עובדות והנהגות שראה ושמע מן שליט"א אצל גדולי הדור זצוק"ל המתובל בקורות דברי הימים מאותה תקופה, הננו להביא - ברשות המחבר - חלקים מתוך תחילת הספר, ותשוח"ח למחבר שליט"א על נתינת רשותו.

ילדות בצלו של רבי אלחנן

זוג פלורסנטים בוהקים מהתקרה. אור קריר, יעיל, כמעט כחלחל. חדר עטוף ספרים. שולחן סגפני צפוף, ועליו ערימות-ערימות גליונות כתובים, ערוכים בכתב-ידו הצפוף, העגלגל, של בעל הבית. מסכת שבת פתוחה בפרק רבי אליעזר דמילה. לצידה ספר 'תשובות והנהגות', האחרון בסדרה, ובעיקר גליונות. גליונות נייר כתובים, לכל אשר תשא העין.

זו השעה החמישית שאני עוקב אחריו, רכון כך על גבי השולחן, נבלע בפינתו. עיניו ממוקדות בעט הבלוגרף שבידו. עט פלסטיק של 4 שקל שיסלול חכמה לדורות, ויאיר מוחות לרבות. מעליו תלויה תמונתו של סבא-רבא, אור שבעת הימים מרנא הגר"א. תמונה דהויה, לא התמונה המפורסמת. גם התמונה הזו היא חלק מהאמת הנוקבת היצוקה ביסודות החדר. "בידנו עדות מהימנה", סיפר לי רבי משה אחר כך, "עדות מכלתו של הגר"א שהתמונה הזו היא התמונה המדויקת של הגר"א". כאילו הייתה גם התמונה הזו ריאה-נקובה שנשטחה על שולחנו ונמצאה כשרה. מאוחר יותר נלמד שמושגים 'כנראה', 'בערך', מופקעים מעולמו הבהיר.

דלת החדר סגורה כמעט כליל. אני מציץ בעזות אל מרווח הפתח הצר. עט הבלוגרף עולה ויורד, גליונות מתמלאים. כתיבת חידושים היא מצבו הטבעי, ודממה שְלווה יורדת על הבית. פניו של רבי משה הופכות בעת כתיבתו מזיגה מרהיבה של שלווה ודריכות. **נפשו נספגת בתהליך הכתיבה.** "נפשאי כתבית יהיבית". למרות מעמדו המרכזי ביעדה החרדית הקנאית, אין שום 'סימן קריאה' נלהם בחייו. גם הליכות-הקנאות שלו מנווטות, נינוחות. חלק מהבהירות האופפת את עולמו.

הוא עוצר פתאום את שטף הכתיבה. עננה קלה מקדירה את פניו, והאווירה בחדר מתחדדת. נכד נכנס, מציב על השולחן כוס תה מהול בחלב. מורשת אנגלית שנותרה מבית אבא בלונדון. האיזון הדק על השולחן מופר; צלחת זכוכית נשמטת מבין ערימת הגליונות, נוחתת ארצה, ומתנפצת בשאון. רבי משה אינו יודע ואינו רואה. הוא נותר באותה תנוחה. ראשו זקוף מעט, מוטה לחלל, אפוף מחשבה.

בן משפחה אחר נכנס בבהילות לחדר. מעביר לסבא שאלה חשובה מטעם בית הדין בלונדון. רבי משה עונה בשלווה, תוך כדי כתיבה. מבטו נותר ממוקד. הוא מקשיב לשואל, עונה, מסביר, אבל העט שלו שועטת תוך כדי דיבור על גבי הגליונות.

דרך הלימוד בישיבות הקדושות

וכבר אמרו חז"ל (ברכות מז. ב) "קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה עם הארץ", ופירש רש"י שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך, עיי"ש. והרי מבואר שאם אינו לומד בהבנה כראוי והיינו ע"י שימוש תלמידי חכמים, כינוהו חז"ל בשם "עם הארץ", ומשום שאותם שלא שימשו ואינם לומדים בדרך הנכונה, לא ישיגו לעולם המכוון לאמיתתה של תורה, ורק הלימוד סוגיא בדרך הנכונה שקיבלנו מרבנותינו, בעומק הפשט בשורש סברת הגמרא ע"פ שיטת הראשונים בעיון, ואחר כך בודק הדברים אם הדברים תואמים לדברי הרמב"ם והשו"ע והפוסקים, ומשתדל לסכם הסוגיא משורשה עד השו"ע והפוסקים ומוציא דינים הלכה למעשה, בזה יזכה לכוון לאמיתתה של תורה והלכה ברורה.

ובאמת מי שמחפש לפלפל פלפולים ואינו לומד מתוך ביקוש האמת להבין כל סברא לאמיתתה ולעומקה, אינו זוכה להשיג את התורה, ומשום שהתורה הק' קרויה "תורת אמת" שהיא דבר ה' ו"חותמו של הקב"ה אמת", וכדי להשיגה צריך ללומדה עם מידת האמת ולא לרמות עצמו, ועיקר מצוות לימוד התורה הוא דווקא באופן זה שלומד מתוך טירחה ויגיעה להבין כל דבר לעומקו ושורשו, ויתבונן בכל סברא ששומע, ולא יקבל בשטחיות כל סברא ששומע אלא יהפוך בה בדעתו, ואם יש בה טעם יקבלנה, ואם לאו יסתור וידחה עד שיתבהרו אצלו הדברים הדק היטב, ורק על ידי דרך זו זוכים להשיג את אמיתות התורה הקדושה.

הדרך להשיג טעם בלימוד

ולצערינו מצוי בזה מכשול גדול אצל צעירי הצאן שמתוך תשוקה לחפש 'טעם' בלימוד, חושבים הם שכדי להשיג 'טעם' בלימוד צריך לחפש חידושים מבריקים. אך על הרמ"ם מוטל החובה להודיעם האמת שאדרבה ואדרבה, הדרך היחידה להשיג טעם בלימוד הוא רק על ידי לימוד הגפ"ת עם הראשונים בעיון ובהעמקה, ולולא לימוד הגמרא בעיון מתוך עמל לדעת ולהבין כוונת הגמרא רש"י ותוס' היטב, אי אפשר להשיג שום טעם בלימוד אמיתי, והרי זה כמחפש לסעוד ליבו במטעמים בלא לחם ומזונות שהוא העיקר, ורק מי שעמל בעיון להבין היטב דברי הגמרא רש"י ותוס' והראשונים, הוא ישיג טעם בעצם העיון והעמל בגמ' והראשונים, ולאחר מכן יוכל גם להוסיף להטעים הדברים ביסודות רבותינו הגר"ח מבריסק ותלמידי המשמחים את הלב.

א.ה. במהלך התקופה הקרובה יובא במדור זה בע"ה פרקי הדרכות והוראות ממרן שליט"א אודות דרך הלימוד, והם ליקוטי דברים מכתבי ומאמרי רבינו שרגיל לעורר ולהזכיר הדברים הידועים אשר "כפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה" (מס' בהקדמה), והדברים כבר נדפסו לראשונה בספר 'ביאורים והנהגות שבו' עות', וכעת נביא בל"נ מידי שבוע איזה חלקים מזה לתועלת לומדי ועמלי תורתנו הק'.

"הנה בדורות האחרונים כבר נשתרש ב"ה בישיבות דרך הלימוד עפ"י הבנה ועומק העיון בדרך שהשריש לן מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, והדבר הביא ברכה לעולם התורה, שאין מבזבזים הזמן בפלפולים שרחוקים מעומק הפשט, אלא לומדים גפ"ת וראשונים בעיון והעמקה ויורדים לעומק שורש כל סברא, ואין מחפשים לפלפל ולחדש חידושי תורה אלא רק להבין האמת לאמיתתה של תורה, ומתוך זה זוכים לדלות חידושים המתבארים מדברי רבותינו ז"ל אשר מפיהם אנו חיים.

ובאמת זהו דרך הלימוד של גדולי האחרונים (הגרעק"א הקצות והנתיבות ועוד), רק שהגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל זכה להכניס דרך מחשבה זאת בישיבות, ובדרך זו מתגלה עומק דבריהם של רבותינו הראשונים אשר מפיהם אנו חיים, משא"כ בפלפולים סתם מגיעים לידי טעות, שכן עיקר תורתנו בנויה על דיוק והבנה בעומק דברי הראשונים. וענין זה ניכר במיוחד ללומדי תורת אדוננו הגר"א זצ"ל שהתנגד מאוד לפלפול הבל וסברות תהו וחריפות, רק הפשט הפשוט העמוק בבהירות המחשבה וצלילות הדעת, זה דרכו בלימוד.

אודות הבונים מגדלים הפורחים באויר ללא יסוד

ובעוה"ר יש כאלו שלא שימשו כל צרכם ומחפשים לחדש חידושי תורה (שטיקלאך תורה) כדי להתעטר ולהתפאר בהם, ותועים ומתעים בסברות קלושות שאינם אלא בגדר 'מטעמים' אך הוא רחוק מפשטות הענין, ובונים מגדלים הפורחים באויר על רוח בלי שום יסוד, וקושרים נימא בנימא בפלפולים או 'חידושים מבריקים', ואין בדבריהם אמת לאמיתתה רק פיתומי מילי ובאים לידי בלבול או לעיקום השכל, וגם אין תלמודם מתקיים בידם מחמת שרצונם רק בחידושים ואינם משננים הלימוד, וכמה כואב הדבר שבעוד שהם בטוחים שזכו להתעטר בכתרה של תורה, הרי הם מהפכים את דרך הלימוד ואינם זוכים ללמוד התורה הקדושה בישרות השכל.

דברי חמדה

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת כי תשא תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם (שמות ל, טו). נשאלתי מביהכ"נ שערכו מגבית לבניית מבנה קבע לביהכ"נ הקהילתי, ובא נדיב גדול מחברי הקהילה ורצה לתרום סכום גדול ונכבד ולהשלים את החסר, אך היו שהתנגדו משום שהכירו באפיו של הנדיב שמקיים בעצמו מה דאמרי אינשי 'בעל המאה הוא בעל הדעה', ואינם רוצים שהנדיב הנ"ל יקבע ויחליט בענייני ביהכ"נ בגלל תרומתו הכפולה והמכופלת מכולם, וטוענים שבהמשך הזמן ייאסף הסכום הנדרש כולו גם בלי תרומת הנדיב. והנה מצאנו בדעת זקנים כאן שביאר מדוע גם עשיר מביא רק מחצית השקל ולא מרבה: "...דבר אחר, שלא יוכל העשיר לומר חלקי גדול במקדש יותר ממך", ומקורו ממדרש אגדה. ואולי גם כאן נימא שיתן העשיר רק שווה בשווה ולא יותר מאחרים, כדי שלא יאמר שיש לו חלק גדול משל אחרים, ויביע דעתו על כל דבר ודבר. אמנם נראה דשאני מלאכת המשכן שהקב"ה צוה על כך והוא ישלים כל מה שיחסר, אבל כאן ודאי שיש לקבל ממנו התרומה, כיון שביהכ"נ נצרך לזה ומנא לן ששייגו בהמשך את הכסף, וידאגו לסדר ולקבוע שכל ענייני ביהכ"נ יוכרעו ע"פ רב הקהילה, ותו לא מידי, ודו"ק.

סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה וגו' (שם לב, ח). ידוע מה שהקשו איך יתכן שדור המדבר שהיו דור דעה, שראו כל האותות והמופתים במצרים ובקריעת ים סוף ועמדו במעמד הנורא של קבלת התורה בהר סיני, נפלו כ"כ 'מהר' מאיגרא רמה לבירא עמיקתא של חטא ע"ז החמור, הרי כך אומנותו של היצר הרע שהיוס א"ל לאדם עשה כך ולמחר עשה כך עד שלבסוף אומר לו לך עבוד ע"ז (שבת דף קה ע"ב), אבל איך אירע כדבר הזה שנפלו בבת אחת ממדריגתם, והאריכו רבותינו בביאור הדבר בכמה אנפי. ויתכן לבאר דהנה בתרגום אונקלוס עה"פ (לב, כה) 'וירא משה את העם כי פרוע הוא', תרגם 'וחזא משה את עמא ארי בטיל הוא', ונראה מדבריו שיסוד העילה שהביאה לחטא הנורא של העגל היתה הבטלה, כי היה להם זהב לרוב והגיעו לבטלה שהיא אב החטאים ומדרדרת את האדם ברגע אחד לפי שחת, דהבטלה מביאה לידי שיעמום וחטא (כתובות דף נט ע"ב). [וזרעו כע"ז ב'רשב"ם שם' כי פרוע הוא. בטל מן המצוות, ממצות בורא וכו'... עכ"ל, וידועים דברי האוה"ח הק' (שמות כז, כ) 'וליה נתארך הגלות, כי כל עוד לא עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה'].

ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו (שם, טו). וצ"ב מה הוסיפה התורה תיבת ויפן ולא כתבה רק וירד משה מן ההר, וביאר מרן הגר"י קמניצקי זצ"ל בספרו אמת ליעקב, דהרי אמרו במסכת יומא (דף נג ע"א) דתלמיד הנפטר מרבו אינו מחזיר פניו והולך אלא מצדד פניו והולך, וא"כ הא קמ"ל שמשנה הלך בוריות בשליחותו של מקום שאמר לו 'קום רד מהר מזה' וכיון שהלך בשליחות הקב"ה לא נחשב שנפטר מרבו ולכן היה מותר לו להחזיר פניו לאחוריו, וזהו דכתיב 'ויפן', עכ"ד. והנה מרע"ה החזיק בידיו את לוחות הברית, והיה מקום לומר דלכן מותר לו להחזיר פניו לרבו דגנאי הוא לס"ת שיוצא שלא כדרכו, ומוכח מזה שגם תלמיד היוצא מרבו ומחזיק ס"ת חייב לילך לאחוריו. אכן יש לדחות דשאני משה שנפטר מאת נותן התורה, ובוה בודאי יש לכבד יותר את נותן התורה מהלוחות, משא"כ ברב רגיל. והנה רבינו חננאל מבעה"ת בספר 'מגדל חננאל' (נדמ"ח ברלין תרל"ו) פירש למה כתיב 'ויפן' וירד מן ההר, מלמד שהיה משה פניו כלפי הענן וירד כדרך עלייתו, מה עלייתו פניו אל הענן אף ירידתו כן, וכן הכה"ג ביוה"כ יוצא מבית קה"ק דתנן יצא ובא לו דרך כניסתו וכו', עכ"ד. ומבואר שדייק ר"ח הפסוק להיפך, דאדרבה, משה נפטר מהשכינה כשפניו כלפי השכינה וכדן תלמיד הנפטר מרבו (אע"פ שהיו הלוחות בידו). אך יתכן לחלק כנ"ל, דשאני נפטר מנותן התורה מרב רגיל, אך מלשון ר"ח משמע דמשה קיים הדין הרגיל שנפסק בגמ' לגבי כל תלמיד, ומוכח דלמרות שמחזיק ס"ת בידו צריך ללכת מלפני הרב לאחוריו, ודו"ק.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחנו של מרן שליט"א

האם אשה יכולה לברך 'שלא עשני אשה' ולהוציא את בעלה

שאלה. אדם שלא חש בטוב, ויש זמנים שאין לו כוחות להוציא מילים מפיו ולדבר, ואפילו לומר ברכות השחר בבוקר אינו מסוגל, ואין איש אחר שיכול להוציא ידיו חובה, ולכן אשתו המסורה שסועדת אותו אומרת בפניו את הברכות והיא מוציאה אותו ידי חובה מדין 'שומע כעונה'. ויש לדון, האם אשתו יכולה לברך עמו גם את ברכת 'שלא עשני אשה', או דלמא כיון שהיא לא שייכת בברכה זו, ואולי אפילו זה כנגדה, א"כ אולי אינה יכולה לברך את הברכה הזו בשביל בעלה.

תשובה. לכאורה אי אפשר לומר שהאשה כלל לא מחויבת בדבר, כי קצת יש לה שייכות לברכה זו, דהנה כתב הט"ז (סימן מו סק"ד) שרבים הקשו למה תקנו ברכת 'שלא עשני גוי' בדרך שלילה ולא בדרך חיוב, דהיינו 'שעשני ישראל', וכן בברכת 'שלא עשני אשה' שיברך 'שעשני איש'. וביאר בזה, שאם היו מברכים שעשני ישראל, היה משמע שאין שום תועלת בבריאית הגוי, וכיון שרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות ח"ו חסרון בבריאית האדם על שבורא גויים, ובאמת יש צורך אפילו בבריאית גויים שיצאו מהם גרים, ולכן נותן הודאה שלא עשאו גוי, הורה בזה שיש צורך בריאה גם בגוי, אלא שזכה האדם שלא נברא הוא באופן אחר, שהיה גם כן צורך בבריאיה. וכמו כן גם בברכת 'שלא עשני אשה', בברכה זו מברך הגבר, שיש מעלה גם בבריאית אשה, אלא שהוא לא נצטרך לאותה מעלה, עכ"ד. ולפי דבריו שבברכה זו כלולה גם הודאה על בריאת האשה, אם כן אולי גם אשה יכולה לברך ברכה זו ולהוציא את בעלה.

אולם יעויין במשנה ברורה (סימן קצו ס"ק כד) שכתב, אם יש שלשה שאכלו ואינם יכולים לברך, לכו"ע אין אחר שלא אכל יכול לברך בשבילם, אף דמן התורה יכול להוציא חבירו בברכת המזון אף על פי שלא אכל כלל, כיון שחבירו כבר אכל וחייב לברך וכל ישראל ערבים זה בזה, אלא מפני שאומר שקר במה שאומר 'שאכלנו' והוא לא אכל, הצריכוהו חכמים שיאכל כזית מתחילה.

נמצא שגם מי שיכול להוציא את חבירו, אולם אם יוצא שקר מפיו אינו יכול לברך, והוא הדין גם כאן בענייננו, אין אישה יכולה להוציא בברכת 'שלא עשני אשה' כיון שהיא מוציאה שקר מפיה.

ויעויין בחידושים וביאורים (ברכות סימן ה) שרצה הגר"ח גריינמן זצ"ל להביא דוגמא למי שאינו מחויב בדבר שאינו יכול להוציא, וכתב שזה דומה לאשה שתברך שלא עשני אשה להוציא איש, או ישראל יברך לכהן אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, שודאי אי אפשר להוציא יד"ח בכה"ג.

ונראה, דכיון שאינה יכולה לברך בשבילו ברכת 'שלא עשני אשה', לכן תברך כעת בשבילו את ברכת 'שעשני כרצוני' (אע"פ שכבר בירכה בבוקר את ברכות השחר), ובוה תוציא את בעלה ידי חובה, כי גם איש שייך בברכה זו, וראיה לכך, שכתב בפרי מגדים (א"א סימן מו סק"י) שטומטום ואנדריוגוס דחייבין מספק בכל המצוות, לא יאמרו שלא עשני אשה, דספק הם, ואפשר יאמרו שעשני כרצוני, עכ"ד.

ואם איש לא היה יכול לברך ברכה זו, גם הם לא היו יכולים לברך מספק, אלא ראה שגם איש יכול לברך ברכה זו כשאינו יכול לברך שלא עשני אשה, ואם כן גם באופן זה שאינו יכול לברך, ואשתו מברכת בשבילו, תברך שעשני כרצוני, ותוציא ידי חובה.

ביום ראשון השתתף רבינו בעצרת הרבבות לחיזוק רשימת 'דגל התורה' בעיר בני ברק, ונשא מדברותיו במעמד האלפים, כשממש נסע בשיירה יחד עם מרן הגר"ד לנדו והגרמ"ה הירש שליט"א להשתתף בכינוס שנערך בעיר אלעד לחיזוק המועמד הרב ישראל פרוש, לבקשת מרן הגר"ד שליט"א אשר כתב לרבינו כי ערך השתתפותו בכינוס לא תסולא מפז. במשאו הביא רבינו מה שכתב גיסו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל (תהלים שיח שפתותינו, ג, א) 'וכל אשר יעשה יצליח', **'הנה רואים בעיניים, כי עיצותיהם של הגדולים והצדיקים שבכל דור ודור מתקיימות ומצליחות'**. וציין לדברי המדרש תהלים שם: "וכל אשר יעשה יצליח, שהכל צריכים לעצותו, כגון רבי אלעזר בן ערך שהיה יועץ עיצות ומתקיימות ומצליחות. אמרו לו נביא אתה, אמר להן: לא נביא אנכי ולא בן נביא, אלא כך אני מקובל מרבתי, כל נצה שהיא לשם שמים סופה להתקיים". לאחר מכן אמר רבינו: "בדורינו אנחנו צריכים לעצתו של מרן הגאון העצום, המופלג מאד בתורה, רבי דוב לנדו שליט"א, וכל מה שהגאון העצום הזה שוקל ומחליט הכל זה לשם שמים, איזה מועמד יביא יותר אידישקייט, ואיזה רשימה תביא יותר תורה ויראת שמים, וממילא העצות של רבי דוב זה בגדר **'נצה שהיא לשם שמים, וסופה להתקיים'**. וצריכים לדעת שאם ר' דוב אומר משהו, אדם אחר לא יכול להבין את זה, הוא לא יודע רבע מהתורה שהוא יודע. וכי זו סתם החלטה? זה החלטה עם כל חכמת התורה שיש לו. השיקול דעת שלו זה לא שיקול דעת של כל בן אדם, אלא החלטה של כל הש"ס! וכל השומעים לדבריו של גדול הדור, יזכו לשכר גדול מן השמים".

בביקור חולים שנערך רבינו בעת חליו של הגאון רבי מרדכי מקלב זצ"ל, אביו של הגאון רבי יואל מקלב שליט"א (מר"י בית מדרש עליון), שנלב"ע במוצ"ש, ולמד יחד עם רבינו בשיבת סלבודקא, סיפר לבנו חת"כ הרב אורי מקלב והעיד בפניו על תקופת לימודם בישיבה: "אני זוכר אותו בסלבודקא, הוא לא דיבר מילה אחת, למד בהתמדה, לא ידע מה זה לבטל מילה אחת תורה, לכן הבן שלו עושה הרבה למען תורת ישראל. תגיד לו שאני יכול להעיד עליו, שלא דיבר מילה אחת דברים בטלים, ישב ולמד בכזה רצינות, הוא היווה לכולנו דגל!".

ביום שישי ערש"ק פ' תצוה, פורים קטן, התכנסו בבית רבינו גדולי ישראל למעמד תפילה עבור תורמי 'קופת העיר', במעמד השתתפו הגאונים הגדולים: הגר"י בויאר, הגר"ז ברלין, הגר"י סילמן, הגרש"א שטרן, הגר"ר אלקריץ, הגר"מ בן שמעון, הגר"ש רוזנבלט, הגר"ח פ' ברמן, הגר"א גרבוז, הגר"י סטפנסקי, הגר"י קולדצקי, הגר"א אפשטיין, הגר"ש קניבסקי, והגר"ע פריד שליט"א.

בכינוס להצלחת המערכה בעיר רמת גן, נשא רבינו דברי חיזוק מעוררים, כשבמרכז דבריו זעק מנהמת ליבו הטהור: "השבת נדרסת, בועטים בה, קח כסף ותשתוק, אתה תחיה אני יחיה, בועטים בה, אין תחבורה אני אעשה תחבורה, בועטים בה בשבת, השבת לא תסלח למי שבעט בה, השבת תגיד, מי שריחם עלי כשהייתי בשפל המדרגה, אני אשיב לו, האלוקים ישיב לו". בכינוס סיפר שלוחא דרבנן, הרב גבריאל לביא שליט"א: "מי שמכיר את מורינו הרב, יודע שרבי יצחק מעולם לא התעסק בפוליטיקה, לא עניין אותו. את הרב מעניין דבר אחד, שבת! לצערנו, בחמש שנים האחרונות, כולנו רואים מה קרה לשבת במרחב הציבורי בעיר רמת גן, מורינו הרב החליט לעשות דבר אחד, להקים רשימה שתתאחד למען השבת, הצביון היהודי, מסורת ישראל וזהוהות היהודית של העיר רמת גן, שאלתי אותו, כבוד הרב, הרי לא בטוח יהיה לנו הצלחה, מי מבטיח לנו שאנחנו נצליח, אמר לי הרב, אנחנו לא מחפשים להצליח, אז מה כן, אנחנו מחפשים לזעוק להקב"ה: **שבת!!!** אנחנו עושים את המחאה שלנו וצועקים שבת! אם הקב"ה רוצה שיהיה הצלחה זה עניין שלו, אנחנו צריכים לעשות את המחאה הזו".

אחורה נא חידה

אינו רשאי לברך על המגילה, אולם אם יכנס אדם מסוים יוכל הקורא לברך?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: אילו הלכות בדיון משלוח מנות, למדו רבותינו מדיני הוצאה בשבת?

תשובה. א'. הוציא חצי גרוגרת מרשות לרשות ונאכל קודם שהוציא את השני, אינם מצטרפים (שבת דף פ ע"א), וה"ה לשלוח מנה אחת ונאכלה ואח"כ שלח השניה (פסקי תשובה, סימן קמג, וע"ע בהתעוררות תשובה ח"ג א"ח סימן תצד). ב'. הניח את המנות בכלי אחד חשיב מנה אחת ולא ב' מנות, וראיה משבת (דף צא ע"ב) קופה מלאה חרדל, אגד כלי שמייה אגד, וכ"פ הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת ה"א) דקופה שהיא מלאה חפצים אפי' מלאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשות זו פטור עד שיוציא את כל הקופה, וכן כל הדומה לזה, שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד, עכ"ד. וא"כ ה"ה הכא הכלי משים כל שיש בו כמנה אחת, ולכן צריך להניחם בשני כלים כדי לקיים משלוח מנות איש לרעהו (תורה לשמה, סימן קפט, וכן הוא בבן איש חי שנה א פרשת תצוה ס"ט), וראה מה שכתבנו בחשוקי חמד מגילה דף ע"ב.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הנ"ל,

או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 05333126877.

סוחר שקיות שרימה את הלוקחות במשך שנים,
איך ישיב הגזילה

שאלה. מעשה שהיה, בסוחר ששיווק שקיות ניילון בחו"ל, ואחד מבני משפחתו יעץ לו שבמקום להכניס מאה שקיות כמודפס על גבי העטיפה, יכניס תשעים וחמש, והסביר לו שהלוקחות בארה"ב אינם נוהגים לספור, ובכך יחסוך כסף רב. הלה אכן נענה להצעתו, ואט אט הפחית את כמות השקיות עד שבמשך תקופה ארוכה מכר שמונים וחמש שקיות במקום מאה. לאחר מכן התעורר הסוחר בתשובה שלימה על הגזל שעשה, ובא ושאל להורותו דרך תשובה.

תשובה. הצעתי את השאלה קמיה גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, והשיב ואמר שכיון ויתכן שיש בין הקונים גם יהודים, לכן העצה היא שמעתה במקום להכניס מאה שקיות יכניס מאה וחמש עשרה שקיות, ויש להניח שכל אלה שגנב מהם יקנו שוב את אותם מארזים של שקיות, ויקבלו בחזרה במשך הזמן את אשר גנב מהם.

[ואכן אותו יהודי נהג על פי הוראת גיסי מרן זצ"ל, וסופו של דבר היה, שאחד הלוקחות הלך ובדק את כמות השקיות ומצא שמוכר יותר מהרשום על גבי המארז, ונדהם מן היושר וההגינות, ודיווח על כך לכל סביבתו והדבר התפרסם בעיתונות וגרם לקידוש שם שמים גדול, וגם בית החרושת של אותו יהודי הוצף בכקשות מרחבי תבל לקנות את סחורתו דווקא משום אמינותו, ומלבד מה שהרוויח ממון רב מכל זה, גם זכה לכפר על חטאו כי ניתן להניח שיהודים רבים שהלה גנב מהם בתחילה, קנו כעת ממפעל זה וממונם הושב להם. וראו אז בחוש כיצד עצתו של גיסי זצ"ל התקיימה באופן פלאי].

והנה מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל אמר לי, שלולא שהיו ביניהם יהודים, יש לחוש לאיסור 'לא תחנם', כיון שאין השבה לנכרי, כמבואר בנתיבות המשפט (סימן שמח סק"א), ונמצא שמעניק לכל עכו"ם מתנה של חמש עשרה שקיות, ולכן טוב יותר שיעשה בהם צרכי ציבור, כגון ספסלים לבית הכנסת וכדומה.

והנה מסופר על החפץ חיים, שפעם השאיר אצלו נכרי דג מלוח, והחפץ חיים נצטער על שלא ידע למי להשיב את הדג, ומשום כך חילק החפץ חיים ללקוחותיו הנכרים דג מלוח. ושאלתי את מו"ח זצ"ל איך עשה זאת, הרי עבר על לא תחנם.

והשיב לי, מאחר והשבתו גרמה לקידוש שם שמים גדול, שהרי סיפר לכולם שהוא משיב דג מלוח לכל אחד כדי שעל ידי כן יקבל מי שהשאיר את הדג את שלו, ממילא אין בזה משום 'לא תחנם', שהמתנה היא לא חנם, אלא גורמת לקידוש ה' [וכעין המובא במדרש רבה (דברים פרשה ג) ששמעון בן שטח השיב את האבידה שמצא במקוה, וגרם בזה לקידוש שם שמים, ואמר המוכר ברוך ה' אלוהי שמעון בן שטח, ומוכח דאין בזה משום לא תחנם]. משא"כ בשאלתנו, כשהוא בא בתחילה להשיב את הגזילה ולמכור יותר שקיות הרי לא היה בזה כל פרוסום של קידוש ה', אלא להשיב סתם כדי שאולי יקבל המתאנה מה שמגיע לו, בכה"ג יש משום 'לא תחנם'.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום
ממון רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו **שיח יצחק**,

072-380-9348 או 04-376-0582

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א
בשבת הקרובה ברמת אלחנן

שיעור מדרן הגאון רבי אשר רייס שליט"א

אמירה לנכרי בשבת

לפקפק בכל עיקר סברת המחנ"א והנתיבות, דעך כאן לא מצינו שאמרו יד פועל כיד בעה"ב אלא לענין זכיות ממון, אך אין זה ענין לשליחות כלל, ולגבי איסור שבת ושאר דיני איסור והיתר שבתורה, וכן לגבי שליחות במוצות אין בין פועל בשכר לשליח דעלמא, ואכמ"ל.

והמהר"ם שיק שם כתב בשיטת המכילתא דסבירא ליה דאמירה לנכרי הוי כדן גרמא ואפשר דסבירא ליה דגרם כיבוי אסור מן התורה, ע"ש.

אך כבר כתבתי במק"א (מנחת אשר שבת מכתבי תורה סימן כ"ב) הנראה ברור לענ"ד דאין דין אמירה לנכרי כדן גרמא כלל, דגוי אדעתא דנפשיה עביד ואין בזה דין גרמא כלל, וז"פ. ויש מקום לפרש את דברי המכילתא לאור דברי הרמב"ן והחתם סופר, דידועים דברי הרמב"ן (ויקרא כ"ג כ"ד) דהטורח ועמל בשבת אף אם לא עשה כל מלאכה מבטל מצות עשה דשבתון בשבת, והחתם סופר (שו"ת ח"ו סימן קצ"ה) כתב דהיושב בתנותו בשבת ועושה שבתו חול וכשאר ימי המסחר אף שלא עשה מלאכה עבר באיסור דאורייתא, ואפשר דכונת המכילתא למי שמנהל עסקיו ועושה כל צרכיו תוך כדי חילול שבת ע"י גוי, עובר בדאורייתא דשבתון, ומה שאמרו אמירה לנכרי שבות היינו בעשה מלאכה ע"י גוי באקראי ולא בקביעות, ודו"ק בכל זה.

וכ"מ הסכמת הפוסקים דלעולם אין אמירה לנכרי אלא שבות וכמ"ש המשנה ברורה כמבואר.

וכ"מ כתב רש"י בעבודה זרה (דף ט"ו ע"א ד"ה כ"ב), דאמירה לנכרי אסורה מדברי קבלה, וילפינן לה מ"מ צוואת חפץ דבר (ישיעה נ"ח י"ג).

אמנם העיקר כמ"ש הרמב"ם (פ"ו משבת ה"א) וז"ל:

"אסור לומר לנכרי לעשות לנו מלאכה בשבת, ואע"פ שאינו מצווה על השבת, ואע"פ שאמר לו מקודם השבת, ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן".

הרי לן שיטתו דאין כאן אלא איסור מדברי סופרים גזירה שמא יקל איסור שבת בעיניו ויבא להיכשל במלאכה, וכעין זה כתב הריטב"א (שבת קכ"ב ע"א) דאיסור אמירה לגוי שלא יעשה שבתו חול, ונמצא שלש מחלוקות בדבר, דעת המכילתא אליבא דיראים דהוי מה"ת, דעת רש"י דהוי מדברי קבלה, ודעת הרמב"ם דהוי גזירה מדברי סופרים.

ב. בין דין שליחות לעכו"ם לדין אמירה לנכרי

ידוע מה שהקשה בשו"ת פני יהושע (יו"ד סי' ג') למה לי שבות דאמירה לעכו"ם, תיפוק ליה משום דלחומרא יש שליחות לנכרי כמבואר בדברי רש"י (ב"מ ע"א ע"ב).

[והנה בדברי רש"י שם מבואר דאסור מזדבנן, אך בדברי הרמב"ם (פ"ה ממילה ולוה ה"ג) מבואר דאסור מה"ת. אך באמת פשוט דאי אפשר כלל לומר דיש שליחות לנכרי לחומרא מה"ת, דמלבד דלא מצינו בעצם דין תורה נפ"מ בין חומרא לקולא, נראה פשוט כיון דילפינן מגזירה כ"ד"ג אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, מנ"ל לחלק בין חומרא לקולא. ומשום כך נראה ברור כדברי הגר"ח על הרמב"ם שם דלשיטת הרמב"ם אין יסוד הלכה זו משום שליחות כלל אלא מדין ערב עי"ש בחי' הגר"ח].

וכבר כתבו גדולי האחרונים, הבית מאיר (אה"ע"ז סי' ה' ס"ק ד'), הנתיבות (סי' שמ"ח ס"ק ד'), התת"ס (שו"ת או"ח סי' פ"ד וחו"ס סי' כ"ד) והישועות יעקב (סי' רס"ג סק"ו ובאה"ע"ז סי' ה' ס"ק ה') דבחילול שבת אין לאסור משום דין שליחות כלל.

אמנם אף דלכאורה נראה שכולם דבר אחד אמרו וכל הנחלים הולכים אל הים, מתוך דקדוק בדבריהם נראה שאין הדבר כן, ויש בדבריהם שתי דרכים שונות.

דהנה המעיין בדברי התת"ס והישועות יראה דעיקר כוונתם היא דכין דמצות השבת על הגבירא היא, שנצטוו לשבות, ד"למנוח ינוח" כתיב, לא שייך בזה גדר שליחות, וכעין שכתבו לבאר דאין דין שליחות במצה ולולב ובשאר המצוות שבגבירא, דאין שליחות אלא במה שעיקר ענינו בתוצאה ולא בעצם המעשה. ונראה ברור ופשוט דמצינו גדר זה בין במצוות ובין בעבירות וזו כונת הגמ' בקידושין (מ"ג ע"א) מודה שמאי הזקן באומר לחבירו צא בעול את הערוער, אכול את החלב שהוא פטור דבכל התורה לא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, דכין דהחטא הוא בהנאה ולא במעשה לא שייך בזה גדר שליחות.

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת" (ל"א ט"ז).

"וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם" (שמות י"ב ט"ז).

"לא יעשה בהם - אפילו על ידי אחרים" (רש"י שם).

א. ביסוד האיסור

הנה בכמה מקומות בש"ס מבואר דאמירה לנכרי שבות, עיין שבת (ק"נ ע"א) גיטין (ח' ע"ב) וב"מ (צ' ע"א). אמנם איתא במכילתא (בא פרשה ט"א), "כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה, לא יעשה חברך, ולא יעשה גוי מלאכתך". ומשמע מזה, דאמירה לעכו"ם אסורה מה"ת.

אמנם הרמב"ן עה"ת הביא את דברי המכילתא וכתב:

"ובודאי היא אסמכתא בעלמא שבאו לאסור מדבריהם אמירה במלאכת שלנו, וסמכו אותה למקרא הזה".

אך יש מן הראשונים שנטו לומר דהוי דרשה גמורה ואיסור תורה, עיין סכ"ג (לאווי ע"ה): "ותנאי במכילתא (בא פרשה ט) כל מלאכה לא יעשה בהן, לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה הגוי מלאכתך, משמע מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו בין ביום טוב בין בשבת דאורייתא, אבל אם מסר לו הישראל המלאכה מערב שבת מותר (יראים ס' דף דף קסה, א) ובלבד שיהא בביתו של גוי כאשר בארנו בהלכות שבת (יט, ג), אמנם יש לומר שהיא אסמכתא בעלמא (ע"פ יראים שם ע"ב) שאם היתה מן התורה לא היו מתירין חכמים לעשותה אף בביתו של גוי, ואף מסרה מערב שבת, ולשון לא יעשה הכתוב בתורה מוכיח קצת שהוא דרשה גמורה".

וכן הוא ביראים (סימן ש"ד [דפוס ישן - ק"י ג]) שמתחלה כתב דהוי איסור דאורייתא ומה דאיתא בכל מקום אמירה לנכרי שבות אינו אלא באומר לגוי לעשות מלאכת עצמו, אך שוב כתב: "אי נמי י"ל קרא דמיתנין הכא אסמכתא בעלמא הוא".

וגם בדברי האחרונים מצינו בזה דעות שונות. עיין בלבוש (סימן רמ"ג סעיף א') שכתב: "אמרו רז"ל [מכילתא פ' בא, ט] שאסור לישראל להניח אפילו לגוי לעשות מלאכתו בין ביום טוב ובין בשבת, ואסמכתא אקרא, דכתיב [שמות יב, טז] כל מלאכה לא יעשה בהם בציר, משמע כל מלאכה לא תהיה נעשית לך, לא ע"י עצמך ולא ע"י אחרים בין ע"י ישראל בין ע"י גוים. ויש אומרים שהוא לימוד גמור ולא אסמכתא אלא איסור דאורייתא הוא, וכן הוא משמע פשטיה דקרא, לפיכך יש להחמיר בו מאוד משום חומרא דשבת". ולא ציין מי הם ה"א דהוי מן התורה, ואפשר שכוונתו אכן לדברי הסכ"ג והיראים. ובמור וקציעה כתב הגר"י עמדין דודאי הוי דאורייתא, וכתב כדברי היראים דמה שאמרו בכל מקום אמירה לנכרי שבות, היינו כשאומר לגוי לעשות לצרכו הוא, אכן אין פירוש זה מתיישב בשום מקום בש"ס בפוסקים.

ויש מן האחרונים שכתבו ליישב שיטת המכילתא והראשונים הנ"ל שלא יסתרו את פשטות ההלכה דאמירה לעכו"ם שבות היא, וכתבו לחלק בין אמירה לנכרי לעשות בשלנו דאסור מה"ת, לאמירה לנכרי לעשות בשלנו דאינו אלא שבות, כ"כ באליהו רבה (סי' רמ"ג סק"א וחי'), בפמ"ג (סי' רמ"ג מש"י ס"ק ג'), וכ"כ מזדעתי בגליוני הש"ס להגר"י ענגיל (שבת ק"נ ע"א), אך מ"מ להלכה מבואר בכל הפוסקים דבכל ענין אין אמירה לגוי אלא שבות. ויש מן האחרונים שכתבו דשאני פועל המקבל שכר מנכרי בעלמא, ובפועל הוי איסור תורה. כך כתב הגרש"ק בחכמת שלמה (סימן ש"ז) ובספר החיים (סימן רמ"ד), ויסוד הדברים במה שכתבו במחנה אפרים (הל' שלוחין סי' י"א) והנתיבות (סימן קפ"ח ס"ק א') דאף במקום דלא מוהני שליחות כגון בגוי, מ"מ במקבל שכר מעשיהם מתייחסים לבעה"ב מדין יד פועל כיד בעה"ב.

ובשו"ת זקן אהרן (ח"א סימן ט"ו) כתב משום כך להזהיר דהעושים מלאכה ע"י משרתות העובדות בבתי ישראל ומקבלות שכר יש בזה חשש איסור דאורייתא ולא כאמירה לנכרי דאינה אלא שבות, עי"ש.

אך בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ק') דחה חידוש זה מכל וכל, וכן כתב בשו"ת הרי בשמים (ח"ג סימן מ"ג) ובשו"ת תשורת שי (מהדו"ח סי' מ"ח), עי"ש. וכבר כתבתי במק"א

מרת מלכה מוחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
גלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
גלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לוס אנג'לס

שיעשה מלאכה במוצ"ש, ואין איסור ברמיה אלא כאשר גם הרמיה וגם המלאכה נעשים בשבת, כמבואר במשנה ברורה (ס"ק י' וס"ק כ"ט) ומקורו באור זרוע (ח"ב סימן פ"ח) וכו' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ט') ע"ש.

עוד מבואר במגן אברהם (שם ס"ק ל"א) ובמשנה ברורה (ס"ק ע"ו) דרך אמירת ציווי אסורה כגון באומר לנכרי **תקנה חוטמך** והוא מבין שהכוונה שישיר את הפחם מראש הנר, אבל מותר לרמוז שלא בדרך ציווי כגון לומר "הנר אינו מאיר יפה" או לומר "אני יכול לקרות כי אין מספיק אור" דהבעת מצוקה וכדו' אין בה ציווי ורמיה זו מותרת ע"ש. ובאמת יש ג' דרגות בגדרי אמירה ורמיה, רמיות ציווי כגון תקנה חוטמך אסורה בכל ענין, רמיה שלא בציווי מותרת באופן המבואר להלן, אך יש רמיה שהתירו רק במקום דליקה או הפסד פתאומי וכמבואר בס"י (סעיף י"ט) ובס"ד (סעיף כ"ו) דמותר לומר "כל המכבה אינו מפסיד" או כל המציל אינו מפסיד [ונחלקו שם הפוסקים אם מותר רק בלשון נסתר דהיינו **כל המכבה או כל המציל**, או אף בלשון נוכח **אם תכבה לא תפסיד**, דעת המשנ"ב בלשון נוכח אסור (כמ"ש בס"ק ע' ובשע"ה צ"ס"ק ע"ח), אך רבים מן האחרונים התירו אף בלשון נוכח כמבואר באליהו רבא (סי' ש"ז ס"ק מ"ג), ברעק"א בהגהותיו לשו"ע (סי' ש"ז על מג"א ס"ק כ"ב) ובכ"ח חת"ס (סי' ש"ז ס"ק ק"ו) ע"ש].

עוד נחלקו הפוסקים ברמיה שלא ע"י דיבור כלל אלא ע"י תנועה, כגון להצביע באצבע על הנר כדי שיבין הגוי ויתקנו או ידליקו, הח"א (כלל ס"ב סעיף ב') כתב דאסור, אך המשנ"ב (ש"ז ס"ק ע"א) כתב דמותר להצביע, ולכאורה יש לתמוה על כך שלא ציין כלל לדברי הח"א שאסור, ומשום כך נראה דאין כוונת המשנ"ב להתיר אלא בדליקה, ודין תנועת האצבע כדין כל המכבה אינו מפסיד שלא התיירוהו אלא בדליקה או הפסד פתאומי אחר, ודו"ק בזה.

והנה הקשו האחרונים (התוספת שבת, לבושי שרד ועוד אחרונים בס"י ש"ז) בהלכה דרמיה המותרת, והלא אף בדיעבד אסור ליהנות ממלאכה שעשה גוי בשביל ישראל ואין נתייחס לו לכתחלה לרמוז לו, ותיצו זה פשוט דבאופן שאסור בדיעבד דאסור לרמוז לו, אלא בדבול ענין שאין איסור בדיעבד אמרו דאף מותר לרמוז לו ללא ציווי.

וראית מש"כ הגרש"א במנחת שלמה (ח"ב סי' ל"ה) ובהוצאה אחרת סי' ס' ונדרסו דבריו גם בשלחן שלמה על הלכות שבת סי' רע"ו) דפשוט דאסור לרמוז לגוי שידליק את הנר אפילו כשאינו אומר אלא אני יכול לקרות דכיון שצריך למחותו אין ירמוז לו, וא"כ עדיין הקושיה במקומה רמיה אלא בשבות בלבד וכזה דהסרת פחם מראש הנר וכדו' אבל לא במלאכה גמורה, ותמה על מש"כ בשמירת שבת כהלכתה (פרק ל' ס"ז) דמותר לרמוז לגוי ע"מ שידליק נרות, ובספר מלכים אומנין (פ"ב הערה ג') כתב שכך היתה דעת הגר"ש אלישיב ע"ש.

ובאמת לא הועילו כלום בתירוצם, דהלא הגרש"א שם בהמשך דבריו כתב בעצמו דאף בגוי הבא לעשות שבות בשביל ישראל צריך למחות בו, וא"כ עדיין הקושיה במקומה עומדת, וע"כ צ"ל דמיידי בענין שמותר ליהנות, וכמו שכתב גם המשנ"ב שם (ס"ק ע"ו) דמיידי בשיש אור חלש בחדר ויכול ליהנות ע"י הדחק, ובכ"ה כיון שמותר ליהנות ה"ה שא"צ למחות, ומותר אף לרמוז כמבואר. וגוף הנחת השש"כ דאף בהדלקת הנר ממש מותר לרמוז, כ"כ בכלל שבת בדבריו בענין אמירה לנכרי וכ"כ כמה אחרונים, וכך פשוטו הבהב, דכיון דאין רמיה זו בכלל שבות דאמירה לנכרי, מותר לחלק בין מלאכה למלאכה ולאסור במלאכה גמורה.

ועצם ההנחה דאין חיוב למחות כשאין איסור ליהנות בדיעבד, כבר כתבה בתוקף בחיי אדם הל' שבת (כלל ס"א ס"ו ושם בנשמת אדם כלל ס"ב ס"ק ב'). ונראה להוכיח כן גם מדברי הביה"ל (סי' ש"ז ס"ב ד"ה ואפילו) שכתב דאין חיוב למחות בענין המבואר במשנ"ב סוף הסעיף, וכונתו מוכחת במש"כ שם (ס"ק י"א) דכשיש אור בלא"ה, אין איסור ליהנות מן הנר שהדליק הנכרי, הרי דגם לשיטתו בכ"ה אין חיוב למחות. ולפ"ז ל"ק מ' קושיה הגרש"א והגר"ש, דכיון דכבר ביאר המשנ"ב (ס"ק ע"ו) דרמיה מותרת רק כשיש אור בלא"ה, ה"ה דבכ"ה אינו חייב למחות, ודו"ק.

אמנם בסברא צ"ב מה ענין מחאה למה שיכול לעשות מעשה מסוים בדוחק ללא מלאכת הנכרי, ובשלמה מה שאינו אסור להשתמש לאור הנר שהדליק ניתן להבין, שהרי אין זה הנאה גמורה, אבל מדוע לא יהיה מחויב למחות שלא יהיה נראה כשלוחו [כמבואר במשנ"ב (סי' רע"ו ס"ק ל"ו וס"ר רמ"ג ס"ק ה') ומקורו מהגמ"ל]. וצ"ל דהא בהא תליא וכשיכול היה לעשות מעשיו גם אילו מעשה הנכרי אינו נראה כשלוחו.

וכך נראה מדברי התוס' (שבת קכ"ב ע"א ד"ה ואם), שהקשו בזה דמבואר שם דנכרי שעשה מלאכה בשביל ישראל כגון שהדליק נר בשבילו אסור להנות ממנו, וכתבו וז"ל: "ולא דמי להא דאמר לעיל (קכ"א ע"א) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה והכא אסור כשעושה בשביל ישראל, דכי אמרינן בנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד, הני מילי בכיבו וכו' צא בו שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי, אבל הכא שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד, הואיל והנכרי מתכוין להנאתו, כך פירש רבינו שמשון הזקן".

ולכאורה צריך ביאור דמה ענין אדעתא דנפשיה עביד למה שגופו נהנה, ובודאי אין כוונתם מצד המציאות, דגם בנכרי שבא לכבות ברור שעושה כן בשביל ישראל, אלא נראה ברור כוונתם דחובת המחאה והאיסור ליהנות שני צדדים הם של מטבע אחת, דרך כמה שיש בו הנאה גמורה נראה כשלוחו, אבל כמה שמותר להנות ואין בו הנאה ישירה אינו כשלוחו והוי כעביד אדעתא דנפשיה ואין צריך למחות בו, ולענ"ד זה ברור ופשוט.

וכמה שכתב המשנ"ב (סי' רע"ו ס"ק ל"ז) דכשגוי בא להוסיף שמן לנר צריך למחות בו אף שהיה כאן אור אף לפני שהוסיף שמן, נראה דהיינו משום דע"י הוספת השמן ידלק יותר זמן ובזמן שלא היה דולק לולי הוספת שמן אסור לישראל להנות וכמ"ש הטור (סי' רע"ו ס"ד) דלאחר שכבה הנר הראשון אסור להנות מן הנר שהדליק כגוי, ומש"ה צריך למחות משעה ראשונה בנכרי שבא להוסיף שמן לנר ואין בזה קושיא כלל למה שכתבנו.

[אמנם אפשר דכוונת הגמ' לסברא אחרת, והוא דבאמת נפלאותי מאד, דמה שייך שליחות כלל בצא אכול החלב ובעול הערוה, והלא כל גדר השליחות אינו אלא בשליח העושה למען משלחו ולרצונו, וכגון בקנין וקידושין וכדו' שהם גדר חלות, או במצוות להוציא יד"ת, או בצא הרוג את הנפש וכו' במעשים שהם רצון המשלח, אבל מה שייך גדר שליחות באכילה ובביאה. ואפשר דזה גופא כונת הגמ' דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב דכיון דכל מהות החטא הנאה היא לא שייך כלל שאדם יהנה בשביל תבירו ובשליחותו, ודו"ק בזה. וע"ע מה שהארכתי בזה במנחת אשר ב"ק (סי' נ"א), ובראשית (ס"ב כ"א)].

אבל הבית מאיר רוח אחרת היתה בקרבנו, ותורף כונתו דלעולם יוגדר המעשה ע"י עושהו ולא ע"י השולח, שהרי זר פסול לעבודה אף שנשלח ע"י כהן, ואין מילת האשה כשרה [לחד מאן דאמר בעבודה זרה כ"ז ע"א] אף שהיא שליח האיש, ובדרך זו כתב לבאר דבמלאכת הגוי בשבת אין בה חפצא של חילול שבת ולא רק שהגוי פסול, וכיון שאין כאן בעצם חילול שבת אין גדר חילול שבת מתחדש ע"י דין שליחות כמבואר, וזו גם כוונת הנתיבות שם כמבואר בדבריו [ומשו"כ צ"ע בדברי החת"ס שכתב דבריו בשם הבית מאיר ע"ש].

ונפ"מ בין שתי דרכים אלה, בישראל ששלח ישראל אחר לחלל שבת, דלדרך א' פטור דלא שייך כלל שליחות בחילול שבת, אבל לדרך ב' נראה פשוט דחייב השולח כיון דיש כאן חילול שבת. וכ"ו ברור.

אמנם מה דהוי פשיטא ליה להגאון בעל שו"ת פנ"י וכל האחרונים הנ"ל דאיסור אמירה לנכרי מילתא אחרתא הוא ולא משום שליחות, פשיטא ליה לשו"ע הרב לאדך גיסא, ולהדיא כתב (בס"י רמ"ג סעיף א' ובס"י רס"ג קו"א ס"ק ח' וכן בסימן ש"ז סעיף ל"ה) דאסור משום שהגוי הוי שלוחו, וכ"כ הגרעק"א (בהג"ה לשו"ע או"ח סי' ש"ז ס"כ) ע"ש [אך שם כתב דדמי לשליחות, ור' להלן].

ויש לדבריהם מקור בדברי הראשונים, דהנה יעויין ברש"י בשבת (קנ"ג ע"א ד"ה גמ') שפירש בזה שהקשו בגמ' איך מותר למסור כיסו לנכרי כשהחשיך לו בדרך והא עביד מלאכה בשבת "והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת", הרי דיש איסור מלאכה ע"י שליח גוי. ובהגהות מיימוניות (פ"ו משבת ה"א) כתב להדיא "אסור ליתן לנכרי מעות בערב שבת כדי לקנות לו למחר ביום השוק כי יש שליחות לנכרי לחומרא", הרי לן דאיסור אמירה לנכרי משום דיש שליחות לגוי לחומרא, וכדברי שו"ע הרב, אך מ"מ פשוט דאין זה מותר אלא מדרבנן כמבואר.

וכבר כתבו האחרונים (אבני נור א"ח סי' תקכ"ו אות י"א, קובץ שיעורים ביצה אות מ"ט) דאמירה לנכרי תרתי אית בה, שליחות במלאכה, ואיסור שבות בעצם האמירה, ויש בהם נפקותא להלכה, דהאומר לנכרי בערב שבת לעשות מלאכה בשבת אין בו איסור מצד עצם האמירה אך יש בו איסור מצד השליחות, ומאידך גיסא המצווה לנכרי בשבת לעשות מלאכה במוצ"ש [דאסור, כמבואר ברב"ז ח"ב סי' תרפ"ד] אין בו איסור מצד השליחות כיון דהמלאכה מעשית במוצ"ש ומלאכת היתר היא, אך מ"מ אסור מצד עצם ה"אמירה לנכרי" דאסור, משום ממצוה חפצך וכו', וכ"כ הרדב"ז שם להדיא.

אך לדידי נראה טפ"ד אין בזה שני דינים אלא דין אחד מורכב, דאסור חכמים אמירה לנכרי מחשש שמא תהיה השבת קלה בעיניו ויכשל בעשיית מלאכה בעצמו, ומשום כך החמירו לאסור אמירה לנכרי בכל ענין שיש בו נגיעה לחילול שבת, בין אם אומר לנכרי בע"ש לעשות מלאכה ובין אם אומר לו בשבת לעשות מלאכה במוצ"ש, דכל שיש בו נגיעה מלאכה בשבת גורו לאסור.

ובאמת אין נראה לפרש דאיסור אמירה לנכרי משום שליחות ממש היא, דהלא אף בנכרי העושה על דעת ישראל יש איסור אף דלא נצטוו להדיא ע"י ישראל לעשות מלאכה, ובשו"ת צמח צדק (או"ח סי' ל') כבר הוכיח מזה דאין לפרש איסור אמירה לנכרי משום דין שליחות, וכ"כ גם באבנ"ז (או"ח סימן ת"א), ע"ש.

ונראה דאף כוונת רש"י והאחרונים אינה דאמירה לנכרי אסורה משום דין השליחות, אלא דאסור חז"ל משום דנראה כשלוחו, וגורו שאם יעשה מלאכה ע"י שליחו תהיה השבת קלה בעיניו ויבוא לעשות מלאכה בעצמו, ואין זה משום דין שליחות, אלא שאסור את המציאות של עשיית מלאכה ע"י שליח גוי, ומ"מ אין כוונתם לדין שליחות ממש. ויתירא מזה נלענ"ד, דכל עיקר דברי רש"י שיש שליחות לנכרי לחומרא, אינם חידוש כללי בדיני שליחות לנכרי, אלא כל כוונתו לעצם החומרא דאמירה לנכרי שבות, וזהו שתקינו חכמים דאף דאין שליחות לנכרי מ"מ אסור אמירה לנכרי משום דמ"מ שליחו הוא, ולדעת רוב הראשונים אמירה לנכרי אסורה אף בשאר איסורי תורה, וזה גם כוונת הגמ' דאמירה לנכרי שבות משום דלחומרא יש שליחות לנכרי, ור"ל דבגוריה זו החמירו חכמים לאסור שליחות נכרי בעבירה.

ואף שהדברים מחודשים, באמת כך נראה פשוטם, דאל"כ תימה היא לומר דאף דמותר אין שליחות לגוי תיקנו דלחומרא יש שליחות, דמה"ל לחלק בין חומרא לקולא בין כללי שבתורה, ונ"כ דאין חכונגה אלא לגוף האיסור דאמירה לנכרי. [וע"ע באור שמח (פ"ה ממלחמה ולוח ה"ד) מש"כ בזה ולא נתפנית להאריך].

ודו"ק בזה היטב.

ג. אם דיני איסור ההנאה ממעשי הנכרי וחובת המחאה בו תלויין זב"ז

הנה כתב הרמ"א (סי' ש"ז סעיף כ"ב):

"כל דבר שאסור לומר לאינו יהודי לעשותו בשבת אסור לרמוז לו לעשותו, אבל מותר לרמוז לו לעשות מלאכה אחר שבת".

אמנם אף שכתב הרמ"א דגם רמיה בכלל שבות דאמירה לנכרי, מ"מ אמירה ממש חמורה טפי, דהרי מותר לרמוז בע"ש שיעשה מלאכה בשבת, ומותר לרמוז בשבת

מעצמו ובמצב זה עצם הקריאה הוי כאמירה לנכרי, דהוי ליה כאילו אמרו לו לכבות כיון שעצם קריאתו למקום ודאי תביאנו לכבות, אבל לקרוא לגוי לביתו כשהגוי כלל לא ידע מה לעשות עד שנאמר לו או נרמז לו, אין קריאה זו כלום דמה איסור יש בעצם הקריאה, ודו"ק בזה.

ה. מקור דאמירה לנכרי הקל שבשבותים

ובכל עיקר הנחת הפוסקים דאמירה לנכרי קל מכל שאר השבותים, כך למדו מהמבואר בעירובין (ס"ז ע"ב - ס"ח ע"א):

"ההוא ינוקא דאשתפך חמימיה, אמר להו רבה נייטו ליה חמימי מגו ביתא. אמר ליה אביי והא לא ערבינן, אמר ליה נסמון אשיתוף. אמר ליה הא לא שתפינן, נימרו ליה לנכרי ליתי ליה. אמר אביי בעי לאותביה למר ולא שבקן רב יוסף, דאמור רב יוסף אמר רב כהנא כי הוינן בי רב יהודה, הוה אמר לן בדאורייתא, מותבינן תיובתא והדר עבדינן מעשה, בדרבנן, עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא. לבתר הכי אמר ליה מאי בעית לאותביה למר, אמר ליה דתניא, הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות, מה הזאה שבות ואינה דוחה את השבת, אף אמירה לנכרי שבות, ואינה דוחה את השבת, אמר ליה ולא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים".

ונחלקו הראשונים בבואר מה שחילקו בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, וג' מחלוקות בדבר:

- א. שיטת הר"ף (עירובין דף כ' ע"א מדה"ד ושם נ"ו ע"א מדה"ד) דשאני אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא (אית ביה מעשה) לאמירה לנכרי בשבות דרבנן (לית ביה מעשה), ולפי פירוש זה יש מסוגיה זו ראייה ומקור דשבות מותר במקום מצוה, וכמבואר בשו"ע (ש"ז ס"ה).
- ב. הריטב"א (בעירובין שם) הביא בשם רבינו יונה דשאני לן אמירה לנכרי בדבר שיש בו תיקון בגופו דהיינו בישול, לשבות דלית ביה תיקון בגופו, דהיינו אמירה לנכרי להביא מרשות לרשות.
- ג. שיטת רבינו חננאל (עירובין שם ד"ה לשבות) דשאני לן שבות שבו הישראל עושה מעשה לשבות דאמירה לנכרי שאינו עושה אלא דיבור בלבד, ומשום"כ אמירה לנכרי קלה משאר שבותי שבת, עי"ש, ודו"ק בזה.

אם מותר להדליק מזגן בשבת ע"י גוי

לשאלת רבים מה הדין בימי הקיץ החמים בארץ ישראל אם מסיבה כלשהי לא הדליקו מזגנים בבית או בבית הכנסת והסבל רב, האם מותר לבקש מנכרי להדליק את המזגנים.

ב. אם אין חוס כדן קור

והנה נחלקו גדולי הזמן אם אין חוס כדן קור לגבי הלכה זו, וכשם שאמרו הכל חולין **אצל קור**, כך הכל חולין **אצל חום**, וכשם שמותר לחמם את החדר ע"י גוי שנהגו להקל לא רק בדיעבד אם הגוי הבעיד את האש אלא אף לצוות לו במפורש לעשות כן, כמו שכתב הלבוש "ונוהגין עוד להקל אפילו באמירה לגוי, שמצווים להם ואומרים להם שיחממו את בית החורף", ונימק "ואפשר משום שהכל מורגלין בו ולא ניסו לשבת בקרה, ואפילו במעט קרירות מצער להו מאוד והם חולין אצלה מפני ההרגל וכו'". כך יש להקל באמירה לנכרי לקרר את החדר ע"י מיזוג אוויר.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג ס' כ"ג) וכן בשו"ת חלקת יעקב (או"ח ס' קמ"ה) צידדו דדין חום כדן קור, וצינים ופחים בדרך עיקש. אך בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סימן מ"א אות ב'), וכן בשו"ת דברי יושע (ח"ב סי' נ"ב) כתבו דאין לדמות בזה חום לקור.

ובאמת בדברי האגרות משה, לא בפירוש איתמור אלא מכללא איתמר, שנשאל אם מותר לומר לנכרי שהיום חם מאוד והוא ילך מזה עתה להדליק את המזגן, כעין מש"כ המשנ"ב ס' ש"ז ס"ק ע"ו לגבי נר שאינו מאיר יפה, ומסיק לאסור עי"ש טעמו, הרי לן דפשיטא ליה דאסור לצוות לו להדליק, ואין הכל חולין אצל החום כדרך שתולין אצל הקור.

וכיון שנתבאר לעיל דכשאמרו הכל חולין אצל הקור אין זה מחשש מחלה כמש' אלא שצער הקור והצינה הוי ליה כחולי וכדמשמע אף מדברי הלבוש, מסתבר דהוא הדין בצער החום שבימים החמים בארץ ישראל ובשאר המקומות החמים בימות הקיץ, שלאחר שהורגלו במיזוג אוויר סבל גדול וצער טובא יש ללא מיזוג אוויר, יש להקל בזה אף באמירה לנכרי להדליק את מיזוג האוויר.

ושמחת בראותי בשו"ת לב חיים למוהר"ח פלאג" (ח"ב ס' ס"ח) שכתב להקל בעשיית אהל ע"י גוי כדי להקל מהחמה, וטעמו ונימוקו כתב שם דכשם שקי"ל הכל חולין אצל הקור הוא הדין לגבי חום השמש, עי"ש.

והנה אף שבמנחת יצחק נקט לדמות חום לקור, כתב עוד סניף להקל דחיבור מעגל חשמלי בהדלקת המזגן שאין בו אש דולקת ואין בו ניצוצות אינו אסור אלא מדרבנן, והו"ל שבות דשבות שהתירו במקום צער וכמבואר (סימן ש"ז ס"ה). אך כבר כתבתי (עין שו"ת מנחת יצחק ח"א ס' ל') את הנראה לענ"ד דנקטינן לעיקר שכל סגירת מעגל חשמלי בכל ענין ואופן ודרך יש בו חשש מלאכה דאורייתא, וא"כ אי משום הא אין להקל.

והנה כתב המג"א (סימן רע"ו סק"ד) דגוי הבא מעצמו לעשות מלאכה בבית ישראל צריך למחות בו משום חילול ה', וכ"כ המשנ"ב (שם ס"ק י"א), וכ"כ עוד המשנ"ב בסימן תר"י (ס"ק י"ג), ואעפ"כ כתב שם בס' תר"י בשער הצינן (סק"י) דאם אינו נהנה ממלאכתו אי"צ למחות, הרי דאף דהאיסור משום חילול ה' אי"צ למחות כשאינו נהנה, ונראה דה"ה כשמותר להנות, ועדיין צ"ע.

ולכאורה, הו"א עוד דאף דצריך למחות בגוי שבא לעשות מעצמו, כשרמז לו בדרך היתר עדיף טפי, דבעשה מעצמו נראה כשלוחו ויחשבו שכן הסתם צוה לנכרי לעשות צרכיו, אבל כשרמז שלא בדרך ציווי, נשלל מהות השליחות ולא שייך לומר דנראה כשלוחו, דרמזיה כו' בודאי אין בה גדר מינוי ולא מהני בשליחות, וכיוצא בזה מצינו בכמ"ק. אמנם נחלקו רש"י ותוס' (ביצה כ"ד ע"ב ועין גם חולין ט"ו ע"א) בטעם שאסור להנות ממלאכה גוי בשבת, לרש"י האיסור הוא משום שאסור להנות ממלאכה שבת, ולתוס' אמר יאמר לו לעשות מלאכה, ואין הטעם משום שנראה כשלוחו, ולפי"ז אין מקום לומר דברמזיה המתרת מותר להנות מן המלאכה. וע"כ צ"ל דאין היתר לרמזיה אלא באופן שאין איסור להנות ממלאכתו וכדברי האח"ה הנ"ל.

ומשום כך נראה דחובת המחאה והאיסור להנות ממלאכה הנכרי הא בהא תליא ושני הצדדים של מטבע אחת הן כאמור, ושתי הלכות אלה תקנו חז"ל כדי להרחיק את האדם מן העבירה, ובכל ענין שמותר לו להנות ממלאכה הגוי גם אינו חייב למחות בו כמבואר.

ד. אימתי עצם הקריאה לעכו"ם חשיב אמירה לנכרי

הנה יש להעיר כמה שנהגו לקרוא לגוי ולרמז לו בדרך היתר לעשות מלאכה, דהלא בסימן ש"ז (סעיף י"ט) ובס' של"ד (סעיף כ') מבואר דעצם הקריאה לגוי לבוא לביתו כבר יש בו איסור אמירה לנכרי, דהלא מבואר שם דדוקא במקום דליקה "מותר לקרות אינו יהודי אעפ"י שודאי יודע שהאינו יהודי יציל הממונ", הרי דעצם הקריאה יש בה איסור. ועוד הובאה שם מחלוקת אם מותר לומר לנכרי "כל המציל אינו מפסיד", אף שהוא בלשון רמז ובמקום דליקה. וע"כ צ"ל דמה שהתירו רמזיה אינו אלא כשהגוי נמצא כאן בלא"ה, אבל מה היתר יש לקרות לגוי שלא במקום דליקה והפסד, ובמנחת שלמה (שם) כתב דבאמת נראה דאסור אלא שאינו רוצה להורות בזה איסור נגד מנהג כל העולם עי"ש.

ולענ"ד לק"מ והנה לבני ישראל וכו', דנראה ברור דאין איסור בעצם הקריאה אלא בדליקה וכיוצא"ב, שאנו יודעים דכאשר הגוי יגיע לבית ויראה את הדליקה ודאי יכבה

א. בגדר הדין דהכל חולין אצל צינה

הנה מבואר בשו"ע (סימן רע"ו ס"ה):

"בארצות קרות, מותר לא"י לעשות מדורה בשביל הקטנים ומותרין הגדולים להתחמם בו, ואפילו בשביל הגדולים מותר אם הקור גדול, שהכל חולים אצל הקור. ולא כאותם שנוהגים היתר אף על פי שאין הקור גדול ביום ההוא".

והלכה זו דהכל חולים אצל הקור מקורה בהגהות מרדכי (שבת פ"א סימן תנ"ב) והובאה בקצרה בב"י שם:

"ואחר כך הביא (המרדכי) תשובת רבינו ישראל (לפנינו - רבינו יום טוב) שמתיר להתחמם כנגד מדורת הגוי הנעשה בשביל ישראל, כי ראה אביו ורבינו משולם שהיו פרושים שמתחממים וכן גדולי עולם. וטעמא משום דהכל חולים אצל הקור, ואם אינם חולים לפחות הם מצטערין, ואמורין (כתובות ס' ע"א) גונת יונק חלב בשבת, ואף על גב דמפרק כלאתר יד הוא לא גזרו ביה רבנן. ולולי יתמחו עלי היית מותר אפילו האמירה בפירוש, כל שכן אם הגוי עצמו עושה בשביל ישראל, שישאל מתחמם כנגדו והביא עוד ראיות לדבריו".

הרי לן מדברי המרדכי שהקיל משום דהכל חולין אצל הקור, ואף אם אין כאן דין חולה יש להקל משום צער. ואמנם המרדכי לא חילק בין קור גדול לקור בעלמא, אך הבית יוסף לא הקל אלא במקום שיש קור גדול, כפי שהביא שם מדברי רבינו ירוחם והמהרי"ל, ודחה את דעת המקילים אף במקום שאין הקור גדול.

ולכאורה נראה שישו"ש שיטת הבית יוסף דיש להקל בזה רק כאשר אכן יש חשש חולי ולא משום צער בלבד, וכך נראה מדברי המגן אברהם (ס"ק ט"ו).

והלבוש (ס"ה) וכן בתורת שבת (סי' רע"ו סעיף ה') הראו פנים לדעת המקילים לאחר שנהגו לחמם את הבתים והקור קשה להם ותש כוחם לסבול את הקור, עי"ש. ומלשון הלבוש למדנו דיש מקום להקל אף כשאין הקור גדול לא רק מדין מצטער אלא אף מדין חולה. ובאמת קשה להגדיד באופן מדויק מה הגבול המבדיל בין חולה למצטער, דהא תינת כאשר מדובר במכה או בפצע קל או קוץ שישב בבשרו ודאי כל אלה הוי בכלל צער ולא חולי, וכן בצער של קור דהוי בכל הגוף ולא באבר מסוים קשה להגדיד את הגבול בין צער לחולי, ובפרט לפי מה שידוע היה בחכמת הרפואה בימי קדם, טרם שהבינו את היסוד וגורם המחלות ולא ידעו כלל על חיידקים ווירוסים וכיוצא"ב.

ומ"מ יש מגדולי האחרונים שהקילו בכל קור, ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק כיון דמדובר בשבות קל שאין בו מעשה.

ג. בבתי כנסיות ובתי מדרשות

ועוד חידש בזה באגרות משה (או"ח ח"ג סימן מ"ב) דעך כאן לא אמרו הכל חולין אצל הקור להקל באמול"ג אלא במי שיושב בביתו, אבל אין להקל בזה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כיון שיכול ללכת לבית אם קר לו, אלא שהקל בזה מטעם אחר, משום דהוי מצוה דרבים.

ולענ"ד יש להקל בביהמ"ד וביהמ"ד כמו שמקילין בביתו, דכיון שזה דרכו של עולם ודרך התורה שמותקבצים בבתי כנסיות לתפילת הציבור ובבתי מדרשות לת"ת דרבים, והם מצטערים ע"י הקור, יש להתיר להם אמירה לנכרי.

והלא בכל עיקר צער הקור והחום הביאו התוס' בכתובות (ל' ע"א ד"ה הכל בידי שמים) מהמדרש (בראשית רבה פט"ו, וכו') בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ה דף נ"ג ע"ב) דאנטונינוס ביקש מרבי שיתפלל עליו וא"ל רבי "רחמנא שובינך מצינתא", וא"ל אנטונינוס "דא צלותא היא, יתר חד כסו וצינתא אולא, א"ל תשתוב משרבא, א"ל הא כדו צלותא, דכתיב אין נסתר מחמתו".

הרי דיכול להינצל מן הקור והצינה ע"י שיתכסה בבגדים, ואעפ"כ התירו אמירה לנכרי להינצל מן הקור, אעפ"י שיכול להתכסות בבגדים, כיון שדרך העולם לחנוך את הבית להינצל מן הקור ולא להרבות בבגדים, וכמו כן אין מחייבין את האדם לשנות מהרגליו ולשבת ספון בביתו ולהימנע מן התורה והתפילה בציבור.

ומזה שכתב משום מצוה דרבים, ידועים דברי הרמ"א (רע"ו ס"ב) שרבים נהגו לסמוך על שיטת העיסור להקל במקום מצוה ובפרט מצוה דרבים, ועיי"ש במשנ"ב (ס"ק כ"ב - כ"ה) שכתב להקל במצוה דרבים. ובאגרות משה (ח"ב פכ"ג הערה קנה) כתב בשם הגר"א קוטלר להקל להדליק אור בבתי מדרש ע"י גוי משום ת"ת דרבים.

ד. בגדר הנאה האסורה במלאכת נכרי

והנה באגרות משה (י"ד שם) כתב דנכרי שהדליק מזגן בביתו של ישראל אסור לישראל להנות ממנו. ואין זה דומה למה דמבאר (רע"ו ס"ד) דאם יש לו נר דלוק בבית ונכרי הדליק נר נוסף מותר לו לקרוא אף לאורו, וביאר המשנ"ב (שם ס"ק ל"ב, ובס"ז ש"ז ס"ק ע"ו) דטעמא משום שבלא"ה היה יכול לקרוא לאור הנר הראשון, ולא אסור עליו להנות ממלאכת הגוי אלא לעשות דברים שלא היה בידו לעשות אילולא מלאכת הגוי, דשאני הכא שנהנה מן המזגן הנאה חדשה שלא היתה לו קודם, משא"כ בנר שבלא"ה היה קורא בדוחק וע"י מלאכתו של הגוי קורא בשופי, עיי"ש.

וראיתי מי שהביא ראיה לדבריו ממה שכתב המשנה ברורה (סימן שכ"ו ס"ק ט"ז) בשם התפארת ישראל, דאם נכרי צחצח נעליו של ישראל אסור לו ללבוש נעליים אלה בשבת, עיי"ש.

הרי דכיון דהוי הנאה חדשה אסור אף שבלא"ה היה לובש נעליים אלה.

ואין הנידון דומה לראיה, דנראה ברור דאין כוונת התפארת ישראל והמשנה ברורה אלא בענין שאילולי שהגוי היה מצחצח ומחליק את הנעליים לא היו ראויים ללבושם, וכפי הנראה מדובר בנעליים מטופפות שלבש בימות החול ומנהגו צחצחם לכבוד שבת, וללא מלאכת הגוי אינם ראויים ללבישה בשבת, דאל"כ סתר המשנ"ב את דברי עצמו, דהלא כתב (סימן רנ"ב ס"ק ל') דאם גוי תיקן מנעליו והחליקם בשבת מותר ללבושם כיון שאף ללא תיקון זה היה ראוי ללבושם, ודוחק עצום לחלק בין צחצוח הנעליים דהוי הנאה חדשה, לתיקונים דלא הוי הנאה חדשה, וחילוק זה אין בו שום סברא, דאין הדבר תלוי אלא אם היה לובשם אף ללא מלאכת הגוי או לא.

והנה מקור הלכה זו דמותר לו ללבוש נעליים שהגוי תיקן בשבת אם ראוי היה ללבושם לפי תיקון זה במקום אברהם (סימן רנ"ב ס"ק ג'), ובשו"ת תשורת ש"י (ח"א סימן שכ"ח) כתב ללא דבריו דהוא הדין אם נכרי צחצח נעליו של ישראל, אם הנעליים ראויים ללבישה בלא"ה מותר ללבושם, והחזיק דבריו בח"ב (סימן קנ"ב), ותמוה על מה שכתב התפארת ישראל בכלכלת שבת לאסור (וכנ"ל מהמשנה ברורה סימן שכ"ז).

ובשמירת שבת כהלכתה (פ"ל הערה קמ"ו) כתב בשם הגרש"ז אורבך קצין דברי האגרות משה ובסגנון אחר ליישב את דברי המשנ"ב (ס"ז שכ"ז), דשאני נכרי שהדליק את הנר ועכשיו הוא קורא לאור שתי נרות שהם גופים נפרדים, ויש לראות זאת כאילו הוא נהנה רק מן הנר הדולק, משא"כ בצחצוח הנעל שדאי הוא נהנה ממועשה הנכרי, ועוד כתב סברא אחרת לחלק, דבנכרי שהדליק את הנר יש להניח שעיקר כוונתו שיהנו ממנו לאחר שיכבה הנר הראשון, ומשו"כ מותר להנות ממנו בעוד הנר הראשון דולק, משא"כ בגוי שצחצח נעליו, עיי"ש. אך הדברים נסתרים מדברי המג"א והמשנ"ב שבסימן רנ"ב כמבואר.

ואי בידי תליא היה נראה לפרש את דברי התפארת ישראל בענין שאילולי הצחצוח לא היו הנעליים ראויים ללבישה כנ"ל.

ובגוף סברת האגרות משה והגרש"ז, לולי דברי הדרת גאונים היה נראה ברור דאין איסור הנאה ממלאכת הגוי אלא כשעושה מעשה שלא היה יכול לעשות ללא מלאכת הגוי, אבל כשאינו עושה מעשה שלא היה בידו לעשות ללא מלאכת הגוי, אף שנהנה ביושבו בתוך ממוזג אין בזה איסור.

ושו"ר במנחת שלמה (תניא ס"ז כ"ד) שעמד על מה שנראה סתירה במשנ"ב, וכתב לחלק דתיקון והחלפת הנעליים הוי איסור דרבנן ולפיכך הקל, אבל צחצוח הוי דאורייתא, עיי"ש, אך לדידי נראה יותר כנ"ל.

♦ דברי אגדה ♦

לך רד מגדולתך

ושלימה ובין הכפירה בעיקר.

ובדרך דרש כתב לפרש מש"כ (בראשית ג' י"ח) "קוץ ודרדר תצמיח לך" - דר דר הלא הנה אותיות הריש והדלת. אלה האותיות של ה' אחד וחלילה אל אחר. וזה שכתוב בחטא העגל "לך רד כי שחת עמך" (ל"ב ז'), ופירשו חז"ל (ברכות ל"ב ע"א) "רד מגדולתך" היינו אותיות ר' וד'. ובדרך רמז הוסיף לפרש רד מגדולתך, שאמר הקב"ה לשווא ולחנם הגדלתי אות ה', והלא נכשלו בני"י ולא הבחינו בין אמונה שלימה לעבודה זרה.

ובאמת מצינו לשון זה "לך רד" בשני פסוקים בתורה.

"ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל ה' פן יפרץ בם" (שמות י"ט כ"ד).

"וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים" (שמות ל"ב ז').

וכנגד שני אלה כתוב לאמר, קוץ ודרדר תצמיח לך.

והן אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ב ע"א) לפרש את מש"כ "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" א"ר יצחק אין לך כל פורעניות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון. ולבי אומר לי גם שאין לך דור שאין שמץ עון מחטא העגל, והא בהא תליא.

מבחינה זו ונסיון זה מלווה את אנשי האמונה בכל דור ודור, וחבל דק מפריד בין אמונה טהורה ותמימה בהקב"ה, בתורה ובחכמה, ובין אלהי נכר בן אלף פנים. לפעמים זה אמונה בכחי ועוצם ידי עשו לי את הכל החיל הזה, ולפעמים זו התכחשות להשגחה פרטית וכדו'.

כל אלה יונקים מחטא העגל, ומכל אלה צריכים אנו להתרחק כרחוק מזרח ממערב.

הבה נתחזק באומנות אבותינו ואמונתם. על ה' נשליך יהבנו ונאמין בו ובתורתו לעולמים.

"לך רד - מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם" (רש"י ל"ב ז').

הן סוגיה זו של חטא העגל מן הסתומות והעמומות שבתורה. היעלה על הדעת שדור המדבר שבעיניהם ראו את כבוד ה' ששכן על הר סיני, יכפרו בעיקר ויעבדו אלהים אחרים.

אלא נראה ברור ופשוט שלא כפרו באלקי ישראל, וכוונתם היתה לתועלת אלא שטעו בזה טעות גדולה, וכבר נאמרו בזה כמה דרכים.

והנראה בזה עיקר שהעלו על דעתם שעל ידי עגל זה ינהיגם הקב"ה ויתגלה להם רצונו. וכעין מה שמצינו בכרובים שאמרו חז"ל (בב"ב צ"ט ע"א) "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום פניהם אל הבית". הרי שהקב"ה גילה נחת רוח או חלילה מורת רוח כביכול ע"י הכרובים, וכך חשבו עושי העגל יעשה גם ע"י עגל הזהב.

ומצינו במדרש (שמות רבה מ"ב, מ"ג) שעגל זה נעשה ע"י שמות והפיחו בו רוח חיים עד שהיה מתהלך ואוכל עשבים וכמ"ש "תבנית שור אוכל עשב" (תהלים ק"ו כ').

ונשאלת אפוא השאלה א"כ במה חטאו ובמה פשעו, ולמה נחשב עגל זה לעבוי"ז. במה שונה היה העגל מן הכרובים שהן הם קודש קדשים והעגל חולי חולין.

וכתב הבית הלוי (עז"ת פרשת כי תשא) הכרובים קודש הם משום שנצטוונו לעשותן והעגל טמא הוא משום שלא נצטוונו לעשותן, וזה כל ההבדל ביניהם.

הגאון האדיר ר' ברוך פרענקל זי"ע בעל הברוך טעם בספרו עה"ת מרגינתא דרב כתב שלכן כתוב בתורה (דברים ו' ד') "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" בד' רבתי (זהו רעיא מהימנא פרשת פנחס עמוד רנ"ח ע"א) ומאידך כתוב (שמות ל"ד י"ד) "כי לא תשתחוה לאל אחר" בר' רבתי כדי להדגיש את ההבדל בין ה' אחד ובין "כי לא תשתחוה לאל אחר", וכשם שכל ההבדל שבין ה' והר' אינו אלא קוץ קטן שבד' שאינו בר', כך כפסע בין אמונה תמימה

מערכי תורה

כי תשא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מחצית השקל תרומה לה'

במצות מחצית השקל כתוב (ל', י"ג) 'זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה'. הנה נכפל בכתוב השיעור של מחצית השקל, דבתחילה אמר 'זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל', ואח"כ בסיום הפסוק חוזר הכתוב ואומר 'מחצית השקל תרומה לה', וצריך ביאור למה נכפל השיעור של מחצית השקל.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם (פ"א מהל' שקלים ה"ה) כתב וז"ל מחצית השקל זו, מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש, ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבינו וכו'. ומקור דבריו בסוגיית הגמ' בבכורות, דהיכא שהוסיפו על המטבע, צריך ליתן מחצית השקל של אותו זמן, אבל בפחתו, אין פחות ממחצית השקל דעשרים גרה. ומבואר דבשיעור דמחצית השקל, נאמרו שתי שיעורים, שיעור אחד הוא מחצית השקל של תורה שהוא עשרים גרה השקל, ועוד שיעור נאמר, מחצית השקל של שקל היוצא באותו זמן. ולפי זה יש לפרש דזהו שכפל הכתוב את דין מחצית השקל, דבתחילה אמר הכתוב את השיעור של שקל הקדש שהוא עשרים גרה, ולכן פירש הכתוב שהוא מחצית השקל בשקל הקדש, כי שיעורו הוא בשקל של תורה, ואח"כ מסיים הכתוב עוד פעם בשיעור דמחצית השקל, דזהו הדין של מחצית השקל היוצא, שאם הוסיפו על המטבע צריך להוסיף על שיעור המחצית של תורה, ובזה לא הזכיר הכתוב שהוא מחצית בשקל הקדש, כי שיעור זה אינו שיעור שקל של תורה.

אני אעביר כל טובי על פניך

כתוב (ל"ג, י"ח-כ') 'ויאמר הראני נא את כבודך. ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וגו'. ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי'. הנה משה רבנו ביקש מהקב"ה, הראני נא את כבודך, והשיב לו הקב"ה, אני אעביר כל טובי על פניך, ולא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי, ביאור הדברים נראה על פי דברי הנפש החיים בכמה מקומות, שכל ההשגה שלנו בקודשא בריך הוא, וכל שמותיו של הקב"ה, הם רק לפי מידות ודרכי הנהגתו שמנהיג את העולם, וכמו שאמרו חז"ל, שהקב"ה אמר למשה, לפי מעשי אני נקרא, אבל בעצמותו יתברך לא שייך כלל שום השגה ותפיסה, ואין לכנותו בשום שם ח"ו.

ולפי זה יש לבאר דזהו שהשיב לו הקב"ה, דאת כבודו לא יוכל לראות, כי את כבודו יתברך אי אפשר להשיג, אבל את טובי אעביר על פניך, כי כל ההשגה ששייכת בקודשא בריך הוא הוא רק את מידות ודרכי הנהגתו, ובכלל זה הוא י"ג מידות של רחמים, שאת דבר זה ילמד למשה, ותהיה לו את השגה זו.

והנה בזה לימד הקב"ה סדר י"ג מידות של רחמים. והנה בפשוטו הטעם שהוצרך ללמדו את סדר י"ג מידות דוקא עתה אחר חטא העגל, הוא משום דעכשיו שחטאו, היו זקוקים למידת הרחמים, שתגן עליהם, ועיין ברש"י שהקב"ה אמר למשה, שאני צריך ורוצה ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל טובי לפניך וכו'.

ונראה דיש לומר בזה עוד, דהנה הרמב"ן בריש פרשת וארא כתב, שגילוי השכינה והדיבור עם האבות וההנהגה עמהם היה במדת הדין רפה. ונראה לבאר הענין בזה שההנהגה עמהם הייתה במידת הדין רפה, דהנה בקהלת (פרק ז' פכ"ט) כתוב, 'אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים', ופירש רש"י, אשר עשה הקב"ה את האדם הראשון ישר, והמה, משנזדווגה לו חוה אשתו ונעשו שנים ונקראו המה, בקשו חשבונות רבים, מזימות ומחשבות של חטא. מבואר דקודם החטא היה אדם הראשון נקרא ישר. ובגמ' בעבודה זרה דף כ"ה איתא דהאבות נקראים ישרים. ומבואר דהאבות היו במדרגת אדם הראשון קודם החטא. ובנפש החיים ביאר שקודם החטא, היה אדם הראשון, אדם ישר לגמרי כלול רק מסדרי כוחות הקדושה בלבד, וכל עניניו היו כולם ישרים קדושים ומזוככים טוב גמור, בלי שום עירוב ונטיה לצד ההיפך כלל, וכוחות הרע היו עומדים לצד, וענין בפני עצמם חוץ ממנו, ורק על ידי החטא, נתערבו כוחות הרע בתוכו ממש, עכ"ד. וזהו הביאור שקודם החטא היה נקרא ישר, דקודם החטא לא היו מעורבים בו כוחות הרע, ולא היה בו אלא כוחות הקדושה בלבד.

אשר לפי זה יש לומר, דהאבות שנקראו ישרים, שגם הם היו במדרגה זו כאדם הראשון קודם החטא, לא היו צריכים את ההנהגה המיוחדת של מדת הרחמים, ואפשר להם שינהגו עמם במדת הדין, כיון שאינם מעורבים עם הרע בתוכם, ואינם כלולים אלא מכוחות הקדושה בלבד. מעתה יש לומר, דגם כלל ישראל, כיון שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתו, שבזה נתקן ענין חטא אדם הראשון מהם, וחזרו להיות במדרגה זו שהם כלולים מכוחות הקדושה בלבד, וכוחות הרע אינם מעורבים בהם, ונמשך ענין זה עד חטא העגל, שאז חזרה הזוהמה ונתערבה בתוכם, כמבואר כל

זה בנפש החיים. על כן, עד חטא העגל כיון שהיו במדרגת אדם הראשון קודם החטא, היו יכולים שהנהגה עמהם תהיה במידת הדין, כמו שהיה אצל האבות, דמי שהוא במדרגה של אדם הראשון קודם החטא, יכול שינהגו עמו במדת הדין, ורק כשחטאו בעגל, וחזרו להיות מעורב הרע בתוכם, אז הוא דצריכים להנהגה של מידת הרחמים, ואשר על כן, הוזקקו לגילוי של י"ג מידות רחמים.

‘ובשמאלה עושר וכבוד’

כתוב (ל"ד, א') 'ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות וגו'. וכתב רש"י הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו, הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. וכן אמרינן בנדרים דף ל"ח א"ר חמא בר חנינא, לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות, שנאמר פסל לך, פסולתן שלך יהא. וצריך ביאור מהו ענין זה של פסולת הלוחות, והלא מה שאינו נצרך להלוחות, אינו מן הלוחות כלל, ועוד שאם הקב"ה רצה להעשיר את משה, מדוע ראוי להיות זאת מהלוחות דווקא.

ונראה לבאר בזה, דהנה על התורה כתוב, אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, ומבואר דמהתורה עצמה באה עושר וכבוד, וא"כ מי שזוכה להיות שלם בתורה לגמרי, בהכרח זוכה הוא לעושר וכבוד מהתורה עצמה, דהרי כתוב דמשמאלה של התורה יש עושר וכבוד, ועל כן משה רבנו שהיה שלם לגמרי בכח התורה, ממילא מהתורה בעצמה בא לו העשירות, ועל כן כשיזכה לעשירות, באה אותה עשירות מהתורה עצמה, וזהו שנתעשר מפסולת הלוחות, דהעשירות באה מעצמה של תורה. ולפי"ז מבואר גם למה היה בלוחות פסולת, דאין זה דבר נפרד מהלוחות, אלא יש בהלוחות חלקים שהם נמצאים בלוחות בשביל שיוכלו להתעשר מהם, באופן שהוא מתעשר מהתורה עצמה.

היו עיניך רואות את מוריך

אחר חטא העגל כתוב (ל"ד, ל"ג-ל"ה) 'וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו. ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה וגו', וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו. ופירש רש"י שנתן המסוה על פניו לכבוד קרני הווד שלא יזונו הכל מהם. ובשעה שהיה מדבר עם ישראל היה מסיר המסוה מעל פניו. ומבואר דאף על פי דקרא עור פני משה, ושם מסוה על פניו, מ"מ בשעה שלימד תורה לישראל הסיר את המסוה מעל פניו. והענין צריך ביאור דהרי מה שנתן המסוה על פניו היה זה שלא יזונו מקרני הווד, וא"כ גם בשעה שמדבר עם ישראל ומלמדם היה צריך ליתן המסוה על פניו, ומאי שנא שעה שמדבר עמם משעה שאין מדבר עמם.

ויש לומר דהמקבל תורה מפי רב צריך לראות פני הרב בעת הקבלה, דהנה בגמרא בעירובין דף י"ג ע"ב איתא אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתי מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך. ובגמ' בהוריות דף י"ב ע"א איתא, אמר להו רב משרשיא לבריה כי בעיתו מיעל ומיגמרי קמי רבייכו וכו' וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך ומבואר דהמקבל תורה מפי הרב צריך לראות פני הרב בשעת הקבלה, והוא תוספת מעלה בעצם קבלת התורה, וכך הוא המטבע של קבלת תורה תלמיד מפי הרב, שהתלמיד רואה את פני הרב, וזהו השלימות המעולה בקבלת התורה מפי הרב.

ויש לומר דכיון שכך הוא מטבע השלימות של קבלת תורה מפי הרב, ע"כ אע"פ שישאל אינם במדרגה לראות קירון עור פני משה, ואינם ראויים ליזון מקרני הווד, מ"מ במה שנוגע לקבלת התורה ולאופן של מסירת התורה בזה צריך שיהיה נעשה בשלימות, ולכן הסיר משה את המסוה בשביל למסור להם את התורה באופן הראוי ביותר, ובמטבע השלם של מסירת התורה תלמיד מפי הרב.

ועוד שמעינן ענין זה דהנה כתוב 'ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה', והטעם שנטה אהלו מחוץ למחנה מפורש ברש"י שאמר משה המנודה לרב מנודה לתלמיד. הרי דמשום דמנודים היו עשה כן. ואעפ"כ כתוב בסיפא דקרא 'והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה'. וצריך ביאור כיון שהיו מנודים, ומשום הנדוי עשה כן, איך מבקש ה' היה יכול לבוא אצלו. הרי מבואר דבמה שנוגע ושייך לתלמוד תורה למסירת התורה וקבלת התורה, ע"ז לא מהני החטא, והירידה של ישראל במדרגתם לא מגרעת בסדר התלמוד תורה וקבלת התורה מפי משה, ולכן במה ששייך לקבלת התורה מפי משה היו רשאים לבא אל תוך אהלו של משה.

חיוב מיתה בע"ז

כשהכתוב מפרט את חטא העגל הוא אומר (ל"ב, ח') 'וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל וגו'. הנה הכתוב מפרט ג' דברים שעשו בעגל, השתחואה, זביחה, וקבלת אלהות.

ויש לבאר עפ"י המבואר בגמ' בסנהדרין דף ס' ע"ב דעל ג' אופנים יש חיוב מיתה בעבודה זרה, על השתחואה, על זביחה או על אחד מד' עבודות, והאומר אלי אתה שזהו קבלת אלהות. וזהו שפירט הכתוב כאן ג' אופנים אלו שהם ג' האופנים שחייבים עליהם מיתה.

כוס של ברכות למזל טוב שלוחה מהיכל ה' לידידנו הדגול העומד לימיננו בכל עת, חכם לב, רב פעלים
ברוב תושיה, סומך נופלים ותומך זקוקים להיות להם לאחיסמך לסעדם,
מסור בכל מאודו בל"ג לרבנו ראש הישיבה שליט"א תלמידו ומקורבו
הבה"ח שמואל פוגל שליט"א
לעת נישואיו עב"ג תחי'
יזכו לבנות בנין עדי עד נאמן בישראל, ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, בבריות גופא

כשכואב - צועקים!

כתוב במדרש (פרשה ל"ח אות ד'), שעם ישראל שאלו את הקב"ה שאלה... נשיאים מביאים קרבן - ומתכפרים, כהן משיח - "כי יחטא לאשמת העם" מביא קרבן ומתכפר, אנחנו, היחידים מה נעשה אם נחטא?... אומר להם הקב"ה יש קרבנות גם ליחידים, וכמו שכתוב בפרשת ויקרא... "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו'..." אמרו לו עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות. אין לנו כסף... אמר להם דברים אני מבקש, שנאמר "קחו עמכם דברים ושבו אל ה'", ואני מוחל לכם על כל עונותיכם ואין דברים אלא דברי תורה, שנאמר "אלה הדברים אשר דבר משה". אמרו לו: אין אנו יודעים, אנחנו לא יודעים ללמוד... אמר להם - בכו והתפללו לפני ואני מקבל! ופה המדרש בא עם רשימה ארוכה... אבותיכם שנשתעבדו במצרים לא בתפילה פדיתי אותם?! שנאמר "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו", בימי יהושע לא בתפילה עשיתי להם ניסים? שנא'... בימי השופטים - בבכיה שמעתי צעקתם שנאמר... בימי שמואל לא בתפילה שמעתי להם? שנאמר... וכן אנשי ירושלים אף על פי שהכעיסוני, בשביל שבכו לפני ריחמתי עליהם שנאמר "כה אמר ה' רנו ליעקב שמחה וגו'".

מסיים המדרש: הֲיִי אֵינִי מִבְּקֵשׁ מִכֶּם לֹא זִבְחִים וְלֹא קִרְבָּנוֹת אֲלֵא דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמַר "קחו עמכם דברים ושבו אל ה'". לכך אמר דוד "ארחץ בנקיון כפיי", אינו אומר "להקריב לך" אלא "לְשִׁמְיֶע בְּקוֹל תוֹדָה", שאני מודה לך על דברי תורה.

אנחנו צריכים להבין דבר אחד: מהו פשוטו של מקרא... מה עם ישראל אומרים, אנחנו לא יודעים ללמוד... תלמד, אז תדעו! ואעפ"כ הקב"ה מרחם ואומר להם 'בכו והתפללו לפני ואני מקבל', פה עם ישראל שותקים... הם לא אומרים אנחנו לא יודעים להתפלל... למה?... הרבה בחורים באים אלי בכאב, לא הולך לי להתפלל... אני כל הזמן חולם... חושב על כל הדברים חוץ מהתפילה... למה עמיי לא אמרו אנחנו לא יודעים להתפלל?... אלא היסוד של הדברים הוא, אם יש חולה בבית ח"ו (שאף אחד לא יתנסה חלילה) מיד כולם בוכים ואומרים תהילים... אין שום קושי בדבר... אם מדובר בסכנה ממשית, **כשהיו טילים קרובים מאד לפה - כולם בכו, וצעקו, והתפללו בלי קושי... כעת הקב"ה עשה איתנו חסד שהטילים לא קרובים, אבל לצערנו זה גם רחוק מהלב... אבל כשזה היה פה קרוב, התפללו ועוד איך!**

אם היו אומרים שלא יודעים להתפלל היה אומר הקב"ה, אם להתפלל אתם לא יודעים - סימן שזה לא כואב לכם, אז מה אתם רוצים... אתם רוצים לעשות תשובה? תעשו! אתם רוצים זכויות? תתפללו! אלא מה - - זה לא כואב לכם, נכון... מי שזה לא כואב לו איך הוא יתפלל...

סיפר לי הרב אלי ברונר, הוא היה מסיע את הרבנית קניבסקי ע"ה ברכבו הרבה פעמים. פעם הם נסעו לאביה, מרן הרב אלישיב זצ"ל, והיה שם אחד האחים שלה, והוא מספר להרב ברונר, אתה רואה את הספה הזו?... כשהיינו ילדים, בת שבע היתה הולכת לעבוד, היא היתה מביאה את הפרנסה הביתה, ע"י שהיא עבדה אצל רואה חשבון, היה לה ראש טוב... כל בוקר לפני שהיא יצאה לעבודה היא ישבה על הספה הזו ובכתה הרבה זמן בתהילים... היא היתה קמה בשעה מוקדמת ובוכה הרבה זמן...

אח"כ אלי ברונר שואל את הרבנית, נו... מה הרבנית אומרת על מה שספרו עליה?... והיא עונה לו בהתעניינות - מה ספרו עליי... וסיפר לה. אמרה הרבנית, מה אתם עושים מזה עסק... אם יש חולה בבית ובני הבית בוכים בתפילה ומרבים בתהילים עד שהוא יהיה בריא -

עושים מזה סיפור?!... לא. אנשים לא מבינים... אני הלכתי לעבוד אצל רואה חשבון שהוא לא היה בן תורה, כל הזמן באו לשם גבירים, ואנשים נכבדים, זה היה יכול לפתות אותי חלילה - בתור בחורה - לרצות אחד שיש לו כסף, אתה יודע מה זה?!... הייתי מאבדת את מרן שר התורה!... זה סכנת נפשות! בכיתי כי אני בסכנה... מה אתם עושים מזה עסק...

כשבן אדם כואב לו באמת - הוא מתפלל מכל הלב... הוא בוכה! אצל הרבנית - זה היה אמיתי... זה כאב לה באמת אז היא בכתה. אם לא כואב לך, אז אין לך מה לבכות... נכון... אם אומרים לבן אדם תעמוד שלש פעמים ביום ותקרא כזה 'נוסח ארוך' של תפילה... באיזה שהוא שלב זה נשבר לו... **אבל כשבן אדם כואב לו, והוא מבין שהכתובת היחידה זה הבורא עולם ששומע ומקשיב והוא היחיד שיכול לעזור לו אז כשכואב צועקים!!!**

חילוני שצועק הוא צועק לאויר. האויר יכול לעזור במשהו?!... לא. אבל אני צועק לאלוקים! "ויצעקו אל ה' בצר להם ומצוקותיהם יצילם"... כשצועקים אל ה' אז הוא שומע...! "הרחב פיך ואמלאהו"... דבר כל כך פשוט.

מתוך הדברים למדנו שלא נשאר לנו רק תפילה... עמוד של תפילה זה שעליו הקב"ה אמר לנו - בכו והתפללו לפני ואני מקבל!

בלי תפילה אי אפשר להצליח!

מרן רה"י זיע"א היה אומר איך אפשר לדעת איזו מצוה היא מצוה שכוחה גדול ורב ושהמקיימה זוכה לשכר רב, תראה איפה שיש יצר הרע גדול... היצר הרע הוא המבין הכי גדול במצוות... בשישי שבת הוא שם את כל כוחו להחליש... במועדים, בחנוכה ובפורים ובסוף הזמן... הכל! איפה ששווה הרבה הוא מסיח את דעתם של האנשים. וכן בכוחה וחשיבותה של התפילה בישיבה, ומזה תבין מה שווה התפילה...

מורינו הגר"מ אזרחי זצ"ל סיפר לנו על רבי ירוחם ממיר, שפעם הוא יצא מהישיבה, וראה שני בחורים שחוזרים עם תפילין תחת שכמם... [כשתהיו משגיחים תבינו שזה גם עניין של בין אדם לחבירו בצערם לראות איך בחור בידיים מפסיד עולם כשלא מתפלל בישיבה...] הוא שאל אותם, מהיכן אתם חוזרים?... הם ענו לו, לנו אין הבדל אם מתפללים בישיבה או במקום אחר, העיקר שמתפללים... אמר להם רבי ירוחם, אם כן - אין הבדל בין מיר לישיבה אחרת, תחפשו לכם ישיבה אחרת...

מה זה היה, עונש?... לא. רבי ירוחם לא היה מעניש, וכ"ש שהוא לא היה נוקם... **אלא בשביל מה אתה בא לישיבה?... בשביל לקבל! אם אתה בין כה וכה לא מקבל אז באמת מה העניין להיות בישיבה?...**

ישיבה נותנת! בישיבה באופן נורמלי יש גדולי עולם, ואפשר כל כך הרבה לקבל... פה בישיבה אפשר לקבל מכל אחד! ויש מה לתת... ומי שבאמת רוצה לקבל - יש ממי לקבל! אלא מה... אתה לא מקבל, אז מה העניין להיות במיר?... תלך לבית כנסת שאתה התפללת בו ותלמד שמה... במקום תפילה שם תהא רינה... מה זה משנה...

אחד מהדברים שרואים עד כמה היצה"ר מסוגל לעוור עיני חכמים... זה הנושא הזה של תפילה בישיבה. מרן הרב שך זצ"ל - כתוב במחשבת מוסר - אמר שהוא הראשון לסגור את ישיבת פוניבז' אם בחורים יפסיקו לבא לתפילה בישיבה.

כמה פעמים גם הבאנו שאמר מרן רה"י רבי מיכל יהודה זצ"ל שבחור שלא קם לתפילה הוא 'סטודנט תלמודי', הוא לא 'בן ישיבה', וכן הלאה.

ופה אנחנו רואים כמה החשיבות של התפילה, אי אפשר לזכות בלי תפילה!!! בחור ישיבה - אתה רוצה באמת לגדול? אתה רוצה באמת לעלות?... אם הגמרא אומרת בסוף נדה (ע, ב) מה יעשה אדם ויחכם? אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם?... אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו וכו', ופה הגמרא לא אומרת הרבה עשו ולא עלתה בידם... הגמי' שואלת א"כ למה הזכירו בתחילה שצריך להרבות בישיבה? כי הא בלא הא לא סגי... צריך תורה ביחד עם התפילה.

אי אפשר להיות יותר חכמים מן הגמרא... תפילה זה העיקר! אתה רוצה באמת לגדול? אתה רוצה באמת להיות תלמיד חכם?... אתה רוצה להיות למדן?... בלי תפילה זה לא הולך!

הרב אברמסקי זצ"ל כשהיה גאב"ד בלונדון, ונכנס לבית חולים לבקר את אחד הגבירים בקהילתו, הגביר שכב על המיטה בחוסר אונים ואמר יש לי הרבה כסף... אני מוכן לתת מחצית מרכושי אם אני אחיה בריא ואוכל לבא לבית הכנסת... אמר רבי יחזקאל אברמסקי: "ואני ברוב חסדך אבא ביתך"... יש כאלו שקמים לתפילה בישיבה ובטוחים שהקב"ה חייב להם תודה על כך שהם באו... אבל זה מתנה של הקב"ה שאתה בכלל יכול לבא להתפלל... ולא סתם מתנה, ברוב חסדך! זה לא סתם חסדך, אלא ברוב חסדך... אדם בריא, ויכול לבא ולהתפלל, יש לי כתובת... יש מישהו שרוצה לענות לי... הוא מעוניין לשמוע אותי...

ישיבה זה הבית שלך...

רבי ירוחם כותב: אני רוצה לגלות לכם סוד... אני חשבתי לעזוב את ישיבת מיר, אבל עשיתי גורל הגר"א ויצא הפסוק "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו", והבנתי שאסור לי לעזוב את הישיבה.

מורינו הרה"י הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א הסביר פעם מה זה 'בן ישיבה': הוא אמר ש"בטבעות הארון יהיו הבדים" זה לא הולך רק על ראש הישיבה, או המנהל... אלא זה הולך על כל בחור ובחור, אתה רוצה לגדול?... לא יסורו ממנו! היום יש מודה ללכת לחיזוק... מה זה בן ישיבה? אתה בן של הישיבה! נתאר לעצמנו בחור שאבא שלו אמר לו איזה תוכחה שלא מצאה חן בעיניו, או שאמא לא הרשתה לו ללכת לטיול, והוא גיד, אז אני עוזב את הבית לשבוע! את מי אתה מעניש, את ההורים שלך?... אתה מעניש את עצמך... זה הבית שלך...! כל בחור ישיבה - הישיבה היא הבית שלך! אתה בן בישיבה!!! "ושננתם לבניך" אלו התלמידים, רוצים שראש הישיבה ירגיש שהתלמידים הם בנים שלו, אז גם התלמידים צריכים להרגיש שהם בנים של הישיבה ורבני הישיבה... מה ההבדל...

בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו... בטבעות הארון...

'סדרי הישיבה'

סיפר לי יהודי שלמד בפוניבז', והחדר שלו בישיבה היה סמוך לחדרו של המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (בצד ימין למעלה, איפה שהיום העזרת נשים), פעם אחת - המשגיח יצא מחוץ לחדרו לרגע ללא המעיל העליון, ודלת החדר נסגרה ולא היה אפשר לפתחה מבחוץ. רבי יחזקאל נעמד סמוך לחדר ובדיוק אותו בחור עבר שם, אמר לו המשגיח בבקשה תכנס לבית שלי בתוך הארון בחדר הפנימי יש מפתח... [הוא סיפר אח"כ שלמשגיח היו שם ס"ה שני בגדים, אחד לשבת ואחד לחול...] הבחור הלך והביא את המפתח למשגיח.

לאחר כמה ימים קרא לו רבי יחזקאל... אני חייב לך הכרת הטוב... אמר לו בחיבה. אני רוצה לשלם לך... ראיתי כמה פעמים שאתה יוצא מהחדר אוכל אחרי תשע, ואתה מאחר לסדר א' זה לא הנהגה של בן תורה... לא ככה גדלים ולא ככה צומחים, אמרתי לך עצה טובה, זה התשלום שלי...

אני אומר לכם עצה טובה של רבי יחזקאל, לא שלי... צריך לדעת, סדרי הישיבה זה קדש קדשים! כך קיבלנו מרבתינו, מרן רה"י, מרן הגר"ח, ועוד... סדרי הישיבה זה קדש קדשים. האמת היא

שסדרי הישיבה זה קולא... בירושלמי כתוב (שלהי ברכות) "עת לעשות לה' - הפרו תורתך", כאשר "עת לעשות לה'", כשיש זמנים מוגדרים מתי לומדים ובשאר הזמן לא... [למשל עד תשע בבוקר - אני משוחרר... מסיום תפילת מנחה עד שלש וחצי אני משוחרר... מסיום ערבית עד שמונה וחצי - אני משוחרר... מאחת עשרה בלילה - אני משוחרר...] זה הפרו ברית תורתך! כשיש זמנים מוגדרים ללימוד זה "הפרו ברית תורתך"...! כך אומר הירושלמי. (ועיין בפירושו של מרן הגר"ח קניבסקי על אתר).

ידוע שאחד שאל פעם את הנצי"ב, מה עושים בואלוז'ין?... אמר הנצי"ב בשמונה וחצי אוכלים ארוחת בוקר, ובשבע וחצי אוכלים ארוחת ערב... מה, רק אוכלים אצלכם?... מתי הסדרים?... אמר הנצי"ב - בואלוז'ין כל הזמן לומדים! רק שצריך להפסיק לאוכל, אז יש זמן לארוחות, אבל זה ההפסקות היחידות שיש... בשאר הזמן לומדים.

אם כן סדרי הישיבה זה קולא! ולעשות קולא על קולא - - - לא מצאנו שיעור חזון אי"ש ע"ז לקולא...

החיבה והאהבה דרך הכרובים...

אני רוצה לומר לכם דבר נוסף: (והתחלנו לדבר עליו שבוע שעבר) כתוב על הכרובים "ופניהם איש אל אחיו". כשנסענו השבוע לוינה, ישב לידי הגאון רבי מסעוד בן שמעון שליט"א והוא אמר לי וורט... כתוב שבפרשת תצוה לא נזכר שמו של משה רבינו ע"ה, ויש בזה כל מיני פשטים, והוא פירש מדילי, שבפרשה הקודמת - תרומה, לא נזכר אף פעם שמו של אהרן הכהן, אז מיד אח"כ אמר משה עכשיו שמי לא יוזכר... שנהיה שנינו שוים, ולא יתמעט כבודו של אהרן, ולכן בפרשת תצוה שמדברים על בגדי כהונה - רק שמו של אהרן נזכר ולא משה... אני לא יותר ממנו. אם הוא לא נזכר אז גם אני לא אחיה מוזכר...!

"ופניהם איש אל אחיו", כתוב בבעל הטורים "כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה", והקשה מרן רה"י זיע"א באיילת השחר (עה"ת) מה הראייה שהם נושאים ונותנים בדברי תורה, הרי גם שני אנשים שעוסקים במסחר פניהם זה לזה... אז הכרובים היו פניהם איש אל אחיו כמו כל שני חברים...

שמעתי מהדוד הגי"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל (ר"י כפר חסידים) וזו אמת לאמתה: כתוב שבזמן החורבן היו הכרובים מעורים זה בזה, וקשה, הרי הגמי' (ב"ב דף צט, א) שואלת סתירה, במקום אחד כתוב ופניהם איש אל אחיו ובמקום שני כתוב "ופניהם לבית" והגמי' מתרצת - כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום - אז הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חיבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה (רשב"ם) וכאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, שאז הם הופכים פניהם לבית.

ונשאלת השאלה: אין לך זמן שלא עושים רצונו של מקום כמו זמן החורבן... אז איך ייתכן שהיו פניהם איש אל אחיו גם בזמן החורבן?... וזו שאלה ידועה.

אמר הדוד: דהנה איך בצלאל בנה את הכרובים האם שפניהם היו מכוונים איש אל אחיו או לא?... בתוספות ישנים (ריש יומא) כתוב "איש אל אחיו". אמר הדוד, כל זמן שהיתה השראת השכינה - היה לזה משמעות... הקדוש ברוך הוא מראה לך חיבה ואהבה בכך שהוא מסתכל אליך, וכשהוא לא רוצה להסתכל עליך - זה סימן של כעס ורוגז.

אבל ברגע והיה החורבן והשכינה הלכה לגלות - אז הכרובים חזרו למצב המקורי איך שבצלאל בנה אותם. הוא באמת בנה אותם כשפניהם איש אל אחיו, כמו שכתבו תוספות ישנים, אבל איזה משמעות יש לזה...

ממילא התשובה פשוטה... זה ודאי שאם אני מדבר עם מישהו אני מסתכל עליו... אבל זה לא מראה שום דבר... גם כשאני רוצה לצעוק על מישהו אני מסתכל עליו... רק שהסתכלות שמבטאת אהבה וחיבה - זה רק ע"י לימוד התורה, כי התורה זה "את והב בסופה", גם אם אנחנו מתוכחים על הסברא, אנחנו נשארים ידידים... לא זזים משם עד שנעשו אוהבים זה לזה... תורה זה

אהבה... אהבה רבה ואהבת עולם... הבחור בעמו ישראל באהבה... כדי לסמל "פניהם איש אל אחיו" זה רק שנים שנושאים ונותנים בדברי תורה.

תורה עם מידות טובות...

יש וורט נוסף שאמר הדוד רבי אליהו מישקובסקי, וכן אמר הג"ר משה מרדכי אפשטיין זצ"ל.

בפסוק כתוב "כרובים ורש"י מסביר דמות פרצוף תינוק להם. בפרשת בראשית אחרי שאדם הראשון חטא כתוב "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים", ורש"י שם אומר 'מלאכי חבלה'. אז מה זה כרובים, תינוקות או מלאכי חבלה? אמר הדוד יסוד, וזה שווה מיליארדים... אותם מלאכי חבלה, אם הם נדבקים לתורה, ויוצאים מהתורה, אז פניהם איש אל אחיו בחיבה ואהבה. [ויעזוב להלן מה שנביא בשם מדרש תנחומא סוף פ' תרומה] דהיינו תורה זה הולך עם מידות... התורה בונה מידות טובות ומידות טובות בונים תורה.

סיפר לי הרה"ג ר' ישראל טרבלסי (הוא הוציא לאור ג"כ של 'אפיקי אייל' - שיעורים של מרן רה"י זיע"א על ספרי המוסר ביסודות הדת) הוא היה מקורב מאד לראש הישיבה הג"ר ברוך ויסבקר זצ"ל ולמד אצלו בישיבת בית מתתיהו. פעם אחת הוא שאל אותו, ישראל... מי לדעתך הכי הצליח בזמנך בישיבה... אמר לו: אני רוצה לאכזב את הרה"י... חלק מאלו שהרה"י תלה בהם תקוות, הם היו אכן גאונים ועילויים - לא יצא מהם הרבה... למה? כי היה בהם אלו שלא היו להם כ"כ מידות טובות, הם רק הגיעו לאיזה מקום - הם הסתכסכו עם הרה"י או המנהל או ההורים, והם חיפשו ישיבה אחרת, עד שהם נשארו בבית. אבל אלו שהיו בעלי מידות טובות, גם כאלו שלא היו כ"כ כשרוניים - הם הצליחו, ואהבו אותם, ורצו בקרבנותם... רבי ברוך נשקו על ראשו ואמר לו, רואים שגדלת בבית של רבי אהרן לייב זיע"א.

מידות... לחשוב על השני... כל המהות שלנו זה לחשוב על השני... הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, פעם, לפני שבת הגדול הוא היה אצל חמיו מרן הרב שך זצ"ל, והרב שך שאל אותו מה אתה הולך להגיד בדרשה של שבת הגדול? הוא התחמק... כנראה הוא חשש שהרב שך לא יאהב את זה... הרב שך הפציר בו, אמר ר' מאיר צבי, אני הולך להסביר - 'שבת הגדול' מה זה 'גדול'? גדול זה אחד שחושב גם על השני, אבל מי שחושב כל העת רק על עצמו הוא קטן קטן...

והרב שך כ"כ התלהב מזה... כמה זה נכון... [יושם אשה גדולה" - באשה השונמית, למה היא היתה "גדולה"?... כי היא חשבה על הנביא אלישע... היא חשבה על השני... איך לעשות לו טוב... מידות מידות...].

כשנמצאים בישיבה, יש שני דינים של מידות, וזה חלוק ביסודו בעוד מקומות... ידוע שתלמידי רבי עקיבא מתו בגלל שלא נהגו כבוד זה בזה, ויש מחלוקת גדולה מה העוון בכך שהם לא נהגו כבוד זה בזה, האם זה מדין 'בין אדם לחברו' או שזה היה חטא של 'בזיון כבוד התורה'.

מה זה 'יהיב חכמה לחכימין'?... הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל היה אומר - מי שידוע לייקר חכמה. כי במדרש כתוב יהיב חכמתא לחכימין שאם לא כן - היו שונים אותה בבתי משתאות ובבתי מרחצאות ובמקומות המטונפין, הם לא יודעים לייקר חכמה.

ידוע, שכל בחור ישיבה שמתחתן הוא רוצה שיעריכו אותו. למה? כי הוא 'בן תורה'... אבל גם חבר שלך הוא בן תורה, בדיוק כמוך... וזו היתה התביעה על תלמידי רבי עקיבא, הם לא נכשלו בבין אדם לחבירו, אבל בבין אדם למקום הם נכשלו... החבר שלך הוא בן תורה... הם לא נהגו כבוד בחבר כמו שנוהגים בתלמיד חכם...

לפני הרבה זמן סיפרנו; אני הייתי פעם בניחום אבלים אצל הרה"ג ישעיה אפשטיין (על אביו הרב שמואל) הגיע לשם הרה"ג רבי יוסף גולדנטל זצ"ל שהקים את ישיבת אופקים וסיפר שהיה גביר אמריקאי ברמת גן שהיה נותן הרבה מאד כספים לישיבות, ובשונה משאר הגבירים שהיו אוהבים לתת יותר למסכנים, לאלמנות

ויתומים... הוא היה מרבה לתת לשיבות. החליט הרב גולדנטל לנסוע גם הוא... הוא בא לשם והיה שם תור ארוך... והגביר יושב ומקבל את כולם בשמחה!

לביתניים הוא רצה לקחת ספר וללמוד, הוא ראה בספרייה מולו ש"ס, הוא הלך להוציא ספר ונתקל בקיר... זה היה ציור אומנותי... הגביר היה כל כך לחוט על תורה, וצייר ש"ס על הקיר...

הוא נכנס לגביר, והחליט להעזי ולשאל... אני לוקח בחשבון שאולי לא נתן לי כלום בגלל שאני נכנס לרשות היחיד שלך... אבל אני מאד סקרן לדעת מאיפה יש לך כזו אהבה לתורה... אתה גביר אמריקאי, גר ברמת גן...

אמר לו הגביר אני כ"כ מחכה שישאלו אותי את זה... אתה תקבל תרומה כפולה... יש לי סיפור מיוחד שאני רוצה שהוא יתפרסם, זה טוב שידעו אותו...

כשהייתי ילד בן שלש עשרה אמא שלי שלחה אותי ללמוד בוילנא. זה היה כמה שעות ללכת ברגל, לא היה כסף לנסיעות... ואז בחורי הישיבות היו אוכלים אצל בעלי הבתים שבעירה. באתי כולי תשוש מן הדרך, רעב, וצמא, עייף ויגע, באתי לגבאי שאחראי על חלוקת המשפחות, הוא אומר לי כבר סידרתי את כולם... אין לי משפחה לשלוח אותך אליהם...

ומספר הגביר - פרצתי בבכי... לא היה לי כח... אמר לי הגבאי, בעצם, יש איזו אלמנה בקצה העיירה שמתחננת שנשלח אליה בחורים, אני לא שולח כי אין מה לאכול שמה... אבל פעם אחת נראה לי שזה לא נורא... תלך אליה, אבל תיזהר, אל תאכל הרבה... כל מה שתאכל זה על חשבון היתומים...

המשיך הגביר, אתם מבינים שאת כל התאבון הוא כבר הוציא לי... אבל הייתי חייב לאכול משהו, אז הלכתי לשם הלוך ילך ובכתי... באתי לבית, ילד בן שלש עשרה... אני דופק בדלת והלב שלי דופק כולו... אני מתאפק לא לבכות, **הדלת נפתחה ומיד נשמעו קריאות צהלה, מאמי! התלמיד חכם הגיע!!!** (באידיש) **זויתי לצד, שהת"ח ייכנס, עד שהבנתי שהתלמיד חכם זה אני...**

כל הילדים הקיפו אותי בהתרגשות, והכניסו אותי לסלון... ומיד ראיתי כמה צדק הגבאי... שבע צלחות קטנות ובכל אחת יש מעט אוכל, הבנתי שכבר לא נשאר לי כלום... מה עשתה האמא? לא היה לה עוד... היא שמה צלחת ריקה במרכז השולחן והכריזה, איזה ילד רוצה שתהיה לו את הזכות שהת"ח יאכל מהאוכל שלו?... תוך דקה נשארו שבע צלחות כמעט ריקות וצלחת אחת עלתה על גדותיה... פחדתי לאכול על חשבונם... אבל פתאום אחד הילדים דופק עלי, תאכל את האוכל בצד ימין, זה שלי, אני רוצה את הזכות, בקושי התאוששתי, אח שלו הקטן לוחש לי מהצד השני תאכל את שלי הנמצא בצד השני! וכן שאר היתומים... כבר הבנתי שאם אני לא יאכל את כל האוכל עד תומו אני פוגע בילדים, והם יבכו... זה לצער יתומים!... לא היתה לי ברירה... אכלתי הכל ויצאתי שבע... וכשיצאתי הם התחננו, תבא עוד! איזו זכות היתה לנו שהתלמיד חכם הגיע... והאמא הרעיפה עלי ברכות מכאן ועד אין סוף... הם גמרו את כל ברכות...

לאחר תקופה קצרה - המשיך הגביר - פרצה המלחמה, עברתי לאמריקה, ובי"ה הצלחתי בעסקים. אם האלמנה הזו היתה יודעת כמה מליונים של דולרים כבר חילקתי בגללה... הם נטעו בי כזו אהבת תורה... ילד בן שלש עשרה... אהבת תורה...

וזה מה שהיה פעם, אהבת תורה... כל בן תורה הוא תלמיד חכם... כמו שני בחורים שמדברים בלימוד עם אהבה, עם שמחה... לכבד אחד את השני, לשמוע אחד את השני. לא להגיד מיד 'אתה לא צודק!' לחשוב אולי הוא כן צודק... להתבונן, ולחשוב...

הג"ר אביעזר פילץ אמר שהחושן היה על לבו של אהרן, למה? כי אהרן יצא לקראת משה ושמח בלבו, לכן הוא זכה לחושן. איך לומדים בפשטות? שזה שכר... אבל לא זה הפשט... רבי אביעזר אמר כל דבר במקדש - היה לו מקום, שולחן בצפון ומנורה בדרום. גם לחושן היה מקום... המקום של החושן בשביל להאיר את שם שמים ולענות תשובות מן השמים הוא הלב של 'יוראך ושמח בלבו',

זה לא שכר לאהרן אלא זה המקום שמתאים לחושן... הבין אדם לחבירו... וראך ושמח בלבבו...!

עומד לפני ה'...

הבין אדם לחבירו שלנו, שנובע מתוך ארון הקודש - יש הרבה בחורים שבאים וכואב להם, אין לי חשק להתפלל או ללמוד... מה אני עושה?... אין לי טעם בתפילה, אין לי חשק... יש פה בפרשה מדרש תנחומא (יג, יא) אמר לו משה להקב"ה, אמרת לי ועשית מזבח עצי שיטים וציפית אותו נחושת, ואמרת לי אש תמיד תוקד על המזבח, אין האש מעברת אותו ציפוי ושורפת את העץ?!

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, משה, המידות הללו הן אצלכם, שמא אצלי? הסתכל במלאכים שהן אש לוהט, וכמה אוצרות שלג וברד יש לי שנאמר וכו'... ואין המים מכבין את האש ולא האש שורפת המים, וכן החיות של אש והרקיע שעל ראשן מן המים וכו' ואין האש שורפת המים ולא המים מכבין את האש, למה? "עושה שלום במרומיו". ומפני שאמרתי לך אש תמיד תוקד על המזבח אתה מתיירא שלא ישרפו העצים?!

מתים נכנסים לפני ויוצאים חיים - זה מטה אהרן, שנאמר ויהי ממחרת... והנה פרח מטה אהרן ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים. ארזים ששלח חירם מלך צור לשלמה למלאכת בית המקדש - הריחו בחייו של עולם (הקב"ה) והרטיבו. א"ר לוי כשהכניס שלמה את הארון לבית המקדש, הרטיבו כל העצים והארזים שהיו שם ועשו פירות שנאמר שתולים בבית ה' בחצרות אלוקיניו יפריחו, והיו הולכין ועושין פירות והם היו פרנסה גדולה לפרחי כהונה...

כאשר נמצאים במצב של 'עומד לפני ה'', אפילו מתים נכנסים לפני ויוצאים חיים, אדם רוצה להתפלל, אין לו חשק, אין לו טעם... בא תעמוד לפני ה'...! לפני ה' זה תורה, לפני ה' זו תפילה, לפני ה' זה יראת שמים... ויוצאים כשהן חיון בחיות באהבה ובשמחה. [והוא הוא המקור למה שנוצר קודם שגם כרובים שפרש"י ב' בראשית שהם מלאכי חבלה, אבל כשיוצאים מתוך הארון העומד לפני ה' מתהפכים להיות כתינוקות ופניהם איש אל אחיו]. וכשמדברים על מדות טובות הנובעים מתוך ארון הקודש עאכ"ו בחיוב של הכרת הטוב במצות כבוד אב ואם שהוא לעמוד לפני ה' - בהוקש כבודם לכבוד המקום.

השבוע נסענו לוינה, ישב לידי הגאון רבי דוד כהן שליט"א (ר"י חברון) ולבו היה חם בקרבו כשדיבר על רום מעלת מצוה זו וסיפר לי שהיה לו חברותא בשם הרה"ג רבי יעקב ברונשטיין, כשהוא היה בתפוח ואח"כ הוא לימד בישיבת 'תפארת יעקב' של הרב צוויבל בירושלים.

בגיל שלשים ומשהו - גילו בו את המחלה הממארת רח"ל, והוא היה נתון בסכנת חיים! הוא בא לשאול אותי מה לעשות, אמרתי לו שאני לא מתמצא בדברים האלו, וזה שאלה לגדולים, תשאל את הגאון רבי משה שפירא... הוא היה יהודי גדול, ת"ח ויודע את סודות התורה.

הוא הלך לרבי משה שפירא, והוא הוציא לו חומש והראה לו כתוב בחומש, "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך!" על כיבוד אב ואם יש את הברכה של אריכות ימים! אבא כבר לא היה לו, אך היתה לו אמא אלמנה שעברה את השואה. אמר רבי משה, תקפיד כל יום לבא ולבקר אותה ולדרוש בשלומה ולסייע בידה כפי היכולת.

הוא היה גר בסנהדריה המורחבת ואמא שלו היתה גרה ברחוב פינס. ובאמת - רבי יעקב הנ"ל הקפיד מידי יום ביומו ללכת לאמו ולבקר אותה ולדאוג לה! במשך שבע עשרה שנה הוא הלך כל יום, ולא היה שום סימן למחלה... היא נעלמה! אחרי שבע עשרה שנה אמא שלו נפטרה, מספר הרה"י ר' דוד, באתי לנחם אותו, והוא אמר לי בעצב - הפסדתי גם את אמא, וגם את הזכות של "כיבוד אב ואם", כעת אני לא יודע מה יהיה... מה יגן עלי... ולא הצליח ר' דוד לנחם אותו...

לאחר שבועיים היו לו כאבים חזקים בגב, המחלה חזרה אליו, ותוך תקופה קצרה הוא נפטר לבית עולמו.

אין לנו מושגים בכל מצוה ומצוה, אך כאשר אדם עומד לפני ה' - הכל אחרת... כיבוד אב ואם - הוקש כבודם לכבוד המקום. מידות טובות - חז"ל אומרים מה הוא רחום אף אתה רחום. וכן "והלכת בדרכיו", תורה ותפילה - זה בודאי לפני ה'... לפני ה' משנה טבעי! מתים נכנסים לפני כשהם חיים, מתים כפשוטו! כמו בסיפור של הג"ר דוד... ויוצאים כשהם חיים.

להרגיש את הכאב של השני!...

כבר הזכרנו ונחזור על זה, שמרן רה"י הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א אמר, לא מספיק רק להגיד תהילים, צריך **להרגיש** אותו... זה יהיה תהילים אחרים... כשכואב צועקים! תצעק מכאב... אל תצעק מתוך עול - - - לא רק שאני צריך להתפלל ואני צריך גם להגיד תהילים...

תצעק מכאב! שיהיה איכפת לך הכאב של השני! אנשים מתים ולא רואים מה הסוף... המספרים עולים כל הזמן... מול נשמה יהודית אחת - לא שוים כל הערבים אפילו כקליפת השום... וכל יום יש סיפור חדש, ולא רק במלחמה עצמה...

הנה השבוע בחר חשבו ממשפחה טובה שהלך לחיזוק בקריית מלאכי והוא בא לנסוע לשבת - פגע בו ערבי והרג אותו! מי שסיפר לי את זה הוסיף, שהמשפחה הרשו להם לקחת את השעון של הבחור, זה נמצא שם בישיבה, וזה מזכיר להם ששעון ה'חיים' זו ולא עומד על המקום... כי הולך הוא האדם הולך ונסוע לבית עולמו כמוש"כ הרבינו יונה בשע"ת. והם חיים את הכאב... הם לא יכולים להתאושש...

כאן זה כבר בן תורה, משלנו! אבל לא צריך להגיע רק לזה, זה כל יהודי ויהודי... **קצת להרגיש, קצת להתרומם, שיהיה ופניהם איש אל אחיו... ופניהם איש אל אחיו האמיתי זה גם כשלא רואים אותו.**

אבל החיבור הוא מתוך ארון הקודש... כך מתרוממים וכך מתעלים וכך זוכים להשראת השכינה.

לע"נ

צופיה בת לולו ע"ה

נלב"ע ט"ז אדר

תנצב"ה

לע"נ

דוד בן לולו ז"ל

נלב"ע כ' אדר

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלושה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ-5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

"זוכה לדברים הרבה"

"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה" (משנה א').

'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד':

המשנה אומרת ש'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה', אך לא מפרטת מה הם אותם 'דברים הרבה' שהוא זוכה אליהם. ואין לומר שהכוונה היא להמשך דברי המשנה, "ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא" וכו', שהרי המשנה עצמה אומרת "ולא עוד אלא", ומשמע שה'דברים הרבה' שלפני כן הם דברים אחרים מלבד מה שממשיך לאחריהם.

ובפירוש הענין ביאר הגר"ח מוואלוז'ין בשלושה אופנים, ואנו נבוא לעמוד עליהם אחד אל אחד. האופן הראשון הוא בהקדם דברי הגמרא בשבת (ס"ג, א'); "מאי דכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג', ט"ז), אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא, אלא למיימינן בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד, למשמאלים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא".

ובביאור החילוק בין 'מיימינים' ל'משמאלים' פירש רש"י בשני אופנים, ובאופן הראשון כתב ש'מיימינים' אלו העוסקים בתורה לשמה ו'משמאלים' הם אלו שעוסקים בה שלא לשמה, שהעוסקים לשמה זוכים ל'אורך ימים' ואילו העוסקים שלא לשמה זוכים ל'עושר וכבוד'.

ומה הם ה'עושר' וה'כבוד' ששומרים לעוסקים בתורה שלא לשמה, הכוונה היא שכל אחד זוכה למה שבשבילו הוא למד. אם האדם למד עבור מטרה של עושר, אזי הוא זוכה לעושר, ואם הוא למד לשם מטרה של כבוד הוא זוכה לבסוף לכבוד.

על זה היתה סלקא דעתך בגמרא 'אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא', שהעוסקים בתורה לשמה יזכו רק לאורך ימים בלי אותם 'עושר וכבוד' של השלא לשמה, ועל כך מסיקה הגמרא: 'אלא למיימינן בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד' - והיינו שאדרבה, העוסק לשמה לא מפסיד את המטרות שמשיג העוסק שלא לשמה, אלא הוא 'זוכה לדברים הרבה', וכל אותם השגות של 'שלא לשמה' מגיעות גם אליו, אם עושר ואם כבוד, מלבד עצם אריכות הימים שמובטחת לו.

ועלינו להבין את משמעות הענין. ראשית כל מה המובן על פי פשוטו, מדוע השכר על 'לשמה' הוא 'אורך ימים' ועל 'שלא לשמה' הוא 'עושר וכבוד'. ושנית יש להתבונן מדוע באמת העוסק שלא לשמה משיג את המטרה שהוא חותר אליה. הרי הוא לא למד לשמה, אלא לשם עשירות, לשם כבוד, או לכל מטרה אחרת, ומדוע כל אותם דברים אכן עומדים לו והוא באמת זכאי אליהם.

ובודאי אין הכוונה שה'עושר וכבוד' מגיעים בתורת שכר על הלימוד, שהרי שכר מצוה בהאי עולם ליכא, אלא הכוונה היא שהתורה כוללת כל הטובות שבעולם. כבר לעיל בתחילת המשנה הרחבנו שהתורה כולה היא שמונתיו של הקב"ה, ולפיכך הדביקות בתורה היא היא הדביקות בקב"ה. ממילא הדין נותן שמי שדבוק ישירות בחי כל עולמים יש לו את כל העולם כולו. 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום' - וכאשר דבוקים בו ית' נדבקים בעצם החיים.

על פי זה מובן היטב מה הם חילוקי המדרגות בין שכר ה'לשמה' לשכר ה'שלא לשמה'. כי כפי מידת הדביקות בקב"ה שיש לאדם על ידי עסק התורה, כך מידת ה'חיים' שהוא זוכה אליה. מי שדבוק בתורה לשמה - זוכה הן לאריכות ימים והן לעושר וכבוד, אולם על כך נתחדש לנו שגם העוסק בתורה שלא לשמה, נדבק בתורה ביחס למה שבשבילו הוא למד.

כאשר אנו אומרים שהתורה כוללת את הכל, פירושו של דבר שאכן הכל נכלל בתורה. כל המעלות נכללות בתורה, כל המידות נכללות בתורה, ואפילו כל הדברים הגשמיים נכללים בתורה. גם העושר והכבוד כלולים בתורה... עד כדי כך שמבחינה מסויימת אפשר לומר שמי שעוסק בתורה לשם כבוד, נדבק בתורה ביחס לחלק של ה'כבוד' שמונח בה, ומי שעוסק בתורה לשם עושר - נדבק בה ביחס לחלק של ה'עושר'. אחרי שיש בתורה את המקור לכל העושר והכבוד, יתכן להדבק באותו מקור כדי לזכות למה שייצא בתוצאה, וגם זה ייחשב לדביקות בשמונתיו של הקב"ה, אם כי בצורה מוגבלת, שמוגבלת רק לפועל יוצא מסויים. זו הסיבה שהעוסק בתורה שלא לשמה זוכה למה שהוא שואף אליו, משום שגם אותן שאיפות גשמיות נכללות בתורה עצמה, וכל זה אכניס בגוף התורה שהוא נדבק בה.

ולאידך גיסא, העוסק בתורה לשמה זוכה הן ל'אורך ימים' והן ל'עושר וכבוד', בלי קשר לכאורה למטרה שבה עסק בתורה. וכל כך למה, מפני שיש כאן חילוק מן הקצה אל הקצה: הלומד שלא לשמה - לומד בשביל עצמו, ואז יש מקום לבחון עבור איזו מטרה הוא למד. אם הוא למד לשם כבוד - הוא נדבק בתורה כלפי החלק של הכבוד, ואם למד לשם עושר - נדבק בה למען העושר.

מה שאין כן הלומד לשמה, לא רק שהוא לא נדבק עבור מטרה מסויימת, אלא אין לו מלכתחילה מטרה עצמית. כל לימודו הוא לשם התורה, כמו שנתבאר בתחילת המשנה, והדביקות שלו - היא דביקות בתורה עצמה. משום כך, כאשר מדובר על התורה עצמה - השכר הוא 'אורך ימים', ואין גבול לשכרו של האדם. מצד עצם הדבר הוא היה אמור לחיות לנצח, שהרי הוא דבוק במקור החיים, במלך חי עולמים, אלא שמה לעשות ונגזרה גזירת מיתה על האדם... אך גם אחרי גזירת המיתה, סוף כל סוף הוא דבוק בחיים עצמם. הוא החיים והחיים הם הוא, כי הוא עצמו מדובק בחי החיים, והחיים עצמם שייכים אליו.

'גדולה תורה שהיא נותנת חיים':

ובאמת יותר ממה שכתוב לפנינו שנו כאן, שהרי כבר ידועים לכל דברי חז"ל בבראשית רבה (פרשה צ"ו ס' ב'): "כי גרים אנחנו לפניך וגו'" כצל ימינו על הארץ ואין מקוה (דברי הימים א' כ"ט, ט"ו), והלאה כצילו של כותל או כצילו של אילן, אלא כצילו של עוף בשעה שהוא עף, דכתיב (תהלים קמ"ד, ד') 'ימיו כצל עובר'. כל ימיו של האדם אינם אלא כצל חוף, ולא צל של דבר קיים, כי אם 'צילו של עוף בשעה שהוא עף'. אולם במדרש תהלים, על הפסוק 'גר אנכי בארץ' (ק"ט, ט"ט), מופיעים הדברים בנוסח דומה, ושם יש תוספת: "וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך וגו'" כצל ימינו על הארץ, עבר הצל הזה כן האדם, ואימתי ימינו הם כצל - אם אינם לומדים ועוסקים בתורה".

והלשון מתמיהה מצד עצמה: הרי מה הסיבה ש'ימינו כצל עובר', לכאורה משום ש'ימי' שנותנינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה וגו' כי גז חיש ונעופה... למעשה אנו חיים כאן בעולם הזה חיים קצרים ומוגבלים, וזאת היא המציאות בפועל - ש'כלינו שנינו כמו הגה'. אם כן כיצד הכל תלוי רק ב'אם אינם לומדים ועוסקים בתורה'? וכי אם האדם יושב ועוסק בתורה אין ימיו כצל, והוא הולך לחיות לנצח?

אך הביאור הוא פשוט: לא יצויר שהאדם לא היה מות, אלא רק עובר ממקום למקום. אחרי שמאה שנה הוא היה חי במקום אחד, הוא היה הולך לחיות עוד מאה שנה במקום אחר. האם המעבר היה נקרא 'מוות'? ודאי שלא. הוא הרי ממשיך לחיות עוד, בדיוק את אותם חיים, רק שבמקום לחיות אותם במקום הקודם - הוא מתחיל לחיות אותם במקום חדש. ובאמת, במציאות האמיתית, כך זה בכל 'מיתה' ו'מיתה'. האדם לא מות. הגוף שלו אמנם נשאר למטה בארץ, אולם הנשמה שבקברו, שהיא החיים האמיתיים, ממשיכה לחיות למעלה. עד עכשיו היא היתה חיה כך וכך שנים במקום אחד, וכעת היא עוברת לחיות במקום אחר, עליון הרבה יותר.

אם כן מדוע ה'מיתה' נקראת 'מיתה'? משום שכל ה'מיתה' מתבטאת כלפי החיים הגשמיים, וביחס אליהם - באמות יש כאן 'מוות'. אין לאדם עוד שום הנאה מהנאות העולם הזה, הגוף נרקב בקבר, וכל החיים הגשמיים שהיו לו מסתיימים, מתכלים ונאבדים. כלום לא נשאר לו מהעולם שסבב אותו. החיים שיש לו למעלה הם חיים אחרים לחלוטין, חיים רוחניים של עולם הנשמות שלא קשורים כי הוא זה לחיים הקודמים.

על כן אומר הפסוק: 'כצל ימינו על הארץ'. הימים שיש לנו 'על הארץ', היינו חי הגוף, הם חיים של 'צל' שאין בהם שום אחיזה. כשם שהם מתחילים כך הם מסתיימים, ולא כצילו של אילן או כצילו של כותל, כי אם 'צילו של עוף בשעה שהוא עף'. הבל הבלים הכל הבל.

אלא שבמה דברים אמורים, אומר המדרש בתהלים, 'אם אינם לומדים ועוסקים בתורה'. כי אם האדם יושב ועוסק בתורה ודבוק בה לשמה כמאמרה - כבר החיים שלו כאן בעולם הזה חיים נשמות שכולם רוחניות. הוא לא חי את חי הגוף ואת הנאות החומר, וכל חייו הם מקשה אחת של דביקות בקב"ה. אם כן ממילא, גם כשגופו מות, החיים שלו לא מתחילים מחדש... אכן המיקום משתנה מתחת מעבר אחת לשניה, אך הכל זה רק מעבר דירה... כשם שעד עתה הוא חי חיים רוחניים, כך גם הלאה הוא ממשיך לחיות את אותם חיים, רק במקום אחר ובדרגה אחרת לאין שיעור...

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות ספר תורה

כמה ס"ת לפרשת ויקהל ופרשת שקלים

שאלה

כיצד היא ההוראה בשנה זו כשקוראים פרשת שקלים בשבת פרשת ויקהל, ואין טרחה לגלול את הס"ת לקריאת שקלים. האם יוצאו שני ס"ת אחד לפרשת השבוע ואחד לפרשת שקלים, או שבאותו ס"ת שקוראים בו את הפרשה לגלול לפרשת כי תשא.

תשובה

כבר הובא בלוח מנהגי א"י בשם הגר"ש סלאנט שבשבת שקלים יש להוציא רק ס"ת אחד ובו יקראו שתי הקריאות. וכן שמעתי להורות מרבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל.

ביאור הדברים

בכל פעם שיש שתי קריאות מוציאים שני ס"ת משום טרחה דציבור. וכמו שכתב השו"ע (קמ"ד, ג' ובמ"ב שם) "אין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור – שיהיו מצפים ודוממים" ולכן קוראים בספר אחר ועדיף זה על כבוד הס"ת (שם). אך כ"ז הוא רק במקרה שהציבור יושבים ודוממים בשעה שגוללים הס"ת. אך כאן שאי"צ כמעט לגלול את הס"ת שפרשת שקלים נמצאת בפרשת כי תשא הסמוכה לקריאת פרשת השבוע (ויקהל), ואפשר לעשות זאת בשעת אמירת 'מי שברך' בלא שיצטרכו להמתין, אין בזה חיסרון בכבוד הציבור. ויש לעשות כך משום כבוד התורה.

כשחל בר"ח ואין להם אלא ב' ס"ת

שאלה

כיצד יש לנהוג למעשה בשבת שקלים שחל בר"ח כשאין להם אלא רק ב' ס"ת. האם יקראו שקלים בס"ת הראשון משום שהקריאה סמוכה לפרשת השבוע ופחות טרחה דציבור לגלול, או ימשיכו לקרוא בשני שבו קראו כעת את פרשת ראש חודש אף שצריך לגלול הרבה יותר.

שאלה

אם בפתחת ההיכל פגעו תחילה בס"ת שאינו מוכן לקריאה, האם צריך לקחתו ולקרוא בו.

מעלת השמחה בקיום המצוות

הגר"ש הקדוש גילה לתלמידו הגדול ואיש סודו רבי חיים ויטל שכל ההשגות שזכה שנפתחו לו שערי בינה ורוח הקדוש השיג בשכר שהיה שמו בלימוד התורה ובקיום המצוות (מובא במ"ב תרס"ט, יא).

"מעולם לא ישב בשעת לימודו"

הגר"ש הלוי וואזנר הספיד את מרן רבינו הגר"ש אלישיב בהיכל מולל חזון איש, והעלה זיכרונות מימי לימודם כאברכים צעירים בכולל 'אהל תורה' בראשות הגר"ש הילמן זצ"ל בירושלים, וזה לשונו: "הכרתי את הצדיק הזה לפני עשרות שנים בכולל אהל תורה בירושלים. שני דברים אני לא יכול לשכוח מאותה תקופה:

א) לימודו היה תמיד בשמחה עצומה.

ב) תמיד למד בעמידה, מעולם לא ישב בשעת לימודו."

לימוד בחשק ובשמחה - דוד המלך אומר בתהלים (קט"ו, טו): "בחקותיך אשתעשע, לא אשכח דבריך". השמחה בלימוד מהדירה את התורה לתוך האדם, היא מאחדת את הלומד עם התורה, הם הופכים ליחידה אחת, ואז הכל חקוק בקרבנו. אומר דוד המלך: מדוע לא אשכח דבריך? מדוע הכל חי מול העיניים? מפני שבחקותיך אשתעשע.

ואולי היא-היא הסיבה שלמד בעמידה כפי שנהגו ב'דורות הראשונים' והובא במגילה (כא, א) "תנו רבנן: מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד".

אין כאן רק עניין של כבוד התורה, אלא שהלימוד בעמידה מעורר ומשמח בבחינת דע לפני מי אתה לומד, לפני מלך מלכי המלכים

ויהי כאשר קרב אל המזבח וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מצדו את הקלחת וישבר אתם תחת הקר (שמות לב, יט)

משה רבינו חוזר מהר סיני ושני לוחות הברית בידיו, ומושברם למראה המחולות. למדנו שיותר ממה שהיה החטא בעצם עשיית העגל, החטא היותר גדול היה "המחולות", דהיינו השמחה ששמחו בשעת חטא העגל.

וכתב הספורנו (שמות לב, יט-כא) "כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, בזה התקצף משה רבינו והתיימש שכבר לא יוכלו לתקון המעוות באופן שיחזירו לתמימותם והיו ראויים לאותן הלוחות". מבאר הספורנו שזו היתה טענת משה רבינו לאהרן הכהן "כי הבאת עליו חטאה גדולה: עשית את העגל משום שנקללו להרוג אותך, אבל למה אמרת חג לה' מחר", שזאת היתה הסיבה למחולות "שהיתה רעה מעשייתו".

ואם בעבירה עיקר העונש הוא על השמחה בחטא, הרי שבמצוה עיקר השכר הוא על השמחה במצוה, ומידה טובה מרובה. וז"ל אגרות חזון איש (ב, צג) "אם יחליט לעזור (לאחיו) בשעת החקו ראוי לעשות זאת בשמחה, כעושה סוכה וכשומע קול שופר ושאר מצוות, ועיקר עשיית מצוה הוא שמחתה שזכינו לכך".

זה לשון הארחות צדיקים (שער השמחה): "וכל העושה המצוות בשמחה, יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוות עליו למשא". כלומר, אדם הלומד תורה שעה אחת בשמחה, גדול שכרו מחברו שלמד שלושה חודשים (בלי שמחה).

הקב"ה.

בימלא פי תהלתך תפילת ליל שבת (עמ' שלד) מבאר מרן הגר"ל שטיינמן זצ"ל: "קדשנו במצוותיך - הנה הקב"ה כבר קדשנו במצוותיו, וכאן מבקשים שיקדשנו במצוות חדשות. ויתכן שכפי מה שעושים את המצוה ביותר התרגשות ושמחה, אזי יותר מתקדשים. וזו הבקשה: קדשנו - שנוכה ליותר קדושה".

שמחה - הדבק המחבר

מדוע כה רב שכרו של המקיים מצוה בשמחה? כי השמחה היא הדבק המחבר את האדם עם המעשה. וכמו שמצאנו בשמחת חתן וכלה, הברכה היחידה בשבע ברכות שמברכים את החתן והכלה עצמם היא "שמו תשמו רעים האהובים", כי השמחה תביא הדבקות ביניהם. וז"ל רש"י (כתובות ח, א) בביאור ברכת משמחה

כל איש יש לו בביתו אוצר

ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים קראשנים (שמות לד, א)
"פסל לך - הראהו מחצב סנפירון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך ומשם נתעשר משה הרבה" (רש"י שם)

משה רבינו אב לנביאים היווה סמל לדמות הנביא המושלם, כמבואר בגמרא בנדרים (לח, א) שאין הקדוש ברוך הוא משרה שכנינו אלא על גיבור ועשיר, חכם ועניו - שכולם היו במשה... ועשירותו נלמדת מפסוק זה שהראהו הקב"ה מחצב סנפירון בתוך אהלו, ואמר לו שפסולת הלוחות תהיה שלו, ומשם התעשר מאד.

אכן התמיהה עולה מאלוהי, שהרי אף קודם שהראהו את האבן היקרה ממנה נעשו הלוחות, השרה הקב"ה שכנינו עליו למרות שעוד לא היה עשיר, הרי שמשרה שכנינו אף לא רק על עשיר. אך עיון בדברי הקב"ה למשה "הראהו סנפירון בתוך אהלו" מלמד שלא התעשר משה בפתע פתאום, אלא אף קודם לכן היה עשיר, שהרי עוד קודם לכן היה הסנפירון בתוך אהלו, רק שמשה לא ידע, ורק בעת הלוחות גילה לו על עושר מחצב אבני הסנפירון היקרות שכבר נמצא בתוך אהלו.

דימה זאת השפת אמת (זכרון שמואל קבה) למסופר על רבי אייזיק מקראקא (בעין המובא בירושלמי מעשר שני ד, ה) אשר חלם בשנתו על אוצר גדול הטמון תחת הגשר בפראג, ואמנם לא שת ליבו לחלום שהרי "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין" (סנהדרין ל, א). אך לאחר שחזר החלום כמה לילות רצופים, חשש שמא יש דברים בגו ויצא לדרך ארוכה. לאחר מסע מפרך כשהתקרב לגשר גילה שאינו יכול לחפור תחת הגשר, כיון ששומרים חמושים מופטרלים סביבו.

חתן עם הכלה "שמשבח להקב"ה שברא חתונת דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה", כלומר הדיבוק ביניהם הוא ע"י שמחה, ומדיבוק איש באשתו יש ללמוד לכל דבקות וחיבור עם הדברים שנוצר ע"י השמחה.

באגרות משה (י"ד א, רכג) "מה שהביא כתר"ה מס' העיקרים בטעם שמושה לא שבר את הלוחות תיכף כשאמר לו ה' שעשו את העגל שהוא משום דראיה מעוררת יותר הוא לע"ד דבר שח"ו לומר כן אצל משה ששמע מהקב"ה, ששמועה מה' ודאי לא גרע מראיה אף לענין התרגשות. והטעם אולי הוא מחמת שהקב"ה לא אמר לו מהחולות, לכן היה עלול יותר שישונו בתשובה גמורה תיכף כשיראו את משה ולכן לא שברם, אבל כשראה המחולות שהוא ענין הוללות שזה לא מניח לשוב בקלות שברם". הנה כיון מדעתו לדברי הספורנו.

ובצערו הסתובב אנה ואנה ליד הגשר, עד שעוררה דמותו חשד בקרב אחד השומרים ששאלו לפרש מעשיו, ומשיפר לו ר' אייזיק על חלומו גיחך השומר בבזו ושאלו: ממתי מקשיבים לחלומות?! והרי גם אני חלמתי חלום שמתחת לתנור בביתו של איזה יהודי מקראקא בשם אייזיק טמונים יהלומים...

הבן החסיד שמטרת בואו לפראג כדי לשמוע את חלומו של השומר על האוצר הנמצא מתחת לאפו בבית בקראקא. ומיד סב על עקבותיו ובבואו לביתו חפר תחת התנור ומצא אוצר בלום של יהלומים מהם התעשר ועד היום עומד בפולין בית כנסת ע"ש רבי אייזיק מקראקא, ועל מצבתו כתוב "פה נטמן הנגיד המיוחס האלוף כמוהר"ר אייזיק ב"ר יעקב אשר בנה בית כנסת מעשי אומן".

אך לא רק באהל משה רבינו ובביתו של אייזיק התגלה אוצר שבעליו לא ידעו על קיומו. כל אדם ואף הפשוט ביותר נחן ממרומים בכוחות אדירים, כוחות גוף ונפש לפעול גדולות ונצורות. אך לא כל אחד זוכה להכיר את האוצר שלו ולפעול.

חכמי המדע טוענים שאדם ממוצע מנצל בכל אורך חייו רק כעשרה אחוזים ממוחו, ואילו תשעים אחוזים נותרים ללא שימוש כלל. לעומת זאת בעולם יש מושג הנקרא 'כוח סוס', כי בניגוד לאריה ושאר בהמות, הסוס מנצל את כוחו ומרצו להשגת חפצו, עד שהכוח והסוס חד הם.

הרי שיש לאדם אוצר בלום של כוחות בביתו, בראשו, והוא לא מנצלם כראוי. ומי שנחשב גאון בתחום כזה או אחר, לא בהכרח זכה בכישרון גדול יותר אלא שהוא מנצל יותר מהכוחות שכל אחד מקבל.

הלכה למעשה

«««

תשובה אין צריך להוציאו ולקרוא בו אלא יטול את הס"ת המיועד לקריאה. וכך בשם רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל. **ביאור הדברים** מכיון שעדיין לא הוציאוהו א"כ אין בזה משום פגם ס"ת, וכל הנידון הוא רק משום הדין של אין מעבירין על המצוות, א"כ מכיון שיש מרחק דציבורא מעבירין, משא"כ במקרה שהוציא כבר את הס"ת שאינו מוכן, בזה יש פגם לס"ת וצריך לקרוא בו.

העברת ספר תורה לאחר

שאלה בשבתות בהן מוציאים ב' ספרי תורה, האם המתכבד בפתיחת ארון הקודש צריך להחזיק את הספר השני במשך כל זמן קריאת הפרשה, או שיכול להעבירו לאחר שישב עמו ליד הבימה.

תשובה אם אחר מבקש ממנו להחזיקו יכול להעבירו לו, כיון שלא עושה זאת כבייזין לס"ת שלא חפץ בו, אלא מעבירו משום שביקשו. אך אם לא ביקשוהו, לא ראוי שיעבירו לאחר שיחזיק הספר תחתיו.

בברכות (נח, א) "ג' דברים מקצרים ימיו של אדם... מי שנותנים לו לקרא בס"ת ואינו קורא שנאמר כי הוא חייך ואורך ימיו", דייק הגר"ח מבריסק שאין כוונת הגמרא דווקא לעולה לקרא בתורה, אלא אף על כל כיבודי הס"ת. ואם מעביר הספר לאחר, מראה שאינו מכבד התורה. וכעין המובא בתוספתא (תענית א) "סדר תעניות כיצד... ולא היו מתחלפין אלא אחד יושב ומשמרה כל היום (לגיסת הפני משה). ומפני כן בהקפות בשמחת תורה החזיק הגר"ח הס"ת במשך כל זמן ההקפות, כיון שמעצמו לא העביר לאיש ממש, זה, ואף אחד לא החין עוז לבקש ממנו הספר (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות תרמד).

בית הוראה הכללי
ירושלים

בראשית
האוצר רבי בנימין הכהן קוק שליט"א

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון
מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים
שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
141

עיקר השראת השכינה במשכן – על ידי התורה

פרשת כי תשא
תשפ"ד

עיקר תכלית המשכן – הוא הארון

ולפי המבואר יש לומר, שכשדנים מהו הדבר העיקרי במלאכת המשכן, האם המשכן או הכלים, בודאי שהארון הוא החשוב ביותר, שהוא היסוד לבנין המשכן, שכל השראת השכינה במשכן היא ע"י הארון שבו היו מונחים הלוחות וספר תורה, וע"י כך שרתה השכינה בישראל, נמצא שתכלית המשכן הוא הארון שהיה בקדשי הקדשים, ובניית המשכן עצמו הוא כדי להיות בית לארון ולמקום השכינה. ולכן סבר משה רבינו, שאמנם בסדר העשייה ראוי להקדים משכן לכלים, מצד טענת בצלאל "כלים שאני עושה – היכן אכניסם" כיון שהעשייה ראויה להיות לפי סדר הבנייה וההקמה שלהם בפועל, וכיון שקודם בונים בית ואח"כ מכניסים כלים, לכן ראוי להקדים את עשיית המשכן לכליו, אבל סדר הציווי על עשיית המשכן וכליו, הולך לפי חשיבותם, ומטעם זה פתח משה רבינו לפרש קודם בעשיית הארון, שהוא תכלית המשכן, ורק אח"כ גמר בשאר כלים ובמשכן עצמו.

עיקר השראת השכינה היתה בארון

הנה עיקר השראת השכינה שהיתה במשכן היא המשך למעמד הר סיני, וכמו שבמעמד הר סיני ירדה שכינה על ההר, כדי ליתן תורה לישראל, כך היה במשכן שהלוחות היו מונחות בארון, והארון הונח בקדשי הקדשים, ושם מעל הכפורת שרתה השכינה במשכן. ויש ללמוד כן ממש"כ רש"י בתענית (כא, ב) על מה שאמרה התורה "במשכן היובל המה יעלו בהר" והיינו שכאשר נסתלקה שכינה מהר סיני אז הותר להם לעלות בהר. ומתי זה היה? כ' רש"י שם "לא נסתלקה שכינה עד לוחות האחרונות שניתנו ביום הכפורים, וגם כל ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה שכינה בהר, ומשם ניתנו כל המצות בקולי קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדברות, עד אחד בניסן שהוקם המשכן, ונסעה וזזה שכינה מן ההר וישבה לה על הכפורת" והיינו שהשכינה שירדה על הר סיני נשארה על ראש ההר, כמו שנאמר בתורה (שמות כד, יז) "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני כל ישראל" וזה היה באופן קבוע מיום קבלת התורה בו' סיון עד שנה לאחר מכן בא' ניסן, שהוא יום הקמת המשכן, ובאותו היום זזה השכינה מההר וישבה לה על הכפורת. ויתירה מזה כ' רש"י שבכל אותו הזמן היו קולות וברקים ולפידים בראש ההר.

[ועיי' רש"י ביצה ה, ב שנראה שנסתפק בזה מתי נסתלקה השכינה מהר סיני, אם בא' ניסן שהוקם בו המשכן, או בכ' אייר שאז נסעו ב"י מהר סיני (וע"ש ברש"י וצל"ח) ובביאור הדבר יש לומר, שכל זמן שלא נסעו ב"י מהמשכן, כיון שהיתה השכינה במשכן באותו מקום, אז נשארה השראת השכינה גם בהר עצמו, שהיה סמוך למקום המשכן, אבל כיון שנסעו ב"י משם, והלכה השכינה עימם במשכן, אז נסתלקה השכינה מההר]

ומה אנו למדים שאותה השראת השכינה שירדה על ההר, עם הקולות והברקים, היא אותה השראת השכינה שבאה לשכון אח"כ באהל מועד, ולכן מאותו יום שהוקם המשכן, אז הותר לעלות בהר, שנסתלקה שכינה משם. [וכיסוד דברים אלו כ' הרמב"ן על התורה בארוכה ע"ש, שכמו שנאמר כבוד ה' בהר סיני כך הוא נאמר גם במשכן, וכי"ר"ב הרבה דימויים בין גילוי כבוד ה' בהר סיני להתגלות כבוד ה' במשכן] ולפ"ז נראה שעיקר השראת השכינה שבמשכן היתה על ידי הארון, שבו היו הלוחות – שע"י התורה הקב"ה שוכן בקרבנו. [וכמו שאמרו במדרש, משל למלך שהיתה לו בת יחידה והשיאה, אמר המלך, לפרוש הימנה איני יכול, אלא עשו לי קיטון אחד שאבוא לדור עימכם, כך הקב"ה נתן לישראל את התורה, ולא יכל לפרוש הימנה, ולכן בא לשכון בתוכינו. ואנו למדים מזה שעיקר השראת השכינה בישראל הוא ע"י התורה]

מה ראוי להקדים את החושן או את האפוד?

הקב"ה מצוה למשה רבינו "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" בכלל הציווי הזה היה לעשות ד' בגדי כהונה לכהן הדיוט, והם מכנסים כתונת אבנט ומגבעת, ועוד ד' בגדים מיוחדים לכהן גדול, והם חושן ואפוד ומעיל וציץ.

וראיתי בספרו של הגאון ר' לייב מינצברג זצ"ל [בן מלך] שהעיר סדר הבגדים אינו שווה בכל מקום, שבתחילת הפרשה פותחת התורה ואומרת "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל, וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט" וכאן בסדר הזה חושן הוא הראשון ואחריו בא האפוד, ואמנם כשהתורה מפרטת איך לעשות כל בגד, פותחת התורה ראשית באפוד "ועשו את האפוד" ורק אח"כ חוזרת התורה לפרט את מעשה החושן.

וצריך להבין מדוע בכלל הראשון של הבגדים הקדימו את החושן, ובסדר העשייה עצמה הקדימו קודם את האפוד.

החושן יותר חשוב – האפוד ראשון בלבשה

וביאר בזה הגאון ר' לייב זצ"ל באופן פשוט, שכאשר נבחן מהו הבגד היותר עיקרי וחשוב מבין כל הבגדים, בודאי שזה החושן, שיש בו אורים ותומים, ושם המפורש, ועליו חקוקים כל שבטי י-ה, אבל כשנדון כלפי סדר הלבשה של הבגדים, אז האפוד קודם, כיון שהאפוד הוא לבוש תחתיו, והחושן תלוי על כתפות האפוד מצידו העליון, ועל חשב האפוד מצידו התחתון, נמצא שבשעת לבישה בהכרח מקדימים ללבוש את האפוד, ואח"כ לובשים את החושן.

ולפ"ז ביאר שכאשר התורה מונה את סדר הבגדים עצמם, אז ראוי להקדים קודם את החושן, שהוא הקדוש והנעלה מכולם, ורק אחריו מונים את האפוד ושאר בגדים, אבל כשהתורה מלמדת את סדר עשיית הבגדים, אז ראוי לפרטם לפי סדר לבישתם, ולכן קודם מלמדת התורה את עשיית האפוד, שהוא נלבש ראשון, ואחריו את סדר עשיית החושן שהוא נלבש מעליו.

כלים שאני עושה – להיכן אכניסם?

ועל דרך זה ביאר במה שאמרו חז"ל בברכות (נה, א) "בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו: עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו: משה רבינו, מנהגו של עולם – אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר: עשה לי ארון וכלים ומשכן! כלים שאני עושה – להיכן אכניסם? שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא: עשה משכן ארון וכלים. אמר לו: שמא בצל א-ל היית וידעת"

בפרשת תרומה כאשר התורה מפרטת את סדר עשיית המשכן, התורה פותחת בעשיית הארון, ואח"כ בשולחן ומנורה, ואח"כ בעשיית המשכן עצמו, ואמנם בפרשת ויקהל כאשר בצלאל בנה את המקדש, סדר הדברים הוא שעשה קודם את המשכן ואת היריעות, ורק אח"כ בנה את הארון ושאר כלים.

ומבאר לנו הגמרא טעם הדבר, שאמנם בשעה שציווה הקב"ה למשה על עשיית המשכן, אז אמר לו קודם על המשכן עצמו ואח"כ על כליו, רק שמשה רבינו הפך הסדר ולימד את בצלאל קודם את עשיית הכלים ואח"כ את המשכן, כסדר המפורש בפרשת תרומה, ואמנם בצלאל ברוב חכמתו הבין שסדר הדברים הוא להיפך, שקודם משכן ואח"כ כלים, וטענתו בפיו "כלים שאני עושה – להיכן אכניסם?! ועל זה אמר לו משה "שמא בצל א-ל היית וידעת" והסכים עימו לעשות קודם משכן ואח"כ כלים.

ואכן צריך להבין לפ"ז, מדוע משה רבינו הפך הסדר, ולימד את בצלאל קודם כלים ואח"כ משכן, להיפך ממה שציווה לו השם?

אורים ותומים – דיבור עם הקב"ה

החקוקות על אבני החושן, וכך קיבלו תשובה על השאלה, כמו שמצינו ששאלו באורים ותומים אם לצאת למלחמה או לא. וצריך לידע שלא כל אדם יכול להישאל באורים ותומים, אלא רק מלך ואב ב"ד כמבואר במשנה ביומא (עא, ב) וביאור הדבר, שאורים ותומים היה מעמד של דיבור עם הקב"ה עצמו, שהאדם שואל, והקב"ה עונה

הנה החושן היה כפול, ובין הכפלים שלו היה מונח קלף עם שם המפורש, וזה נקרא אורים ותומים, בזהו כתוב שהיו בו שני קלפים, ואמנם במפרשי המקרא נראה שהיה רק קלף אחד. וענין האורים ותומים, הוא שע"ז היו יכולים לדבר כביכול עם הקב"ה, שהיו שואלים שאלות, והקב"ה עונה, ע"י שהיו מאירים האותיות

לשאלתו, ולא כל אדם ראוי לזה, וכמו שלא כל אדם ראוי לרוח הקודש, כך לא כל אדם יכול לדבר עם הקב"ה ע"י האורים ותומים. ובמלבי"ם כתב שאורים ותומים היא דרגה גבוהה יותר מרוח הקודש, וקרובה לנבואה. וכמו שמצינו דרגות נבואה, כפי שכתב הרמב"ם (בפ"ז מיסודי התורה) שיש דרגות נבואה כמו שיש דרגות בחכמה, וכמו שיש דרגות במלאכים, והרמב"ם שם פירש מה הם התנאים הנצרכים לנבואה, שצריך להיות גדול בחכמה, ושיהא מתגבר על יצרו תמיד, ולא תהא מחשבתו בשום דבר מענייני העולם אלא רק בתורה ועבודה, ואלוקות, וככל שהאדם מתעלה בעניינים אלו, כך הוא מתעלה בנבואה. והנשאל באורים ותומים ג' צריך להיות קרוב לדרגות אלו.

איך נכשל שאול להעלות באוב

הנה שאול המלך הרג את כל בעלי האוב והידעוני בימיו, ובכל זאת בסוף ימיו הוא עצמו נכשל בזה, ופנה לאשה בעלת אוב כדי לדעת אם לצאת למלחמה או לא, ולשם כך העלתה לו את שמואל הנביא באוב, ושאלו שאול אם לצאת למלחמה, וענה לו שמואל שאכן קרע השם

ממנו את ממלכתו, ונתנה לדוד, ושאל עצמו צריך לצאת למלחמה ועתיד למות בה [כמו שנכתב בספר שמואל א כח] וצריך להבין איך יתכן ששאל נכשל באיסור שהוא עצמו נלחם בו כל ימיו - כל כך, ויש ביארו בזה, ששאל סבר שיסוד האיסור להישאל באוב וידעוני, מפני שיש לנו דרכים אחרות לשאול ולברר מה לעשות עפ"י התורה, או לשאול את הנביא, או להישאל באורים ותומים, או בנבואה בחלום, כל האופנים הללו הם הדרך לברר כיצד מה לעשות, וזה יסוד האיסור להישאל באוב, שהוא נגד דרכי הבירור שנמסרו לנו בתורה.

ואמנם שאול המלך שלא נענה בשום דרך על שאלתו, כמו שנאמר שם בספר שמואל, ששאל ניסה בחלום ולא ענו לו, בנביא ולא השיב לו, באורים ותומים ולא נענה, אז היה סבור שאין לו איסור להעלות באוב, כיון שלא קיבל שום מענה בדרך אחרת.

ועוד דרך יש לומר, ששאל סבר שהוא פיקוח נפש, שהיה צריך לדעת אם לצאת למלחמה או לא, ומכאן זה דחה את האיסור להעלות באוב.

ההתבוננות במעשי השם וחכמתו – מביאה לשמחה ואהבת השם!

כתב הרמב"ם (יסודי התורה ב, ב) "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאיר ומתאור תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד "צמאה נפשי לאלוקים לקל חי" הרמב"ם מלמד אותנו שע"י ההתבוננות בבריאה, ובמעשי השם הגדולים והנפלאים, כך מגיע האדם לאהבת השם. כדברי הרמב"ם האלו נראה, בדברי דוד המלך ע"ה בתהלים (צב) במזמור שיר ליום השבת "טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון... עלי עשור ועל נבל, עלי הגיון בכינור, כי שימחתי ה' בפעליך – במעשי ידיך ארני, מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך" דוד המלך אומר להקב"ה כאשר אני מתבונן בפעליך, ובמעשיך, אני מגיע להודאה, ולמצב של שמחה ורגן, הכל מתוך התבוננות מחכמת השם בבריאה, ומעומק מחשבותיו. ומכאן אנו למדים שככל שהאדם מתבונן במעשי השם בבריאה הוא מגיע להודאה ושמחה, וזהו היסוד לאהבת השם כמו שכתב הרמב"ם.

כל אדם יכול להתבונן סביבו ולראות את טוב השם, ואת גודל חכמתו. בחובות הלבבות בשער הבחינה יש אריכות דברים איך לראות ולהכיר בחכמת הבריאה, איך לשים לב בגדלות השם ורוב טובותיו עליו, וכשאדם מתבונן בזה הוא מגיע לאהבת השם. וזכורני מהמשגיח ר' יחזקאל שאמר ששער הבחינה העמיד אותו על הרגלים.

למשל אם נתבונן בחכמת העין, הרי זה מכשיר נפלא שהשם ברא, שיש בה חכמה עצומה, והחוקרים לומדים את זה במשך שנים רבות, ועדיין לא הגיעו לתכליתו, וזכורני ששמעתי פעם מאיזה רופא עיניים עירקי, שהיה לומד רבות על העיניים, והתעמק בחלק האישון של העין, איך משתקף בו כל מי שעומד מולו, ואיך הוא מצלם ורואה את הכל, ובכל זה ניתן להתבונן ולהגיע לאהבת השם.

זכורני שעשיתי פעם ניתוח בכתף, והסבירו לי הרופאים שכשיש שבר בעצם לא תמיד צריך ניתוח, אלא ניתן להצמיד את שני החלקים באופן מהודק, ואז העצם מתאחה מעצמו, וכמו"כ שמעתי מהגאון ר' יהודה שפירא זצ"ל שישנם יהודים בירושלים [במאה שערים ועוד] שלפעמים כשהניתוח לא חיבר את העצם בצורה נכונה, אז פונים אליהם, והם יודעים לשבור את מקום החיבור, ולהעמיד את העצם מתחילה בצורה ישרה, והעצם מתאחה מעצמו וחוזר לצורתו הנכונה. ואני התפעלתי מאד מהמידע הזה, ידעתי שבשר מתאחה, אבל לא עצם, וזה גרם לי להתרגש, כמה חכמת השם יש בבריאה! שגם העצמות יודעות להתאחות מאליהם ולהשלים את עצמם!

בענין העמדת שיעון שבת – אם הוי אשוי משום חיצוני

כנגדה פטור, ואף שמסר את האבן ע"י כחו לכה המשיכה שתיפול לארץ, מ"מ אי"ז חיצוני, כיון שזה כח חדש שלא מסרו לו בתחילת הזריקה, והכ"נ אם בבוא העת נוצר כח חדש של שחרור הלחצן שבשעון, כיון שאינו כח ראשון, אין בו משום חיצוני.

ואמנם יש שיעון שבת שעובד באופן כזה, שעצם סיבוב השעון המראה את השעה, הוא עצמו מכבה את מתג החשמל בבוא העת, ובאופן זה לכאורה הרי זה כח ראשון, כיון שמעמיד את פעילות השעון בחילוך כזה שבסוף יכבה את החשמל, ואותו הכח שהעמיד בתחילה הוא זה שכיבה את החשמל בסוף, והרי זה כחוסר אש לרוח מצויה שבסוף תהרוג אדם, דחשיב מעשיו לרציחה ולשבת, וצ"ע.

ונראה ביאור הדבר לפי"מ שכתב הרשב"א בב"ב כו, א בסוגיא דרקתא, דשם מיירי במי שמנפץ פשתן, ועפים ממנו חתיכות קטנות ומזיקים פירות ובני אדם, ואמרו שם דלא הוי אלא גרמא [ולא חייבו בזה אלא בזורה דבהכי חייביה רחמנא, ומלאכת מחשבת אסרה תורה]. והקשו הראשונים שם מדוע לא יתחייב בזה משום אש, בין למ"ד אשוי משום חיצוני, בין למ"ד אשוי משום ממונו, ותי' הרשב"א שם, דאש שאני שהיא עצמה מזיקה, והרוח רק מוליכה אותה ממקום למקום, ומשרה חייב, ומשא"כ רקתא שאם תפגע באנשים בנחת לא תזיק מאומה, ורק ע"י הולכת הרוח בחוזקה אז היא דוקרת את האדם והפירות ומזיקה, ובזה הרוח הוא עיקר המזיק ע"י הרקתא, ובעל הרקתא פטור בזה.

ולפ"ז נראה לברר ד' החזו"א, שגם בשעון שבת אין כאן כח שלו שהוא פועל את הכיבוי, שרק הפעילות של השעון היא זו שפועלת את הכיבוי, והר"ז כרוח שפועלת לנזק, שלא הוי אשוי וחיציו להתחייב עליו.

[ועיין בזה בארוכה בעוטה אור שבת סי' כח, יא וסי' לב, ב]

בשבת קכ, א נחלקו תנאים אם מותר להעמיד כדי מים סמוך לדליקה כדי שכשתיגע אליהם האש, הם יתנפצו והמים שבהם יכבו את השריפה, וקיימא לן בשו"ע (שולח, כב) כרבנן דמתירים בזה, משום דגרם כיבוי שרי, ועכ"פ באופן שיש הפסד מרובה [ע"ש] ואמנם מצינו גרם כיבוי דאסור לכו"ע, והוא מבואר בשבת מז, ב דאסור להניח כלי עם מים תחת הנר כדי לכבות את הניצוצות הנופלים בו, וביארו תוס' שם לר"ת, דגרמא זו חמירה טפי מהנחת כלים סמוך לדליקה, משום מיד שנופלים הניצוצות למים נכבים בלי שום תוספת מעשה, ובזה מודו כו"ע דגרם כיבוי כזה אסור בשבת, ואפי' בע"ש החמירו בזה ע"ש.

ובחזו"א (או"ח לח, ב) דן לפ"ז מה הדין להעמיד שעון שבת באמצע שבת, שיכבה את החשמל לאחר זמן, האם זה דומה לגרם כיבוי של גודר בכלים - דמותר, או דהוי כגרם כיבוי שע"י מים שתחת הניצוצות ואסור. ונטה החזו"א דהוי כגודר בכלים ושרי.

ויש לתמוה ע"ד החזו"א שכל מה שדן בשעון שבת משום איסור גרמא מדרבנן, ולכן התיר משום גרם כיבוי, ומדוע לא דן לאסור בזה משום אשוי משום חיצוני, לפי שיטת הנמו"י שיש דין אשוי משום חיצוני במלאכות שבת, וכשיטה זו נראה מוכח בכמה דוכתין [עיין עוטה אור שבת סי' ל אות ו] ולפ"ז גם המעמיד שעון שבת שעתיד לכבות את החשמל לאחר זמן, הר"ז בכלל אשוי משום חיצוני, והוי מלאכה גמורה מדאורי' בשבת.

ואמנם ישנם שני אופנים בשעון שבת, יש שעון שהוא פועל כשעון מעורר שבבוא העת לכבות את החשמל הרי הוא משחרר את הלחצן שעליו, ומכאן זה נפסק המתג של החשמל, ובאופן כזה, אכן אין לדון משום חיצוני, כיון שהוא כח שני, וכמו שכ' תוס' סנהדרין עז, א שבכח שני אין חיצוני, כמו הזורק אבן למעלה, שאם ירדה האבן

הגליון נתרם לע"נ הגה"צ ר' יעקב בן ציון ב"ר נחמן דוטרנ
זעקו"ל גאב"ד הליטה נלכ"ע כ' אדר א' תשנ"ב תנצב"ח

הגליון נתרם לע"נ הרד"ג ר' ישראל דב בן הגאון רבי מרדכי
ציקינבסקי זצ"ל נלכ"ע י"ז אדר א' תשפ"ב תנצב"ח

גליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד, מתוך שיחה הנאמרת מדי מוצאי שבת בשעה 19:30 בבית מדרשו הרב שליט"א רח' מתתיהו 25
ניתן להאזין לשיחה גם בשידור חי בקו 'עוטה אור' 148-718-0733 או במערכת קול יהודי מרוקו' 335-962-0747 שמעו וזתו נפשכם:

בכל ענייני הגליון יש לפנות לטל' 936-20-05485 במז"ב ניתן לקבל את הגליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן לתרום דרך 'צדדים פלום' בהיפוש 'עוטה אור' או בטל' 585-6730-03 שלווחה 6465 וזכות התרומות תעמוד להם לזכות בכל מילי דמיטב!

על בשר אדם לא ייסך

אדם מתלהב לגלות פה עולם של טהרה ושם עולם של דביקות וביסופין, נדמה בעיניו כאילו תפס את כל המלאכים אל סלו. אם ינחת על קרקע המציאות יבין שעבר על לאוין וקומתו הרוחנית נותצה

יראה שאין בה את הקדושה שעשה משה, ומה לנו לאסור דבר שאין אפשרות לעשותו?

ועוד שאלה מיניה וביה, פוחז וקל דעת לא יתעסק ויתאמץ להכין שמן המשחה, וקדושת הכלים לא ממש תעניין אותו. מוכרח איפוא שמדובר בירא אלוקים וחסיד מוקדש שיחפץ לקדש בשמן שיצא מתחת ידיו בקדושה ובטהרה. ובכן, אינו מעלה בדעתו שלפי הדין מדובר בסתם שמן שלא חלה בו קדושה?!

שוא תאמר במתלמד עסקינן, אינו כן. כי הלכה היא שאין איסור לעשותה כדי להתלמד.

ובכן, מה חשב אותו מופלג בחסידות בשעה שקידש עצמו בסילודין ופיטם את שמן המשחה??!

שמן משחת אלהיו

ולפני שנאמר את דברינו בעניין, נבקש להתבונן בעוד הלכה.

צורת המשיחה, הלכות וכללים לה. יש צורה מסוימת למשיחת כהן גדול ('כמין כי יוניה'), ויש צורת משיחה מסוימת למשיחת מלך ('כמין נזר על ראשו'). 'ולא ימשח במקומות אחרים, ולא ירבה במשיחה' (רמב"ם פ"א מהלכות כלי המקדש ה"ט).

כלומר, יש מקומות מוגדרים היכן נצטווה למשוך, ואסור להמשיך את השמן למקומות נוספים בגוף. גם אם הכהן נמצא ברשפי אש קודש, ומבקש לסוך את מוחו או לבו למען ייפתח בתלמוד תורה, אסור הדבר לעשותו, והעושה כן חייב בלאו של 'על בשר אדם לא ייסך', ואם סך כזית – חייב מלקות.

ישוב אנו חוככים בדעתנו במי מדובר. הולל ופוחז לא יחפש להרבות את השמן, זה לא מדבר אליו. ירא אלוקים לא יחפש להרבות את השמן, כי אין בכך תועלת. אז כלפי מי דברים אמורים שצריך להימנע מלהמשיך לסוך היכן שלא הצטווה?!

אצלנו לא מתפעלים

אין דרכנו בהבאת מעשיות, ואם הזכרנו – כי המעשה עצמו תורה הוא.

בחלקי התורה שבכתב יש הוראות שנכתבו לדורות, בהן כלל המצוות הנוגעות לכל זמן ולכל מקום. כדוגמת אמונה בה', גניבה וגזילה, מצוות הלוואה לעני והשבת אבידה, שבת ומועד, הן וכיוצא בהן.

חלק אחר במצוות, נוגע לתקופה שבית המקדש קיים. בהם מעשה הקרבנות וכלי המקדש, הן וכיוצא בהן.

ויש את המצוות והפרשיות בתורה שנאמרו לשעתן בלבד, מפסח מצרים ודם על המשקוף ועד מלחמת מדין והמכס, ברכות וקללות בהר עיבל והר גריזים, כולל הקמת האבנים וצביעתן ב'שיר', הן וכיוצא בהן.

איסור 'על בשר אדם לא ייסך', הוא בכלל המצוות שנאמרו לשעתן בלבד, שהרי נגזר השמן שעשה משה עד שיבוא בן דוד, להיפך מהמצווה הכרוכה בה – 'במחבתות לא תעשו כמותו', שיש באפשרות אדם לעשות כאותו שמן גם היום.

מפתם שמן המשחה

על השמן הזה יש ב' איסורים שונים. גם איסור רקיחה דוגמתו ('במחבתות לא תעשו כמותו') והוא הנקרא 'פיטום' בלשון חז"ל, וגם איסור סיכה שלא הצטוו בה ('על בשר אדם לא ייסך').

והאיסורים הללו פלאיים. הלא שמן המשחה עשוי ממזר וקנמון, קידה וקנה בושם. כמות קבועה נשחקת ומתערבת יחד במים מתוקים שיקבלו את כוחו, ולאחר מכן מוסיפים י"ב לוג שמן זית, מבשלים על האש זמן ארוך עד שמתאדים כל המים ונותר השמן בריחו, ורק אז מניחים את השמן בכלי, לדורות עולם.

השמן הזה, נעשה פעם אחת ויחידה בזמן משה רבינו. ממנו הספיקו למשוך את כל כלי המקדש, את כל הכהנים הגדולים והמלכים עד סוף בית ראשון ולא נחסר כלום (הוריות יא:), עד שנגזר יאשיהו מלך יהודה.

ובכן כך, איך יעלה על דעתו של אדם לפטם כזה שמן, הלא מהותו ואיכותו היא אפופה בניסים, נניח שיצליח במלאכתו, כבר

מכבלי החומרות, נכספה נפשו אל אל חי. לא תמיד יידע לווסת את עבודתו לפני בוראו.

עבר נאמן לא מתפרס ומשתטח לאורך ולרוחב להשיג ככל אשר תגיע כסותו, כי אם מחזיק בידו מכחול של ציירין, ומשרטט את שמן המשחה בדיוק מירב, לומד היטב מה יעשה נחת רוח לאדונו, וידקדק בה עד לאחת. הוא לא מפעיל את גופו לפי הרגש, וכמר עוקבא בשעתו שלא נמל את חומרת אביו בבשר וחלב (חולין קה.), כי הוא לא שם, אלא מפעיל את מוחו ותבונתו להבין ולדעת במה יִרְצֶה לריח ניחוח.

החשש שלנו בשמן המשחה, הוא כנגד אותם יראים ושלמים, אלה הרוצים למשוך על עצמם הוד קדושה, מבקשים לסוך את גופם במעט שמן טהור, מאמינים שזה יזכך את החומר, מאמינים שזה יקרב את הצורה ליוצרה.

וממנו בדיוק חושש שלמה המלך, 'אל תהי צדיק הרבה'!

לא תוסיפו על הדבר

הדוגמאות נרחבות. ריבוי אמירת קדישים הם דוגמא אחת. לא בכל בקשה בתפילה עונים אמן, יש מקום שגדרו ראשונים והצביעו עליו. לא בכל ברכה כורעים ומשתחוים, הגם שהנפש מתלהבת. רבותינו הצביעו ושרטטו היכן עושים זאת, וגם לא מוסיפים ברכה על י"ט ברכות שבעמידה, כי אנשי כנסת הגדולה כבר יצקו והעמידו את העמודים.

זו אזהרת התורה לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, כי אם אתה מוסיף, בהחלט תבוא לכדי גריעה. ברגע שאתה חש שבידך לשחק עם המנהגים כרצונך, אתה פוגע ופוגם כרצונך!

והתביעה קשה. היא עוצרת את הנפש הלוהטת, היוקדת.

היא – כביכול – מכבה את האש הגדולה הבערת. אבל זה רק כביכול, באמת היא מנתבת את הלהבה למקום שבו היא צריכה ליקוד.

שם עבודתה!

וכך היה מעשה. בליל פסח, התעכב בנו של הרב מברסק, בעודו יושב בעירו בריסק, מלשוב מן התפילה והתאחר מעט לשולחן ליל הסדר.

משחזר, ועיניו נוצצות בהתרגשות, שאל אביו מהיכן הגיע. סיפר הבן שעבר ליד בית הכנסת של החסידים, ולמנהגם אומרים הלל בליל פסח, 'אוהו אבא, איזו רוממות הנפש הייתה באמירת ההלל הזה, לא יכולתי להינתק'!

ויען לו אביו, 'אם המנהג אצלנו שלא אומרים הלל בליל פסח, אנחנו גם לא מתפעלים מאחרים שכן אומרים, אנחנו נמצאים בחלון אחר של עבודת ה' – – –

אל תהי צדיק הרבה

תורה שלמה למדנו כאן.

בדור האחרון, מתהווה לו סופרמרקט של דרכים ושיטות, צבעים וצורות. עומד צעיר ומבקש לאכול מכל פרי עץ הגן, לקחת מנהגים מחצרות וקהילות שונות, לעטר פתורא ולשכלל היכלא בגוויה. בעיניו נראית דרכו נהדרה בקודש, הצליח ללקט אורות ומלאכים מכל אשר תתפוס ידו.

ושלמה המלך אומר (קהלת ג, טז), 'אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר, לְמִיָּה תִשּׁוּמִים'.

יש קונסטרוקציה ברורה ומסודרת בעבודת השם, אין כאן אכול כפי יכולתך. אם תיקח מפה ומשם, בדברים שאתה לא אמור לעשות, תמצא את עצמך שרוע או חרום, לא זה מה שביקשו מנך!

באותה התלהבות דקדושה, מסוגל האדם לזקק בחצר האחורית של ביתו שמן ממור וקינמון, לחשוב שכעת עוסק במעשה מרכבה בעת שרוקח את שמן המשחה, ואלבא דאמת יעבור כעת על לאו של 'ובמתכונתו לא תעשו כמוהו'.

באותה התלהבות הוא גם מסוגל, בעת שיצטרך למשוח, להמשיך ולמשוח עוד ועוד גם מקומות שלא הצטווה למשוח, והנה הוא עובר על לאו של 'על בשר אדם לא ייסך', רחמנא ליצלן.

החיות רצוא ושוב

נשמת האדם, כחיות הקודש, מתרוצצת ולוהבת לדמות צורה ליוצרה, החיות רצוא ושוב והאדם מתאמן לנתק עצמו

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרחוק ומאפלה לאורה ומשעבוד לנאילה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת

חסידא קדישא צדיק מושל ביראת אלוקים
הרכה פעלים לתורה ויראה ורבים השיב מעון
מסר נפשו לחינוך ילדי ישראל רבות בשנים
הגה"צ רבי דוד בוסו זצ"ל
חננא דבי נשיאה
האדמו"ר המלובין באבא סאלי זיע"א
ת.נ.צ.ב.ה.
נדבת אחד מבני המשפחה הי"ו

ברכות מאלופות

להרה"ג אביאל חיים חורי שליט"א
מכונן ומרדיב גבולות התורה והיראה בעי"ת נתיבות
ורעייתו הרבנית תליט"א
ליום שמחתם בהכנס בנם החביב יניק וחכים
במר בן ציון ני"ו
לעול תורה ומצוות
לאילנא רברבא יגדל ויתעביד ועיני חוריו רואות ושמחות

לעילוי נשמת

איש תם וישר גדול הנהנה
מיגיע כפיו האדון הנכבד
צדוק בן רוזה שם טוב ז"ל
יום ה' צ"כ"ו אדר
ולחצלת בנו יוסי הי"ו
וכל בני ביתו שיחיו

פרשת כי תשא תשפ"ד

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ק קטז.

כסף שלא נגבה בשיק או בכרטיס האשראי

שאלה

ראובן הגיע לקנות חפץ מסוים בחנות, וכשרצה לשלם נוכח לראות ששכח את ארנקו בביתו. לפיכך ביקש מחבירו שיתן לו שיק משלו על סכום הקניה, והוא ישלם לו אח"כ בכסף מזומן. חבירו הסכים, והקונה שילם למוכר את תמורת החפץ בשיק שקיבל מחבירו.

חלפו ששה חודשים מהקניה, והחבר - נותן השיק לא תבע את הכסף מהקונה, מאחר וע"פ בדיקתו בבנק, השיק לא נפדה. ובבירור שנעשה אצל המוכר, התברר שהשיק אינו ברשותו, והוא טוען שרוב הסיכויים שהוא מסר את השיק למישהו אחר וקיבל את תמורתו ממנו. ואמנם יתכן גם שזה אבד ממנו, אולם אין לו כל וודאות לכך.

למרות האמור, תובע כעת בעל השיק מראובן הקונה שישלם לו את הסכום שהיה נקוב בשיק שקיבל ממנו. משום שלטענתו, מחמת השיק שלו קיבל ראובן את הסחורה שקנה. ומאחר והוא התחייב לשלם לו כנגדו בכסף מזומן, עליו לעמוד בהתחייבותו. והמזל שלו [של בעל השיק] גרם שירוויח מכך, ואין לקונה חלק בזה.

לעומתו משיב הקונה, שכל התחייבותו לבעל השיק היתה לשלם לו את סכום הכסף שהוא ישלם בפועל עבורו. ומכיון שבסופו של דבר הוא לא שילם עבורו מאומה - אינו חייב לשלם לו מחמת התחייבות זו.

מי צודק?

תשובה

א. לעד"נ שראובן הקונה צודק, והוא פטור מתשלום לנותן השיק.
ב. הפטור האמור קיים גם במקרה דומה, כגון, אם חבירו הסכים לחייב את כרטיס האשראי שלו עבור הקניה של ראובן, ומסר למוכר את פרטי הכרטיס, ותמורת זאת קיבל הקונה את הסחורה. ולבסוף מחמת תקלה - לא חוייב החבר ע"י הבנק. וכעת לא ניתן לברר האם חברת האשראי או הבנק שבו מתנהל חשבונו, הפסידו מחמת קניה זו.

שגם במקרה זה נלע"ד שפטור הקונה מלשלם לחבירו שהסכים לחייב את עצמו בכרטיס האשראי. מאחר ולבסוף חבירו לא שילם עבורו מאומה.

ג. לאור האמור נלע"ד, שבמקרים האמורים לעיל, אפילו אם הקונה שילם בינתיים לחבירו בכסף מזומן עבור השיק שנתן לו או עבור הסכמתו לחייב את חשבונו באמצעות כרטיס האשראי,

ולבסוף התברר שלא יצא מחשבונו שבבנק הסכום - חייב החבר להחזיר לקונה מה שקיבל ממנו, למרות היותו מוחזק בממון.

מקורות

נקדים תחילה, שמאחר ולא מצאנו ראייה ברורה לדברינו, הסתפקנו בהוכחה המיוסדת על סברא בלבד, ולכן הודגש בניסוח התשובה, שהדברים הם כפי מה שנלע"ד בלבד.

ראייה לכאורה לחיוב התשלום לבעל השיק או כרטיס האשראי

לכאורה היה נראה להוכיח מהגמ' בב"ק (קטז.) שלא כדברינו. שמבואר בגמ', לגבי רב ספרא שהלך במדבר עם שיירה, וליווה אותם אריה ששמר על בהמותיהם, ובשכר זה נתנו לו מידי לילה חמור אחד שיאכלנו. ועשו ביניהם אנשי השיירה תורנות, שכל אחד מהם כשיגיע תורו, יתן באותו לילה אחד מחמוריו לאריה. והנה כשהגיע תורו של רב ספרא, נתן באותו הלילה לאריה את אחד מחמוריו, אולם כשהשכים בבוקר ראה שהאריה לא אכלו. ולפיכך מיהר רב ספרא וזכה בחמורו לפני שיקדימו אדם אחר. והוסיפו שם התוס' שאנץ המובאים בשטמ"ק, שבזה שרב ספרא נתן לאריה את חמורו באותו הלילה, הוא נפטר מלתת לו חמור בלילה שלמחרת, אע"פ שהאריה לא אכלו. והטעם, משום שהכניס את חמורו בספק של איבוד - ובכך הוא השלים את תנאו, עכת"ד.

לפי"ז היה מקום לומר גם בנידון השאלות דנן. שבזה שהחבר נתן למוכר את השיק או שהסכים שיחייבוהו בכרטיס האשראי, ונתן לשם כך את פרטיו, א"כ בסיכון זה שממונו יחסר - קנה החבר את התחייבות ראובן הקונה כלפיו, שיפרע לו בכסף מזומן, את סכום הכסף שסיכן עבורו. ולכן חייב הקונה לשלם לו למרות שהחבר לא הפסיד מאומה. וכ"ש שאם הקונה כבר שילם לו, שלא יוכל להוציא זאת ממנו בחזרה.

דחיית הראייה הנ"ל, וביאור סיבת הפטור בנידון השאלה אולם לענ"ד חלוקים המקרים ביסודם. שבנידון של רב ספרא, ההסכם ביניהם היה, שכל אחד מהם יתן בלילה כשיגיע תורו אחד מחמוריו לאריה. אולם מבואר שם בתוס' (דף קטז. ד"ה אדעתא דאריה) שידעו מראש, שיתכן מצב שהאריה יהיה שבע באותו לילה ולא יאכל את החמור. נמצא שעל דעת כן הסכימו מראש, שהחייב המוטל על כ"א מהשותפים מסתכם - רק בנתינת החמור לפני האריה בלילה כשיגיע תורו, ובמעשה זה קיים הנותן את חלקו בהתחייבותו לשותפים. ואין לכך כל קשר למה שיקרה אח"כ עם החמור - אם האריה ירצה לבסוף לאכול את החמור או שישאירו בחיים. ולכן אומר התוס' שאנץ, שלאחר שרב ספרא קיים את התחייבותו לשותפים, ונתן לאריה לאכול את חמורו - יותר לא ניתן לחייבו לתת בלילה נוסף את חמורו, כשם שאף אחד מהשותפים שבשיירה לא נתן לאריה בשני לילות את חמורו.

משא"כ בנידון השאלות דנן, חיוב הקונה לשלם לחבירו נובע בגלל שמחמתו חבירו מפסיד כסף, ועליו לשלם לו אותו, כלומר חבירו נחשב כשליחו לשלם עבורו את חובו למוכר, לכן מוטל על הקונה שהינו המשלח, לפרוע לשליח מה ששילם מכספו הפרטי לצורך קיום השליחות. ודינו דומה לערב, שמתחייב לשלם למלוה, את סכום הכסף שהלוה ללוה, במידה והלוה לא יפרע לו את חובו. והנה, בנתינת השיק למוכר או במסירת פרטי כרטיס האשראי שלו, אין עדיין חסרון בממון השליח. אלא נחשב הדבר, שהשליח אמר למוכר, שמרשה לו לפנות למי ששומר על כספו, [שבנידון זה הוא - הבנק בו נמצא חשבונו] ולקחת משם כסף כנגד הסחורה שמכר לקונה, והמוכר הסכים לתנאי זה. לפיכך, כעת כשהתברר שהכסף לא יצא מחשבוננו, יכול לטעון ראובן הקונה לחבירו - נמצא שלא הפסדת ממון מחמתי עבור שליחותך, אלא עשית את שליחותך עבורי ללא כל חסרון, ומעולם לא הסכמתי לשלם לך כסף אם לא יחסר לך מחמתי מאומה.

ומה בכך שסיכנת בשעת הקניה את כספך באופן שיוכלו לגבות אותו ממך, הרי לא עבור סיכון זה התחייבתי לשלם לך, אלא רק עבור חסרון ממון בפועל שיהיה לך מחמתי, שנחשב שהוצאת לקיום השליחות. ודבר זה לא קרה בנידון דנן, לכן אפילו אם שילמתי לך - יש לך להחזיר מה ששילמתי לשוא.

ונסיף עוד, שאם חברת האשראי או הבנק הינם בבעלות יהודית מלאה או חלקית, ודאי שחייבים לברר אצלם - מדין השבת אבידה - מהי הסיבה שמחמתה לא חייבו את הקניה. אולם בנידון השאלה, המציאות היתה, שלמרות שביררו אצלם, לא התבררה סיבת התקלה ומי הפסיד את הכסף מהקניה שנעשתה. אולם ברור לכולם, שהחבר שנתן את השיק או את כרטיס האשראי שלו, לא חויב עבור הקניה שנעשתה.

ב"ק קטז:

ענה תשובה שגויה לשואל, וגרם נזק

שאלה

ראובן הלך ברחוב, ונתקל ברוכל שהכריז כי הוא מוכר שעוני מותג במחיר מוזל. ומכיון שגילה ענין באחד השעונים, אלא שהסתפק האם הוא אכן מקורי או שהוא רק חיקוי מוצלח, לכן בהסכמת הרוכל, נטל את השעון כדי להראותו לבעל חנות שעונים סמוכה, כדי שיחווה את דעתו. המוכר בחנות שהינו מומחה בדבר, והכיר את השואל שגר בסמיכות מקום, אמר לו שהשעון מקורי, למרות שהבחין בזיוף שנעשה באומנות מיוחדת, ולמרות שידע שהשואל סומך על חוות דעתו. וזאת כדי "להתנקם בו" על שלא קונה אצלו את השעון.

שבוע לאחר המקח נודע לקונה שהשעון מזויף, וכעת לא ניתן למצוא את הרוכל. נמצא שהקונה הפסיד בקניית השעון חמש מאות שקל.

א. האם צריך בעל חנות השעונים לשלם לקונה עבור ההפסד הכספי שגרם לו?

ב. כמו כן מה יהיה הדין באותו מקרה, אם בעל החנות טעה בשגגה בחוות דעתו, מבלי שהתכוון להזיק לשואל?

תשובה

א. בנידון השאלה - חייב בעל חנות השעונים לשלם לקונה שסמך על חוות דעתו, את הפסדו הכספי שהסתכם בחמש מאות שקל. 1

אולם אם טעה בשגגה, מכיוון שהזיוף נעשה באומנות מיוחדת, וגם לא קיבל שכר עבור הייעוץ - פטור מלשלם על הפסד השואל. 2

ב. בנידון השאלה - אם בעל החנות היה אומר לשואל, שלדעתו השעון מקורי, אבל שלא יסמוך עליו - פטור מתשלום. 3

ג. כמו כן, אם הקונה שאל עובר אורח את דעתו, למרות שלא ידע האם מבין בשעונים, והנשאל אמר שהשעון נראה אמיתי - פטור הנשאל מתשלום על הפסד השואל. 4

ג. אם הקונה שילם כסף לנשאל כדי שיחווה את דעתו, והנשאל טעה בחוות דעתו, במקרה הזה, למרות שלא התכוון להטעות את הקונה - חייב לשלם על הנזק שגרם, למרות שהשואל לא אמר לו בפירוש שהוא סומך עליו בלבד. 5

אולם גם במקרה זה, אם הנשאל אמר לו לא לסמוך על דעתו בלבד אלא לברר אצל אנשים נוספים - פטור הנשאל מהנזק שנגרם לשואל. 6

מקורות

1. כתוב במשנה בב"ק (קטז): וכפי שביארה הגמ' שם, שאם אדם הראה מעצמו לגולנים היכן הקרקע של חבירו, ומחמת כך הם גזלו מחבירו את קרקעו, חייב המראה לשלם לחבירו עבור הקרקע - מדינא דגרמי (כמבואר שם בתוס' ד"ה לא צריכה). והנה שורש חיוב דינא דגרמי, מבואר ביתר פירוט בגמ' שם לעיל (צט"ק). שנפסקה להלכה בשו"ע (ח"מ סי' שו, ו-ז, ובסי' שפו), ונבאר להלן בס"ד את עיקרי ההלכות.

מבואר בגמ', שאם אדם הראה שטר או מטבע כסף למומחה שנקרא בלשון חז"ל "שולחני", ושאלו - האם שטר כסף זה הינו אמיתי, והשיב לו שהוא טוב, ולבסוף נמצא שהמטבע או השטר היו מזויפים, ונגרם לשואל נזק כספי מכך - חייב השולחני לשלם לשואל את הפסדו. סיבת החיוב הינה - מכיוון שהשולחני ידע שהשואל סמך עליו, ועל פי דיבורו הוא יקבל את מטבע הכסף, ופטור את הלווה מחובו או שיחזיר ללווה את שטר ההלוואה וכיו"ב, ואח"כ יתכן שלא ימצאנו שנית לגבות את חובו שלא נפרע. והיה על השולחני לבדוק היטב לפני שעונה תשובה שיכולה לגרום לשואל הפסד ממוני. וכיון שלא עשה כך - חייבו רבי מאיר מחמת דינא דגרמי לשלם לשואל את כל ההפסד שנגרם לו מחמתו. וזאת למרות שהנשאל לא קיבל שכר עבור יעוצו.

כדי להתחייב מחמת גרמי, צריכים להתקיים תחילה

מספר דברים:

א - שידע הנשאל שהשואל סומך עליו, ועל פי דיבורו יפעל. מציאות זו קיימת, כשאומר לו השואל בפירוש שסומך עליו בלבד או שכך נראים פני הדברים, וגם הנשאל מודה שידע שהשואל סומך עליו בלבד.

ב - שהנשאל טען או פירסם ברבים, שהוא מומחה לנידון בו נשאל. בעוד שבפועל ידיעתו והבנתו בנושא שנשאל היתה שטחית בלבד, והיה צריך עדיין להשתלם בלימוד ובהבנת הנושא שנשאל עליו.

ג - אם הנשאל התכוון בכוונה להכשיל את השואל בתשובתו ולגרום לו נזק ממוני, כאשר ידע שעליו בלבד סומך השואל.

ד - אם הנשאל קיבל שכר עבור יעוצו, במקרה זה, אפילו אם לא ידע שסומכים רק עליו, בכל זאת דינו כמו שומר שכר שחייב גם באונס שיהיה דומה לגניבה ואבדה. ולכן גם בנידון זה, טוען לו השואל - לכך נתתי לך שכר, כדי שתעניין בדבר באופן היעיל ביותר, ואם יש לך ספק תשאל מומחים נוספים. ועיין להלן במספר 5.

לאור האמור, נבאר בקצרה בס"ד את התשובות:

1. בנידון השאלה - חייב הנשאל לשלם מדינא דגרמי למרות היותו מומחה, מכיוון שהתכוון להפסיד לשואל ממון, וידע שעל פי דיבורו ועצתו יקנה השואל את השעון, כמבואר לעיל באות ג.
2. בנידון זה, מכיוון שהנשאל היה מומחה ולא התכוון להפסיד לשואל, וכמו כן לא קיבל שכר עבור יעוצו, ומאחר והזיוף היה אומנותי במיוחד - פטור הנשאל מלשלם. כי מקרה זה נחשב כעין אונס, ורבי מאיר לא חייב לשלם מחמת דינא דגרמי בדבר שדומה לאונס. ומקרה דנן דומה למבואר בגמ' שם, שרב פפא פטר את המומחים בימיו שנקראו: דנכו, ואיסור, מלשלם כשטעו בשגגה באבחנת מטבע שזויף באופן אומנותי. וכ"ש שפטור המשיב לשלם, לדעת הריצב"א, והש"ך (חור"ם סי' שפ"ק, ס"ק א) שחייבו גרמי מדין קנס בלבד וע"ש.
3. מכיוון שהנשאל אמר בפירוש לשואל שלא יסמוך עליו, ופירושו של דבר, שישאל אנשים נוספים מאחר ואינו בטוח בתשובתו, הרי שהשואל פשע לעצמו בכך שסמך רק עליו שלא כדין.
4. מכיון שהשואל ידע מראש שיתכן שהנשאל אינו מומחה בנידון, טוען הנשאל, הייתי בטוח שישאל אנשים נוספים, כי הוא יודע שדעתי אינה מקצועית אלא כהשערה בלבד, ולכן כשהשבתי לו ידעתי שלא יסמוך עלי, ואין כאן דינא דגרמי.
5. מבואר בנתיבות בביאורים (סי' שו"ק יא) שכשמקבל הנשאל כסף - דינו כאומן ופועל של השואל. ולכן הנשאל היה צריך לדקדק היטב בנידון - כי לשם כך נתנו לו שכר. ולכן אפילו אם לא אמרו לו שסומכים עליו בלבד - יתחייב לשלם כדין פועל שמקבל שכר שדינו כשומר שכר, וחייב על אונס שכעין גניבה ואבדה.
6. מבואר בשו"ע וברמ"א חו"מ (סי' ש"ה ד) שאפילו שומר שכר, למרות שמקבל כסף עבור שמירתו, אם התנה מראש שלא מקבל עליו כל אחריות - פטור מלשלם אפילו אם פשע בשמירתו. ולפי זה כ"ש בנידון דנן, שהדבר מצריך אבחנה מקצועית, והנשאל אמר לו בפירוש שלא יסמוך רק עליו - שפטור הנשאל כשטעה בתשובתו.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

הכוונה האמיתית בבקשה לתחליף למשה רבינו

"וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך" וגו'. וברש"י רד - מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילים. (לב, ז)

יש להתבונן, למה הקב"ה אמר למשה רבינו שירד מגדולתו וילך בחזרה אל העם, רק לאחר שהעם השכים משנתו - למחרת היום שנעשה בו העגל, ולא אמר לו זאת - ביום שלפני כן - ביום

שנעשה העגל עצמו, שהעם אמר עליו (פסוק ד) "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים?"

ונראה לענ"ד לבאר זאת, לאחר שננסה בס"ד להבין את מטרת העם כשבקשו מאהרן שיעשה להם את העגל או כח עליון אחר הדומה לו.

ביאור צורך העם לכח עליון כתחליף למשה

כתוב בפרשה (לב, א) שכאשר העם ראה שמשה בושש מלבוא, נקהלו על אהרן ותבעו ממנו בחוזה שיעשה להם אלוהים אשר ילך לפניו במקום משה רבינו. ופירושו רש"י, והרמב"ן שם, שהיות ומשה היה מורה דרכם במדבר והלך לפניו, ועל פיו ידעו להיכן ללכת, לכן הם זקוקים כעת לאלוה כתחליף למשה שילך לפניו ויורה להם לאן ללכת וכו'.

ולכאורה למרות שודאי שיש בבקשתם לעשות להם אלוה ופסל - משום איסור עבודה זרה. ובפרט לאחר שכל העם שמעו ארבעים יום לפני כן מפי הקב"ה בעצמו, את הדיברה השניה שבעשרת הדברות (כ, ג-ה) "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני. ולא תעשה לך פסל" וכו'. אולם עדיין ניתן היה לסגור עליהם, שהם ביקשו זאת מתוך לחץ של סכנת חיים, ופיקוח נפש. דהיינו, שלאחר שהשטן החשיך את העולם, והראה להם כאילו מיטתו של משה מרחפת באויר (כמבואר ברש"י מוהמ"ד שם מא, ז. ובילקוט שמעוני לב, א), במציאות שנוצרה, הם הרגישו שהם עוזבים ללא כל משענת במדבר הנורא, וגורלם נחרץ למוות בטוח. לפיכך מחמת בלבול הדעת, ומצוקתם הקשה של איבוד החיים, הם תבעו מאהרן שיעשה להם פסל עם כח אלוהי, כדי שינהיגם ויביאם למקום מבטחים, ולא חלילה שרצו לכפור בקב"ה עצמו.

ואע"פ שאפילו לטעותם שמשה רבינו מת, ודאי שהיו צריכים תחילה לצעוק לקב"ה שיציל אותם, וכמו שעשו במצרים. שמחמת צעקתם לקב"ה - שלח הקב"ה את משה להוציאם ממצרים מאה ותשעים שנה לפני תום גזירת השעבוד כמבואר בפ' שמות (ג, ג-ז ובפרק ה, ה-י) וע"ש. ואם כך היו עושים, גם לטעותם שמשה מת - הקב"ה היה שולח להם מנהיג אחר שיוציאם מהמדבר ויביאם אל ארץ ישראל בביטחה, ולא היו צריכים לבקש אלוה ופסל שנאסר עליהם. אולם עקב בלבול דעתם, שכחו זאת, וביקשו מיד מאהרן שיעשה להם כח עליון כתחליף למשה רבינו. והנה אם רק זאת היה חטאם, שנבע מתוך בלבול הדעת ופחד ממיתה וכו' - אולי היה נסלח להם בנקל. ומשה לא היה צריך להתחנן כל כך לקב"ה שימחל להם. ולאחר שירד מההר - מספיק שהיה מלמדם כיצד עושים תשובה על שגגת חטאם, והעם היו שומעים לו וחוזרים בתשובה כראוי, והקב"ה היה מוחל להם.

מטרתם האמיתית של מבקשי התחליף למשה

אולם מהמשך הפסוקים (פסוק ו, ואילך) מוכח, שכוונתם האמיתית של הערב רב היתה אחרת לגמרי. ובקשת עשיית האלוה התחליפי למשה - היתה רק הסוואה לרצונם האמיתי שאותו הסתירו מאהרן.

כתוב בפסוק "וישכימו ממחרת, ויעלו עולות, ויגישו שלמים, וישב העם לאכול ושתו - ויקומו לצחק". ופי' שם רש"י ע"פ המד"ד (כ, כב) ששעשו מחולות לעגל, עבדו לו עבודה זרה, ופרצו שם את כל גדרי הצניעות, וחטאו בפרהסיה בעון העריות, ובשפיכות דמים ע"כ. ואם כוונתם היתה רק לעשיית מנהיג בעל כח עליון כתחליף למשה כדי להוציאם מהמדבר, מספיק להם

לומר על העגל "אלה אלוהיך ישראל" וכו'. ולמה היו צריכים לפרוץ גדרו של עולם, ולהתעסק בעריות ועוד בפרהסייה. והרי אין שום קשר בין בקשתם למנהיג שיציאם מהמדבר, לבין פריצת גדרי הקדושה והצניעות?

אלא מוכח מכאן, שודאי הערב רב ידעו, שאם יצעקו לה' שיושיעם, הוא יתן להם מנהיג אחר כתחליף למשה, ולא תהיה להם שום סכנת נפשות. אלא שמראש כוונתם האמיתית בעשיית העגל היתה - להתיר להם עריות, ופריקת עול המצוות וכל המסתעף מכך. ובקשתם מאהרן לעשות להם אלוה היתה - ערמה בלבד, כדי לכסות על רצונם האמיתי.

לפיכך מובן למה לאחר שנעשה העגל (פסוק ד) ולמרות הכרזתם עליו, שהוא האלוה שהוציאם ממצרים - עדיין לא סיפר זאת הקב"ה למשה, ולא אמר לו לרדת מגדולתו, ומהר סיני וכו'. כי על חטא זה - עוד ניתן לסלוח להם, מכיון שנעשה באונס של בילבול הדעת וכו'. ובמקרה זה, משה היה נשאר עדיין בהר סיני, וכשהיה יורד מההר לא היה שובר את הלוחות בגלל חטא שנעשה מחמת אונס ובילבול הדעת, אלא היה מלמדם דרכי התשובה. אולם כאשר למחרת עשיית העגל העם רקד סביבו, וזבח לו, ופרצו ברבים את כל גדרי הקדושה והצניעות, והראו מה היתה מטרתם האמיתית בעשיית העגל - פריקת עול המצוות והצניעות. על כך לא מחל הקב"ה, ורצה לכלותם מהעולם. ולפיכך הוצרך משה עוד בהיותו במרום, להתאמץ בכל כוחו בתפילתו לבטל את רוע הגזירה, עד שאמרו חז"ל, שנחלה מחמת כך בכל גופו, ואחזתו צמרמורת של אש. ורק לאחר שהקב"ה חזר בו מהעונש החמור שרצה להענישם - חזר משה לאיתנו ולבריאות גופו, כמבואר שם במדרשי חז"ל וע"ש.

קביעת חז"ל, שבכל הדורות מטרת היהודים שעבדו

עבודה זרה היתה - להתיר להם עריות

ואכן מחטא העגל, ומקרים נוספים שקרו עם העם: במדבר, בתקופת השופטים, ובזמן בית המקדש הראשון, הסיקו חז"ל (סנהדרין סג ע"ב) מסקנה ברורה: שלא עבדו ישראל עבודה זרה - אלא כדי להתיר להם עריות. כי נשמת עם ישראל קדושה היא, וחצובה מתחת כסא הכבוד, ולא שייך שעם נבון וחכם כמותם, יטפשו עד כדי כך שיעבדו לעץ ואבן שיצרו בעצמם, או ע"י אומני פיסול, ויקראו לו עוד אלוה, ויקריבו לו קרבנות וכו'. אלא כל עבודתם לפסלים נעשתה - כהיכי תמצי בלבד, כדי לפרוק מעליהם את קדושת ישראל, ולהתיר להם לעסוק בעריות ללא כל הגבלה.

מטרת כל האידאולוגיות החדשות שהיו בישראל היתה,

והינה - לפריקת עול תו"מ, והתרת העריות

נמצאנו למדים מכאן, שזוהי תמיד המטרה האמיתית והפנימית שעומדת מאחורי כל התנועות והאידאולוגיות האחרות שקמו בעם ישראל במשך כל הגלות האחרונה, ובפרט במאות השנים האחרונות, כשבאו לשנות את מסורת ישראל שעוברת מדור לדור. בין אם היהודיים יזמו אותה, ובין אם הם נוצרו ע"י הגויים, אולם היהודיים השתתפו עמם בלהט כדי להגשימם כמו: הקומוניסטים, ההשכלה, הרפורמה או התנועה שהטיפה לבנות את ארץ ישראל ולישבה עם מלכות ושלטון צבאי עצמי וכו'.

ואפילו כשעטפו את דבריהם שרצונם לעשות כך לצורך קיום מצוות ישוב ארץ ישראל, וכדי לקרב את הגאולה, ובניית בית המקדש, ולהרבות תורה בישראל וכו'. תמיד המטרה האמיתית שעמדה מאחורי יוזמי האידאולוגיות האלו היא - פריקת עול תורה, וכל גדרי הצניעות והמסתעף מכך, וכל דבריהם האחרים ובפרט כשהשתמשו ע"י סילוף בפסוקי התנ"ך ודברי חז"ל, הכל נועד - אך ורק להטעות את העם התמים שכוונתם לטובה ולצורך מצוה. כשם שאמרו הערב רב בבקשתם מאהרן שיעשה להם מנהיג לצורך הצלת חייהם. והתברר לבסוף, שכוונתם האמיתית בעשיית העגל היתה - כדי לפרוק מעליהם עול מצוות, וקדושת ישראל.

לפיכך עלינו ללמוד מכך, שכל שינוי או סטיה ואפילו כל שהיא ממסורת ישראל העוברת לנו מדור דור - סופה להביא לרפיון בקיום המצוות, עד שמגיעים מחמתה לבסוף לפריקת עול מוחלטת ר"ל. ולפיכך נותן הקב"ה בכל דור, את הסייעתא דשמיא למנהיגי ישראל המופלגים בתורה ויראת שמים, להורות לנו את הדרך שבה עלינו ללכת, מבלי לסטות ממנה בשום אופן וצורה.

הלימוד ממשנה רבינו, שחייבים לסנגר ולהתפלל לקב"ה

גם לשלומם של החוטאים בישראל

אמנם לימדנו משה רבינו לאחר חטא העגל, שנכון שאת המחטיאים עצמם הרג, אולם כלפי שאר העם למרות שראה במו עיניו ברעתו כולל רציחתם את חור, ופריצת כל גדרי הקדושה (כמבואר שם לב, יז-יט) - לא נמנע מלהתפלל עליהם להצילם, ותפילתו נעשתה עד כלות כוחו. ולמרות שהרג את שלושת אלפי עובדי העבודה זרה שעבדו אותה בפועל. אולם על שאר בני ישראל - מסר נפשו לסנגר עליהם. עד שאמר לקב"ה, שמוכן שימחה שמו מכל חומשי התורה, ולא יזכר יותר שמו בתורה, ככפרה על בני ישראל כדי שישארו בחיים, למרות שחטאו בכך שלא מחו על העגל שחטאו בו הערב רב.

לפיכך נלמד מכאן, שלמרות שהורו רבותינו שעלינו להבדל במידת האפשר מכל קשר עם המתנהגים באופן שונה ממסורת ישראל המקובלת מדור דור, וכל שכן מאלו שפרקו מעליהם את קיום התורה ומצוותיה, כדי שלא ניזוק אנו וצאצאינו חלילה מהשפעתם הקלוקלת בכל אופן שהוא. אולם אין בכך כדי לפטור אותנו מלהתפלל בכל כוחינו לקב"ה שיזכו לחזור בתשובה שלמה, וישציל את חייהם מכל סכנה. ובפרט בשעת מלחמה או כל צרה אחרת שלא תבוא חלילה. ולצורך כך עלינו להרבות גם בדברי סגוריה עליהם לפני הקב"ה, כדי שישמור את כל היהודיים מכל צרה וצוקה בגוף ו/או בנפש, ויזכו כולם לחזור בתשובה שלימה במהרה, ולחזור לקיום התורה ומצוותיה. שהרי גם נשמותיהם קיבלוה במתן תורה, וגם הם אמרו "נעשה ונשמע", ורק בגלל נסיונות הגלות, עזבו את דרך התורה.

פרשת כי תשא

מעריבי החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

יבואר דברי הרמב"ן
שעיקר העון של חטא
העגל זה קשור
לאיסור לשה"ר

בפרק ל"ב פסוק א' "וירא העם כי בשש משה לדרת מן ההר", ובודאי שבפשוטו נראה שהיה כאן ח"ו ע"ז, אמנם כשמעיינים ברמב"ן עה"פ "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרן לשמעה בקמיהם", ותו"ד מה שהביא מהתרגום אונקלוס, כי עיקר חטא העגל הוא שיגרמו לדורות הבאים להשתמש עם העגל שכוונתם היתה רק שיורה להם הדרך, ובזה לא היה כ"כ פגם, אבל לדורות הבאים יחשבו העם שהעגל זה בחינה של ע"ז, ואז יכשלו בלשון הרע, כמו שכתב האונקלוס וז"ל "ארי בטלינון אהרן לאסבותהון שום ביש בדריהון", וכן בתרגום יונתן "ונפק טבהון ביש בעממי ארעא וקנון בהון שום ביש לדריהון", ובודאי שבדברי הרמב"ן רואים חידוש גדול בעון של חטא העגל, שכיון שכוונתם של דור המדבר היה לטובה, שחשבו שהעגל יהיה להם מורה דרך, ובדורות הבאים יוציאו לעז עליהם, זה שורש העון של חטא העגל שיוציאו לעז על דור המדבר, ובודאי שכשמתבוננים בכוונתם שהעגל יהיה להם מורה דרך, פשוט שזה עצמו אינו איסור, כיון שאין מציאות בעולם שהעגל שהוא מן חיה יכול להורות להם דרך התורה, כדוגמא שיזמינו אותו לומר "שיעור כללי" בענין "תקפו כהן" ופשוט שהעגל הזה לא יוכל להוציא מפיו אפי' דבר תורה אחת, ולכן עיקר העון זה לדורות הבאים שיחשבו שמהעגל יצא דבר טוב וכמו שמבואר בתו"ד של הרמב"ן שמכוח זה ירבעם בן נבט שכנע את עם ישראל לא לעלות לירושלים שאמר "הנה אלוקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", וידוע המעשה ששמענו מאחד המגידים שסיפר שראה יהודי תועה שמסתובב ברחובה של עיר בחודש אלול שבהכרתו מאמין הוא שהקב"ה הוא ברא עולם וכל מעשה שיש בעולם זה מכוחו יתברך כמו שאומרים באני מאמין שהקב"ה הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, אבל ביקש הוכחה שהקב"ה אכפת לו מכל מעשה של אדם פשוט שעושה בין לטוב בין לרע, ואותו מגיד הביא לו משל באותו עשיר שבנה עשרות ומאות בנינים ובממון היה אחד הגבירים הגדולים, עד שבא אליו אחד מיועציו והציע לו להשקיע ממון רב לבנות צורת אדם, ובודאי שאחרי כמה שנים אחרי שהמציאו את כל הענין של טכנולוגיה עם כל המכשירים למיניהם, היה אפשר להכניס בגוף האדם הזה כוח הדיבור, אבל בודאי שכשבידו אותו לומר דרשה בסוגיית "תוקפו כהן" עמד כאילם, ובזה רואים כמה שלברוא אדם עם דעת אין שייך אצל בשר ודם אלא אצל הקב"ה בעצמו, ואם אותו עשיר היה יכול לברוא אדם שיוכל לומר אפי' דף גמרא אחת מדעתו, בודאי היה משקיע בו ומסתכל בכל פרטיו ומעשיו ק"ו שהקב"ה המציא בריאה כ"כ חשובה של אדם בודאי הוא מתבונן ומסתכל בכל פרטיו ומעשיו ובזה שכנע את אותו האיש בגודל חשיבות מעשיו הטובים והרעים ח"ו ורואים מזה שעיקר החטא הוא לשון הרע, ומבואר עוד בדברי הרמב"ן שאיסור לשה"ר זה אפי' על השוטה הכי גדול בעולם כמו שדוד המלך אומר "נצור לשונך מרע" אפי' מהשוטה הגדול. ובאמת שגם במילים של "פרע הוא כי פרעה אהרן", מדויק שעיקר חטא העגל זה בחינה של פה רע.

יבואר דברי מרן
ה'חפץ חיים' זצוק"ל
שכתב שגם שורש
עון הנחש זה קשור
לאיסור לשה"ר

יבואר ג"כ שתחילת
גלות של ישראל
במצרים זה קשור
לעון לשה"ר

ומדבריו רואים שכל שורש החטא של העגל זה קשור לעון לשה"ר, וכשמעיינים
בפתיחה של רבנו ה'חפץ חיים', שכתב בהקדמתו בתו"ד: "כמה רעות עצומות שבא
ע"י המדה המגונה הזאת כמו שידוע שעיקר החטא של הנחש היה ע"י לשה"ר, שדבר
על הקב"ה שאמר שמהאילן הזה ברא הקב"ה את העולם", ובודאי שהתוצאות ידועים
שלכסוף בא מיתה לעולם, אבל שורש כל העבירות זה לשה"ר, וכן עיקר סיבת גלותנו
ישראל למצרים זה מחמת "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם", וכל סיבת גלותנו
עתה הוא העיקר בשביל מעשה המרגלים, עיי"ש שהאריך בזה, ומזה רואים עתה
שבעוה"ר מה שהגלות נמשכת עד היום הזה זה קשור לעון לשה"ר.

בפרשת שמות שמושה רבנו אחרי ארבעים שנה שהיה בבית פרעה יצא אל אחיו וירא
בסבלותם, כתב רש"י שראה את דתן ואבירם איש מכה את רעהו, שכתוב ע"ז "וירא
משה, ויאמר אכן נודע הדבר", ולכאורה משמע שכל מה שהיה שם זה הכאת אחד
לחברו אבל כשמעיינים בדבר רואים שעיקר העבירה שם היתה מה שדיברו לשה"ר,
ומזה משה נתיירא שזה עיקר הסיבה שעם ישראל השתעבד למצרים יותר משבעים
אומות, כי ראה שיש ביניהם דלטורין, דהיינו עוון לשה"ר, ומזה רואים שכל הענין
של גלות מצרים שזה נהיה ע"י פרעה ששמו זה 'פה-דע' זה קשור לעון לשה"ר
שבעוה"ר עד היום הזה סובלים מחטא הנחש וחטא העגל ובעיקר סיבת חורבן ביהמ"ק
שיבנה במהרה בימינו, שהכל נקשר לעון לשה"ר רח"ל.

ויעוין עוד ב'כלי יקר' שם, שכתב שגם ההכאה שהכה דתן לאבירם אי"ז הכאה ממש,
אלא הכאה של דיבור דהיינו שאחד גידף את חברו שם, ודייק דבריו מדברי רש"י הק'
שכתב שגם אבירם שהיה המוכה נחשב לרשע, כמו שכתב שם רש"י "למה תכה רעך
– רשע כמותך", ומזה כתב הכלי יקר שגם דתן ואבירם היו מתרפים ומגדפים זה את
זה שכל אחד דיבר לשה"ר על חברו לכן משה רבנו אמר לדתן למה תכה רעך רשע
שכמותך.

ובאמת בפרשת קרח מבואר שגם דתן ואבירם היו בחטא של המחלוקת של קרח, ומזה
רואים שגם אבירם היה רשע, דאל"כ מדוע אבירם היה מעורב בחטא של קרח.
ובאמת כשנכנסים לחדש אדר ורואים ג"כ שכל השורש של נס פורים זה קשור לדיבור,
שרוב החטאים של עם ישראל זה קשור לפה, שם הכניסה חוה את עץ הדעת, וגם
בפורים עיקר העון היה שנהנו מסעודתו של אותו רשע שנראה שזה קשור לאכילה,
אע"פ שבאמת אין כאן מאכלות אסורות, אבל עצם ההתערבות עם אותו רשע, ששמו
אחשורוש, שכל מטרתו זה להכניס את האדם למצב שאין תוכו כבוד, שזה עיקר
ההנהגה של אומות העולם שמדברים עם אדם שנראה שהם חברים גמורים, אבל בתוך
הלב כל אחד חושב דע על השני. וזה עיקר מה שהיה בשמחת תורה האחרון שנכנסו
גוים ליישובים של יהודים, שהיו חברים כל השנים וחשבו שזה גם בפנימיותם, וראו
אין שהכל חיצוני, ויעוין עוד בחי' הגר"א על מגילת אסתר שכתב שזה בחינת
אחשורוש, שכלפי חוץ עשה סעודה כרצון איש ואיש, וחשבו גם עם ישראל שאחשורוש
הוא ידיד, וע"י המן הרשע התגלה פרצופו האמיתי שזה הכל רק חיצוני, ובודאי שזה
קשור לעון לשה"ר שאדם מתחבר עם השני ונראה ממנו שהוא חברו הטוב ביותר,
ושלא בפניו הוא מדבר עליו, שזה שורש הענין של לשון הרע, שאדם צריך שיאהב
את חברו שעיקר ואהבת לדעך כמוך זה תלוי בלב שזה פנימיות, ולכן לשון הרע
שעיקר זה שלא בפניו כ"כ חמור, וכן מה שהשתחוו לעלם, שזה הכל היה בחיצוניות
שלהם ללמוד שכל אדם צריך להיות תוכו כבוד גם בבין אדם למקום וגם בבין אדם
לחברו. וכן מבואר בגמ' סנהדרין קו: ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי אמר
הקב"ה לדואג כשאתה מגיע לפרשת מרעחים מה אתה דורש בהם ותשא בריתי עלי
פיך תורתו של דואג אינו אלא מן השפה ולחוץ ומזה רואים חשיבות ענין תוכו כבוד.

**לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן
שרה ומשפחתו**

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 395
אדר א' תשס"ד

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

הרחב כמו לחי, [כיון שיש לו בליטה ממש, והחוט נמצא מעל הצד העליון של הבליטה, ואינו דומה לעמוד מתרחב כמו קונוס, שגם אם הוא מתרחב עדיין החוט בצד של העמוד, ולא מעליו]. בכל זאת יש תנאי בסיסי שהעמוד יהיה ישר מאוד, כי ההיתר של זה הוא רק משום שרואים כאילו החלק הרחב עולה ישר עד החוט, ואם יש נטיה קטנה בעמוד, יוצא שהחוט בצד ולא מעל החק הרחב. וכיון שהחלק מתרחב רק 2-4 ס"מ מכל צד, א"כ בנטיה קטנה של 4 ס"מ מתוך הגובה שעד החוט, זה כבר לא מעל החלק התחתון. באחד מהעמודים בשכונה כבר הבחינו בנטיה של העמוד, והעמיד קרשים לפני העמוד והרחיק אותם ע"י חתיכות של קרשים, כדי שיהיו תחת החוט.

גם אתה יכול!

לדעת הלכות תחום שבת, כולל מדידת התחום, ריבוע העיר, הנחת עירוב תחומין, דיני היוצאת ללידה, אדם שנתקע בדרך, ועוד עשרות מקרים אקטואליים.

הצטרף השבוע לקבוצות החדשות

055-678-3323

קשיירת הלחיים סביב לעמודים יכולה להיפסל במגע יד

אבל בחלק מהמקומות הבעיה היתה אחרת, כי בעמודי החשמל [העגולים בעמודי תאורה] אין אפשרות לחבר אל העמוד בהכרה או בהלחמה, כיון שזה נחשב כפגיעה בנטייתו ועלול לגרום קנס ח"ו. לכן מה שהתחזקן עשה, הוא קשר חוט ברזל שזור סביב לעמוד והשחיל אותו בצד האחורי של הלחי [ע"י חיבור של צינור קטן שהלחים לכל לחי

לחיים גם בעמוד ירוק מתרחב, כשהחוט נשחל

בצד האחורי]. בצורה כזו הלחי יכול להסתובב בקלות, ואפילו ילד שעובר ברחוב עם חבריו עלול למשוך בו ולהזיז. ואם הלחי מסובב מעט, הוא כבר לא מתחת החוט ופסול. האחראי היה מזיז בחזרה כל פעם שהתגלה שהלחי זו ממקומו. אבל הערנו להם שזה לא מספיק אחראי לסמוך את העירוב

ושמירת השבת על דבר שיכול לזוז ולהיפסל, ומי ערב לנו שלא יזוז באמצע שבת למרות שהזרנו הם לא שינו, בגלל שתי המגבלות הנ"ל. כעת שהעוסקים הקודמים עזבו, ובאנו לעבור איתם על העירוב, התברר שכעשיית מהלחים לא היו במקום, וזה ממש נורא. זה אומר שבמצב כזה אי אפשר להשאיר את העירוב. האחראים כאמור התאמצו להזיז את כל הלחים וקבעו אותם הצורה כלשהי שיהיה מסודר בצורה זמנית לפני שבת. ומכאן ולהבא מנסים לערוך שינוי משמעותי בצורת העירוב, שלא יצא מכשול.

אנשים מתקשים להבין למה לא כל אחד יכול לעשות עירוב

למדנו מכאן דבר חשוב מאוד, שלומדים מתוך הנסיון, שלא להשתמש בפתרון של לחיים במצבים כאלו שיכולים לבוא לידי פסול, בלחיים שאינם קבועים חזק תחת החוט, בלחיים שבעמודי חשמל שקשה להבחין ביישירותם, וקשה לאמוד את מקום החוט בצורה קלה. בדברים האלו מוצאים שוב ושוב עירובים שהשקיעו המון והיו פסולים רח"ל. הרי כל אדם מבין ששווה להוסיף ולהשקיע בעירוב עוד חמישים אלף שקל [שמתחלק בין כל הציבור]. בשביל למנוע שבת אחת של חילול שבת של מאות תושבי השכונה. ואפילו רק בשביל להדר או לייפות את הדירה או את ביהכ"ס משקיעים סכומים פי כמה מזו, ק"ו כאן שנוגע לעיקר הדין, ולשמירת שבת קדוש, ולציבור כל כך גדול.

ועם כל זאת אנשים מתקשים להבין שצריך להשקיע נכון, בבעל מלאכה שהתמקצע בעירוב דוקא, ובחומר שמתאים לעירוב, והתקנה מסודרת ומקצועית, ולא בבעל מלאכה שיפוצניק, ככל שיהיה מומחה לשיפוץ מבנים או ריתוך מרפסות, אינו מתאים למלאכת העירוב שדורשת ידע הלכתי רב. לעירוב החלק הזה עדיין רחוק מהציבור, ועדיין אנו פוגשים עירובים שאינם כשרים. [אחד מהרבה המתמצים בעניין הציעו, שחלק מדירוג כשרות העירוב תהיה האם הותקן ע"י מערכת עירובים או בעל מלאכה]. או מקוים שהציבור

בדיקת עירוב קהילה בדרום בעקבות תחלופת הבדיקים

בשבוע האחרון ביום חמישי יצאנו אל הדרום, לעסוק בבדיקת עירוב שכונתי באחת הקהילות. העירוב של קהילה זו נבנה בעמל לפני למעלה מחמש עשרה שנים, והיה לו אחראי ת"ח מסור, וגם איש תחזוקה שהיה מבצע את התיקונים במסירות. אך כעת לרגל המלחמה שניהם פרשו מהתפקיד, אחד מהם עבר לגור במרכז הארץ, והתחזקן נפגע מטיל שנפל ביום שמחת תורה. בעקבות כך נגשו שני אברכים מהקהילה שלמדו לפני שנים במסגרת העירובין למעשה, ונטלו את התפקיד החשוב לדאוג לקהילה שישמרו שבת בהידור. האברכים אמרו שכאשר למדו בשיעורים שם לא התכוונו להיות אחראים, וגם עכשיו הם לא מבקשים את התפקיד הזה, אלא שבמקום שאין אנשים הם ידעים כמה זה חשוב, וכמה שה מוכרח שיהיה בודק לעירוב ושידע את ההלכות היטב, והבינו שהם מוכרחים לעשות זאת.

למרות שהאברכים החדשים למדו במסגרת העירובין, וגם השתתפו בסיורים ללימוד בשטח, והם יודעים את הדינים, בכל זאת הם ביקשו ליווי חד פעמי שנעבור איתם על העירוב, כדי לדעת לשים לב לנקודות החשובות.

בדיקה מקיפה להקדים לתחילת שבוע, והמסירות של האחראים הטעות היתה שבאנו לבדוק בסוף שבוע ביום חמישי, כי בדרך כלל צריך לעשות בדיקות כאלו בתחילת שבוע, שיהיה זמן לתקן אם ימצאו דברים

הטעונים תיקון, אלא שכאן המטרה היתה רק לרענן, ולא הקפדנו על כך. אבל בפועל כשעברנו איתם על העירוב, גילינו שיש הרבה תיקונים, והאחראים לא התיאשו ולא זילזלו, אלא נכנסו במסירות לכל התיקונים, ועבדו בליל שישי עד שתים בלילה, ולמחרת ביום שישי מעשר וחצי בבוקר, עד שלוש לפני שבת.

המסירות הזו בלתי נתפסת אצל אברך מהשורה, להקדיש כ"כ הרבה שעות בימים כאלו למען הכלל, למנוע חילול שבת כנראה זה עזרה משמים שניתנת למי שמקבל על עצמו לדאוג למצוה. וכך שמענו פעם מהגר"מ ברלין שליט"א,

שמי שכבר אחראי על עירוב זה לא בחירה ומסירות נפש שהוא משקיע כ"כ הרבה בתיקון העירוב, כי זה כמעט מוכרח לך, אלא המסירות היא במה שנכנס לענין הזה, אחר כך כבר מקבלים כוחות מיוחדים להתמסר. כמובן שאין זה ממשט מעלל העוסקים, ולא מההערכה או מההוקרה שאנו צריכים לתת להם, אלא זה לפחות מלמד אותנו כל אחד בתפקידו, לנצל את הכוחות למצוה, ואז לקבל כוחות מיוחדים להשלים אותה.

הבעיות המצוינות בקשיירת החושים לעמודי חשמל

הדבר המרכזי שהיה בעירוב הזה, הוא דבר שיש לנו מה ללמוד ממנו. העירוב היה תחת פיקוח ובדיקה מידי שבוע, וכל החושים היו קשורים טוב ומתוחים, ולא דילגו על שום פינה, אבל המבנה היה עם חושים הקשורים לעמודי חשמל, שהם תמיד קשורים מהצד, והוסיפו לחיים תחתיהם כדי שהם יהיו העמודים של צורת הפתח. הצורה הזו היא גם חסכונית שלא צריכים להשקיע בהתקנת עמודים, וגם היתה להם סיבה טכנית שחששו שראש העיר לא יתן להעמיד בעיר עמודי עירוב מצד צורת העיר. רק במקומות שלא היתה ברירה אחרת, עשו עמוד עירוב. לפני כעשר שנים כבר ביקרנו שם והמלצנו לעבור לעמודי עירוב, אך הם סירבו, למרות שלמעשה לא ידוע שהיתה התנגדות לעמודים שהתקינו, אבל עדיין החשש מנע מהם לשנות.

השבוע הגענו לבדוק ועברנו יחד על כמה עשרות לחיים שבשכונה, אך התברר שלא כולם היו תחת החוט. בחלק מהעמודים העמוד התעקם קצת, ולכן הלחי לא היה תחת החוט, וזה דבר שדורש עירנות גבוהה, בפרט כאשר משתמשים בעמודי חשמל, שאנשים בטוחים שהם ישרים, ובמצביאות זה לא נכון, אלא יש עמודי חשמל נטוים בצורה משמעותית, גם עמודי ברזל, וגם עמודי בטון. והאחראים על העירובים צריכים להיות מודעים למצב, ולבדוק באמצעות מכשיר מדידה [בקבוק והמחט, או הפסל עם המראות], בכל מקום שיש ספק.

הוראה זו קיימת גם כלפי עמודי תאורה יחזקים המצויים כיום, שיש להם התרחבות בחלק התחתון, והזכרנו כמה פעמים שאפשר להחשיב את החלק

בבדיקת הלחיים של העירוב בשכונה

יפנים את המסר מתוך המצב העגום בקהילות הקודש, ויעזור לאחרים להשקיע בצורה נכונה למען כולנו.

שני עמודים מאותו סוג ואחד כשר והשני פסול

באותו ענין של ההבדלים בין עמודי החשמל והתאורה, שבהבדל קטן נהיה כשר או פסול. ביקרנו השבוע בעירוב עירוני אחר, והאחראי שם קשר את החוטים למגוון סוגי עמודים, מתוכם היו שני עמודים של שילוט למעבר חציה, עמוד שיוצאים ממנו שתי זרועות בקו ישר שבסופם יש פנס שמסמן מעבר חציה. בעמודים אלו לא ניתן לקשור את החוט מעל מרכז העמוד, אלא אם עושים לו ראש מיוחד. לכן הוא קשר את החוט מחור שהיה צמוד לראש העמוד. במצב כזה החוט הוא מהצד, וצריכים להעמיד לחיים מתחתיו, אבל היה ביניהם הבדל בצורת העמוד, למרות ששניהם היו באותו רחוב. עמוד אחד היה לו התרחבות קרוב לראשו, התרחבות בולטת שעושה שהחוט מעל החלק המתרחב. בעמוד השני לא היתה התרחבות בולטת, אלא רק התרחבות כמו קונוס, ושם הוא לא היה כשר והיו חייבים לחיים.

ההבדלים האלו אינם ידועים למי שלא עוסק בתחום, וכבר מצאנו כמה מקומות שהאחראים החליטו מעצמם להכשיר כל מיני עמודים כי הם ראו שאחרים עושים כך, או שהבדוק של עיר כלשהי אמר להם שכך עושים על פי מה שהרב שלו הנהיג אותו במקום מסוים, ומעתיקים מהם גם למקומות פסולים, וגורמים לפסול ערים שלימות. שוב אנו רואים את היסוד החשוב הנ"ל, לא יתכן שיהיה אחראי או מתקין, או בודק, שאינו עובר הכשרה הלכתית מסודרת ללימוד כל הלכות העירוב והפרקטיקה, כולל ההבדלים הדקים שמשיגים בין כשר לפסול, שבינתיים אין בהם חומר כתוב מחמת שרבים התנאים להכשיר ולפסול, וכעת האפשרות ניתנת רק בלימוד במסגרת ההכשרה והשימוש. וללא תנאי זה, מצוי

שהעירוב יפסל אפילו בשניו קטן.

האם אפשר לעשות לחי בהדבקה טפט לעמוד

בנוסף לכך, האחראי באותו מקום ידע שהוא צריך לחיים לעמודים, והוא חיפש להשיג לחיים בזול, כי הברזל והקרשים עולים כמה עשרות שקלים לכל יחידה, וגם רצה שיהיה קל לחבר אותם, והתעץ עם האחראי בעיר הסמוכה אליו. האחראי ההוא אמר לו שיכול לעשות בקלות ובזול, שידביק טפטים על העמודים, זה גם זול, וגם מהיר וקל. [ניתן להבין כמה זה יחזיק בגשם ובמקומות שאנשים נוגעים]. שאל האחראי הראשון הרי טפט זה דק מדי. השיב האחראי השני זה בסדר, לא צריך יותר. הלך וקנה טפטים והדביק על העמודים, וכשבאנו פסלנו לו את רובם או כולם, משתי סיבות, א. החוטים אינם צמודים כל כך לצדי העמוד, אלא רחוקים סנטימטר בגלל הברזל התופס אותם [שהם קשורים לטבעת הדגלים וכדומה, או הקשר עצמו מתרחק]. ולכן החוט באמת לא מעל הטפט שעביו פחות מסנטימטר. ב. גם אם החוט צמוד, הרי אם יש בעמוד נטיה של סנטימטר זה פסול, וזה דבר שאי אפשר לבדוק אותו ולעמוד עליו. שאל האחראי "א"כ למה הוא אמר שזה כשר?

לצערינו אנו פוגשים הרבה פעמים אנשים שאומרים הלכות לפי מה שהם שמעו על מקרה מסוים, בלי לדעת בכמה תנאים וכמה מקרים זה לא מתאים, ואפילו בודקי עירובים שעובדים בצורה כזו, וגורמים שכל עבודתם לדיק רח"ל, וציבור שלם נכשל בעקבות הוראות אלו.

רוב מחיצות עם פירצה קטנה שפוסלת

בבדיקת העירובים עברנו בישוב שמתאמץ שיהיה לו רוב מחיצות בעירוב, כדי שיהיה כשר גם לדעת הרמב"ם (המובא בשו"ע סי' ש"ב ס"ו) שבצורות הפתח רחבות יותר מי טפחים, צריך שיהיה רוב מחיצות לשם כך הם מסתמכים בקטעים מסוימים בגדרות של חצרות הבתים, של שורות הבתים שבקצה הישוב, אלא שלפעמים מגלים שאדם פתח לעצמו את הגדר

כדי לעבור או כדי לשפץ, וצריך לשים לב שזה לא יפסול באחת מהחצרות היתה פירצה רחבה, והעמיד בה חתיכות גדרות לסגור אותה, ובין שתי החתיכות היה רווח קטן. במבט שיטתי זה פירצה קטנה, ועוד שבחלק העליון שתי החתיכות נשענות זו על זו, אבל באמת דוקא בגלל שהחתיכות נשענות זו על זו לא בקו ישר, יוצא שהם לא בקו ישר, אלא כמו משולש, והקטע החסר בפית המושלש, זה פירצה בקרן זווית שפוסלת את העירוב.

מדבר זה אנו רואים את המשמעות של כל דבר קטן, פירצה של פחות מחצי מטר יכולה לפסול. וכמה צריך לדעת הלכות כדי לדעת שזה פוסל. למעשה במקרה זה האחראי לא היה איתנו, ולא רצינו להשאיר את הדבר כך, לכן אספנו משטח (רפסודה) שהיה זרוק בקירבת מקום, והבאנו אותו וקשרנו עם חוט ברזל חזק, כדי שלא ירד בקלות במשך הזמן.

הבדל בין מחיצה ללחי בהשתמשות במשטחים

במקביל יש לציין שיש דברים שאי אפשר לעשות עם משטח, וזה לחי לעירוב. בבדיקת עירוב שכונתי באחת הערים, היה במקום אחד לחיים ממשטחים, שיש בו קרשים בצורה מאוזנת, ובין קרש לקרש יש רווח פחות מג טפחים, שזה לבד. אבל ללחי של צורת הפתח אין להכשירו, משום דין פתחי שימאי, שלדעת כמה אחרונים (מובא במשנ"ב סי' ש"ג ס"ק קיג, ושער הציון ס"ק י"ט) אין זה כדרך הפתחים שהעמוד אינו שלם, ואע"פ שדין לבד מגדיר אותו כסתום, זה טוב רק לענין מחיצה, אבל לענין צורת הפתח אין להכשיר אותו, לפחות לא בעירוב שכונתי. בנוסף למדנו במק"א שאם הקרשים של המשטח בצורה מאוזנת, יתכן שזה פסול ממש, כי אם החוט עובר מעל הרווח שבין פס לפס, זה נחשב בלי עמוד כלל, כי רווח לבד אינו עמוד, רק אינו פירצה ואכמ"ל. האחראי במקום קיבל את ההוראה המקובלת, ויתקן ויחליף ללחי אחר.

דיני התחומין לא מחוץ לתחום!

הידעת?
פעמים רבות אתה ומוספתך נפגשים בהלכות תחומין, ולא שמים לב?

מסתתרים במין ביהמה "תל השומר", אפשר להגיע בשבת לבני ברק?
איך עושים "עירוב תחומין" ללכת ממודיעין עילית ליישוב חשמונאים?
כשנפגשים ב"אור הנגוד" האם מותר ללכת לציון חרשבי במירון?
האם יש פתרון להגיע עם מכר שמוציא עד מירון?
בית נסעה עם הספינה, עד היכן מותר לטייל סביב למושב?
האם חילולת יכולה לקחת איתה בגדים לחלפת, וטלית לבעלה?
מתי בעל קורא אינו יכול ללכת לבית כנסת בעיר חשמונאים?
האם בתוך ירושלים מותר ללכת גם שעה וחצי לשכונת רחוקה?

היתכן?
מחור שצ"ח יכול ללכת בשבת בתוך חשמונאים, בל"ה חשמונאים?
לברק שגם אם יולדת "לאי" חשמונאים, ואסור ללכת לירושלים בתוך בריק?
רשית לקח לאדם מרחוק ב"קומאיות", והרב לאמר לו שלם יאמר מאותו?
השט"ח לצימר בפניו האוסר, ואין יכול להש"ח אם בית הכנסת פתוח חשמונאים?

בלימוד חודש וחצי בלבד, תוכל לתת מענה לכל השאלות האלו!

סידרת השיעורים יתקיימו בעז"ה:
מודיעין עילית - במוצאי שבתות, הסבא סטלנדוקה, בשעה 9:30
ירושלים - בימי ראשון, בשכונת סטלנדוקה, בשעה 8:00 בערב
אלעד - בימי שני, רחוב רבי יהודה הנשיא, בשעה 8:30 בערב
בני ברק - בימי חמישי, בהכנס צעירים, בשעה 8:00 בערב

לפרטים והרשמה ע"י נציג 055-678-3323 / 05484-833-20

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 396
אדר א' תשפ"ד

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

מהצדדים של העיר היה קו ארוך של עירוב שמשולב עם גדרות שעל אי תנועה לאורך מאות מטרים, ובכמה מקומות שהיה צומת כבישים והגדר הופסקה, השתמשו בקשירת חוטים לעמודי התאורה שעומדים על אי התנועה. אלא שברוב העמודים יש רווח בינם לבין הגדר הממשיכה, וזו פירצה הסמוכה לצוה"פ, שנחלקו הפוסקים אם היא פוסלת.

בד"ן זה יש שני מצבים, יש מצב שיש עומד מרובה בקו ישר, דהיינו שאם נחשיב את הצוה"פ כמחיצה ממש, היא יכולה להתיר את הפירצה ע"פ כללי עומד מרובה, [וזה כולל, א. הפירצה מהעמוד עד הגדר פחות מ"א אמות ב. הגדר מול קו הצוה"פ בקו ישר, ולא בקרן זוית ג. אין בקיעת רבים ביניהם. ועוד כמה פרטים למקרים מיוחדים]. באופן זה יש אחרונים שהתירו מדן עומד מרובה, אבל המשנ"ב (סי' ש"ג ס"ק כ"ג) הביא גם את דעת האוסרים, שלא דנים עומד מרובה סמוך לעמוד של צוה"פ, אלא צריך שהעמוד יהיה סמוך למחיצה ממש [ומשמע שהחסרון הוא משום בקיעת גדיים ואכמ"ל], והמשנ"ב הכריע שרק בשעת הדחק יש להקל. והחז"א (סי' ע' ס"ק י"ז) נקט כדעת המקור חיים שהפסול הוא רק כאשר בשני צידי הפתח יש פירצה ליד העמודים. ובעיר הנ"ל כיון שזה היה סגנון העירוב, היה בכמה מקומות גם משני הצדדים. לכן למעשה צריכים לסגור את הפירצות שבין העמודים לגדר.

אבל יש עוד מצב שאין כלל עומד מרובה, כגון שהרווח יותר מ"א אמות [לפי הקו שממשיך את המחיצה או הצוה"פ], וכן יש מקרים שהצורה היא בקרן זוית, דהיינו שאם נמשיך את הצוה"פ או את המחיצה הם לא יפגשו אחד את השני. וזה פסול לכ"ז, כי גם הצוה"פ היתה מחיצה ממש זה היה פסול. וגם זה מצוי באופן שהצוה"פ מקבילה לגדר ואינה ממול הגדר. [ויש אופנים שנקרא עומד מרובה חופף, שלפעמים מותר בדיעבד, ואכמ"ל]. וכיון שגם מצב זה היה בעירוב הנ"ל, היו חייבים לסגור את הפירצות, ולעשות מחיצה בין העמוד לגדר.

תיקון בעשיית צורות המתח מוזרות, עם לחי על הגדר

על מנת לתקן את הבעיה הזו לאורך יותר מעשרים מקומות, הביאו משהו מעיר סמוכה שעשה צורת הפתח קטנה מהעמוד לגדר. והיו בה הרבה דברים מופלאים, שקשה לומר שנעשתה ע"י אחראי על עירוב. בצד של הגדר קשרו את החוט לברזל העליון שבגדר, והעמידו לחי מתחתיו. ומכיון שהגדר היתה חציה מקיר וחציה מסורג, הוא העמיד את הלחי בגובה מעל הקיר, כדי שיוכל לחבר אותו בקלות לסורג.

אבל בצורה כזו יוצא שהלחי מתחיל בגובה יותר מג' טפחים מהקרקע, ומבואר בשו"ע (סי' ש"ג ס"י וברמ"א ס"ז) שיש דין מחיצה תלויה גם בלחי, והלחי פסול. ואין להחשיב את הקיר כתחילת הלחי, כיון שהקיר ארוך, וכוותל ארוך אינו נחשב לחי. [ועי' בחז"א סי' ע' ס"ק י"ח, שדיבר על מקרה דומה, וכתב שהעמוד נחשב תלוי, אבל בתחילה סבר שהקיר ייחשב כהתחלה של העמוד, ואח"כ כתב בהערה שכיון שהוא ארוך אין להחשיבו לחי, וכך מורים הרבנים]. אלא צריך להוריד את הלחי שיתחיל מהקרקע, או לפחות תוך ג' טפחים לקרקע.

חוט קטן בשיפוע גדול

דבר נוסף שהיה בצוה"פ האלו, שהחוט היה קשור מלחי שבעמוד לראש הגדר, והיה ביניהם הפרש גובה משמעותי, וביחס למרחק ביניהם שהיה בסה"כ חצי מטר, יצא שהיו מקומות שהחוט יצא בשיפוע גדול מאוד. בד"ן זה כתב המשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק ס') שחוט שנמצא בשיפוע מעמוד גבוה לעמוד נמוך כשר, אבל בשעה"צ הביא שרע"א הסתפק בשיפוע הרבה. ולהלכה הבאנו במק"א שיש ג' שיטות בשיעור השיפוע, א. שיטת הר"מ רוזנר שליט"א שאפשר רק עד יחס שעולה 1 מתוך 20. ב. שיטת הרבנים בב"ב שאפשר גם יותר מזה, ועכ"פ שלא יהיה שיפוע תל המתלקט, כלומר שעולה

שני העירובים שנבדקו יצאו מיד להשקיע בתיקון טוב

בשבוע זה יש לנו בשורה טובה ב"ה, לאחר שבחדש האחרון הבאנו שני מקומות שהתגלו בהם בעיות חמורות בעירוב, במצב שהעירוב לא היה כשר, וזה דבר שגורם צער ורגשות אשמה, למרות שלא תמיד היו יכולים לדעת אותם, ולא קל לקבל את הידיעות האלו, ופעמים רבות התגובה היא שמתעלמים מהמציאות ואומרים שלפי הרב שלנו זה בסדר, או שיש רב אחר בלתי נודע שמתיר את העירוב, ופעמים רבות נתקלנו בתגובה כזו, והעירוב נשאר פסול רח"ל. [וכן שמענו השבוע על אחת הערים הגדולות הסמוכות להנ"ל, שהבודק השיב כך לראש המועצה שדרש לברר אחר ששמע על הסיפור, האם העירוב של עירו כן כשר, ואמר הבודק שלא כדאי להביא את הבודקים האלו כי הם יפסלו לנו את העירוב. שאל ראש המועצה ברוך, זה כשר או לא, והבודק השיב שלפי רב אחר זה כשר ורק לפי השיטה שלו זה לא טוב... ואכמ"ל].

אבל בשני מקומות אלו יש לציין לשבח את כל העוסקים בדבר, שמיד התכנסו לדאוג לתקן, ולהשקיע כספים מרובים עד שיעשו את הדבר הנכון בתיקון העירוב. בעיר שבצפון ראה ראש המועצה הדתית שהתיקון מתעכב, ויצא בעצמו עם העובד לסייע לו בתיקון. במשך שעות רבות הוא היה עם העובד, וגם השגיח עליו שיעשה נכון. עשרות עמודים שבהם קשרו את החוט לעמודי תאורה מן הצד ולא היה לחי תחתיהם, הזמינו לחיים מברזל ובאנדים להצמדה חזקה, ויחד עם העובד טרח בעצמו שיקשרו אותם מהר בתוך שבוע. כמו כן היה צריך לקשור חוטים בגובה, הוא הביא מנוף סל לפנות בוקר, והיה איתו כל הזמן שיקשור חוטים לאורך יותר מקילומטר. לאחר מכן הגענו לביקורת וראינו שיש עוד קטע שצריך להחליף חוטים, ושוב הוא הביא מנוף והיה איתו כל הזמן שיקשור את החוטים כפי התכנית וכפי ההלכה.

גם בענין גיזום העצים שהפריעו לחוטים, שהזכרנו שהאחראי חשש לגזום, ואמר שזה לא בני ברק, והחליט להשאיר את העירוב בצורה כזו בתקווה שיש שיטה שמכשירה אותו. אך כשהמועצה הבינה שזה מחויב, הביאו את עובד הגיזום של העיריה שגזם כל מה שצריך, [יותר מבני ברק], עד שהחוט נהיה ישר וכשר.

ציין לשבח למקומות המשקיעים בתיקון נכון, ללא שמותיהם

אנו רואים צורך לציין את הדבר, משתי סיבות. א. לשבח של אותם מקומות והאחראים עליהם, למרות שאיננו כותבים את שמותיהם [כמ"ש בגליון 393]. ב. שנדע שלא בכל עירוב שנבדק הוא מיד נהיה טוב ומהודר, לא בכל מקום מתקנים מיד, ולא בכל מקום שמתקנים עושים את התיקון כראוי, ולא בכל מקום שעושים את התיקון הראוי נהיה עירוב מהודר. בכל מקום יש מגבלות, ועל כן למרות שרוצים שיהיה טוב, לא תמיד נהיה טוב.

וכן בעירובים אלו יש הבדל ביניהם, וכל אחד נדרש לתקן ברמה שלו. אחד הוא עירוב עירוני שגם אחרי השקעה של עשרות אלפי שקלים בחודש זה, עדיין יש את המגבלות ההלכתיות של שכירות מתושבי העיר, ודין רשות הרבים בכביש החוצה בתוך העיר. לעומת זאת העירוב השני הוא עירוב שכונתי עם שכירות מכל גוי ומומר, וללא כביש ראשי [אלא רק ט"ז אמה ללא שישים ריבוא].

מתי מדיצה סמוך לעמוד פוסלת להתחילה ודיעבד

בתיקון העירוב בצפון התחילו בתיקון ע"י עובד של עירוב באחת הערים באזור, ונדהמנו לראות את רמת הכשרות של התיקון וצורת עשייתו. באחד

לחי שהדשא מכסה חצי ממנו וצמוד לקיר

בימים האחרונים עשינו בין הדברים גם עירוב זמני לקבוצות שנסעו למתחמים במקומות שונים. בין המקומות שהוכשרו היה מתחם שכבר עשו

בו עירוב בעבר, והיה שם לחי צמוד למבנה, אלא שאחרי שעשו אותו הוסיף בעל המקום דשא סינטטי, והעלה חלק ממנו גם על זופן המבנה הסמוך, ויצא שחצי מהלחי מוסתר בדשא ההוא.

והנה הדשא בפני עצמו אינו מחיצה, וא"כ אין בעיה שהוא נמצא באמצע תחת צוה"פ, אבל בגלל שהוא צמוד לקיר, י"ל שהדשא טפל לקיר, וממילא החצי התחתון של הלחי מובלע בתוך הקיר, ואינו סותר גודר בחלקו התחתון, וא"כ אינו כשר. וכן משמע בחזו"א (סי' ע" ס"ק י"ח) ע"ש. והדשא עצמו כיון שהוא חלק מדבר ארוך אינו ראוי להיחשב עמוד של צוה"פ. וזה כעין משי"ב לעיל לגבי הלחי על הקיר. לכן הוספנו עוד לחי מלפני הדשא, כדי להכשיר את העירוב למתחם.

בשורה משמחת לעוסקים בעירובים

הגיעו מזוטות טלסקופיים חדשים מהסוג האפור

מזוטות אלו משמשים לקשירת חוטי העירוב בגובה, בצורה קלה ומהירה, ללא צורך בטיפוס. וכן למעבר עם החוט מעל כבישים ראשיים ללא צורך בחסימת הציר.

בסוג זה יש מעלה שהוא נפתח לגובה של חמשה מטרים, בשונה מהסוג האדום שנפתח רק ארבעה מטרים, וכיון שגובה העמודים המצויים בעירובים הם 5-6 מטרים, יש משמעות גדולה להפרש זה, שניתן להגיע בקלות גם לעמוד של ששה מטרים [עם מטר ושלושים שהאדם יכול להחזיק לגובה]. כמ"כ בחודש האחרון פיתחנו ייצור של ראשים למזוטות אלו, במקום האילתור של האלקטרודה שהשתמשו בעבר. וכן הוספנו שיפור של שן נוספת בקצה הראש, שמועילה להורדת חוטים מיותרים, וענפים דקים שהקרוכים לחוט. עוד ניתן להשיג במוקד העירוב מגזמה ומסור המתלכשים על המוט הנ"ל, ונותנים אפשרות לגזום ענפים גבוהים הנוגעים בחוטי העירוב.

מחירי המוצרים היעילים הנ"ל: המוט 250 ש"ח. הראש החדש 90 ש"ח. מגזמה או מסור 250 ש"ח לכל יחידה.

בברכה ובסיוע לכל העוסקים בעבודת הקודש בזיכוי הרבים ובתפילה שלא יארע ח"ו דבר תקלה, בכשרות ובגשמיות

שיעורי הדגמה חדשים להדרכה לעוסקים בעירובים בעולם

בחדש זה נפתח פרויקט חדש במוקד העירוב, לערוך שיעורי הדגמה והמחשה להלכות המצויות השיעורים נערכים במשרדי מוקד העירוב, עם יצירה מיוחדת של עמודים של עירוב

קצרים, שבהם ניתן להדגים את ההלכות. שיעור אחד כבר הופץ והופץ בהדרכה על השימוש במוט הטלסקופי בקשירת החוטים, וכיצד לעבור כביש ראשי עם המוט הנ"ל. ובקרב אי"ה יימסרו עוד שיעורים שישימושו ותועלת לעוסקים בעירובים.

לקבלת אפשרות לשיעורים, יש לשלוח מייל למזכירות מוקד העירוב

גם אתה יכול!

לדעת הלכות תחום שבת, כולל מדידת התחום, ריבוע העיר, הנחת עירוב תחומין, דיני היוצאת ללילה, אדם שנתקע בדרך, ועוד עשרות מקרים אקטואליים.

הצטרף השבוע לקבוצות החדשות

055-678-3323

1 מטר מתוך 2.2 מטר. ולמעשה זה שיפוע גדול יחסית, ומשתדלים שלא יגיע לשיפוע שנראה מוגזם. ג. השיטה המקילה בשם הגר"א קוטלר זצ"ל, עד שיפוע של 45 מעלות, שזה החצי שבין עומד לשוכב. במקומות הנ"ל היה שיפוע גדול ממש, יותר מתל המתלקט, וככמה מתוכם השיפוע היה יותר מ 45 מעלות, באופן שאינו כשר לכל השיטות.

דבר זה נוגע במיוחד במקומות שעושים צורת פתח קצרה, שהמרחק בין העמודים קטן, ואז ההפרש בגבהים נעשה משמעותי בגלל היחס למרחק. ואין הבדל אם העמודים שונים שאחד גבוה ואחד נמוך, או שהעמודים שווים והקרקע בשיפוע, צריך שהמשקוף יהיה מאוזן ישר [כפי ההגבלות הנ"ל], כדרך שעושים פתח.

חוט שנכנס בחור שבלחי וחוזר ועולה למעלה

דבר נוסף שהיה ללמוד מהצוה"פ הזו, בקשירת החוט על הלחי, הרי אין על הלחי מסמר לקשור את החוט, אלא צריך להעביר אותו על הלחי ולקשור מאחוריו. במקומות אלו הוא עשה חור בלחי, והכניס את החוט בחור, משך מאחוריו והעלה למעלה, סיבב על החוט וקשר על החוט. הנה במצב כזה נחשב שהחוט אינו מעל ראש הלחי, אע"פ שבסופו הוא עולה על הלחי, אך לענין הגדרת משקוף, מתחשבים בחוט הישר ששוקף על חלל הפתח, וכיון שהחוט הישר מגיע לחור ורק אח"כ עולה מסתובב אחוריו הלחי ועולה למעלה, נחשב כחוט שמגיע לחור שנחלקו בו הפוסקים, [המשנ"ב (סי' שס"ב) ס"ק ס"ד] מביא את הפמ"ג שמצדד להחמיר, והחזו"א (סי' ע"א סק"ט) מתייר.

לעומת זאת עם שמים לב לפרטי ההלכה, אפשר לעשות אותו דבר עם שינוי קטן, ויהיה כשר גם לדעת הפמ"ג והמשנ"ב, שיעשה את הסיבוב של החוט הפוך, בהתחלה יגיע החוט מעל הלחי, ויעבור מאחוריו אל החור. דבר זה קל לשנות אותו, אלא שבלא"ה היו בצורות הפתח האלו מגוון בעיות, והוחלט לעשות בהם גדרות, שהן ברורות וחזקות, רק העלות שלהן יותר יקרה.

לחיים בעמודי חשמל רוב הסיכויים שהעירוב אינו כשר

והנה כל זה היה רק בחיבור בין העמודים לגדרות, אבל הבעיות הגדולות יותר היו שהחוטים קשורים לעמודי התאורה מהצד בלי לחיים, שזה פסול ממש, ואת זה לא תיקנו. ראש המועצה החליט שיעמיד לחיים, אך הבדק של מוקד העירוב עמד על כך שזה לא בטיחותי, כלומר הסיכוי שכל הלחיים יהיו במקום הוא אפסי, כיון מתוך כל כך הרבה עמודים יש עמודים עקומים קצת, ואז הלחי שמעמידים לפני תחתית העמוד, אינו מכיוון כנגד החוט שקשור בגובה חמשה מטרים. הפתרון הנכון לכך הוא רק להציב עמודים של עירוב תקינים, וחוט מעל גביהם. המועצה לא הסכימה לעשות את התיקון בצורה כזו, עקב העלות הגבוהה בהתקנת כמאה עמודים חדשים, ולחצה לעשות את הפתרון של הלחיים, שזה היא יכולה לעשות עם עובד פשוט.

צוות המוקד התרגז מאוד על ההתנהלות, שמצד אחד לוחצים שניתן פתרון כשר, ונכשיר את מה שיעשו, ומצד שני לא מוכנים להשקיע את מה שנדרש. אבל לא עזבו אותם, כיון שבמקרה זה היה עם מי לדבר, העוסקים רצו באמת שיהיה כשר, ולא רק לחתום על מסמך, ולכן ניסו להביא אותם לתיקון נכון.

בסופו של דבר הוסכם לחלק בין האזורים, ברחוב מסוים שהחוטם היו קשורים בצורה שאפשר להעמיד לחי, הורנו להם כיצד להעמיד את הלחיים, כמו כן הלחיים שהוזמנו נעשו במיוחד שבולטים 10 ס"מ מהעמדה, [כפי שצריך להרחיק כל לחי מהעמדה], כדי שנטיה קטנה, וכן מקום הקשר לא יעברו את הלחי. וברחוב אחר שהיו עמודי תאורה ירוקים שיש להם התרחבות בדקנו והורנו להם להעביר חלק מהחוטם לגובה אחר או לעמודים מסוימים, כדי שלא ייפסלו

מהענפים הגדלים בסמוך. וברחוב שלישי שם היו חייבים לעשות כארבעים עמודי עירוב חדשים. בשלב זה נכנסו צוות מוקד העירוב לפעולה מהירה וקשה, להתאמץ להשלים את העירוב לשבת הקרובה. בקו זה היו כמה קשיים טכניים, אחד מהם שמדובר בכביש 4 שהוא סואן כל היום, ולא היתה ברידה אלא לעבוד בשעות הלילה המאוחרות. לצורך כך הגיעו הצוות עם אמצעים לעבודת לילה, אפודים וקונוסים, ובס"ד התקדמו מהר מאוד, בתקווה שישלימו את המלאכה בצורה טובה.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תשא תשפ"ד

החיפוש אחר אוצר התוכחה

תוכן

- א' - תוכחתו של משה / א
- ב' - תוכחתם של הנביאים / ג
- ג' - לחפש את התוכחה / ו

וריסק אותם לרסיסים! אתם מבינים את משמעות הדבר? זאת אומרת שהוא אמר להם שהם לא ראויים לקבל את תורת ה'. החתונה מבוטלת! זהו, תשכחו מהכל!

התוכחה החריפה ביותר

הם היו המומים! משה רבינו לא יכול היה להוכיח אותם בצורה חריפה יותר! אני בטוח שהוא לא רק שבר את הלוחות, אלא אף הוכיחם בדברים. התורה אינה כותבת כל פרט של מה שאירע, אבל אין ספק שהוא ביאר להם באר היטב מדוע הוא שבר את הלוחות. "אתם עם נבל ולא חכם! הרגע קיבלתם את התורה, וכבר אתם מפנים עורף לה'?! אתם עם נפסד!" הוא הוכיח אותם בצורה קשה ומרה.

לו אנחנו היינו נוכחים שם, אנחנו עם הראש האמריקאי שלנו, בוודאי היינו חושבים שזו צורה איומה ונוראה להגיב. הסיבה היחידה שהענין הזה לא מפריע לנו הוא בגלל שאנחנו לא חושבים עליו מדי הרבה. אבל אילו היינו שם, היינו מתנגדים נחרצות לדרך זו. כל כך הרבה ביקורת! כל כך הרבה תוכחה! לא זו צורה להגיב. היינו אומרים: "אם רוצים להעביר מסר - לא ככה מדברים".

הרי הקב"ה לא ציווה על משה רבינו לשבור את הלוחות. משה היה יכול לנקוט בגישה יותר רכה ומבינה. הוא יכול היה להביא את לוחות הברית ולומר כך: "יהודים, ראו, הבאתי כעת את הלוחות שניתנו לכם על ידי הריבונו של עולם. ככה מתנהגים בשעה כזו? תתביישו לכם. אתם מסוגלים להרבה יותר מזה! היה מצופה מכם לדעת איך לנהוג במעמד גדול שכזה".

אילו משה רבינו היה מתייעץ עם התרפיסטים בני ימינו כיצד יש להגיב, זה מה שהם היו אומרים לו: "צריך

א' - תוכחתו של משה

סטירה מצלצלת

ברצוני לדבר על מעשה שבירת הלוחות על ידי משה רבינו. אך כהקדמה אנו קודם צריכים להבין מה היו הלוחות הללו שמשה הוריד מההר. הוא החזיק בזרועותיו מתנה מיוחדת ששלח הקב"ה לעמו ישראל. היה זה יהלום ענק, יהלום אדיר-ממדים, שנחרט באצבע אלקים. מה זה אומר בדיק - לא אני זה שיאמר לכם - אין בי יכולת לכך - אבל אני מבטיחכם נאמנה שמה שזה היה, זה היה הרבה יותר מכפי שאנחנו מסוגלים בכלל לדמיין.

האומה כולה המתינה בקוצר רוח לרגע הזה! הם הביטו במעלה ההר בציפייה: "מתי כבר יגיע הרב"ה שלנו משה, נושא בידיו את אות האהבה מידו של השי"ת?" הדבר דומה לכלה הממתינה לחתונה שיענוד את טבעת הקידושין על אצבעה; אלו היו הלוחות. היתה זו טבעת קידושין מאת הבורא יתברך, שאמר לעמו ישראל: "הרי את מקודשת לי - אתם, בני ישראל, מקודשים לי בשני לוחות אלו, להיות העם שלי, לעד ולעולמי עולמים".

אבל מה קרה? אוי וויי, מה קרה! בעוד משה רבינו יורד מההר, הוא רואה שעם ישראל עושה מעשה בלתי נכון; הם רוקדים מסביב לעגל הזהב. אמנם, חטא העגל היה הרבה יותר דק ממה שנראה במושכל ראשון. נעסוק בכך בפעם אחרת; אבל על כל פנים, עם ישראל לא עמד בציפיותיו של הקב"ה, שציפה ליותר מאותו דור גדול.

ומה עשה משה רבינו? הוא סטר בפניהם של עם ישראל! הם קיבלו ממנו סטירת לחי מצלצלת מאין כמותה! משה נטל את הלוחות, את טבעת הנישואין,

ארבעים יום. ארבעים יום? ארבעים יום הוא התחנן והתחנן והתחנן. מה היה קורה אילו אנחנו היינו מבקשים דבר מה מהקב"ה, ואחרי עשר דקות של תפילה הוא היה אומר: "לא!"? היינו מפסיקים. היינו מרימים ידים. אנחנו אמנם אוהבים מאוד את עצמנו, אבל זהו! אין מה להתפלל עוד! כמה כבר אפשר לבקש? אבל משה רבינו אהב את עם ישראל יותר ממה שאנחנו אוהבים את עצמנו, ולכן הוא לא הרים ידים.

משה רבינו היה ילוד אשה - כיצד מסוגל ילוד אשה להתפלל במשך זמן רב כל כך? רק בגלל שהוא היה אוהב ישראל. שלא נטעה בזה! משה רבינו אהב את עמו! הוא היה הסמל של אהבת ישראל!

אכן, נראה שיש כאן סתירה מסוימת. אם משה רבינו היה אוהב ישראל כזה גדול, מדוע הוא נהג עמם בתקיפות שכזו? למה לשבור את הלוחות, להוכיח ולהעניש? מה גם שלא מדובר באירוע יוצא מן הכלל, אלא בכלל עצמו. בכל פעם שמשה רבינו מדבר אלינו, כל מה שאנחנו שומעים זה דברי ביקורת ותוכחה. לא שומעים דברי שבח - אולי פעם או פעמיים, וגם אז מאוד בקצרה, אבל באופן כללי, דבריו מלאים בביקורת קשה. נראה כי האוהב ישראל הגדול, ממעט בערכם כל הזמן!

אהבה קשוחה

והתשובה היא שכעת אנחנו מגיעים לעיקרון חשוב ביותר: אם אתה אוהב מישהו, אתה לא תשבח אותו, כאשר יש צורך לומר לו את האמת. אם אתה אוהב אותו, אתה רוצה לעזור לו להיות טוב יותר, והדרך לעשות זאת היא להוכיח אותו.

שבירת הלוחות היתה הדבר הטוב ביותר שאירע לנו אי פעם. אתם יודעים מה היה קורה אילו משה רבינו היה מחליט להיות 'מנומס', ולהגיב לחטא העגל בצורה של: "בְּנֵי, אתם מסוגלים ליותר מכך! הקב"ה מאוכזב מכם!". מה היה קורה? עם ישראל היה בוכה בכי תמרורים. או הו איך שהם היו בוכים! **אבל ההשפעה היתה פגה כליל כבר למחרת.**

משה רבינו רצה שדבריו ישאירו על עם ישראל רושם בל ימחה. זו הסיבה שהוא נזף בהם והכלים אותם. כשאדם ננזף, זה כואב; הנזיפה נכנסת לנשמתו וההשפעה היא נצחית. זה אמנם נשמע מוזר באוזנינו, אולם זו האמת - כשמכלימים אותך, אתה זוכר.

'תענית אסתר' שלא תישכח

אני זוכר שכשהייתי בחור צעיר, שימשתי כגבאי בישיבה. היה זה בערב פורים, בתענית אסתר; בתפילת מנחה, ניגשתי ופתחתי את ארון הקודש כמו בכל תענית

לדעת איך לדבר עם אנשים. לא צריך להוכיח אותם בצורה כל כך חריפה ובוטא". אבל למשה רבינו לא היה את תורת התרפיסטים אלא רק את תורת ה', ולכן הוא 'נתן להם על הראש'. והוא עשה זאת עם עוצמה, במילים קשות וחריפות!

ה'אוהב ישראל' הגדול מכולם

לפני שאנחנו ממשיכים, אני רוצה להסב את תשומת ליבכם לעובדה הנוגעת למשה רבינו, שמהווה הקדמה חשובה ביותר לנושא התוכחה שלו. צריך לדעת שמשה רבינו אהב את עם ישראל יותר מכל אדם אחר! הוא היה 'פטריוט' אמיתי של עם ישראל. מה הפך את משה רבינו לאדם גדול? כיצד החלה מסכת חייו? הוא גדל בבית פרעה, נסיך יקר שגידלה בת פרעה. היו לו את כל הזכויות של נסיך, בעוד שמחוץ לארמון אחיו העברים עבדו באבן ובחמר. לא היה לו שום קשר אתם, ואם אנחנו היינו במצבו, זה היה סוף הסיפור מבחינתנו.

אבל מה מספרת לנו התורה? "וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיֹּאמֶר בְּסִבְלָתְךָ. ליבו יצא אל אחיו והוא הוזיל עליהם דמעות. הוא סייע להם בעבודתם, והושיט כתף כדי להקל מעליהם את משאם; הוא עשה כל מה שהיה יכול כדי לעזור להם (שמות רבה א, כז). וכשראה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, הוא הרג את המצרי במכת אגרוף (עי' שמות רבה א, כט).

זו היתה דרך החיים של משה רבינו - הוא אהב את עמו. הוא אהב אותם בליבו, בכתפו ובאגרופו.

כשלומדים את סיפור העגל במלואו, רואים אנו שגם כעת, אהבתו של משה רבינו לעם ישראל לא דעכה בכי הוא זה. כאשר הקב"ה אמר למשה: "סֵרוּ מִהֶר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֵּכָה... וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיַּחַר אֲפִי בָהֶם וְאָכְלָם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל!" (שמות לב, ח-י) - מה עשה משה? האם הוא הסכים? לא ולא! הוא השליך את עצמו לקרקע והתחנן בפני ה' שיחזור בו. והוא סירב לקבל תשובה שלילית. הוא התפלל כל כך הרבה, עד שהקב"ה אמר לו "הֲרַף מִמֶּנִּי - עֲזֹב אוֹתִי!" משה רבינו 'אחז' בחוזקה בה', ולא הניח לו ללכת (ברכות לב, א).

משה רבינו לא היה מסוגל לעמוד על רגליו. הוא נעשה חולה - "מלמד שעמד משה בתפילה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו. מאי אחילו? ... אש של עצמות" (שם) - משה רבינו נתקף בקדחת. הוא רעד וקדח, אבל הוא המשיך! הוא לא הסכים להרפות!

תפילות על-אנושיות

אתם יודעים כמה זמן הוא התפלל? הוא לא התפלל במשך שעה, וגם לא במשך יום. הוא התפלל במשך

אלא שהסיבה ש"הם כן ידעו דרכי" היתה בזכות אותו "אקוט בדור", בזכות כך שהתקוטטתי עמם תדיר באמצעות משה רבינו ואמרתי להם: "אינכם יודעים את דרכי". שוב ושוב נאמר להם: "אתם לא יודעים". זו הדרך שהם הגיעו לידי "כן ידעו דרכי".

הרב'ה הביקורתי

זה כמו ילד בחיידר שהרב'ה שואל אותו: "אתה יודע את הגמרא?"

והילד עונה: "כן", וחוזר על דברי הגמרא בפני הרב'ה.

ומה אומר לו הרב'ה? "אתה לא יודע את הגמרא!"

הילד עובר שוב על דברי הגמרא, ולכאורה נראה שהכל בסדר - הוא ידע הכל. אלא שאז הוא שם לב שהוא דילג על מילה אחת. "אה, עכשיו אני מבין. באמת לא הבנתי נכון את הסוגיא".

וכך, באמצעות ביקורת תמידית, הוא מגיע בסופו של דבר אל השלמות. זו היתה דרכו של משה רבינו; כך הוא יצר את האומה המושלמת - על ידי הביקורת והתוכחה. הדור המובחר ביותר בהיסטוריה היה דור המדבר, וזה קרה בזכות תוכחותיו של משה.

ב' - תוכחתם של הנביאים

מטרת הנביאים

חשוב שנבין שדרך זו לא היתה מוגבלת רק לדור המדבר. נכון שהם היו מיוחדים בכך, אבל זו היתה דרכו של עם ישראל בכל דור ודור - כל עוד היו לנו נביאים, הפכנו ליותר ויותר מושלמים.

אולי תופתעו לשמוע שזו היתה עיקר מטרתם של הנביאים. אל תחשבו שהנביאים היו רק 'מגידי עתידות' שסיפרו לאדם מה שעתיד לקרות לו. לא זו היתה המטרה. הנביא בא לומר לך מה לא טוב אצלך, ובכך לגרום לך להיות טוב יותר.

אתם שומעים כעת עיקרון חשוב ביותר בהיסטוריה שלנו - עיקר תפקידם של הנביאים היה לבקר ולהוכיח אותנו. נכון, הם גם סיפרו לנו מה עתיד להיות - אם לא נתקן את דרכינו, אבל לא זו היתה מטרתם. כפי שמסביר הרמב"ם (פ"ו מהלכות דעות ה"ח), הקב"ה מינה את הנביאים למטרה של "והיו מכלימין אותן". זה מה שהנביאים עשו - הכלימו וביישו את העם!

המנתח הרחום

הדבר דומה לרופא מנתח שמוכרח לנתח את החולה על מנת להסיר מגופו גידול מסוכן. תארו לעצמכם

ציבור, כי שכחתי שבמנחה של תענית אסתר לא אומרים 'אבינו מלכנו'. היה שם ראש ישיבה זקן, שאמר לי: "מה זה?! אתה פותח את ארון הקודש ללא כל סיבה! זה חוסר כבוד לציבור ולתורה".

ואת זה אני לעולם לא אשכח! חלפו כמעט ששים שנה מאז - חמישים ושמונה שנים חלפו מאז אותו אירוע, ומאז, בכל ערב פורים אני יודע שבהגיע זמן מנחה, לא אומרים 'אבינו מלכנו'. 'אבינו מלכנו' במנחה של שבעה עשר בתמוז - כן. במנחה של עשרה בטבת - כן. אבל במנחה של תענית אסתר - לא אומרים 'אבינו מלכנו'. מעולם לא שכחתי את זה. אמנם זה לא היה חטא איום ונורא מצידי, אבל זה היה משהו, והראש ישיבה הזה לימד אותי לקח שלעולם לא אשכח.

זה היה תפקידו של משה רבינו - להפוך את עם ישראל לעם גדול לעד, עם שלא ישכח את לימודיו. ככל ששומעים את הדברים בצורה חזקה יותר, כך יזכרו אותם יותר, והדברים יביאו לאומה תועלת נצחית.

כידוע, יוסף בן מתתיהו חי בסוף תקופת בית שני, יותר מאلف שנה לאחר משה רבינו. הסכיתו ושמעו לדברים שכתב בספרו (קדמוניות היהודים ג, טו, ג) - דבר מדהים - כך הוא כותב: "אפילו עתה, אין בנמצא איש מן העברים אשר אינו מתנהג כאילו היה משה נוכח ומוכן להענישו באם יעשה מעשה לא הגון כלשהו". משה רבינו הרבה להוכיח את עם ישראל, והם רק הרוויחו ונהיו טובים יותר כתוצאה מכך.

"והם כן ידעו דרכי"

כיצד זכה דור המדבר להיות הדור המובחר ביותר בהיסטוריה של עם ישראל? בכך שהם היו הדור שקיבל את כמות הנזיפות הגדולה ביותר. כבר סיפרתי לכם בעבר את מה ששמעתי ממורי ורבי. בליל שבת קודש, כשמתחילים את 'קבלת שבת' בהתלהבות גדולה, ופותחים באמירת המזמור הנפלא "לכו נרננה", אז בתחילה, הכל זורם על מי מנוחות; כולנו שרויים במצב רוח מרומם, עד שלפתע אנחנו חוטפים 'מכה בבטן' עם אמירה מסוימת. הקב"ה מדבר על דור המדבר, ואומר: "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר" - במשך ארבעים שנה התקוטטתי איתם, "וְהֵם לֹא יָדְעוּ דַרְכִּי" - הם לא ידעו את דרכי ה'.

וכך אמר מורי ורבי הגרי"א שר זצ"ל: "הפירוש של הפסוק הוא: 'והם כן ידעו דרכי'". כך חידש מורי ורבי זצ"ל. שוב, רק כדי שלא תהיה לנו שום טעות בזמן אמירת 'קבלת שבת' בליל שבת הקרובה. כשכתוב "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר... וְהֵם לֹא יָדְעוּ דַרְכִּי", פירושו: "הם כן ידעו דרכי".

אבל הנביא הוכיח אותם קשות, כביכול עברו על העבירות החמורות ביותר, ונקט במילות גינוי מוגזמות. כמובן שהן לא היו מוגזמות, כי מה שה' רואה בעיניו הוא האמת, ובעיני ה', כל חטא קטן - למעשה הוא גדול מאוד.

המנתח לעומת ה'גורו'

ומה שמדהים הוא, שאנשים היו מוכנים לשמוע! הם הלכו לשמוע את דברי הנביא, כי הם ידעו מה תכליתם בעולם. כפי שאדם הולך לרופא המנתח כי הוא רוצה לחיות בעולם הזה, כך הם הלכו לנביא כי הם רצו לחיות בעולם הבא.

אלא שנשאלת השאלה, מדוע זה הפסיק? מדוע פסקה נבואה מישראל? אם זוהי הדרך לחיות חיי הצלחה, לכאורה כך היה צריך להמשיך הלאה לכל הדורות!

והתשובה היא, שהגיע זמן שבו ההתלהבות החלה לדעוך, והם כבר לא היו להוטים כל כך לשמוע דברי ביקורת ותוכחה. הם לא היו מעוניינים בניתוחים.

הדבר דומה למנתח מומחה, שלמרות מומחיותו, נותר מחוסר עבודה. אף אחד כבר לא מגיע אליו, כי יש איזה טיפוס שכותב טור בעיתון, שטוען כי "הניתוחים יצאו מהאופנה. היום כולם הולכים על 'טבעי'. בימינו, במקום ללכת לניתוח, אפשר להגיע למקום פלוני, שם יש אדם חבוש ב'תרבוש' מסורתי; הוא יושב בפיסוק רגלים על גבי השטיח, וכולם יורדים על ברכיהם בפניו; הוא עושה בידיו תנועות מסוימות, מסתכל ישר בעיניים, ומרפא כל חולי! אין כבר צורך בניתוחים!"

וכולם נוהרים ל'גורו' החדש. הוא מחלק אבני מרפא צבעוניות ועוד כל מיני שטויות. בגלל שכולם יכולים 'להתרפאות' ממנו - כמובן שכולם מתים בסוף מהמחלה שהיתה ונשארה להם, אבל את זה לא מספרים לך - ממילא המנתח נשאר מחוסר עבודה. זה גורם לאנשים להפסיק ללמוד להיות מנתחים. מי הולך לבית ספר לרפואה? כבר אי אפשר להתפרנס מזה!

סדר חדש

למרות שדברי ביקורת הם הדבר הטוב ביותר עבור האדם, אבל כואב לשמוע את האמת. אנחנו נהנים הרבה יותר לשמוע מחמאות ודברי חנופה. וכך קרה שאנשים הפסיקו לפנות לנביאים.

ומה ארע? באותה עת קמה קבוצה של נביאים - נביאי שקר, שהחלו להחמיא לכולם. כי זה מה שהציבור רצה! הם חיפשו מנתחים שיטפחו להם על הראש ויחמיאו להם. הגידול מתפשט בגוף? לא נורא, יהיה בסדר.

שהדוקטור יאמר: "לא אחמיר יותר מדי עם הפציינט הזה, ולא אחתוך עמוק מדי. נחתוך קצת מלמעלה, באופן שטחי, ואז נתפור אותו. בעצם, יש לי רעיון עוד יותר טוב, למה בכלל לנתח אותו ולהכאיב לו? אתן לו טפיחה על השכם ומילת עידוד, ואשחרר אותו לחיים ולשלום".

כל אחד מבין שלא כך מרפאים חולה. לא ולא. רופא טוב, רופא רחמן, נוטל לידיו את אזמל המנתחים וחותר. הוא חופר עמוק ומסיר כל שארית וזכר לגידול הממאיר. וזה כואב. בימים עברו לא היו סמי הרדמה. היית נאלץ לחרוק שיניים ולסבול את הכאב, כי ידעת שזה מה שטוב לך. ידעת שהרופא מציל את חייך. וזה מה שעשו הנביאים - הם נשלחו להציל חיים באמצעות אזמל חד.

וזה כאב גם להם, לנביאים בעצמם. כאשר הקב"ה שלח אותם להוכיח את ישראל, הם ניסו להשתמט מהתפקיד. הם התחננו בדמעות: "אוי, ה'! אנא ה', שלח מישהו אחר! איננו רוצים להיות מנתחים ולחתוך בבשר החי של עם ישראל. איננו מעוניינים לגנות את אחינו היהודים במילים קשות".

חטאים קטנים-גדולים

אולם הקב"ה ציווה עליהם: "קְרָא בְּגִרְוֹן אֶל תַּחֲשֹׁךְ, כְּשׁוֹפֵר הָרֶם קוֹלְךָ" (ישעיה נח, א) - הווי אומר: "השמע את דברי התוכחה שלך בקול רם, בשוק. הכלם את כל אלו שאני שולח אותך להוכיחם".

ומדוע? משום שזה הדבר הטוב ביותר עבור עם ישראל. אדם שמגיע ח"ו לעולם הבא עם חטא, אפילו חטא קטן בדעות או במידות, החטא הופך לדבר גדול. בעולם האמת זה יפריע לו עד אין קץ.

ידוע המשל לאדם שמנסה להירדם במיטה, שעל פניה היא נוחה ביותר. אלא שמתחת לסדין מיטתו יש חתיכת שעועית אחת קטנה. אמנם מדובר בשעועית אחת, אבל היא מצליחה להרוס כליל את שינת הלילה שלו. היא דוקרת אותו, מציקה לו, והוא מרגיש אותה פעם פה ופעם שם. בקיצור - הדרך היחידה להתפטר ממנה היא להוציא אותה, אחרת הוא לא יישן הלילה. זה מה שמצפה לאדם שיגיע לעולם האמת עם עבירה, אפילו קטנה ביותר. העבירה הקטנה הזו תפריע לו עד אין קץ, אלא אם כן הוא יסיר אותה באמצעות תשובה. והדרך היחידה לחזור בתשובה היא קודם כל לדעת מה עשית לא טוב, ושמישהו יספר לך מה באמת קורה אתך.

ולכן הנביאים הכלימו גם את הטובים ביותר. אפילו הם לא יכלו להימלט משבט ביקורתם של הנביאים, משום שהם נשפטו על ידי עינו הבוחנת של השי"ת. כל השאר מחאו להם כפיים. כולם החמיאו להם על צדקותם,

ושקע עד שהגיע "עבד מלך הכושי" והציל את חייו. מעניין לציין שחיו של ירמיהו ניצלו בזכות כושי. כל היהודים בהירי-העור חששו להציל אותו מכיון שהיו לו אויבים רבים כל כך, אבל אז הגיע "עבד מלך הכושי" - "עבד מלך" היה שמו, והוא היה "כושי" - שחור-עור, ואמר למלך: "אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ, הֲרָעוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ לִירְמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶת אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶל הַבּוֹר". כששמע זאת המלך, הוא ציווה על עבד מלך הכושי לקחת עמו שלושים איש, ושיקחו בלויי סחבות וחבלים ויוציאו את ירמיהו מהבור. והם הוציאו אותו מהבור ובכך ניצלו חייו.

אבל שרי המלך השליכו את ירמיהו לבור כדי שיטבע בטיט; הם רצו שהוא יהיה מחוץ לתמונה. וזאת משום שירמיהו היה בעל לשון חריפה, והעם לא רצה לשמוע את דבריו, אלא ביקש לשמוע דברי עידוד, מחמאות ושבחים.

אז הקב"ה אמר: "אם כך, אזי הנבואה תגיע לקיצה. אם אינכם מעוניינים במתנת הנבואה, את המתנה של לדעת בדיוק מה עליכם לתקן בעולם הזה - לא תקבלו אותה". וכך, אותה הזדמנות מפוארת שהיתה לנו - לשמוע את האמת המרה ולשנות את עצמנו לפני שיהיה מאוחר מדי - הגיעה לקיצה. ועם תום הנבואה, תם עידן גדול ומפואר בתולדות ימי עם ישראל.

המוכיחים בשער

אכן, גם לאחר שתמה הנבואה, עדיין היו בעם ישראל מוכיחים. אל תחשבו שהדור הבא היה דור של חנפנים; גם הם גילו לכולם את האמת.

לדוגמא - יוסי בן יועזר איש צרדה, שהיה מגדולי החכמים שחי זמן קצר לאחר תקופת הנביאים, כמו גם יוסי בן יוחנן. היו גם את הלל ושמאי ואנטיגנוס איש סוכו. רבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא גם הם היו לאחר תקופת הנביאים. אתם חושבים שהם לא הוכיחו את העם? בוודאי שהם הוכיחו אותם! האמת היא שאם הם היו חיים באמריקה של היום, הם לא היו שורדים באף משרה של רבנות! הם לא היו מצליחים לעמוד בראשות אף ישיבה, כי כל התלמידים היו בורחים להם.

יוסי בן יועזר ישב והבהיר לכל אחד מתלמידיו מה בדיוק דרוש תיקון אצלו. אילו הוא היה חי היום, זה היה נשמע כך: "מה זה לאחר לפסוקי דזמרה?!, אתה חושב שפסוקי דזמרה זה בדיחה? למה אתה לא מקדים לפחות בכמה דקות? כמה דקות לפני 'ברוך שאמר'? אתה מגיע דקה לפני 'שתבח' ומניח תפילין! ככה נוהגים?!" כך הוא היה מוכיח אותם!

ירמיהו הנביא מלמד אותנו שנביאי השקר היו אשמים בכך שלא סיפרו לעם ישראל את האמת. "נְבִיאֶיךָ חָזוּ לָךְ שָׁוָא וְתַפֵּל". "שָׁוָא" פירושו דברים חסרי ערך, "וְתַפֵּל" - חסרי טעם. מה זה אומר? "וְלֹא גָלוּ עַל עֹנֶיךָ" - זהו לב ליבה של הבעיה. נביאי השקר לא גילו לבני אדם את עוונותיהם!

גאווה יהודית

אל תחשבו שמדובר היה בתופעה של מתחזים שרימו בני אדם בנבואות שוא. לנביאי השקר היו כוונות טובות. הם רצו לעודד את העם להיות גאים באומתם, להיות גאים בעצמם.

נביאי השקר לא עודדו אנשים לחטוא. אף נביא שקר לא היה אומר דבר כזה. הם היו צדיקים, אלא שהם עסקו רק בלשבח את עם ישראל: "אתם תנצחו. אין מי שיוכל לכבוש אותך ירושלים. ה' הבטיח שהוא יהיה עמנו לנצח נצחים! לעולם לא יוכל שום צר ואויב לבוא בשערי ירושלים".

זו הסחורה שהעם ביקש לשמוע. זה כמו היום. כולם רוצים רק שילטפו אותם. "אתה עושה מצוין. אתה בחור טוב. אתה מתמיד. אתה מצוין ממש! אתה בעל טוב, את אשה טובה". אנחנו לא מעוניינים בשום דבר אחר.

העם ביקש צרי ומרפא לנפשם. הם לא היו מעוניינים בדברי תוכחה. יש מושג באנגלית הנקרא 'ג'רמיאד', שמתייחסת לאדם שנושא נאום או קינה שבו הוא מונה רשימה של כשלים ובעיות. אתם יודעים מה מקורה של מילה זו? היא קרויה על שם ירמיהו הנביא [ג'רמייה' בלע"ז]. כשאומרים "פלוגי מסר ג'רמיאד" פירוש הדבר שהוא מסר דרשה 'ירמיהואית'. וזאת משום שירמיהו היה המבקר הגדול ביותר. הוא היה אחד הנביאים הקשוחים והתקיפים ביותר, ששפך אש וגפרית על ראש העם. לכן משתמשים בו כסמל הביקורת והנזיפה. זהו שורש המושג 'ג'רמיאד' באנגלית.

ולכן, כל עוד העם קיבל בברכה את דברי הביקורת, ניתנה לנו מתנת הנבואה. אולם ברגע שהתחילו להתעלם מדברי הנביאים, הקב"ה אמר: "שלום! זה הסוף. אינכם מעוניינים בנביאים? אתם לא תקבלו אותם".

תם עידן

כולנו יודעים מה אירע עם ירמיהו בעצמו. במגילת איכה (ג, נג) מקונן ירמיהו: "וַיֵּדוּ אֲבָנִי בִי" - השליכו עליי אבנים. ניסו גם להרוג אותו. בספר ירמיהו (פרק לח) מתואר כיצד ירמיהו הושלך לבור מלא בטיט, והוא הלך

לא אוהבים את זה - אף אחד לא אוהב את זה - אבל מטרתו של שלמה המלך אינה לתת לנו ללקק דבש; הוא מנסה לעזור לנו. והוא רוצה שנדע שללא דברי תוכחה וביקורת, לא נצליח במשימה שלשמה נשלחנו לעולם.

קלטות של תוכחה

כעת הסכיתו ושמעו לדברים שאומר שלמה המלך: "כִּי נָרַ מִצְנָה" - המצוה היא כמו פנס שמנחה אותנו בדרך, "תוֹכָה אֹר" - התורה היא אור! תורה ומצוות, טוב מאוד; הם ינחו אותנו. אולם "וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר" - דרך החיים היא תוכחות של מוסר. דרך ההצלחה בחיים סלולה באבנים של תוכחות מוסר.

שימו לב, לא כתוב "ודרך חיים מוסר" - שאזי משמעותו שדרך החיים היא ללמוד מוסר. אילו היה כתוב כך, די היה בלימוד יומי של מסילת ישרים למשך רבע שעה או חצי שעה. אך לא ולא! "תוכחות מוסר" - זו דרך החיים. תוכחות? מה הכוונה תוכחות? אין מה לעשות, אי אפשר להתכחש לזה. הכוונה היא שצריך למצוא מישהו שיוכיח אותנו.

איפה ניתן למצוא את המישהו הזה - זאת לא אדע. אלו שמאזינים לקלטות הללו - אם אין להם תחליף טוב יותר - אזי זו תרומתי הצנועה למען המטרה. האזינו להם שוב. ושוב ושוב. תנו לביקורת לחלחל פנימה.

אבל למען האמת, גם אני לא אומר את דברי התוכחה כפי שהייתי צריך. איני מכיר כל אחד ואחד מכם באופן אישי, ולכן אני יכול לדבר רק באופן כללי. לכן איני יודע באיזו בית מרקחת תוכלו לממש את מרשם ה'תוכחות מוסר'. בימינו לא קל למצוא מקום כזה. הראו לי בית כנסת אחד שבו הרב מוכיח את בני קהילתו. הוא לא יכול, כי הרב של בית הכנסת ברחוב הסמוך יקבל אותם בזרועות פתוחות. אם המגיד-שיעור בישיבה יוכיח תלמיד, הוא פשוט יעבור לשיעור השני.

כלי תירוצים!

זה כמו שאמר לי פעם מישהו, שהתלונן על כך שאני מדבר על דברים לא-מעשיים: "מה הענין לרשום מרשם לפציינט, אם הוא אינו יודע היכן לרכוש את התרופה שרשמת לו?"

אולי זה תירוץ; איני יודע. אני לא בטוח שזה תירוץ מספיק טוב, כי אנחנו מדברים כאן על נושא כל כך חשוב, על ה"דרך חיים", כך ששום תירוץ אינו מוצדק.

אם אתם חכמים, אתם תחפשו ותמצאו את בית המרקחת שמוכן לכבד את המרשם. זכיתי לראות את זה פעם. פעם אחת בחיי, ניגש אלי בחור שלמד בישיבה שבה לימדתי, ואמר לי: "אני מבקש ממך להצביע על דברים שדרושים תיקון אצלי. אנא ספר לי על כל פגם

שמאי והלל

וכך נהג גם שמאי! אילו היה חי בימינו, הוא היה מוכיח את תלמידיו: "מה יעזור לך להתנועע בשמונה עשרה? אתה מתנועע הרבה, נו, אז מה? מה עם קצת מחשבה?" ומה עם הלל? אתם חושבים שהוא היה אדם רכרוכי? אם הוא היה חי היום, הוא היה מוכיח את תלמידיו כמו שצריך: "אתה מתמיד גדול, אה? איך זה שברגע שיש חתונה מחוץ לעיר, אתה ממחר לקפוץ על ההזדמנות ולבזבז ארבעה ימים? אתה מפסיד שלושה-ארבעה ימים של לימוד בשביל חתונה בקליבלנד? איזה מין דבר זה?"

אולם ככל שניסו, העם כבר לא אבה לשמוע על מה שדרוש תיקון אצלם. הם כבר לא יכלו להגיע לפוטנציאל שלהם. אמנם אין ספק שגם באותם ימים, יהודים הגיעו למדרגות גבוהות של שלמות, אבל הם לא הגיעו לאן שהיו יכולים להגיע. אפילו כיום, אלפיים שנה מאוחר יותר, יש צער גדול בשמים אודות מה שיכול היה להיות - אילו רק יהודים היו מוכנים לשמוע את האמת הפשוטה.

ג' - לחפש את התוכחה

דרך חיים של תוכחה

אין ספק שכיום, היכולת לקבל תוכחה היא אמנות שאבדה. מדובר בערך מפואר, שאנחנו לא רגילים אליו משום שאנחנו חיים בין אומות העולם, שאצלם אין דבר מלבד כזבים ודברי חנופה; אבל כעת אנחנו מדברים על התורה, והתורה מלמדת אותנו שזו הדרך - להיות מוכנים לשמוע דברי תוכחה.

זה מביא אותנו לספר משלי. ספר משלי הוא אוצר בלום של כל דבר יקר וטוב. חבל שלא לומדים אותו. מי שילמד כראוי את הספר הזה - אפשר ללמוד אותו עם פירוש רש"י, ועדיף עם רש"י וביאור הגר"א - יגלה שהוא מלא וגדוש בעצות כיצד לחיות חיי הצלחה. כמובן שמשלי אינו זקוק ל'הסכמה' שלי, אבל אני אומר את זה רק כהקדמה לדברים הבאים.

מבין הלימודים הרבים שיש בספר משלי, יש רעיון אחד שתופס מקום של כבוד ביניהם; רעיון שחוזר שוב ושוב, עד כדי כך עד כדי כך שנראה בעליל שיש כאן אבן יסוד שמהווה הקדמה לכל העצות הטובות שבספר משלי. והרעיון הזה הלא הוא **חשיבותן של הביקורת והתוכחה**.

שוב ושוב חוזר שלמה המלך ומסביר כמה חשוב שיהיה לאדם מישהו שיוכיח אותו. הוא יודע שאנחנו

לא כמו שחושבים היום, שאם מישהו מעז להשמיע נגדנו דברי ביקורת, הוא הופך אוטומטית לאויב. לא! הוא החבר הטוב ביותר שלנו! אותו כדאי לנו לשמוע, כי הוא זה שיביא אותנו לעולם הבא.

רבינו יונה (שערי תשובה ב, יא) אומר ש"המוכיחים נקראו מלאכים" - אדם שקם ומוכיח אותנו הוא מלאך אלקים! אתם שומעים?! אם עד עכשיו סברתם שהשכן ההוא שכל הזמן מותח עליכם ביקורת הוא אויב, מגיע רבינו יונה ומלמד אותנו שהוא מלאך מאת ה'! הוא החבר הטוב ביותר שלנו.

החבר הטוב ביותר

אז אם אתה מגיע הביתה ואשתך מותחת עליך ביקורת בגלל משהו שעשית, אולי לא נהגת כראוי, אל תתחיל להתרעם ולתרץ תירוצים. אשרי האיש שיש לו אשה בעלת פה גדול שאומרת לו את מה שהיא רואה. אל תגיד שהיא נודניקית - היא מלאך ה'. היא החברה הטובה ביותר שלך.

אל תשכח את המילים שהיא אמרה. אבל לא כמו שעושים בעלים, שלעולם אינם שוכחים את מה שהיא אמרה, ודבריה ממשכים לכרסם ולפגוע בהם. "איך היא יכלה להגיד דבר כזה?!" וככה הוא מסתובב כל היום במצב רוח ירוד. לא, לא לזה אני מתכוון. אני מתכוון שעליך לחזור שוב ושוב בראשך על דברי הביקורת שלה, ולהמשיך לחשוב עליהם גם כשאתה הולך ברחוב. "היא צודקת. היא פשוט צודקת. אני חייב לעשות משהו בקשר לזה".

אותו דבר אם בעלך מוכיח אותך על משהו לא טוב שעשית, עליך להבין שהוא חבר שלך. "חנה, אסור לדבר לשון הרע בטלפון". או "לאה, הגיע הזמן לסלק את העיתון ה'יהודי' הזה מהבית. מי צריך אותו בכלל?" "אולי כדאי שתקני לעצמך שמלה חדשה? משהו יותר צנוע?"

שמח בחור

אם אתה בן ישיבה שמתגורר אצל ההורים, עליך לשמוח אם זכית באב 'אכזרי' שאינו חושש לומר לך את האמת בפנים, "מה הסיפור הזה שאתה יוצא החוצה בערבים? שב ותחזור על הגמרא". אה, זה בחור בר-מזל; בחור שיצא ממנו משהו בחיים.

גם מי שכבר נשוי, כמה טוב לו אם יש לו אבא שאומר דברים כמו: "מה? אתה מכניס הביתה טלוויזיה?!" השתגעת? כל עוד אני חי, הקופסא הארורה הזו לא תיכנס לביתם של ילדי! הוא מתעקש על כל דבר.

כך גם בנוגע לדרך ארץ. אנחנו זקוקים שיאמרו לנו! אבא ואמא טובים לכם. ולפעמים זה מגיע גם

שתמצא אצלי". ניכר היה שהוא היה כנה בדבריו. האמת היא שכמעט נפלתי מהכסא והתעלפתי מרוב תדהמה.

זה אדם שרוצה לגדול. זה אדם שיודע שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור בפני העולם הבא, ולכן הוא מטה אוזן לעצתו של ספר משלי. אתה רוצה לחיות בעולם הבא? מצא מישהו שיאמר לך מפורשות מה לא טוב אצלך. לא מה לא טוב אצל השכן, אצל השוויגער או אצל הכלה. מה לא טוב אצלך! זהו דרך החיים שלך!

חפשו את האוצר

אני מודע היטב לעובדה שדברי נופלים על אוזניים ערלות. המושג הזה כל כך זר לשכלנו, שהוא פשוט לא נקלט. אבל שלכל הפחות נבין את העיקרון הזה. צריך לבקש! צריך לחפש מקום או אדם שמוכן לומר לנו מה לא טוב אצלנו.

אה! כמה טוב היה אילו היה לנו חבר שהיה אומר לנו מה דרוש תיקון אצלנו. איפה אפשר למצוא חבר כזה? נצטרך לחפש הרבה עד שנמצא מישהו שאכפת לו מספיק מאיתנו כדי למתוח עלינו ביקורת. האם אתם מסוגלים לדמיין דבר כזה - חברות שבה כל אחד מבקר ומוכיח את השני? נדיר ביותר. זה כל כך נדיר, שניתן לומר שמי שימצא דבר כזה, גילה אוצר גדול.

אבל גם אם לא נלך ונחפש דבר כזה באופן פעיל, לפחות עלינו לדעת מה אנחנו מחפשים, כדי שנוכל לזהות אותו אם וכאשר זה ייקרה בדרכנו. כך, והיה ומישהו ימתח עלינו ביקורת, ואנחנו מבינים שיש היגיון בדבריו, לא נכעס עליו. להיפך - נמהר לחטוף את הביקורת ולאמץ אותה אל ליבנו. אם מישהו בטעות זורק עלינו יהלום, אז גם אם זה כואב, נודה לו, כי לא יהיו לנו בחיינו מדי הרבה הזדמנויות מעין אלו.

אחרת, כל מה שנקבל בחיינו יהיו ליטופים בכפפות של משי. אנחנו נשמע תמיד דברי חנופה ושקר, ולעולם לא נגלה את האמת אודות עצמנו. אנחנו נמשיך ללכת בחושך כל חיינו. אז אם יקרה המקרה, ופעם, לרגע קט, ייפתחו השמים ונזכה להבזק ברק מאיר - אולי האשה או השכן אמרו משהו, וזכינו לראות ניצוץ של אמת, אזי עלינו לתת למילים הללו לחדור אל אוזנינו.

עם חברים שכאלה...

דוד המלך אומר: "בְּקָמִים עָלֵי מְרַעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנִי" (תהילים צב, יב). מקובל לפרש את המילים הללו, שדוד מבקש שיזכה לשמוע במפלתם של אלו שקמים נגדו ומרעים לו, אולם הגר"ס זצ"ל פירש אותם בדרך שונה: "אותם אלו החפצים לדבר נגדי, אזי כשהם קמים עלי, שאוזני ישמעו את דברי הביקורת שלהם".

אפשרות להשיג שלמות - כל עוד עדיין יש לנו האפשרות.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מקבלים את התוכחות

פעם, בימי קדם, אנשים אהבו לקבל תוכחות מוסר. הם הכירו בעובדה שזהו הכלי היעיל ביותר להביא לתיקון עצמי. בשלב שבו סירבנו לקבל תוכחה, איבדנו את ההזדמנות של הנבואה, וכבר לא היו לנו שליחים ממרום שהיתה להם היכולת להצביע על הדברים הלא טובים שעשינו ולומר לנו מה דרוש תיקון אצלנו.

השבוע, כשנתפלל תפילת שמונה עשרה, נעצור בלי נדר לפני ברכת 'השיבה שופטינו' ונזכור את אותם ימי הוד קדומים בתולדות ימי אומתנו, כשעוד היו לנו נביאים שהיו מצביעים בפנינו על מה שדרוש תיקון. נקבל על עצמנו בלי נדר לקבל, או לכל הפחות לשמוע, כל ביקורת שאולי נקבל באותו יום.

שאלה:

מדוע בית המקדש השני עמד עשר שנים יותר מבית המקדש הראשון? וכן מדוע הוא היה גדול יותר מהראשון?

תשובה:

תשובה אחת היא כך: מה בכלל המטרה של בנין? באופן כללי נועד כדי ליצור התפעלות בקרב האדם, וכך הוא ילמד אמונה בה'. נוכחותו של השי"ת בעולם מיוצגת באמצעות בית המקדש.

ולכן, כאשר הקב"ה נתן לעם ישראל הזדמנות נוספת, הוא נתן להם בנין גדול יותר. הוא אמר, "אולי הפעם תנצלו טוב יותר את בית המקדש. אולם אין לכם את הגדולה שהיתה לדורות הראשונים שלמדו מבנין קטן יותר. אתם זקוקים לגורם התפעלות גדול יותר". לכן הוא נתן להם בנין גדול יותר וכן עשר שנים נוספות של בית המקדש.

אבל אפילו אז, בית המקדש לא השיג את התוצאה המיוחלת. משל למה הדבר דומה, לרופא שרושם לחולה מינון מסוים של תרופה, ואם המינון הזה אינו מספק ואינו משיג את התוצאה הרצויה, הוא מעלה את המינון. במקרה דנן, ה'מינון הנוסף' היה בית המקדש הגדול יותר. אולם לבסוף, מכיון שגם המינון הגבוה לא עזר, אזי הקב"ה הפסיק את הטיפול.

בצורה חריפה. "די כבר לאכול את העוגה הזאת! די כבר לאכול את השומנים הללו! מה זה לשכב במיטה כל הזמן בכל פעם שיש לך יום חופשי! צריך לקום ולצאת להליכה. צריך להתעמל. צריך לאכול פחות סוכריות, פחות מיני מאפה".

גם רב' טוב ילמד את תלמידיו נימוסים מהם. "למה אתה לא מצחצח את הנעליים?" אומר המגיד שיעור. "אתה חושב שמתאים שבחור ישיבה יסתובב עם נעליים משופשפות?" או שהוא אומר: "מן הראוי שתשתמש במי פה כדי להתחשב בסובבים אותך".

תן עידוד

כמובן שכל דבר חייב להיאמר בתבונה ומתוך שיקול דעת, כי אסור לשכוח שיש צד שני למטבע, הצד של דברי עידוד ושבח. כשילד מתנהג כשורה - ההורים צריכים לפזר שבחים. דיברנו על זה בעבר. יש קלטת שנקראת "חיים של עידוד"¹. זהו נושא חשוב ביותר. לא רק כהורים, אלא לכולם - שכנים, מורים, רב'ס. כולם צריכים לשבח אחרים כשהם מתנהגים כראוי. ולא להתקמצן! כל אחד אוהב לקבל מחמאות ודברי עידוד, וזה מהווה תמריץ להיות טובים עוד יותר. כיום, גם כשנותנים תוכחה, צריך לצפות אותה במעט סוכר.

אבל אני לא מדבר כעת על זה שנותן את התוכחה. לא זהו הנושא שלנו. אנחנו מדברים על מי שנמצא בצד השני של המתרס, כשאתה הוא זה ששומע את דברי התוכחה.

אני יודע; אני יודע היטב שאנשים אינם מעוניינים בנושא הזה. כל מה שהם רוצים זה שילטפו אותם ויאמרו להם: "אתם נחמדים. אתם צודקים. אתם בסדר גמור". וכך הם נשארים גרועים בדיוק כפי שהיו עד כה. אבל מי שמבין שהוא נמצא בעולם הזה עבור מטרה אחת בלבד - לתקן, ולעשות מעצמו משהו, הופך לבעל-שאיפה. וברגע שיש לו שאיפה להשתפר ולתקן את דרכיו, הוא מצפה ומייחל לשמוע משהו שאולי יספק לו רמז על מה שהוא צריך לדעת על עצמו.

מדובר פה בשאלה של "דרך חיים" - הדרך לחיים מוצלחים, ולכן כולנו רוצים להתקרב, עד כמה שניתן, לגדולתם של אבותינו שהעריכו וייקרו את אותן "תוכחות מוסר". כמובן שלעולם לא נתקרב אפילו למדרגתם, אבל כשמדובר בדרך שתוביל אותנו אל העולם הבא, הרי שגם השיעור הקטן ביותר של תוכחות - ערכו לא יסולא בפז. כל ביקורת היא יהלום שנותן לנו

1. ראה במאמר "מדקרות חרב" אל מול "מרפא לשון" ('תורת אביגדור' - בהר בחקותי תשפ"א) וכן מאמר "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" -

ראשית גדולתו של משה רבינו ('תורת אביגדור' - פרשת שמות תשפ"ג) המבוססים בין היתר על הקלטת הזו שאליה ציין הרב זצ"ל.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"אדם שבא לתפילה ואוסף עלונים שאין לו מה לעשות פה"

והזכיר מרן את דברי התו"ט בזמן הגזירות ת"ח ות"ט, שאמר גם אז שיש תביעה משמים על ענין התפילה, ותיקן את ה"מי שברך" למי ששומר לשונו בשעת התפילה.

אדם שבא לתפילה ואוסף עלונים לקרוא, מעיד על עצמו שאין לו מה לעשות פה, אז הוא מחפש במה לקרוא בינתיים... לא מרגישים קשר, לא מרגישים שייכות עם הקב"ה. **כשאדם בא לביהכ"נ צריך לדעת שהוא נכנס לביהמ"ק.** זה מה שאומר מרן, וזה החיזוק שצריך לקחת למעשה, לחזק את ה"ושכנתי בתוכם", לבוא לתפילה בתור חוויה, אני בא להפגש עם הקב"ה ולדבר איתו, ואז ירחם עלינו הקב"ה, ונוכח לראות בבני בית המקדש.

דברי התעוררות בענין שמירת קדושת בית הכנסת והתפילה מתוך הספרו של הגאון רבי יוסף קסלר שליט"א, בהלויית הקדוש ר' אלעזר גרטנר הי"ד, מוצ"ש תרומה, וז"ל:

"...נכנסתי בשליחות הציבור למרן גאון ישראל רבי דוב לגדו שליט"א, כולם מרגישים שיש כאן מכה אחר מכה, נכון 'כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מייסר', אבל יש כאן הכאה, יש כאן מסר. אמר לי הראש הישיבה - אני חושב שמה שצריך להתחזק זה בענין בית הכנסת, עומדים בחזרת הש"ץ, זה לוקח עלון, זה לוקח גמרא, וזה נראה כאילו זה לא שייך לנו..."

"אם יש שנאת חנם או מחלוקת, אז המקדש לא קיים, זה לא מקדש מעט, זה ח"ו להיפך ממקדש"

המקדש שלנו המקדש מעט, ג"כ צריך להיות כעין זה. כדי שהמקדש יתקיים, שהמקדש מעט יהי' בו התועלת שצריך להיות ממנו, צריך להיות באותו מדרגה. שבזמן שבונים בונים אותו לשם מקום שיתפללו שם, שיהי' לימוד התורה, שיהי' ליבן של ישראל אביהם שבשמים, ובלי זה אין לו ערך! הוא סתם בית! בית זה לא מקדש מעט. וכמו המקדש האמיתי כך גם ה'מקדש מעט' צריך להיות עם לב של כלל ישראל. לכל הפחות אלה שמשתתפים בו, אלה שישדו אותו, אלה שבנו אותו, צריך להיות 'הלב' שלהם שם. ובמה הלב שלהם שם, במה? חוץ ממה שכל אחד צריך לעשות את הדברים שבין אדם למקום אבל צריך ג"כ שיהי' בין אדם לחבירו. **אם יש בית כזה שיש שנאת חנם, או מחלוקת, או חלילה וחס מהדברים האלה, אז המקדש לא קיים, זה לא מקדש מעט! זה חלילה וחס להיפך ממקדש.** וזה צריך להיות לא רק בשעה שבונים, רק כל הזמן. ויש לפעמים שדוקא במקומות קדושים השטן עושה את כל השליחות שלו. הוא רוצה לעשות פירוד הלבבות, בין איש לרעהו, אדם אחד נפגע על דבר קטן שהוא חושב שפגעו בכבודו, ועי"ז יש ריב, יש מחלוקת, ואז חלילה וחס זה לא מקדש! הבית מאבד את הצורה של המקדש, והוא ההיפך ממקדש, ואז ח"ו יש סכנה גדולה אם הוא יכול להתקיים.

לכן הדבר העיקרי מה שצריך לדאוג, שכל אחד ישתדל עד כמה שאפשר, **לתת 'מלבו' למקום המקדש, שהלב שלו יהי' מאוחד עם כל האנשים שמתפללים בו, שלומדים בו ושנמצאים בו.** ואז יהיה המקדש המעט ישמש את תפקידו מה שצריך לשמש. ולכן זה הדבר מהעיקרים מה שרואים לדאבוננו בכמה מקומות, שיש ריב דוקא במקום הקודש, 'מקום המשפט שם הרשע' מקום הקודש שהי' צריך להיות דוקא כולם באהבה ואחוה, יש חלילה וחס ריב! וזה צריך להיות כל אחד מהמשתתפים, להיות לבם באחדות, ובזכות הזה הקב"ה יעזור שזה יתקיים הרבה הרבה שנים, ויימצא מזה תורה ויראת שמים, ושהאנשים שיתפללו בו, שיכנסו בו, יתחזקו בתורה, ביראת שמים, יתחזקו בכל הדברים של רוחניות.

ועד כדי כך עד כמה צריך להיות הלב של כל אחד ואחד, כמו שמצינו שבית המקדש חרב על שנאת חנם, ומה זה שנאת חנם אומר רש"י (שבת לב), **אם על פי דין אין חיוב לשנוא אותו זה נקרא שנאת חנם!** ולדאבוננו יש מקומות שנכשלים בזה, והדבר הזה הוא מהעיקרים כמו שכבר הזכרנו. ולא באתי לתבוע חלילה מאף אחד, אלא אדרבה רוצים שכולנו נגיע לדרגה כזאת וכל אחד ירגיש שיש שמחה בלבו אם יש להשני טוב. אם יש לכל יהודי טוב, בפרט יהודי שקרוב אליו, שירגיש שמחה, ועי"ז נהי' אהבת הבריות, אהבת איש לרעהו, אז מקיים במשך הזמן **שיהא במקום קדוש כזה דבר לא רק להיפך משנאה אלא יהי' 'אהבה'.** אז המקום הזה יתקיים, ונוכח עי"ז במשך הזמן לזכות למקדש האמיתי לא רק המקדש מעט, אלא המקדש הגדול, שעל ידי זה יהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וכולם יהיו מאושרים.

דברי חיזוק ממרן רשכבה"ג רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל שנאמר בחנוכת הבית לבית הכנסת חניכי הישיבות רוממה - ירושלים (הדברים הובאו בספר 'ימלא פי תהלתך' עמ' לא):

הגמ' אומרת במגילה (כט, א) על הפסוק 'ואהי להם למקדש מעט', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, זה נקרא 'מקדש מעט'. **אחרי שבית המקדש חרב בעונותינו הרבים, נשאר מקדש מעט, ומה זה המקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.** במשך זמן גלותינו היו המון בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהיה שם כל 'הלב' של כלל ישראל, קול תורה ותפילה היה נשמע בכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות, **ולדאבוננו בשנים שבין ת"ש - תש"ה הכל חרב.** יש מקומות ששרפו! יש מקומות שהחריבו בהם ע"י שעושים בהם דברים שזה בניגוד לבית הכנסת כמו קולנוע, מגרש ספורט, וכנהנה כל מיני דברים שחיללו את הבתי מקדש מעט רח"ל. לדאבוננו ביחד עם כל ישראל החריבו את הבתי כנסיות ובתי מדרשות. וב"ה שחלק מכלל ישראל זכה להשתקם בארץ ישראל, ולבנות שוב את הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושוב לעשות 'מקדש מעט'. עד שהקב"ה ירחם ויהי המקדש האמיתי. המקדש לא 'המעט' אלא המקדש 'הגדול' אבל בינתיים בונים ב"ה מקדש מעט.

אבל המקדש מעט יש לו קצת דינים של בהמ"ק, יש איסור נתיצה. כמו שאסור לנתן מאבני בהמ"ק ואבני המזבח, ככה יש ג"כ דין בשו"ע (סי' קנ"ב) שאסור לעשות משהו שמחריב את המקדש מעט, אפי' לא חורבן ממש, אלא אפי' לקחת משהו מבית המדרש יש דברים שאסור, וכן לשנות משהו שבנו במקדש מעט ואפי' עד כדי כך שיש דיון (ע"י ביה"ל שם) אם מותר להוציא את המטלטלין, הכסאות והשולחנות של הבית המדרש, ועכ"פ בבחינה מסוימת זה כעין מקדש, רק מקדש 'מעט'.

א"כ צריך להיות לפי"ז ג"כ כלל מה שיש במקדש האמיתי - **במקדש הגדול, צריך להיות גם במקדש מעט.** ובמקדש האמיתי ידוע שלא הי' סתם שכל אחד השתתף בממונו, כמו שכתוב בפסוק 'כל איש אשר ידבנו לבו, ואמנם נדבו וזה תכלת וכו' כל הדברים האמורים בפרשת תרומה. וזה הי' ממון, שנתנו כל אחד, אבל חוץ ממה שהיה ממון היה ג"כ 'הלב' שלהם, ולכן הלב של כלל ישראל היה בבית המקדש. ולא הי' כמו בשאר דברים, למשל, כשאחד בונה בית, בשעה שהוא בונה את הבית אין שום חילוק מה הוא התכוין, העיקר שיש בית, שאפשר להיות שם ואפשר להשתמש בו את השימוש מה שבן-אדם צריך, ואם רוצה שימוש אחר, משתמש שימוש אחר. אבל לא כן הבית המקדש ולא כן המשכן, זה היה עשוי עם 'הלב' של כלל ישראל, ואם הי' הלב של כלל ישראל, לא דוקא בזמן שעשו אלא גם בהמשך, כל זמן שהלב של כלל ישראל הי' טוב, הי' שייך לבניית המשכן לבניית המקדש, אז הי' קיים, אבל אם ח"ו כלל ישראל ירד ולא הי' הלב שלהם בדרגה כמו שצריך להיות לבנות מקדש לבנות משכן, אז הי' חלילה וחס החורבן.

ביחורי הלכה

הדין (כגון שבקה"ת פורסים מפה נוספת) מ"מ אין זה כבוד וראוי לימנע מכך. ב' אין להכניס מיטת הנפטר לביהכ"נ (וכן כתב לבניו שלא יכניסו מיטתו להיכל ישיבה או בית מדרש).

ג' אין נכון להתקין שלט על ארה"ק שכתבו בו שם התורם בלשון לעז.

פסקי הלכה בעניין בית הכנסת ממרן פוסק הדור הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל [מתוך ספר 'הליכות שלמה'] לרגל היארצייט השבוע ביום חמישי כ' באדר א'.

א' הנחת חפצי חולין (כגון כובע וחליפה) על הבימה אף בגוונא שמותר מצד

[ד] מקום שהיה מתחילה פרוזדור לביהכ"נ ואח"כ קבעו אותו לתפילה והעמידו בו ספסלים ובימה, מותר לעבור דרכו לביהכ"נ הראשון כרגיל כי אין בכוחם לאסור הלוחץ שהחזיקו בו רבים.

[ה] ראוי להחמיר שלא לעשות בית הכנסת קפנדריא (דרך מעבר) אף אם אומר פסוקים וכדו', ורק אם נכנס לשם אמירת פסוקים או לישב בביהכ"נ מותר לקצר דרכו דרך הפתח השני.

[ו] נשאל לגבי בית הכנסת שאם יקבעו את ארה"ק מכון כנגד מקום מקדש יתמטע ע"ז כעשרה מקומות ישיבה בביהכ"נ שהיה צפוף בלאו הכי, והשיב: שלא נהגו בדורות שלפנינו להקפיד לקבוע את מקום ארון הקודש בזוית מדויקת המכוונת כנגד מקום המקדש, ולכן במקום הצורך יש להקל בדבר.

[ז] יש להקפיד על מקום הש"ץ שיהיה סמוך לארון הקודש כנהוג, וכן אם מקיימים מנין אשכנזי בביה"כ של ספרדים שלמנהגם הש"ץ עומד על הבימה שבאמצע ביהכ"נ, יעמידו את הש"ץ לפני ארון הקודש.

[ח] הא דמבואר בשו"ע סימן צ' ס"ד שיש לעשות י"ב חלונות לביהכ"נ, גם בגוונא שהחלונות סתומים - שקבועים בכותל, די בכך.

[ט] דירה שמעל בית הכנסת יקבע את החדר שינה בצידה האחר של הדירה, שלא מעל בית הכנסת (הורה כן לשואל שגר ב' קומות מעל ביהמ"ד, אך הוסיף שהאיסור מדינא הוא כך על קומה אחת) ובמקום המכון כנגד ארון הקודש וכל העשוי לכבודו לרבות העמודים הבולטים וכדו' לא ישתמש שם כלל כל תשמיש שהוא, אלא ישיארו ריק.

קוראים כותבים

לכבוד הגליון הנפלא והמחזק והמרבה כבוד ה' בשמירת קדושת בית הכנסת והדינים כראוי.

רציתי להביא בפניכם כמה דברים אשר גרמו לי לחיזוק והתעוררות בעניין כבוד ביהכ"נ 'הלכה למעשה'.

ידועים דברי הגמ' שקידרא דבי שותפי לא חמימי ולא קרירי, כן הדבר לגבי כבוד ביהכ"נ, דהיינו מלבד מה שעושה המנקה בשכר והגבאי עושה בהתנדבות, נשאר לפעמים לכלוך על ריצפת ביהכ"נ, וכיון שביהכ"נ וכבודו מוטל על כל מתפלל ומתפלל, חשבתי לעצמי שניתן להתחזק בכמה דברים קלים למען כבוד ה' וביתו: [א] אם רואים טישו או סכית על הרצפה וכן כוס על הספסל או טישו בטאים להזדרז להרימו ולהשליכו לפח.

[ב] אם מונחים ספרים שלא בצורה מכובדת לסדרם בארון או לכהפ"כ לסדרם באופן מכובד.

[ג] אם הסטנדרים מבולגנים או שהם מע"ג הספסלים וכן אם ישנם כסאות שלא מסודרים, להשתדל לסדרם כראוי.

[ד] אם פרוכת האר"ק לא מסודרת, למשוך אותה קלות ולסדרה.

[ה] לדאוג לממון ביהכ"נ, שאם רואים שמאוויר או מזגן דולקים ללא צורך אזי לכבותו. וכן שאר עניני ביהכ"נ. ונראה שעצם ידיעת הדבר שביהכ"נ הוא דבר שותפי יותר קל למצוא פתרון, וכל דבר קטן כדוגמת דברים אלו יוסיפו באופן כללי כבוד לביהכ"נ כמבואר במסילת ישרים שאחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ישמע חכם ויוסף לקח למען כבוד בית ה'. בברכת ברוך אשר יקדש את שמו בביתו.

לכבוד הגליון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט'. יישר כח על החיזוק שאתם עושים בנושא חשוב זה. אנו עוסקים כעת בפרשיות בנין המשכן. ראיתי פעם

סיפור השבוע

אפתח את הפלאפון בבית הכנסת ונראה מה יהיה בזכות זה".

עוד המילים על דל שפתיו והפלאפון שלו מצלצל, על הקו איש עסקים ידוע מדרום אפריקה, שמציע לו איזושהי עסקה בחיך רחב מאד עם אחוזי רווח גבוהים. "כמה אני צריך להשקיע?" "מאה אלף דולר" עונה איש העסקים הדרום אפריקאי. "מחר בבוקר הכסף בחשבון שלך, בעז"ה". בן שיחי שב ומפנה את מבטו אלי, מחייך בשביעות רצון. "אני רואה שזה באמת עובד על המקום..."

חלפו שלושה שבועות, והבן-אדם נישא אלי בפנים דאגות. "זה לא בדיוק כמו שאמרת" הוא נוזף בי. "הסתכנתי חזק עם העסקה הזו, מדרום אפריקה. אני כבר לא מדבר על הרווחים הענקיים שהייתי אמור להרוויח, אבל אפילו את הסכום שהשקעתי מאה אלף דולר, לא בטוח שאצליח לקבל בחזרה".

שאלתי אותו "אתה רוצה שאני אגיד לך את האמת?" "כן, תגיד". "ראיתי שבאמצע קדיש הפלאפון שלך צלצל, כי לא סרת אותו כמו שהבטחת. ובמקום לענות אמן, יצאת מיד החוצה לדבר. אז מה אתה רוצה? זלזלת בקבלה שלך, לא עמדת במילים שלך, ואותו מיליונר מדרום אפריקה לא עמד במילים שלך". הוא תפס את ראשו בשתי ידיו, מזועזע. "אתה צודק. בלי שום ספק, אתה צודק". מיד החליט בהחלטה חזקה להקפיד ביותר על קיום הקבלה, ולאחר זמן התקשר אלי וסיפר שהעסקה מתנהלת למישרין, לשביעות רצונו. (כבוד בית ה')

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

כי תשא תשפ"ד

השיעור מחצית השקל

"זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה" (ל יג).
הנה בפרשת ערכין שבפרשת בחוקותי מצינו שנאמר (ויקרא כז ג) "והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמישים שקל כסף בשקל הקודש".
וא"כ למדנו בזה כי ערכו של זכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה הוא חמישים שקל כסף, ולפי זה מחצית השקל הוא אחד חלקי ממאה משיעור זה של חמישים שקל כסף.
ולפי זה ביארו באופן נפלא מה שבפרשתינו נקראת מחצית השקל בשם "תרומה לה", מכיון שהתרומה היא אחד ממאה, וכיון שאת מחצית השקל היו נותנים הזכרים מבן עשרים שנה ומעלה, ושיעור הערך של זכרים אלו הוא חמישים שקל כסף, א"כ נמצא שכל זכר וזכר נתן תרומה שהיא אחד ממאה משיעור ערכו.

שבת כבית המקדש

"ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם" (לא יג).
אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות מלאכה שבת אל תדחה מפניה, כל אכין ורקין מיעוטיך, למעט שבת ממלאכת המשכן" (רש"י).
וכמו כן פירש רש"י להלן בפרשת ויקהל על הפסוק (לה ב) "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת".
ופירש רש"י וז"ל 'ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת, ע"כ דברי רש"י.
והנה בזמירות לליל שבת קודש (בפיט "כל מקדש שביעי") אנו אומרים "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל, ביום השבת שישו ושמוחו כמקבלי מתן נחליאל".
והיינו שאלו המחכים לבית המקדש המכונה "אריאל" [עיויין בגמרא בברכות (דף יח:) ובמשנה במידות (פ"ד מ"ז)], ישמחו וישושו ביום השבת. ויש להבין מהי השייכות בין מה שמחכים לבנין בית המקדש לבין מה שצריכים לשמוח ביום השבת.
ועוד יש להבין מפני מה הלשון בפיט הוא "המחכים בבנין אריאל", והרי ראוי יותר היה לומר "המחכים לבנין אריאל", שהרי מחכים הם לבנייתו של בית המקדש.

ונראה לפרש בזה ע"פ דברי רש"י בפרשתינו ובפרשת ויקהל שפירש שלכן קודם ציווי עשיית המשכן הזהיר משה רבינו את ישראל על השבת, משום שרצה לומר להם בזה שאין בניית המשכן דוחה את השבת, ואף שהם מזרזים הרבה במלאכת המשכן, לא ידחו את שבת מפני מלאכת המשכן, כיון שהשבת חשובה יותר.
ולפי זה יש לבאר היטב לשון הפיט "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל, ביום השבת שישו ושמוחו כמקבלי מתן נחליאל", שאין הפיט עוסק באנשים בזמנינו אשר שומרים את השבת, אלא באותם אנשים שבנו את המשכן, ובעודם בונים את המשכן נצטוו שכאשר עוסקים הם בבניית המשכן, יפסיקו ולא יחללו את השבת אלא ישישו וישמחו ביום השבת.

וזהו "המחכים בבנין אריאל", שבעודם עוסקים במלאכת בניית המשכן, ימתינו ויחכו ביום השבת ולא ימשיכו במלאכה, אלא "ביום השבת שישו ושמוחו כמקבלי מתן נחליאל".

ויש להוסיף ולפרש בזה באופן נוסף, שהרי אם מבואר שבנין בית המקדש אינו דוחה את השבת, הרי מוכח מזה שהאות ברית שישנה ביום השבת, חשובה היא יותר מהשראת השכינה שישנה במקדש.

וזהו שאומר הפייט "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל", אותם אנשים המחכים במשך כל ימי השבוע לבנין בית המקדש ולהשראת השכינה שבה, "ביום השבת שישו ושמוחו", ביום השבת יכולים הם לשמוח ואינם צריכים עוד להמתין להשראת השכינה שתהיה בבית המקדש, שהרי מעלת השבת גדולה היא יותר ממעלת השכינה שבבית המקדש, והראיה שבנין בית המקדש ועשיית המשכן אינם דוחים את השבת. (הגר"מ דרוק שליט"א)

זמן הפקידה

[ל' י"ב] "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם".
מו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל נהג להביא בפרשתינו את דברי התולדות יעקב יוסף שכתב כאן שבפ' כי תשא מרומז השנה שבו תהיה הפקידה האחרונה על חטא העגל ובשנה זו תיגמר הפקידה, וזו היא שנת תש"א. [וז"ל: ואימתי יהי נשיאת ראש בזמן הפקידה שלא יאוחר, כשיהי' מספר תש"א, שהוא נקימה על עובדי ע"ז, שיתאחדו החומר והצורה להשיב רבים מעון, ויכנע היצר הרע, ויהי' הכל טוב, ע"כ].
והנה במילה זו מונח לא רק עניין השנה תש"א, אלא גם תוכן הדבר, שהרי למילה תשא ישנם ב' משמעויות, משמעות ראשונה להרים-לרומם, ומשמעות שניה היא להוריד את הראש מהכתף-, וכתב שזו היא כוונת האלשיך בפ' תצווה שאבן לוי היא ברקת [כ"ח, י"ז וכו', ועי' ברש"י בפסוק כ"א], וברקת בגימטריא תש"ב, ובאבן של שבט לוי שהם הראשונים שלחמו בעגל מרומז שתהיה פקידה בשנה זו על חטא העגל. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

הטעם שמגיל עשרים

[ל' י"ד] "כל העובר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה'".
א'. מבואר שמצוות מחצית השקל היא רק מגיל עשרים שנה ומעלה. והנה כמו"כ הדין הוא שאין אדם נענש בידי שמים אלא אחר גיל עשרים. וצריך ביאור מאי שנא שבדיני אדם נענש כבר בגיל י"ג ואילו בידי שמים רק עד כ'?

ב'. כתב האוה"ח הקדוש וז"ל, "ואומרו כל העובר וכו' מבן עשרים שנה, כאן הודיע סוד מה שלא חייבה התורה לאדם אלא עד שהוא בן עשרים, שהוא לטעם עד שיגיע לגדר זה שתהיה נפשו שלימה מהשגת המושכל מההדרגות הרוחניים האלהיים אשר נפש ישראל משם הוא ולזמן הנזכר תשיג, והוא סוד אומרו [תהלים ב'] ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך, ועיין בדברי הזוהר [משפטים צ"ח א'] ויש טעם נכבד למה לא יענש אדם עד גבול זה כי הוא לצד שעדיין לא שלימה דעתו בהכרת המושכל ובהשכלת הידיעה ובתגבורת המספיק להערכת מלחמה לשבור כח המסית ולנצח תאוות הטבעיות ולהשכיל ברוח הנפש ולהבחין את אשר ידבר בלבו אם לאושר ובהיותו בן כ' הנה הוא שלם בדעתו להחזיק מן וצנה בתגבורת השכל וההבחנה והבחירה בדרך החיים והבן".

ג'. במשנה באבות [פ"ה משנה כ"א] שנינו "בן עשרים לרדוף", ונשנו בביאורו כמה ביאורים הרע"ב שם מבאר שלרדוף היינו לרדוף אחר מזונותיו, דלאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אשה בגיל י"ח והוליד בנים צריך הוא בגיל כ' לרדוף ולבקש אחר מזונות.

עוד כתב שלרדוף הכוונה שרודפים אותו מן השמיים ומענישים אותו על מעשיו שאין ב"ד של מעלה מענישים פחות מגיל כ'.

התפארת ישראל ביאר שמענתה צריך לרדוף אחרי המצוות. הגר"א שם ביאר שלרדוף היינו אחר האויבים, וכמ"ש [במדבר א, ג'] מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא וגו'.

ד'. באבן שלימה לגר"א חקר האם אדם שעבר עבירה קודם גיל עשרים ואז הגיע לגיל עשרים ולא עשה תשובה, האם ייענש ע"ז, עיי"ש.

ה'. בספר ערבי נחל בתחילת פרשת שמיני מביא מסבו של החיד"א בספר חסד לאברהם שכתב שישנם נ' היכלות טהרה בעולם היצירה וכנגדם נ' היכלות של הס"מ, והאדם כשמיגיע לגיל כ' אם התחיל לבחור בטוב מיד מעמיד הוא את נשמתו בהיכל הטהרה, ואם ביום זה בוחר ברע הס"מ שם את נשמתו בהיכל הטומאה.

ו'. וזכורני שהייתי בישיבת חברון, ונעמדנו להתפלל מנחה [קטנה], ופתאום בחור צעיר לידי מתחיל לדבר בשטף [והסתפקתי אם למונעו מלדבר בזמן מנחה, אך הרגשתי שזה משהו יוצא דופן וצורך נפשו עמוק, לכן שתקתי] שביום ששי הלך לישון כרגיל אחר צהריים והתעורר אחר שסיימו את סעודת הלילה ולא נתנו לו יין לקידוש והרבה עגמת נפש, ולא קרה לו כן מעולם. ותפילת מנחה מתקדמת ל" ובא לציון...". והוא ממשיך, תשמע מה קרה לי בבוקר קמתי כל כך מאוחר עד שכשהלכתי לבית וגן [מגבעת מרדכי] איחורתי אף את אמשינוב [מקום שמתפללים מאוחר ביותר]. ואני שותק. ואז כבר הגיעו לקריאת התורה והזמינו לעליית שלישי בחור מסוים, ואמר מדוע לא אותי? ושאלתי הרי אתה צעיר מדוע שיתנו לך? וענה היום יום הולדתי, ומיד קלטתי ואמרתי לו גיל 20!! ושאל אותי מנין לך, ואמרתי לו שאחרי התפילה אגלה לך, ואז ספרתי לו בקצרה את החסד לאברהם ואמרתי לו שיצה"ר ניסה בכל תוקף להילחם בך היום ושלא תצליח חלילה להעמיד את עצמך על דרך טוב, ובשעה שנותרה לך תעשה חשבון נפש ותלמד כמו שצריך ותקבל ע"ע קבלות וכו', ואז תזכה לסיים לכה"פ [והכל הולך אחר החיתום] את היום הגדול הזה ברוממות ובהתעלות. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

רמז נפלא בפסוק

[ל', ט"ו] "העשיר לא ירבה והדל לא יעטיס ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם".

ראיתי בספרו של הגאון ר' פסח פינפר זצ"ל מוילנא רמז נפלא, שהטעמים על המילים העשיר לא ירבה הם 'מונח רביעי', וזה לרמז שגם שהעשיר המהדר בצדקה יניח אצלו ארבע חלקים מתוך רכושו, שכן הוא הדין כמבואר בגמ' בכתובות [ג.]. "א"ר אילעא, באושא התקינן המבזבז אל יבזבו יותר מחומש".

הבטחה שלא תחמוד

[ל"ד, כ"ד] "כי אוריש גויים והרחבתי את גבלך ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה'א שלש פעמים בשנה". ושמעתי ממר"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל, שהנה דבר זה הוא נס עצום, שהרי כל הגויים יודעים שכלל ישראל עולה לרגל שלש פעמים בשנה, ומה יותר פשוט להיכנס לאר"י ולכבוש את כולה עד לירושלים ולעשות עליה מצור..., אלא שלא עשו כך מכיוון שהקב"ה כתב בתורה שלא יחמוד איש את ארצך ממילא התבטל מהם החמדה בכל רגל, ואף שכל פעם אחרי כל רגל הם מצטערים שהם לא עשו זאת, מ"מ כשבא הרגל יש 'ולא יחמוד איש', ובטל מהם כח החמדה-מבהיל כמה אמונה אפשר לשאוב מזה. (שם)

לכל אחד יש תפקיד

[ל"ב, י"ז-י"ח] "וישמע יהושע את קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה. ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע".

הנה אאמור"ר זצ"ל היה רגיל להביא את דבריו הנפלאים של המשך חכמה שביאר.

א'. שהנה ידוע שכל אחד שומע ע"פ ייעודו, ויהושע עתיד להילחם בל"א מלכי כנען, וא"כ חשב ששמע קול מלחמה והא נצרך להתברג כאן, ומשה אמר לו כאן זה לא תפקיד שלך זה שייך אלי שאני מבער עבודה זרה.

ב'. עוד מבאר, שכיון שמה שהיה הוא כחמה ויהושע כלבנה לכן כשם שהלבנה אינה מאירה ביום כך יהושע לא מצליח בדבריו כשמהשה חי. ולכן כאן טעה ואף כשמקנא לשמה ואומר אדוני משה כלאם משה ענה ומי יתן כל עם ה' נביאים. (שם)

לשון ואני

[ל"ג, ט"ז] "ובמה יודע איפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר ע"פ האדמה".

וכתב רש"י בד"ה "ובמה יודע איפוא בתו"ד וז"ל, "ועוד דבר אחר אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך עוד על אומות העולם". בד"ה ונפלינו אני ועמך כתב וז"ל, "ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם".

וקשה אם בקשתו על כלל ישראל מדוע הוסיף משה רבינו בתפילתו את מילת 'אני', והיה לו לומר 'ונפלה העם'.

ומצאתי בעקרים [מאמר ג' פרק כ'] שכתב וז"ל, ".... השני בקש ממנו שלא ישוה לו שום אדם בנבואה, וזה אמרו אני ועמך, כי כמו ששאל שלא תשוה שום אומה לישראל בשריית שכינה עליהם כמו שפירשו רבותינו ז"ל, כן נראה ששאל במלת אני שלא ישוה שום אדם אליו במדרגת הנבואה".

ואינו מובן הרי מי לנו בעל עין טובה יותר ממה רבינו שאמר "ומי יתן כל עם ה' נביאים" וא"כ מדוע חשוב לו שאף אחד לא יגדל ממנו.

ונראה ביאור הדבר, שמה רבינו רצה לבטח שלא יקום אף אחד לסתור את התורה [מכיון שיהיה גדול ממנו] ועתה שאין גדול ממנו לא שייך שיסתרו מילה אחת מהתורה. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

ועוב אורחות יושר ללכת בדרכי חושך, אזי כשהוא ישן על מטתו שולח סמא"ל אחד מגדולי מחנותיו כפי שיעור מדרגות נפש החוטא להוליכה בהיכלות הטומאה ומכניס אותה בפנים מפתח שער ההיכל הראשון כפי שיעור חטאיו ופשעיו, ואם הרבה לפשוע אזי מכניסין אותו יותר עד שנכנס להיכל נ' ושוב אין לו תקנה עולמית, ועליו נאמר מעוות לא יוכל לתקון, ועל זה התנאי נבראו היכלות הטהרה והטומאה, אבל כל זמן שלא נכנס להיכל הנ' של טומאה אע"פ שנכנס בהיכל המ"ט עדיין יש לו כח בבחירתו להיות תוהה על הראשונות לשבר דלתות נחשת ולגדע בריחי ברזל ולצאת ממ"ט היכלות הטומאה ולהכנס בהיכלות הטהרה, וזה סוד מרז"ל יש קונה עולמו בשעה אחת. וסוד הענין הוא כי היותר רשע שבישראל אע"פ שירבה

להרשיע א"א לכנסו בהיכל הנ' של הטומאה עד שיפשיע וירשיע ד' מאות יום רצופים זה אחר זה:

ודע שיש מסורת קבלה ביד רז"ל שישראל נתלכלכו כל כך בשיקוצי מצרים עד שבערב פסח נכנסו בהיכל מ"ט שאם ח"ו היו מתעבבים יותר היו נכנסין בהיכל נ' ושוב לא היה להם תקנה עולמית, וזהו סוד ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו משם עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, ולכן נכתב נ' פעמים יציאת מצרים בתורה, מספר כתיבת יד".

¹ וז"ל, "דע שמסורת קבלה בידינו (משא)רז"ל שנבראו נ' היכלות של טהרה בעולם היצירה בהיכל אהבה העומדים שם מחנה מיכאל הנקראים אופנים, וכנגדם נבראו נ' היכלות הטומאה בעולם היכלי התמורות הנקראים עולמו של סמא"ל שהוא מולך עליהם, ואל יקשה בעיני המעיין אומרי עולמו של סמא"ל, כי מגדולת העבד גדולת האדון נודעת לכל יודעי דעת, כמו שכתב הרשב"י ע"ה כי סמא"ל עבדא דמטטרין, וכן מטטרון עצמו הוא עבדא דקב"ה:

וידוע שאין האדם נידון בב"ד של מעלה אלא מבן עשרים שנה ולמעלה, ומי שנכנס ביום אחד של שנת עשרים ואחד אם יבחר בטוב וימאס ברע וישתדל לעסוק בתורה ובמצות, אזי בלילה הראשונה כשהוא ישן על מטתו אזי מיכאל"ל השר הגדול שולח מלאך אחד מגדולי מחנותיו כפי הראוי לו, להוליך נפשו ולהכניסה בפתח שער היכל הראשון מהמחמישים היכלות של טהרה ומכניסה לפנים עד כדי שיעור זכות נפשו, ועל דרך זה בכל לילה ולילה מכניסין נפשו יותר בפנים כפי שיעור השתדלותו בתורה ובמצות, ואם יזכה להיכל הנ' הרי נעשה בן חורין מסמא"ל ושוב אין לו פחד ממנו, אבל כל זמן שלא זכה להכנס להיכל הנ' אע"פ שנכנס בהיכל מ"ט עדיין יש כח באדם בבחירתו להתגבר עליו יצר הרע להיות תוהה מן הראשונות להוציא מן המ"ט היכלות הטהרה ולהכניסו בהיכלות הטומאה: וכן מי שביום ראשון של שנת כ"א התחיל למאוס בטוב ולבחור ברע

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מב

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

אדר א'
תשפ"ד

לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם... קְרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרֹן

מיכן אמרו, יהא אדם ירא שמים וכו', בכל יום ויום יסכים ויאמר, רצון כל העולמים לא על צדקותינו וכו' צא"ה מקדש שמו כרבים וכו' ואומר צעת ההיא אביא אתכם וכו' צדוקי את צדוקיכם לענייכם אמר ה', [תנא דבי אליהו פכ"א]

קרבנות
חלק ב'

פנימיות התפילה

מָה אָנוּ, מָה חַיֵּינוּ וכו' - מכניעים כח המקטרג

כתב הסדר היום "תפלה זו תהי' מסודרת בפיו, הן בכל בקר, הן בכל שעה שצריך להתפלל לפניו יתברך ויתעלה. ויקדים לתפלתו שלא על צדקתו ויושר מעשיו הוא מפיל תחינתו לפניו אלא על אלקותו למענו ית' יעשה ולא למענינו כענין שאמר דניאל ע"ה "אדני-י שמעה כו' למענך אליה". [ובאמת בנוסח הע"מ מוסיפין לפני 'מה אנו וכו' ה' שמעה ה' הקשיבה וכו'"]. והוא כענין שאמר מרע"ה ואתחנן שלא התפלל מצד מעשיו הטובים אלא מתנת חנם כי חנון ורחום הוא. ובהקדמה הזאת אין מקום למקטרג על תפלתו שלא תעשה, שאין תפלתו רק על חסד הש"י שדרכו להתחסד עם בריותיו בין ראויים בין שאינם ראויים כדכתיב והנחתי את אשר אחון אף על פי שאינו כדאי. וזהו הענין של "מה אנו מה חיינו", להשפיל עצמו לפני גדולתו ומעלתו יתברך ויתעלה, לחזק הענין שאמרנו שאל ידן אותנו כאשמותינו ואל ימוד לנו כפעלנו כי בשר ודם אנו ורוב מעשינו תוהו כי דרכנו לרדוף אחרי ההבל ולמרוד ולפשוט מחמת היצה"ר השולט עלינו כי מותר האדם מן הבהמה אין. מצד החומר ותאוותיו וחמדותיו ולכן אין להאשימו על מעשינו הרעים אלא להביט במעשה הטובה הנעשית על ידינו מחמת צד קדושה שיש בנו מן הנשמה הטהורה שנפחת באפינו", עכ"ד.

ולפי"ז יש לבאר מה שאנו סומכין את זה לפרשת העקידה, דבשניהם מכניעים כח המקטרג, ואח"כ מתחילין קרבנות, שהוא התחלת תיקון עולם העשייה.

ומוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין, מִי הַכֹּל הֵבֵל (קהלת ג' י"ט).

כתב בדרשת הרמב"ן על קהלת (הובא בבתי הרמב"ן) "ובענין שאמרנו מדברי שלמה [שאין יתרון במעשה האדם, ולא ישאר כלום בעוה"ז] תקנו בתפילת שחרית וידוי "מה אנו וכו'", אבל אנחנו עמך". וזה תימה, היאך יהיה 'מוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין', כיון שיש בני אדם מגיעים למעלה עליונה ומרוממת מאד והריהם בעלי ברית לאלוקים וה' אוהבם כאברהם ושמוח בהם כיעקב".

ותירץ הרמב"ן, "אבל הכוונה להם לומר שאין במעשנו יתרון לנו ואין ביד האדם להותיר גופו יותר מן הבהמה, אבל יש בידו לעשות רצון בוראו ולהיות דבוק כמו האבות שהיה להם קורבה גדולה ומעלה יתירה אצל הבורא, וישאר שמם וזכרם, אפילו בעוה"ז, לבניהם לדור ודור. ואנו 'מה חסדנו ומה צדקנו' במצותיו של הקב"ה, שלא יצדק או ירשע האדם מדעתו כאנפה והחסידיה או בהמות וחיות הטרף", עכ"ד. [וכוונתו, דהמצות שאנו עושים הוא מדעתנו, כמו אנפה וחסידיה שעושים כפי רצונם, ולא עושים בכונה הרצויה לקיים ציווי המלך].

וכע"ז בתנא דבי אליהו זוטא (פרשה כ"ד) שתמה ג"כ על פסוק זה, וז"ל "ושלמה שנאמר בו ויחכם מכל האדם (מ"א ה' י"א) כי היה חכם מכל האדם איך אמר 'מוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין' (קהלת ג' שם), מה, אדם אוכל ומברך, שותה ומברך, ישן ומברך, ומתעורר ומברך, היאך נחשב לבהמה שאינה מבחנת כלום. אלא על שעת המיתה הכתוב מדבר, [וכמבואר בתחילת המקרא "פְּמוֹת זֶה בֶן מוֹת זֶה וכו'"] כיון שמגיע קיצו של אדם למות כשם שנמלכין על הבהמה לשחיטה כך נמלכין עליו, לכך נאמר ומוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין כי הכל הבל, בהמה שמתה יש לה מנוח, אבל אדם אחר שמעבירין עליו טכסיסין ומת, מעמידין אותו לדין ומראין לו כל מעשיו ודנין אותו עליהם", עכ"ד. וע"ע ברוקח כאן שהאריך בזה.

מקור התפילה

כתב הטור (סימן מ"ו) "ובסדורי אשכנז כתוב אחר יה"ר, רבון כל העולמים לא על צדקותינו וכו'". וכתב הב"י, שקדמונינו ז"ל הנהיגו לאומרו בכל יום קודם שיתחילו הזמירות, ויתבאר בגליון הבא בעזה"ש"ת אם הוא חיוב או רשות.

ונסח תפילה זו הוא מתנא דבי אליהו (פכ"א), "העטופים ברעב (איכא ב'), אין רעב אלא דברי תורה שנאמר הנה ימים באים נאום ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב לחם וכו' כי אם לשמוע את דברי ה'", (עמוס ח' י"א). מיכן אמרו, יהא אדם למד תורה באימה וביראה ברדת ובוזע, יסתכל כל אדם בעצמו, וידע שלאחר שעת מיתה ישא עיניו לשמים ויאמר, מי ברא כוכבים ברקיע ונתן לו מקום לכל אחד ואחד, דרך ומסילה לכל אחד ואחד, כמה מגדלים בנתה מלכות רומי, מי גדען והשליכן לארץ וכו', מיכן אמרו, יהא אדם ירא שמים ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו, בכל יום ויום ישכים ויאמר, רבון כל העולמים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך וגו', ואומר בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהילה בכל גויי הארץ בשובי את שבותיכם לענייכם אמר ה'", ע"כ.

והתקון תפלה (בסידור אוצה"ת) הביא ב' מהלכים בביאור דברי התנא"א.

א הביא מספר זקוקין דגורין (פירוש על תנא"א) לפרש דענין אמירתה הוא לקיים מה שהזהיר האדם לפניו להסתכל מה שתעלה לו אחר מיתתו, וישם לבו להנהגות הקב"ה בעולמו, אז כשמצייר בלבו כל זאת – "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר וכו'" – שיבא בזה לידי יראה גמורה. [ניש להוסיף, דזהו באמת כל ענין אמירה זו שכל חיי האדם בעוה"ז הוא הבל, ומעלתו על הבהמה הוא הנשמה שעתיד ליתן דין וחשבון לפני כסא כבודך, לאחר מיתתו]. ובזה האדם מוכן לקיים מה שנאמר "העטופים ברעב" – ללמוד תורה מתוך אימא ויראה וכו', ד'עיתוף" הוא דבר המביא לידי יראה, [כמו שמצינו בדיינים שמתעטפין בטלית מאימת שכינה (שבת י' ע"א ורש"י שם, וי"ש ברמב"ם)]. וכן לענין שבת, כתב הרמב"ם (פ"ל ה"ב) "ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת", ו"רעב" חיינו 'תורה' כמו שהביא התנא"א ראה מהפסוק "לא רעב לחם כי אם לשמוע את דברי ה' – דהיינו תורה.

וי"ל, דמה"ט מקדימין תפילה זו לפני אמירת קרבנות, שבאנו לקיים כל חלקי מצות תלמוד תורה (כמבואר בס"י ז'), תורה משנה וגמרא, ומשו"ה מקדימים לקבוע הצורה הנכונה ללמוד תורה, שהוא מתוך יראת שמים. ועד"ז, יל"פ בדעת הרמב"ם (ריש סדר התפילות [בסוף אהבה]) דאומרים אותה אחר דברי תורה על ברכת התורה, שהוא המשך לסדר ברכת התורה, להורות הצורה הנכונה ללמוד אותה.

ב השבלי הלקט (ס"ו) היה לו גירסא וכוונה אחרת לגמרי בהתנא"א, וז"ל "תניא בסדר אליהו רבא העטופים ברעב בראש כל חוצות, אין רעב אלא מדברי תורה כמה שנאמר הנה ימים באים נאום ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב לחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה', ועל אותו הדור הוא אומר לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר, ע"כ. ולפי"ז, ביאר התקון תפלה דהכוונה הוא אחרת לגמרי, שדרשינן מהאי קרא על דור של שמד שהיו רעבים לדברי תורה, ולא היו יכולים לקיים המצות, ועל אותו דור אמרו חכמינו ז"ל לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר, כי אם אי אפשר לנו להיות יראי שמים בגלוי, נירא נא את ה' אליקנו בסתר, ולהיות מודים על האמת, כונתם ההיפך לבלתי הודות על שקר למרות היד הנטויה להכריחנו על כך, ואם גם מוכחרים אנחנו מפחד אויב להכחיד האמת תחת לשוננו, לכל הפחות נהיה דוברים אמת בלבבנו, עכ"ד.

ביאורים על תפילת 'לעולם יהא אדם'

לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם יָרָא שְׁמַיִם - כתב היעב"ץ שהשי"ת נקרא שמים [ע' במשנה שבועות לה]. ובכתוב (מלאכי א' ח' ל"ב) ואתה תשמע השמים, (דניאל ד' כ"ג) די שליטין שמאי". ואמר הגר"ח ק"צ"ל שהוא קיצור לשה"כ (יונה א' ט') "ואת ה' אלקי השמים אני ירא". וע' ברוח חיים (אבות פ"ד מ"ג) שביאר ע"פ מה שהביא מרח"ו כי מכל דיבור נעשה רשימה למעלה, דלזה כוונת רז"ל בכמה מקומות בלשון 'יראת שמים' ו'מורא שמים', ר"ל ירא מקלקול שנעשה בשמים". **בְּסֶתֶר וּבְגָלוֹ** - מדברי הרמ"א (או"ח א' א') מבואר ב' ענייני יר"ש, אחד בגלוי ואחד בסתר. בגלוי - כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד, בסתר - ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת, (שירת דוד).

וּמוֹדָה עַל הָאֱמֶת וְדוֹכָר אֶמֶת בְּלִבָּבוֹ - פשטות הכוונה להמשיך, דמודים על האמת ודוברים אמת בלבבו ע"י מה שאנו אומרים "לא על צדקותינו וכו' מה אנו", והרמב"ן בדרשה על קהלת קורא לתפילה זו "וידוי", (רינת חיים).

וַיִּשְׁכַּח וַיֹּאמֶר, רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים - כלומר אדון כל הבריות אשר הם בעולם הזה ולעתיד. ענין אחר, אתה אדון ומושל בכל העולמים, העולם הזה והעולם הבא ולמעלה ולמטה, ובי"ח עולמות גדולות ועולמות קטנות, וכל עולם כפלים מעולם הזה וגן עדן, (רוקה). **לֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מְפִילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ, כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים**.

ז' וידוים "מה אנו וכו'" - כנגד ה'ז' הבלים שאמר קהלת (רוקה)

מָה - כתב הסדר היום שענין 'מה' ופירושו, כמו דבר של הבל ואין בו ממש, **אֲנַחְנוּ** - [יתכן שהוא ע"פ הפסוק "נחננו מה" (בשלח ט"ז ח')] כל הבריות חשובים כחגבים בעיני הקב"ה (רוקה), [נ"ס אנו - ע"פ דה"א (י"ז ט"ו) שאמר דהע"ה להקב"ה "מה אני"]. **מָה תֵּינִי** - כי אם שבעים שנה דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה, (רוקה), **מָה חֲסָדֵנוּ** - ע"ש הקרא (הושע ו' ד') "[חֲסָדֶיךָ כֶּעָנָן כֶּעָנָן בְּקֶרֶךְ וְכִטְל מִשְׁכִּים הִלָּךְ]", ופרש"י "כל טובתכם וצדקתכם אינה כלום" (אבודרהם תפ' נעילה), **מָה צְדָקוֹתֵינוּ** - ע"ש הפסוק "וּבְכָבֶד עָדִים [פרש"י רש"י ישעיהו] "וכלבוש מרחק כבגד מאוס שהכל אומרים הסר, (עדים' תרגום של הסרה) [כִּי-צְדָקָתֵנוּ" (אבודרהם שם), **מָה שְׁוֹעָתֵנוּ** - כלומר אין ממש בחסדנו ולא בצדקותנו ואין בנו מעשים שיעילו להושיע אותנו, (סדר היום), **(והשכחה ג' ס"ו מ"ו)** ביאר דהכוונה להישועות הבא מצידנו, וע' מסורת התפילה. כיון שכן - **מָה לַחֲנוּ** - לעשות הטוב והישר, **מָה גְבוּרָתֵנוּ** - להטיב דרכינו אין לנו גבורה וכו', (סדר היום).

מָה נֹאמֶר לְפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלְקֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, הֲלֹא כָל הַגְּבוּרִים כְּאֵין לְפָנֶיךָ - הלא יגוע ויחליש כל דיורי ארעא [שהן] כ'לא חשובין' (ע"ש דניאל ד' ל"ב), **וְאִנְשֵׁי הַשָּׁמַיִם** - כל שניכר בעולם בין מחמת עצמו בין מצד מעשיו או מצד יחוסו נקרא אנשי שם, (אדרת אליהו בראשית ו' ד') **כִּלְאֵי הַיּוֹם** - אשר מעולם נשכחו והיו כלא היו, **וְחֲכָמִים כְּבָלִי מִדָּע, וְגִבּוֹרִים כְּבָלִי הַשִּׁבְלִי**. **כִּי רַב מַעֲשֵׂיהֶם תֵּהוּ, וַיְמִי חֵייהֶם הִכָּל לְפָנֶיךָ, ע' מסורת התפילה, [הרמב"ם הוסיף, "ככתוב בדברי קדשך (קהלת פ"ג פ"ט) "ומוֹתֶר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין, כִּי הִכָּל הִבָּל", ע' פנימיות התפילה.**

[ונוסח ספרד מוסיף כאן] **לְבָד תִּשְׁמָה תִּהְיֶה, שֶׁהִיא עֲתִידָה לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדָה. וְכָל הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדָה, שְׁנֵאמַר: (ישעיהו מ' ט"ו) הֵן גּוֹיִם כְּמֹד מִדָּלִי, - כְּטִיפָה מֵרֵחַ הַמִּטְפֶּטֶט מוֹשִׁלִּי הַדֵּל וּמִשְׁקֵע טְנוּפֶת הַמִּים וּרְקִיבִין הָעֵץ (רש"י) וְכִשְׁחַק מֵאֲוִיִּים נִחְשָׁבוּ - רש"י שהנחושת מעלה עיפוש ומשתחך (שם), הֵן אִיִּים כְּדֵק יִטּוֹל - כאבק הנישא ועולה על ידי רוח כדק אשר יטל (שם).**

אִמְרוּ הַזֵּה"ל (שיר השירים פ"א) "שחורה אני ונאווה - שחורה אני במעשי, ונאווה במעשה אבותי, שחורה אני ונאווה". שהכוונה מצד עצמינו אנו מלאים פחיתות וחסרונות, וגם המעלות ותכונות הטובות שיש לנו הוא רק מחמת אבותינו ומידם היתה זאת לנו", (שיה יצחק)

אֲכַל אֲנַחְנוּ עֲמָה, בְּנֵי בְרִיתָה, בְּנֵי אֲבִרְהָם אֱהָבָה - כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ב) "העובד מאהבה וכו' לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה. וכתב הרמב"ן (ואתהו ז' ז') עה"פ "כי מאהבת ה' אתכם בחר בכם", שראה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים, בעבור אבותיכם שהגיע ענינם עד שנשבע להם כדי שלא יגרום החטא ותבטל הבטחתם", וזהו - **שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לֹא בְּהַר הַמִּזְבֵּיחַ, וְכַמֵּשֶׁל הַרְמִב"ן (בפ' וירא כ"ב ט"ז) "והנה הובטח [בשבועה זו] שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו, והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו". זרע יצחק יחידו, שֶׁנֶּעֱקַד עַל גְּפֵי הַמִּזְבֵּחַ, ע' מסורת התפילה, עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֵה בְּכֹרֶה, שְׁמוֹאֲהֶבְתָּה שְׁאֲהֶבְתָּ אוֹתוֹ - דכתיב ואוהב את יעקב (מלאכי א' ג'), וּמִשְׁמַחְתָּה שְׁשִׁמְחָתָה בּוֹ - ע' זוה"ק (פ' בא לו ע"ב) "שמן ששון מיעקב", **קְרִאת אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרֹן - י"ל** דישרון הוא כנגד השמחה ששמח בו, וכדכתיב "ולישירי לב שמחה".**

קראת את שמו - יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרֹן

ממשנתו של הרב מרדכי פוטאש שליט"א

יש לתמוה, היכן מצינו שקראו הקב"ה 'ישרון', הרי לא מצינו אלא שקראו המלאך 'ישראל' בפרשת וישלח (לי"ב כ"ט) "וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׁרִיתָ עִם אֱלֹקִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל".

והעיון תפלה מביא המקרא בישעיהו (פרק מד פסוק א - ב) "וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֻרְתִּי בּוֹ: כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשֶׂה וְעֹשֶׂה וְיִצְרָךְ מִכְּסֶן וְיִצְרָךְ אֱלֹהֵיךָ עֲבָדֵי יַעֲקֹב וַיִּשְׁרֹן בְּחֻרְתִּי בּוֹ".

ויש לבאר ע"פ ב' דרכים של הרוקח אם הכוונה לעקב או לכלל ישראל:

יעקב אבינו נקרא 'ישרון'

מהלך א' של הרוקח "קראת שמו ישראל בבית אל" [ע' הושע (י"ב ה) וַיִּשְׂרֹן אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכַּל בָּהּ וַיַּתְּחִילוּ וַיִּתְּנֵהָ לְבִית-אֵל יַמְצָאנוּ וְשֵׁם יְדִבְרַ עֲמֻנוּ], לשון ישר לקל. וישרון לשון אשורנו, שרואה ישועת אלוקיו, ולשון שררה", ע"כ. היינו דקריאת שם 'ישרון' קאי על יעקב אבינו. ויל"פ ע"פ דרכו של האבן עזרא שפירש הפסוק (בישעיה מ"ד ב) שהוא רמז ליעקב כטען "בבטן עקב את אחיו" (הושע יד ב), וגם הרד"ק הביא דבריו. וע"ז מסיים הקרא "אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו". ואיתא במדרש משנת רבי אליעזר (נ"ר אליעזר ב"ר יוסי הגלילי, פרשה ח) "שהיה שמו יעקב וישראל, והוסיף לו לאחר אסיפתו ישרון, שר ומוישר, שני אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו".

והנימוקי הגרי"ב (ר' ישעיה ברלין, הובא באוצה"ת סוף ח"ב) הביא הרמב"ן בפרשת דברים (י' י"ב) שכתב "השמות ישמרו הטעם ויחליפו המלות, כמו זרח וצחר (בראשית מ"ו ז) מן וצמר צחר (יחזקאל כו יח), אתונות צחרות (שופטים ה ז). וכן יעשו לשבח, יכנו יעקב שהוא לשון מרמה או לשון עקלקלות ויקראו אותו ישרון, מן תם וישר. [וכע"ז ברמב"ן (ריש פרשת עקב) בפירוש מילת 'יעקב', כל לשון עקיבה גלגול וסבוב, עקוב הלב (ירמיה יז ט), ויעקבני זה פעמים (בראשית כו לו), ויהוא עשה בעקבה (מ"ב י"ט), ענין גלגולין וסבות. ולכן יקראו יעקב 'ישרון', כי היפך העקוב מישור.

ויש לפרש למה נקרא בשם זה ע"פ מש"כ הספורנו (עה"פ וישמן ישרון) שכתב "והנה גם בעלי העיון שבהם הנקראים 'ישרון' מן אשורנו ולא קרובי". ולפי"ז מובן היטיב שיעקב אבינו נקרא בשם זה, שהוא עמוד התורה, וע"י עיון התורה בישרות השכל, זוכים להבין דעת עליון במדויק, ועליו הכתוב אומר אלוקים עשה את האדם ישר (קהלת ז' כ"ט).

כלל ישראל נקראו 'ישרון'

והרוקח כתב עוד מהלך "וקראת שמו ישראל", היינו "שקראת לבנינו בני בכורי ישראל (שמות ד' כ"ב)". ולפי"ז מ"ל ד'וישרון' קאי ג"כ על כלל ישראל. וכתב הגרי"א באדרת אליהו (וואת הברכה שם) ש'ישרון' הוא מלשון 'שירה', ונקראו כלל ישראל 'ישרון' ע"ש השירה שאמרו בקריעת ים סוף. ולפי"ז השם 'ישראל' ניתנו מיד אחר יציאת מצרים, וישרון אחר קריעת ים סוף.

וכ"ה פשטות הקרא בישעיה שהבאנו למעלה, שמדבר על כלל ישראל, וכן מפורש באבות דר' נתן (נוסחא ב פרק מג) "ישראל נקראו 'בחושים' שנאמר 'וישרון בחרתי בו'. ומשום שכלל ישראל נקראו אחר שמו של יעקב. וכן מצינו ג' פעמים שנקראו כלל ישראל 'ישרון' בתורה, א) וישמן ישרון ויבעט, (האזינו לב טו. ב) ויהי בישרון מלך, (וואת הברכה לג ה). ג) אין כאל-ישרון, (שם פסוק כח), ופרש"י "דע לך ישרון, שאין כאל-בכל אלהי העמים ולא כצורך צורם". ומבואר דישרון קאי על ישראל.

[וע' ביזמא (ע"ג ע"ב) שכתב על אבני החושן "שבטי ישרון", וכתב המהרש"א שם ד'ישרון' הוא שם המקום כפרש"י בחומש ומצור שמו יתברך ב"ה עם האבות והשבטים, עכ"ד. ותמה ר' ישעיה פיק (בספר יש אם למשנה) דלא מצא רש"י זר, ואדרבה רש"י כתב דישרון הוא שם של כלל ישראל, וצ"ע מקור לדבר זה].

ביאור שם ישרון ע"פ סוד

ובחסדי השי"ת מצאתי בסידור הגרי"א (בנגלה ובנסתר) ביאור נפלא מאד בזה, וז"ל, "טעם קריאתו 'ישראל וישרון', כי יש מלאכים (ששםם מסתיים) ב'א-ל' כמו מיכאל, ויש מסתיימין ב'ו-י' כמו מטטרון וסנדלפון, ויש מסתיימין ב'י-ה', כנודע. כי אותן שניקתן מימין מסתיימין ב'א-ל', ואותן שבשמאל מסתיימין ב'ו-י' (כי ה'ה' גבורות מתחלקין לה' פעמים נ"ו כנודע), ואותן שניקתן מקו האמצעי מסתיימין ב'י-ה'. וזהו שאנו אומרים 'אין כאלוקינו' - אין כ'א-ל' ה'י-נ-ו, ע"ז מי כמון באלים ה'. והנה ישראל יניקתם משני הצדדים, לכן נקראו 'ישראל' מצד ימין, 'וישרון' מצד שמאל, וכן שבטי קה (מקו אמצעי). ובזה יובן אמרנו 'שמאחתך שאהבת אותי' - בסוד אהבת חסד, 'ושמחחתך' מצד שמאל, (כמש"כ כל השומע יצחק לי - שהוא שמחה ויצחק הוא דין שהוא שמאל), קראת את שמו ישראל וישרון", ע"כ דברי הגרי"א.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונו שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

דברים האסורים לפני התפילה

הנה בגמ' בברכות מבואר כמה דינים שאסור לעשותם **קודם תפילת שחרית**. והרמב"ם (הל' תפילה פ"ו ה"ד) פסק לדינים דינים אלו, וז"ל "אסור לו לאדם שיטעום כלום, או שיעשה מלאכה, מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית. וכן לא ישכים לפתח חבירו לשאול בשלומו קודם שיתפלל תפלת שחרית. ולא יצא בדרך קודם שיתפלל". וכ"כ השו"ע (סי' פ"ט).

א. איסור הקדמת שלום לחבירו

אמר' בגמ' (שם יד.) "אמר רב, כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל, כאילו עשאו במה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא'", אל תקרי במה אלא במה. ושמואל אמר, במה חשבתו לזה ולא לאלוה. מתיב רב ששת, בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב, תרגמה רבי אבא, במשכים לפתחו'. והטעם הוא, משום שאינו ראוי להזכיר שמו של הקב"ה עליו קודם שיתפלל לו (ורבנו יונה).

ובדין בזה איכא כמה דרגות. א] אסור להשכים לפתחו לקבל פניו, אפילו בלי אמירת שלום. ב] עובר דרך שם, מותר להקביל פניו, אבל לא לומר שלום, והעובר על זה כאילו בנה במה. [ואסור גם לכרוע לו בלי אמירת שלום]. ג] י"א דאף בפגע בו אין לומר שלום, אלא יאמר צפרא דמרי טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל. אולם בזמן הזה, כתב **המחצית השקל** דדרך כל אדם לומר צפרא דמרי טב ולא ליתן שלום, אי"כ אין בזה שינוי, ואי"כ אפשר **דלהראב"ד בזמן הזה אין לומר צפרא דמרי טב**.

ב. איסור התעסקות בצרכיו

אמר' בגמ' (שם יד.) "אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן, אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל, שנאמר 'צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו'. אולם הרי"ף והרא"ש לא גרסו כן, אלא גרסו "אסור לצאת לדרך". אולם יש מקור אחר מהגמ' (לעיל ה:) "תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפילתי שתהא סמוך למטתי". ופרש"י "סמוך למטתי - כל ימי נזהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי עד שאקרא קריאת שמע ואתפלל", והביאו הכס"מ, וכתב דלרבנו הכוונה רק שלא אעשה מלאכה, ודלא כרש"י והרא"ש שלמדו דהכונה היא דאסור אפילו לקרות בתורה. [והיינו דוקא למי שרגיל להתפלל בביהמ"ד ולא לילך לבית הכנסת (שו"ע סי' ה), ור"ל ביחידות, ואם רגילין צבור להתאסף אליו שם גם בזה מותר דוודאי יזכורוהו כשיבואו, (מ"ב)].

האיסורים הם עד לאחר תפילת שמו"ע

והנה **התירומת הדשן** (סי' י"ח) כתב להוכיח מהגמ', דהא דאסור לעשות צרכיו ולשאול בשלום חבירו קודם התפילה, לא מועיל בזה לברך ברכות השחר, אלא נאסר עד אחר תפילת שמו"ע, דסתם תפילה המוזכרת בש"ס היא תפילת שמו"ע, דאמר' בגמ' "כל הנותן שלום

א אולם המ"ב לקמן (סי' צ"ג סקני"ג) משמע דסומך על היתר של הרמ"א לדניא, אמנם בלא"ה דבריו צ"ע, דכתב כן גם בדעת השו"ע, וזה תמוה, דכבר דייקו הפוסקים דהשו"ע לא הביא היתר אלא לענין הקדמת שלום, אבל לא לענין עשיית צרכיו, וצ"ע.

ועוד יש לתמוה, דהמ"ב הביא דעת הא"ר [ומקורו מרבנו מנוח] לדיק מהרמב"ם דהאיסור יציאה הוא ג"כ לפני מנחה ומערב, דבאיסור אכילה ומלאכה כתב "קודת שיתפלל שחרית, ואח"כ כתב ולא יצא לדרך קודם שיתפלל, והרי שמו"ע דשחרית לא גרע משמו"ע דמנחה, ונביע דשמו"ע דוקא. ובאמת בעיקר האי דניא, י"ל דלא גרס בסוגיא דף י"ד איסור מלאכה כלל אלא איסור יציאה לדרך כגירסת הרי"ף והרא"ש אלא מקורו הוא מגמ' (ה:), כמו שצדד הכס"מ, ולפי"ז שפיר י"ל דאיסור יציאה לדרך הוא דין אחרת, אבל להפוסקים דגרסו כן בהגמ'

לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשה במה וכו', מיתיבי רב ששת ובין הפרקים שואל מפני הכבוד. תרגמא רבי אבא במשכים לפתחו'. והשתא אי לא קפדינן אלא שיאמר ברכות ותשבחות קודם עשיית חפציו, אי"כ מה פריך מהא דשואל בין הפרקים, דהתם ע"כ כבר אמר לכל הפחות ברכת יוצר אור, [והיינו ברכות ותשבחות טובא], אע"כ דוקא אתפלת שמו"ע קפדינן, וכדמשמע הלשון עד שיתפלל, והיינו תפילה סתם שבתלמוד. ולכך הסיק דאותם האנשים המשכימים ואומרים **ברכות ותשבחות עד ברוך שאמר, ואח"כ מתעסקים בצרכיהם, לאו שפיר עבדי**.

ולפי"ז לכא' יש להעיר על לישנא דהרמ"א (סי' פ"ט ס"ג) שכתב לענין עשיית צרכיו, 'ויש מקילין, לאחר שאמרו מקצת ברכות, קודם שאמרו ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה, (תירומת הדשן סי' י"ח). ולכא' מדברי התרה"ד מתבאר שנקט דהאיסור הוא מעיקרא דדינא. ושו"ר **שהערוד השולחן** (שם סכ"א) העיר על לישנא דהרמ"א, וז"ל "ואינו מובן מי הם היש מקילין, ואם כונתו על איזה אנשים שמקילים בזה [שהביא התירומה"ד בסו"ד], אי"כ לא הו"ל לומר 'וטוב להחמיר' דמשמע דהוא חומרא בעלמא, והרי מעיקר הדין כן הוא כמ"ש התה"ד, וכך הו"ל לומר ויש מקילין וכו' ואין להקל בזה, וצ"ע. ובאמת **הלבוש** כתב כן, וז"ל "וכן אסור להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת שמונה עשרה, ולא כאלו שמשכימים ואומרים קצת שירות ותשבחות וקודם שיתפללו הולכים לעשות חפציהם, **דודאי לא שפיר עבדי**, דעיקר מה שהקפידו חז"ל אתפלת שמונה עשרה הקפידו שלא יעכבו אותה", **וכן עיקר לדינא**". עכ"ל. וכ"כ הגר"ז (שם ס"ד) וז"ל "ויש נוהגין להקל בזה לאחר שאמרו ברכות השחר קודם ברוך שאמר, ואינו נכון". ולכן לדינא נראה שאין להקל בעשיית חפצים, עד לאחר תפילת שמו"ע.

אכן בנוגע ל**אמירת שלום**, כתב בשו"ע שאם התחיל לברך הברכות וקיבל עליו עול מלכות שמים בברכות, אין לחוש כל כך. וביאר המ"ב (סקי"ד) בשם האחרונים דקאי על האיסור לכרוע כשאין משכים לפתחו. אבל במשכים לפתחו בין לכרוע או נתינת שלום אפילו התחיל בברכות אסור. אמנם י"א דה"ה אמירת שלום בשפוגש את חבירו מותר אחר מקצת ברכות, כיון שאינו אסור מעיקר הדין, וכן נראה שפסק המ"ב.²

גדר איסור עשיית חפציו קודם התפילה

הנה לשון **הרמב"ם** הוא שאין לעשות **מלאכה** קודם התפילה. ולשון השו"ע אסור לו **להתעסק** בצרכיו. ויש לדון מהו גדר מלאכה ועסק האסורים קודם התפילה.

ונראה דהנה **הלבוש** (שם) כתב דהטעם שאין להתעסק בצרכיו קודם התפילה הוא משום שלא יעכבו התפילה. **והגר"ז** (שם ס"ד) כתב דהטעם הוא משום "שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל". והדבר כבר מפורש בדברי

וכן נראה מהטור שו"ע שהביאם בדין אחד, לשיטתם אין מקום להחמיר יותר ביציאה לדרך ממלאכה.

ב מקור דין זה הוא מהאורחות חיים (הובא בבי"ד) דאירי באיסור כריעה, וכן לומד הטי"ז בדעת השו"ע, אולם כמה פוסקים סביר דה"ה אמירת שלום בפגוע חבירו מותר אחר מקצת ברכות, (פר"ח פמ"ג דה"ח), כיון דאין מדינת דמריא. אולם יש גירסא אחרת שגרסו האו"ז והרשב"ץ והרשב"א "אירי יונה א"ר זירא כל הנותן שלום קודם שיתפלל כאילו בנה במה, א"ל במה קאמרת, א"ל לא וכו', והיינו מה שיש לנו בחצי עיגול הגירסא על עשיית צרכיו, הם גרסו על ינותן שלום. ולפי"ז כוונת הגמ' הוא, דמשכים לפתחו הוא בדרגת "כאילו בנה במה, אבל פגוע חבירו אינו בדרגה זו, אבל יע"פ אסור הוא.

וכן מבואר מדברי התירומת הדשן (סי' י"ח) שכתב "דהאיסור הוא עד שמתפלל

השטמ"ק לברכות על איסור יציאה לדרך ונתינת שלום שהוא כדי "שימחר לבית הכנסת ויתפלל כדי שלא יתיאש מן התפילה". ולפי"ז נראה דהאיסור הוא דוקא בהתעסקות מלאכה שיכול האדם מחמתה להתעכב או לפנות את לבו לדברים אחרים, אבל עשיית דבר קל שאין חשש שיתעכב או יפנה לבו לדברים אחרים, אין זה בגדר האיסור. וכ"כ **באשל אברהם** (בוטשאטש, סי' פ"ט ס"ג) וז"ל "מה שאמרו חז"ל שלא לעשות מלאכה לפני תפילת שחרית, נראה שאין בזה קפידא במלאכת הדיוט או ארעי המותרת בחול המועד או המותרת על כל פנים בערב פסח, שהרי מדליקין נרות גם קודם שאומרים שום ברכה בשחרית ומוציאין אש מהאבן וכדומה, וכו"מ צלע"ע היטב".

וכ"כ בהליכות שלמה (פ"ב ס"ה) בשם הגרשו"א זצ"ל, שמותר להכניס כביסה (המחולקת כבר לסוגיה) לתוך מכונת כביסה ולהפעילה, וכן להוציא פסולת לפח האשפה שברחוב, וכן לסדר את המיטה שישן עליה, ומשום שדברים אלו אינם נחשבים לעסק מחמת שהם דברים קלים, שאין בעשייתם חשש שיתעכב או יפנה לבו לדברים אחרים.

חפצי מצוה

מותר להתעסק בחפצי מצוה קודם התפילה, ולכן כתב **המ"ב** (שם סקל"ו) שמותר לקנות צרכי סעודה בע"ש קודם תפלה, כיון שהקנייה היא לצורך כבוד שבת, ואין זה בכלל מה שאמרו אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל שזו חפצי שמים היא. אכן מהמ"ב (סי' ר"ג סק"א) מתבאר דכ"ז אם א"א לחות את עסק המצוה לאחר התפילה. אך כתב **המ"ב** (שם) "יראה לקרות ק"ש מקודם כיון שכבר הגיע זמנה". אכן **מהגר"ז** (שם) נראה דכ"ז הוא דוקא כשיש חשש שמחמת התעסקותו יעבור זמן ק"ש".

ג. איסור יציאה לדרך

אמר' בגמ' (שם יד.) "ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן, כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך, הקב"ה עושה לו חפציו, שנאמר 'צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו'. וכתב השו"ע "שאסור לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת י"ח. וגם על זה קאי דברי הרמ"א של אמירת מקצת ברכות.

אמנם בענין זה נוהגין להקל לנסוע ממקום למקום כל שיש ענין נחוץ, [ע"י לשון הח"א (וכלל ט"ז ס"א)], ויש להקפיד עכ"פ לומר מקצת ברכות לפני צאתו מביתו, [ע"י במ"ב (סי' צ"ג סקנ"א)]. ובלבד שלא יעבור עי"ז זמן תפילה.

ואם מטרת הנסיעה לצורך מצוה וחפצי שמים התירוהו לכתחילה, כשם שהתירו להתעסק לפני התפילה בחפצי שמים, [וכן משמע במ"ב (סי' צ"ג סקנ"א)].

וכתב המ"ב (סקי"ט) דלענין יציאה לדרך, גם קודם מנחה ומערב אם הגיע זמנם דינם כמו קודם שחרית.

המתפלל וטעה

המשך בעמוד ד'

שמו"ע כדמשמע הלשון 'עד שיתפלל' והיינו תפילה סתם שבתלמוד, והך הנותן שלום לחבירו עושה חפציו מילתא חדא אינו דגרסינן נמי התם אהא דקאמר כאלו עשו במה קאמרת א"ל אסור קאמינא וכדבר אידי בר אבין דא"ר אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשי אסור לאדם שיעשה צרכיו קודם שיתפלל ע"כ. והב"ח תמה דדאיתו הפוכה, דמשמע במה קאי רק על נותן שלום ולא עשיית חפציו, והיינו כהגריסא לפנינו, ואולם דהתירומה"ד גרס כהא"ז, ולק"מ. וכן משמע מדברי הרשב"א ע"ש.

ולפי"ז, באמת דין זה הוא מדינת, אמנם כתב הפמ"ג, דאפ"ה מוכח דמותר אחר מקצת ברכות, דזה גופא נכלל בהיתר המשנה מותר להשיב שלום בין הפרקים, לבד מהאיסור הפסק, אלא גם האיסור שאלת שלום לפני התפילה.

אולם בראשונים מבואר ב' דרכים אחרים לישב קושיא זו, א] הרא"ה כתב דאין

מסורת התפילה - לעולם יהא אדם

הנה **הטור וש"ע** הזכירו אמירת העקידה בסימן א' "טוב לומר העקידה ופרשת המן ופרשת הדבורות ופרשת הקרבנות", ולא הוזכר מקום אמירתה. ובסימן מ"ו כתב הטור "ובסדורי אשכנז כתוב אחר י"ה", רבון כל העולמים לא על צדקותינו וכו', משמע שהוא מיד אחר צלולת דרבי [שתצילני היום וכו'], ואין העקידה ביניהם. אולם **הב"י** שם מביא שבסידורים שלנו כתוב "אלקינו ואלקי אבותינו וזכרנו בזכרון טוב מלפניך וכו' ופרשת העקידה ואח"כ רבנו של עולם כשם שכבש רחמינו וכו' ואח"כ משנת אלו דברים שאדם עושה אותם וכו' ואחר כך כתוב לעולם יהא אדם". וכ"ה בנוסח הע"מ. [וצ"ב, מהו הקשר למשנת אלו דברים. ו**להרמב"ם** את"ש שהתחיל **סדר התפילות** [בסוף אהבה], "נהגו העם לקרות בכל יום בשחר אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים [שקורין אחר ברכת התורה כמש"כ הר"מ פ"ז מהל' תפילה] קורין משנה זו אלו דברים שאין להם שיעור וכו', לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר". ולדבריו את"ש שהוא המשך של הדברי תורה אחר ברכת התורה]. ופשוט הדברים מורה שיש המשך מפרשת העקידה, שמזכירים "שנשבעת לו בהר המוריה וזרע יצחק יחידו שנעקד ע"ג המזבח", ובאמת מה שמתחילין "לעולם יהא אדם ירא שמים", הוא מענין העקידה, שאמר הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", וגם ענין 'דובר אמת בלבבו' הוא סיבת הקרבת האיל כמש"כ הספורנו שם.

ירא שמים בסתר ובגלוי - [א] נוסח התנא דבי אליהו לפנינו הוא "ירא שמים וכו' בלי שום הוספה. [ב] גירסת הרמב"ם והטור, וכ"כ שגרס השב"ח בהת"א הוא "ירא שמים בסתר". וכן היה הגירסא לפני רש"י, ומפני כן, כתב השבולי הלקט (ס"א ו') "ורבינו שלמה זצ"ל (סידור רש"י) הרגיל שלא לומר לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר מפני שתהיה לומר וכו' בסתר יהא אדם ירא שמים ולא בגלוי". ומתחילין לומר רבון כל העולמים. וגאון אחר כתב שהגון לאומרו שהי' לדעתנו הוקבע שבא לזרז את האדם להיות ירא שמים ואפי' בסתר ולדבר אמת אפילו בלבבו כגון שפסק בלבו ליתן דין או מעה לקופה של צדקה אף על פי שלא הוציא בשפתיו קיים ומקרא מלא הוא ודובר אמת בלבבו. ור' בנימין אחי נר"ו כתב שראוי לומר בסתר, שלא אמרו אבא אליהו אלא כנגד דורו של שמד שגזרו שלא לקרוא את שמע ולא היו יכולין להיות יראין בגלוי על כן הוזהרו וזרזו לקבל עליהם עול מלכות שמים בסתר. תדע לך שכן הוא שאומרו וחייבין אנו לומר לפניך תמיד שמע בכל יום כו' ומיחדים את שמך פעמיים באהבה ואומר שמע ישראל כו'. ועל כן אומר ברוך המקדש שמו ברכים לפי שבשעת השמך אין שמו מקודש ברכים אלא בסתר על כן אין לנו לשנות.

והלבוש [שם] כתב ג"כ דאומרים בסתר משום דנתקן בשעת השמד, אבל ביאר באופן "א" ל"כ מתחלת לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר וכו', כלומר אף אחר שנתבטל השמד ורשאין לירא אותו בגלוי, מ"מ מוכיחין שיהא כל אדם ירא שמים אף בסתר כלומר שיהא תוכו ככרו".

והשל"ה כתב "בכאן כולל עצם ירא השמים העיקרי והתמידי, העיקרי הוא שהוא ירא שמים בסתר במצפון לבו ובהתעוררות בכל לבבו, ואז כוונתו לשם שמים, והתמידי שלעולם יהיה ירא שמים בסתר, ויובן זה ע"ד שאמרו רבותינו ז"ל (אבות ב"ב) כל מעשיך יהיו לשם שמים, וכן כתיב בכל דרכיך דעהו, ופרשו בו (ע' רבנו יונה אבות שם) שהכוונה היא אף בפעולות הגשמיות שעושה, למשל משא ומתן יכין בלבו שעושה לשם שמים כדי שיהיה לו להחיות את נפשו ונפשות ביתו להשם יתברך וליתן מזה צדקה והוצאת בניו לתלמוד תורה, וכן כשאוכל ושותה אף שהפעולה גשמית מכל מקום 'בסתר', הדינו במצפון לבו, יש בזה הענין מחשבה טובה ל'יראת שמים'".

[ג] נוסח הסדר היום הוא כמו הנוסח שלנו, "**ירא שמים בסתר ובגלוי**", "האומר 'בסתר' לבד טועה כי למה נשנה הנוסח הטובה והיפה משום דברי האומר מה חידוש הוא לו בגלוי, פשיטא העיקר הוא שיהי' ירא בסתר במקום שאין שם רואה אותו שום נברא. וזאת אינה קושיא כי אין כוונתנו להשמיע חידוש כי אם להודיע כיצד יתנהג אדם ירא שמים

המשך מעמוד ג'

ויש לדון במי שמתפלל תפילת שמו"ע וטעה בתפילתו שמחמת כן צריך לחזור ולהתפלל (כגון שלא הזכיר מעין המאורע בר"ח או חוה"מ), אם יש איסור עשיית חפציו קודם שחזור ומתפלל, אף לדעות הסוברים דהתפלה ראשונה לאו כלום הוא, ד"ל דסו"ס כבר קיבל עליו עול מלכות שמים, [כמו שמצינו דיש מתירים אחר מקצת ברכות], אלא שצריך לחזור ולהתפלל. ובספר ברכת משה (ס"י ד) מביא בשם הגריש"א זצ"ל להתיר. אכן הנאנס ולא

במעשיו שצריך לו להיות לעולם יראת שמים כנגד פניו בין בסתר בין בגלוי ואפי' הרוצה לדקדק ולומר בסתר כבגלוי טועה כי אין הכוונה אלא כמ"ש ואפי' שצ"א אין בו חידוש אין לחוש לזה דאגב חזא נקט תרתי וכן דרך תנא בכמה מקומות דוק ותשכח, עכ"ד.

[ד] נוסח **הפר"ח** (ס"א מו) "**ירא שמים בסתר ובגלוי**", וכדאמרין [ברכות כח, ב] כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו עד כאן. ואמר להם הלוא, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם וכו'".

רב מעשיהם תהו - היעב"ץ הביא מהמר"ל (מנהגים הל' יוה"כ בתפילת נעילה) שיש לגרוס 'כל', וכ"ה גירסת הרמב"ם. אולם ע' במגיד צדק, שהכוונה לבד ממצות, ובאמת זה את"ש לנוסח ספרד שממשיכים "לבד הנשמה הטהורה", דעך עכשיו איירי מצד גשמיות האדם. **פי רב מעשיהם תהו, וימי חיייהם הכל לפניך** - בנוסח הע"מ מדברים על עצמנו, ולא רק על 'גיבורים ואנשי השם', שהם גורסין "כי רוב מעשיו תהו, וימי חיינו הכל לפניך". וכ"ה בכל הראשונים רמב"ם ור"י ברי יקר ואבודרהם, וכע"ז בסדור רב עמרם "מעשי ידינו", לבד מהרוקח שכתב בנוסחנו.

וע' בשו"ת **הרשב"ש** (ס"א מ"ט) וז"ל "עוד שאלת, שקצת יחידים אצלכם תקנו במטבע כי כל 'מעשיהם' תהו וימי חיייהם הכל, ונתנו טעם לדבריהם שהוא חזון לגבורי אומות העולם וחכמיהם וכו'. תשובה, תקנה זו קלקלה היא, ולא ידעתי המתקן הזה וכו', ופירוש הענין כך הוא, שאנו אומרים לפניו רבש"ע שלא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניו, כי על רחמי הרבים כי אנחנו וחינו ומעשינו וגבורתנו כאפס ותהו, שחינו קצובים ואנחנו וגבורתנו בעלי קץ ותכלית, ומעשים היוצאים מפועל שזה דרכו אינו כלום, שאפילו הגבורים אשר מעולם ואנשי השם הם כלא היו, ואף החכמים והנבונים בעלי חכמה והשכל לחכמתו, וכ"ש אנחנו שמעשינו תהו וימי חיינו הכל. ומותר האדם מן הבהמה אין מקרא מלא הוא וכו' וחזון על הגוף לא על הנפש. ופירוש 'כי כל מעשיו תהו', כי אין במעשינו כלום שנסמך עליהם לולי רחמי ורוב חסדיו. אבל לפי שאנחנו זרע האבות ובחר בנו, ע"ז אנחנו סומכים ובאים להתחנן, ולפיכך אנחנו חייבים וכו'.

מה ישועתנו - [י"ג מה ישענו], כתב האבודרהם (תפל' נעילה) "ואין לומר 'מה ישענו' כי השם הגדול והנורא הוא ישענו". וכתב בסידור עבודת ישראל "דבכמה כ"י גם בסדור שנת רפ"ז גם בסידורי ספרד וכן בסידור האר"ז ז"ל לא נמצא לא מה ישענו ולא מה ישועתנו, וכן איננה לא ברמב"ם ולא בטור". וכתב השי"ר נוסח הגדולה "אע"ג דאפשר לפרש דלא אמר רק על הישועות הבאות מצדנו, מכל מקום כיון שהוא לשון שיש בו הטעאה אין לאמרו, דצריך לומר בתפלה לשון ברור.

ובמקום 'מה ישועתנו', כתב האבודרהם והרמב"ם 'מה מעשינו', ע"ש הקרא (קהלת ה' ה') "**והכל את מעשה ידיו**", ופרש"י "מצות שהיו בידך שעשית כבר אבדתם".

זרע יצחק יחידו - השבלי הלקט (שם) הביא גירסא אחרת "זרע יצחק יחידו", (וכ"ה ברמב"ם ורוקח). ויש אומרים זרע יצחק ידיך. ואח"כ כתב דיש מדלגין 'יחידו', ואומר זרע יצחק שנעקד על גבי מזבחך, לפי שלא מצינו שנקרא יצחק יחיד להקב"ה אלא יחיד לאברהם. ואח"כ הביא הגירסא שלנו, "ויש מדקדקין ואומרין 'זרע יצחק יחידו', ואומר שהוא מוסב למעלה שאמר בני אברהם אוהבך ופירוש יחידו שהי' יחיד לאברהם כמה שנאמר קח נא את בנך את יחידך. וע' ברד"ל על פרקי דר"א (פליא) דמישב הגירסא דיחידך, ע"פ מ"ש בפדר"א שם [והוא ברש"י עה"ת] דאל"א אברהם להקב"ה זה יחיד לאביו וזה יחיד לאמו, ואמר לו אשר אהבת, ולפי שבשעת העקדה הוא שפירש לו ה' לאברהם שהוא יחידו, לכן הזכירוהו כאן בשם יחידך, ר"ל שאתה ייחודתו לאברהם.

ועוד כתב **השבלי הלקט**, ור' בנימין אחי נר"ו כתב שאין לשנות, ופירושו יחידך יחיד בשמך שקראת לו והוא מוסב כלפי שכניה, אבל אברהם ויעקב לא היו יחידים בשם אחד, וכן נמצא בירושלמי ברכות [סוף פרק א'] למה נשתנה שמו של אברהם אבינו ושל יעקב אבינו ושמו של יצחק לא נשתנה, מפני שקראו הקב"ה בעצמו. או יש לפרשו מפני שנתחד לקרבן.

יתפלל עם ברכות ק"ש. ודוקא אם יש לו שהות, אבל אם יעבר הזמן יפסיק מיד. ובביה"ל שם מביא דעת הדה"ח דזמן האיסור הוא חצי שעה קודם עמוד השחר, אבל השיג עליו דמדברי הרמב"ם מבואר דהוא רק מעלוה"ש, ובמ"ב (סקל"ז) כתב דיש לחשוש לדעתו עכ"פ לומר ברכות מקודם.

ובענין איסור אכילה לפני התפילה, נעסוק בזה בפעם אחרת בעז"ה.

קודם שחרית. ותמוה, הדין מצונו בזה איסור של "לפני ק"ש" על דין זה. וגם לקיים על הדחיית שאר חצי שעה לפני הזמן, דהא דכתב הר"מ דאיסור עשית צרכיו הוא רק מעתה"ש, כוונתו לדין המיוחד בשחרית, וזה אינו מפני שמה ימשך ולא שידך ע"ז לגור חצי שעה מקודם, וצ"ע. ודע, דמה דצריך לקרות ק"ש לפני צרכי מצוה, אין לדמות לאומר מקצת ברכות, דהתם ההיתר הוא משום דמצוה דאורייתא של הכנה דוחה חובת תפילה ולא ק"ש, ולבני ק"ש, הרי ש"ב מצות לפניו, ומצות ק"ש קודם, אבל לבני צרכי רשות ליכא חובה להקדים ק"ש.

התפלל תפילת שחרית עד חצות, (כגון שהה עוסק במצוה וכד', או שקם מאוחר), אסור בכל הדברים הנ"ל עד לאחר תפילת מנחה. [מ"ב (ס"י ע' סק"כ) בשם הפמ"ג].

ואם התחיל מלאכה קודם עמוד השחר, כתב המ"ב (ס"י ע' סק"ג) דאין צריך להפסיק, אם ישאר לו שהות אחר שיגמור לקרות ק"ש ולהתפלל, אבל אם התחיל אחר עמוה"ש דהתחיל באיסור, פוסק לק"ש דהוא דאורייתא, אבל לא לברכות ולא לתפילה, ואח"כ

ד אולם צ"ע דמקור דין זה הביא המג"א מהסדר היום, ומבואר דיסור ההיתר לקנות קודם התפילה, הוא משום דתפילה דרבנן, ומצות הכנת שבת הוא דאורייתא, ואתי דאורייתא דחיי דרבנן, אבל לא דחיי ק"ש שהוא דאורייתא. ומבואר דלא נאמר ההיתר לענין ק"ש.

ה הנה מדברי המ"ב י"ל דאיירי במלאכות האסורים בכל התפילות, (ע' מג"א רל"ב סק"ז) דכל מלאכות המטריד אותו מתפילתו אסור להתחיל כשהגיע זמן ק"ש ותפילה. אולם בב"ה"ל מבואר דאיירי באיסור המיוחד של עשיית חפציו

מותר אלא מפני הכבוד. [הרשב"ץ ת"י דהמשנה אינו מתיר אלא תנתינ שלום בדרך קצרה, כגון שלום עליו מורי ורבי, אבל שלום כדרכו בכל יום אסור לפני התפילה. ולפי הני ראשונים מבואר, דבאלו הני גווי ליכא היתר ליתן שלום עד אחר שמו"ע דוקא, ולא מהני מקצת ברכות.

ג אמנם הבי"ח משמע טעם אחר, "כיון שלא התפלל תפלת י"ח שהיא נקראת עבודה שבלב אסור לאלם להקדים עבודת עצמו וחפציו מקמי עבודת המקום וחפציו יתברך". אולם גם לדברי מסתבר דאין מספידין אלא על מלאכה חשובה.

כניסת שבת ב"ב 5:16

יציאת שבת ב"ב 6:16

פרשת כי תשא

גיליון 91

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת כי תשא

כשאדם חלק מהכלל - זוכה להגנה מכח הרבים

"כי תשא וגו' ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקד אותם ולא יהיה בהם נגף"

לכאורה צריך להבין, מדוע כשסופרים את בני ישראל צריך לתת כופר נפש שלא יהיה בהם נגף, הרי ממנו"פ אם חטאו צריכים לתת כופר נפש גם בלא שימנו אותם, ואם לא חטאו על מה צריכים כפרה?

מבארים המפרשים דלעולם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וצריך לכפר על זה, אלא כשיש אחדות גמורה בעם ישראל, אחדות זו יש בה את זכות הרבים שמגינה מכל פורענויות, אבל בשעה שסופרים אותן כאו"א בפני עצמו, ואין אחד נמנה עם חבריו, בשעה זו אין האחדות שלימה, ואז כל אחד נידון לפי מעשיו שלו (אם רבו זכויותיו על חובותיו), לכן צריך לתת כופר נפש להינצל שלא יהיה בהם נגף.

הרבינו בחיי מביא בזה מה שהשיבה האשה השונמית לאלישע (ששאל אותה אם יש לה דבר לשאול לפני המלך) ואמרה: **"בתוך עמי אנוכי וישבת"** (מלכים ב' ד'), כלומר, איני רוצה שתתפלל בשמי לבד לפני המלך, מוטב לי שיהיה עיני נכלל בכלל הרבים ולא נפרטת פן אענש [והוסיף שאותו היום היה ראש השנה, וזה פחד הדין עיי"ש].

עפ"ז ביאר ה"כלי יקר" מה שאמרו בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג) שמחצית השקל באה לכפר על חטא העגל, והיינו משום שהקב"ה כיפר על חטא העגל בעבור שהיו החוטאים רבים, לכן חס הקב"ה עליהם כענין שכתוב: **"הן קל כביר לא ימאס.. רבים"**, אבל בשעה שאדם נספר לבדו ונידון כיחיד חוזר ומתעורר עליו העונש על חטא העגל שהרי לא נמחל ליחידים, לכן בשעה שנמנים צריך להביא כופר נפש על חטא העגל, וזהו **"וביום פקדי ופקדתי"** מלשון מפקד, שכאשר נפקד ונספר כיחיד, אז הקב"ה פוקד על עון העגל, ויש להקדים כפרה בנתינת מחצית השקל.

אם לפניכם הגון, לפנינו לא כל שכן

"ראה קראתי בשם בצלאל"

בגמרא בברכות (נה, א) נאמר: אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן נמלכים בציבור שנא' ראה קראתי בשם בצלאל וגו'. "אמר הקב"ה למשה: הגון עליך בצלאל? אמר לפניו: רבונו של עולם, אם לפניך הגון - לפני לא כל שכן? אמר לו: אף על פי כן, לך אמור לישראל! אמר להם: הגון לפניכם בצלאל? אמרו לו: אם לפניך ולפני הקב"ה הגון, לפנינו לא כל שכן!"

יש ללמוד מכאן את הדרך כיצד בוחרים נבחר ציבור - מנהיגי הדור גדולי התורה בוחרים במי שנאמן והגון לפניהם, והבחירה מובאת בפני העם. ואז אומרים המוני בית ישראל: רבותינו, אם לפניכם הגון - לפנינו לא כל שכן....

מי שהיה בן ישיבה לא יוכל להנות מעוה"ז הנאה שלימה

"וישמע יהושע את קול העם ברעה" (לב, יז)

בתרגום יונתן בן עוזיאל עוזיאל "וישמע יהושע ית קל עמא כד מיבבין בחדוא קדם עיגלא"

תמה מן רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: אם זה בשמחה - 'בחדוא' - אז מדוע 'מיבבין', יבבה מנלן?!

וביאר "על פי מה ששמעתי מפי חתני הרה"ג ר' ישראל זידנוורם הי"ד, ששמע מרבו הגה"צ רבי ירוחם ממיר, שכן ישיבה לעולם לא יוכל ליהנות מעיני העולם הזה הנאה שלימה, כי לאחר שלמד תורה

עניני חינוך - להרבות בתפילות

"ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" (לד, כח)

הגמרא בב"מ (פה, א) מספרת על רב יוסף שישיב ארבעים יום בתענית, ואמרו לו משמים שיזכה ל"לא ימושו מפיו", ישיב ארבעים יום נוספים בתענית, ואמרו לו משמים שיזכה ל"לא ימושו מפיו ומפי זרעך", ישיב ארבעים יום נוספים בתענית, ואמרו לו משמים שיזכה ל"לא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרעך", אמר, 'מכאן ואילך לא צריכנא, תורה מחזרת על אכסניא שלה'.

המהרש"א שם מפרש את הענין של ארבעים תעניות: שכן קבלת התורה למשה רבינו היתה מ' יום בהם לא אכל וגו', לכן צם רב יוסף אותן תעניות. לפי הסבר המהרש"א **מבואר כאן דבר מבהיל, שהמשכת הבן לתורה זהו ענין "קבלת התורה" מחודשת של כל אב ואב לבנו**, וכמו בקבלת התורה, משה רבינו צם ארבעים יום כדי לזכות לקבל תורה מסיני, כך צם רב יוסף ארבעים יום כדי לזכות לקבלת התורה של בנו. [ועי' בגמ' קידושין ל, א אמר רב יבא כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני שנא' והודעתם לבניך ולבני בניך וגו'].

הגה"צ ר"ח זייעק זצ"ל אמר שהצלחתו של רב יוסף שלא תמוש התורה מפי זרעו לעולם, אינה רק בכח תפילות ותעניות, אלא גם **החינוך שמונח בזה. במה שהראה בתעניותיו לעיני צאצאיו יוצאי חלציו, עד כמה גדולה ועמוקה היא דאגתו ותשוקתו על בניו ובני בניו שיהיה בהם אהבת תורה ויר"ש, ד"ז עושה רושם עמוק בנפש הבן או הנכד, כי מטבע הבנים שיתייחסו אל רחשי הוריהם, וכשהבן רואה שכל דאגותיו של אביו שאהבת התורה ועסק התורה לא תמוש מזרעו, הרי זה כבר מרומם אצלו את ערך התורה, והיא עושה פרי עד שהתורה מחזרת אל אכסניא זו.**

אנו לא נמצאים בדורו של רב יוסף שהיה בכוחם לצום מ' יום ועוד מ' יום, אבל זה מלמדינו עד כמה צריך לצעוק, להתפלל ולהתחנך לפניו יתברך על הצלחת צאצאיו לתורה ויראת שמים. [כשמרן הגר"ח קנייבסקי נשאל הרי תפילה עושה רק מחצה? השיב שבדורינו גם מחצה זה הרבה].

מסופר על אחד מחכמי הדור זצ"ל ששאל את מרן הגר"ז מבריסק זצוק"ל במה זכה שכל בניו הם גדולי תורה, וענה ע"ז שעל כל אחד מבניו שפך נחלי דמעות ותפילות ועל כן זכה לזה ברוב בכיותיו ותחנוניו להקב"ה.

וידוע את חומרת העבירות והאיסורים, אף אם חלילה ילך בעצת יצור, או לי מיוצרו, ומצפוננו ומוסר כליותיו יציקו לו כל העת."

"אף כאן היה הדבר כן. לאחר ששמעו בני ישראל את דברי אלוקים חיים במעמד הר סיני וקיבלו עליהם עול תורה ומצוות, לא היתה הנאתם ושמחתם שלימה בשעה שפרקו עול לפני העגל. "מיבבין בחדוא קדם עיגלא" (אזנים לתורה).

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּתֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל" (ל"ד, כ"ז)

דברים שבכתב א"א לאומרם בע"פ א. בקריאת התורה ב. בהלל ג. באמירת ויכולו בקידוש ד. במגילה שחסר בה מילים ה. בפסוקים של ההגדה ו. בפסוקים בברהמ"ז ז. בפסוקים של זכרונות שופרות ומלכויות ברה"ה

קהילות בקריאת ההפטרה שכל הציבור קורא יחד עם הש"ץ, דאע"ג שהמג"א והט"ז בסימן רפ"ד כתבו שדפוס חשיב כתב, מ"מ הנביאים המודפסים שלנו ודאי לא נכתבו כדין ואי אפשר להוציא אחרים ידי חובה בקריאה מתוכם, ועל כן נהגו כל הציבור לקרוא יחד עם הקורא. - **מבואר שהחת"ס נקט דאף הקורא מתוך ספר המודפס חשיב כקורא בע"פ.**

הבאור בדברי החת"ס הוא שמכיון שיסוד האיסור הוא דמסירת התורה צריכה להיות כנתינתה, א"כ בעינין כנתינתה ממש ככל דיני הכתיבה עם קדושת כתבי הקודש, ובלא"ה ל"ה כנתינתה והוי כבע"פ. העיר על כן מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות תמורה י"ד, א') דמש"כ החת"ס אינו אלא לשיטות דבעינין קריאה מתוך הכתב במקום שצריך להוציא אחרים ידי חובתן, דלשיטה זו שפיר י"ל דספר המודפס ל"ח מתוך הכתב.

אבל לשיטת השו"ע בסימן מ"ט דהתירו לומר דבר השגור בפי הכל בע"פ, א"כ כשקורא מתוך חומש או סידור נמי חשיב שפיר כשגור בפיכל.

ש"ץ באמירת הפסוקים במוסף דר"ה ובאמירת ויכולו בקידוש

הוסיף הגרי"ש זצ"ל להעיר שבזמן הגמ' השליח ציבור הוציא את הרבים ידי חובתן, א"כ בתפלת מוסף דר"ה חייב הש"ץ לקרוא את הפסוקים מתוך סידור כדי להוציאן ידי חובה.

לדעת החת"ס י"ל"ע היאך מוציא הש"ץ את השומעים בפסוקים שבתפלת מוסף וכן בקידוש באמירת "ויכולו" מתוך סידור, הא כיון שלא הוי מתוך ספר שנכתב כדין הוי כקורא בע"פ? וצ"ע!

ושמא י"ל שלפמש"כ ה"פסקי תוספת" בתמורה שבאמירת ההלל אף שמוציא אחרים ידי חובה שרי למקרי ע"פ, לפי שזה נאמר דרך שבח ולא בתורת לימוד תורה כקה"ת וכדומה, א"כ י"ל נמי שאמירת הפסוקים בתפלת מוסף דר"ה דהוי דרך תפלה ובקשה, ולכן שרי לאומרם ע"פ אף כשמוציא בהם אחרים ידי חובה.

ש"מ שבשו"ת הרדב"ז (סימן אלף ר"ה) כתב שכל שהוא דרך תפלה מותר, וכעני"ז כתב להדיא בשו"ת "משכנות יעקב" (או"ח סימן ס"ו) להתיר לש"ץ להוציא את הרבים ידי חובה בתפלת ר"ה שרובם פסוקי תורה ע"פ דברי רש"י בגיטין הנ"ל.

בזה מתיישבת קושייתו העצומה של "חקרי לב" (או"ח סימן י"ב) ממה שנפסק באו"ח סימן תר"צ סעיף ג' שבדיעבד אם קרא את המגילה ממגילה שהסופר השמיט באמצעה תיבות הקורא קרא מקצתה בע"פ יצא, וכתב בזה המ"ב (בס"ק ח') שאם אין לו מגילה אחרת קורא בה לכתחילה.

וקשה הרי אסור לומר דברים שבכתב בע"פ ובפרט שמוציא אחרים ידי חובה?

ולפי מה דמטו משמיה דמרן הגרי"ז (קונטרס חנוכה ופורים סימן ד') ליישב שקריאת המגילה אינה לימוד (דמבטלין ת"ת לקריאת המגילה) אלא פרסומי ניסא לחוד, א"כ א"ש דמכיון שדין זה של דברים שבכתב שאסור לאומרם ע"פ זו הלכה במסירת התורה, לכן בקריאת המגילה שהיא לפרסומי ניסא שרי לומר בע"פ.

עוד משכח"ל דין זה באמירת פסוקי ההגדה של פסח כמש"כ בשו"ת "חקרי לב", שאם בא להוציא אחרים ידי חובה ששומעים ממנו את אמירת ההגדה, שלא יאמר אלא מתוך הכתב.

(וכן כשמוציא את חברו בברהמ"ז ומזכיר את הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת".)

השומע מהאומרם על פה אם יצא

בשו"ת "חקרי לב" (או"ח סימן י"ב) הביא מהראנ"ח שהסתפק לשיטת התוס' שאסור לקרוא בע"פ להוציא אחרים ידי חובה, כשעבר וקרא בע"פ האם השומע יצא יד"ח, ו"החקרי לב" נקט שזה לעיכובא וכן כתב בשו"ת "בנין שלמה" (ח"א סימן ח'), אולם התוריד"ד במגילה דף י"ז, א' כתב שאי"ז לעיכובא.

אם יש איסור לומר "ויכולו" בע"פ בשעת הקידוש

איתא בגיטין ס': דרש ר' יהודה בן נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב "כתוב לך את הדברים האלה" וכתוב "כי על פי הדברים האלה", הא כיצד? דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב.

ויעוי' תוס' (תמורה יד: דכ' דכל האיסור הוא רק שמוציא את האחרים ידי חובתן. וכן משמע ברש"י גיטין ס': דגדר האיסור הוא דצריך שיהא לימוד התורה באופן של מסירת התורה בסיני. וכן הוכיחו מהרמב"ם דכ' זאת בהלכות קריאת התורה. - וכן פסק המשנ"ב ס' מ"ט ס"ק ב' מהרדב"ז והגר"א.

ויל"ע באמירת "ויכולו" בשעת הקידוש שמוציא ידי חובה את בני ביתו, כמבואר במ"ב (סימן רע"א ס"ק מ"ח), האם אסור לומר זאת בע"פ? **נחלקו הפוסקים** בדבר השגור בפי הכל שנפסק בשו"ע סימן מ"ט סעיף א' שיותר לומר בע"פ, האם היתר זה הוא גם כשכא להוציא אחרים ידי חובתם.

דעת הפר"ח שבדבר השגור בפי הכל גם כשמוציא אחרים ידי חובה שרי. אולם המ"ב (בס"ק ז') כתב שהמג"א מצדד להחמיר כשמוציא אחרים שלא לומר בע"פ בכל גווני גם כששגור בפיו, וכן משמע מדברי הגר"א בבאורו.

בספר "שמירת שבת כהלכתה" (ח"ב פרק מ"ז סעיף ל"א) כתב שבאמירת "ויכולו" בליל שבת ראוי להזהר לאומרו מתוך סידור מטעם זה ובפרט כשמוציא אחרים ידי חובה, שכתב המ"ב (בסימן רע"א ס"ק מ"ה) שגם כשאומר "ויכולו" בקידוש צריך להוציא את בני ביתו. - וכן נהג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לעצמו לומר "ויכולו" בקידוש מתוך הכתב.

החזו"א לא הקפיד לומר "ויכולו" מתוך הכתב

הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ("שבת לישראל" אות ח') כתב שה"חזון איש" לא הקפיד לומר "ויכולו" בקידוש מתוך הכתב. ויל"ע מה הטעם שלא הקפיד על כך אם מוציא בזה אחרים ידי חובה?

ונראה דלמבואר שיסוד האיסור של דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ הוי דין בהלכות ת"ת ואופן לימוד התורה. **ועי' פסקי התוספות'** בתמורה דכ' מטעם זה דשרי לומר הלל על פה ולהוציא ידי חובה אחרים לפי שאי"ז לימוד תורה לאחרים אלא שבח, וא"כ י"ל דה"ה אמירת "ויכולו" בליל שבת דהוי כעדות על מעשה בראשית, לא חשיב כמוציא אחרים בדברי תורה ולכן יש צד להקל לאומרה בע"פ.

אם "ויכולו" אסור לומר 'מתוך הכתב' מדין 'מפיהם ולא מפי כתבם'

בשו"ת "ציץ אליעזר" (חלק י"ז סימן ס"ג) כתב שבאמירת "ויכולו" יש נימוק מיוחד שיש לומר בע"פ דאמירת "ויכולו" היא בגדר עדות, **ובעדות יש כלל מפיהם ולא מפי כתבם** דהיינו שאין לומר את העדות מתוך הכתב ולכן מותר לאומרה בע"פ.

אלא דיש לדחות דבשו"ע חו"מ סימן כ"ח סעיף י"א וי"ג נפסק שפסול זה אינו אלא כששולח עדותו לבי"ד, אבל כשכא לבי"ד ואינו זוכר עדותו אלא מתוך הכתב מהני.

וביותר דבעדות על מעשה בראשית הוא זכור בכל עת ואין נזכר מתוך הכתב, ובכה"ג לכו"ע מהני כמבואר בכתובות כ', א'.

קריאה מתוך חומש או סידור אי חשיב כקורא בע"פ

הקורא דברים שבכתב מתוך חומש או סידור האם נחשב כקורא בע"פ?

איתא בגיטין ס. דמעיקר הדין אסור לקרות בספר הפטרות בשבת, משום שלא ניתן להכתב.

מבאר הריטב"א שמכיון שאסור לכתוב נביא באופן זה אי"ז נחשב לכתב והקורא בו נחשב כקורא בע"פ, **ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ.** ואסיקנא דשרי למקרי ביה משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (עי' מ"ב סימן רפ"ד ס"ק א').

בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ס"ח) כתב בטעם מה שנהגו במקצת

לַשַׁבָּת עֲנֵג

שנה א ❖ פרשת כי תשא ❖ תשפ"ד

אַז תִּתְעַנֵּג-

הדיון המרתק בין הגר"ח קניבסקי להגר"ד לנדו האם לבש משה רבינו את ה'מסוה' גם בשבת

"יִתֵּן עַל פְּנֵי מִסּוֹה" (לד ג)

עובדא מרתקת ביותר שמענו, מהגר"ע טבציניק מרבני כולל 'חזון איש' ומי שהיה קרוב ביותר למרן בעל הקהילות יעקב זי"ע ולבנו רבינו הגר"ח קניבסקי. **וכך סיפר**: לפני שנים רבות השתתפתי בשמחת חתונה, בה גם היה נוכח הגר"ח קניבסקי, כשהרב ראה אותי, הוא אמר לי בחיך, מקודם היה כאן הגר"ד לנדו, ושאל אותי שאלה יפה.

והמשיך הגר"ח לספר: הוא שאל אותי האם משה רבינו הלך עם "המסוה" גם בשבת, או שהלך עם זה רק ביום חול, (במאמר המסוגר נציין כי ברבות השנים יצא ספר חידושי מורנו הגרד"ל למסכת שבת מכתביו ושם בדף י"א: בהערה על דברי רש"י שם הוא מביא ספק זה). **שאלתי** את הגר"ח, מספר הגר"ח עמוס מה הרב ענה לו? והשיב בחיך, אמרתי לו, **"כי יש כדמות ראה מהזוהר שכן"**, והחל לומר את דברי הזוהר, אלא שמפני רעש התזמורת וההמון אדם, לא הצלחתי לשמוע מספר לנו רבי עמוס בעצבות.

הדברים עוררו ענין בבי מדרשא, והגר"מ שטיגל (שערך בשעתו חלק משיעורי רבינו לירושלמי) אף כתב בזה דברי טעם בספרו שומר אמת עה"ת, פ' כי תשא. **במשך** השנים ניסו למצוא את הראיה ללא תוצאות, אבל הוא מסיים, לאחרונה נמצאו דברי הזוהר, ממנו לכאורה הביא רבינו ראה, הוא מופיע בפרשת שלח (קסג א), שם מסופר שבראשי חודשים שבתות ומועדים, מתכנסים ראשי מתיבתא אצל משה רבינו, ומתחדשים שם חידושי תורה וכו', ומוסיף הזוהר הקדוש שרק את אהרון הם יכולים לראות, ולא את משה מפני שיש אותו מסוה פרוש על פניו, ושבעה ענני כבוד סביבו... עיי"ש, ואמנם הזוהר מיירי בגי'ע, אבל ההנהגה שם היא כמו שהיו מתנהגים פה כידוע. (ספר דברי ישיה)

ביאור המפרשים מהו "ממלח"

"מַעֲשֵׂה רֹקַח מְמַלַּח טְהוֹר קִדְּשׁ" (ל לה)

"ממלח" כלומר: "ממולח יהיה" (רש"י) **מצינו** בחז"ל ובראשונים כמה ביאורים מהו 'ממולח', **אונקלוס** תרגם 'מעורב' וכן פירש רש"י, כלומר שיערב שחיקתם יפה יפה זה עם זה.

ויש שפירשו מלשון מלח, **וכתבו** הראשונים שיש להוסיף מלח בקטורת, **ובטעם** הדבר, יש שכתבו שהקטורת היא ככל הקרבנות, שיש לתת בהם מלח, כמו שנאמר "על כל קרבנך תקריב מלח". **אולם** יש דעות בחז"ל שאין הקטורת צריכה מלח כשאר הקרבנות, אלא שהוא מסממני הקטורת ותיקונה לתת בה מלח, **ולדעה** זו כתב הרלב"ג שהמלח גורם שתעלה הקטורת יותר עשן, ויש שכתב (דרישה) שחייב הכתוב שיהיה בקטורת טעם של מלח.

ובללקח טוב ביאר מלשון מלח, אלא שפירש שיהיה מעורב דק דק כמו מלח, **ויש שפירש (גור אריה)** שדבר המעורב יפה זה בזה נותן טעם בכלו, ולכן נקרא 'ממולח' שנותן טעם כמלח. **ויש שפירשו (ראב"ה)** בפירוש השני, שחוק מאוד והוא מלשון השחתה וכליון, כמו "ארץ פרי למלחה", **כלומר** שישחוק את הסמים כולם, כדי שיהיו שחוקים מאוד ומעורבים יפה יפה, עד שיהיו נימוחים ולא יוכר סם מהם. **ויש שפירש 'ממולח' יפה ונעים (השרשים), ובענין זה פירש החזקוני**, מתוקן כמו "כל קבל די מלח היכלא" (עזרא ד יד), "והמלח לא הומלחת" (יחזקאל טו ד), שהם לשון תיקון. (אוצר מפרשי התורה)

איך מותר לנקב אוזני תינוקות הרי קטנים לאו בני מחילה?

"נִזְמִי הָזֶהב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵיהֶם" (לב ג)

(הגר"י זילברשטיין): **רבים** נוהגים, כותב השואל במכתבו (להגר"י זילברשטיין) לנקוב את אוזני ילדותיהם בעודן תינוקות, (אפי' מתחת

אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ-

חובתנו בשעה זו- ממרן הגאון רמ"ה הירש שליט"א

במוצאי שבת קודש 'תצוה' נשא מרן הגרמ"ה הירש שליט"א דברים קצרים במעונו לרגל המצב השורר בארה"ק, ולהלן נביא מדבריו:

אנו נמצאים בזמן של מלחמה, שכולל הרבה טרגדיות בכלל ישראל, אך דבר אחד טוב ומועיל יצא מדבר זה שהרבה אנשים ונשים, שהיו רחוקים מהקב"ה ומיידישקייט, באים בגלל המצב לשמוע את דבר ה'.

והנה עלינו מוטלת החובה לגרום שאנשים אלו יאהבו את דבר ה', וכפי שאומרים חז"ל (יומא פו.) על הפסוק 'ואהבת את ה' אלוהיך' שיהא שם שמים מתאהב על ידך.

והדגיש רה"י שליט"א, כי זה לא רק דבר וענין טוב, אלא זה חיוב גמור מדאורייתא, וכל אחד ואחד צריך להשתדל בזה לעשות את המקסימום שהוא יכול לגבי זה. ודבר זה יגרום קידוש שם שמים גדול, וכבוד שמים, וודאי יעזור הזכות הזאת, שיהיה ניצחון במלחמה ויפסקו הטרגדיות וכן המתים והחולים שיש מחמת זה. וכל זה כמובן, חוץ מלימוד התורה שזה העיקר, אבל גם זה יגרום, שהקב"ה יעזור שתגמר המלחמה, ונוכל לחזור ללמוד תורה ולעבוד את ה' במנוחה ובשלווה.

ושאלו את רה"י: מה יתן למתקברים את האהבה של התורה? והשיב: "ללמוד דברים מובנים ולא קשים. וכן שהמלמד יהיה אדם נעים, שהשני ינהג לדבר איתו".

לא רק הנושא שיהיה מובן, אלא גם המלמד עצמו, 'הגברא' 'והחפצא', וכך יוכל להאהיב הגמ', ויבין מה שמלמדים. (קול מבי מדרשא) הדברים נכתבו ע"פ הבנת הכותב

לגיל חצי שנה), לשם ענידת עגילים, כידוע פעולה זו כרוכה בצער וכאב של רגע, **שאלתנו** היא האם מותר לגרום לתינוקות צער זה, כאשר לה עצמה אין הנאה מהעגילים, ורק שההורים נהנים לראות את בתם עם עגילים, (והרי קטנים לאו בני מחילה הם)?.

השיב מו"ר שליט"א, שנינו במסכת שבת (סה). לגבי דברים שמותר לצאת עמם בשבת לרשות הרבים ואין בהם איסור הוצאה): "הבנות קטנות באווננים, ואין זה חבלה, כי נעשה לתועלתן וליופי, ומכאן נוכל לומר שגם בנוגע לתינוקות קטנה, ניקוב אזנה אינו נחשב לחבלה, והצער יוצאות בחוטיין שבאוונניהן", **וביאר** רש"י, שרגילים היו לנקב את תנוך אוזני הבנות בעודן קטנות, כדי ליתן שם עגילים לכשיגדלו, ובעודן קטנות אין דרך לקשטן בעגילים, וכדי למנוע סתימת הנקב שבאוזן תוחבים בו חוטים, (ובדרך כלל אין מסירים את החוטים הללו, ולכן מותר לצאת בהם בשבת לרה"ר), **ורואים** אנו, שדרך הוא לנקוב לבנות קטנות נקב המועט שנגרם חוסך ממנה מן הסתם צער יותר מבעתיד, ונוח לה בזה. (ופריי מתוק)

מדוע העשיר משה מפסילת הלוחות דווקא? ועוד, איך שייד 'פסולת בלוחות', הא מה שאינו נצרך, אינו 'לוחות'

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ שֵׁנִי לָחֵת" (לד א)

ופירש רש"י "הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה".

וכן אמרינו בגמ' בנדרים (לח), אמר רבי חמא בר חנינא, לא העשיר משה, אלא מפסולתן של לוחות, שנאמר פסל לך, פסולתן שלך יהא. **וענין** זה צריך ביאור, מהו פסולתן של לוחות, והלא מה שאינו נצרך להלוחות, אינו מן הלוחות כלל, **ועוד**, שאם הקב"ה רצה להעשיר את משה, מדוע ראוי להיות זאת מהלוחות דווקא.

ונראה לבאר בזה, דהנה על התורה כתוב, 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד', **ומבואר** דמהתורה עצמה באה עושר וכבוד, וא"כ מי שזוכה להיות שלם בתורה לגמרי, בהכרח זוכה הוא לעושר וכבוד מהתורה עצמה, דהרי כתוב דמשמאלה של התורה יש עושר וכבוד. **ועל** כן משה רבנו שהיה שלם לגמרי בכח התורה, ממילא מהתורה בעצמה בא לו העשירות, **ועל** כן כשזכה לעשירות, באה אותה עשירות מהתורה עצמה, וזהו שנתעשר מפסולת הלוחות, דהעשירות באה מעצמה של תורה. **ולפיכך** מבואר גם למה היה בלוחות פסולת, דאין זה דבר נפרד מהלוחות, אלא יש בהלוחות חלקים שהם נמצאים בלוחות בשביל שיוכלו להתעשר מהם, באופן שהוא מתעשר מהתורה עצמה. (שיעור חומש- רבי חיים מינשטיין)

מדוע הלוחות הראשונות נעשו רק ע"י הקב"ה, ובלוחות שניות היה גם מעשה בשר ודם

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים קְרָאשִׁים וְכָתַבְתִּי עַל הַלַּחֹת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁכַבְתָּ (לד כז)

(הגר"מ פינשטיין): הלוחות השניות נפסלו ע"י משה, וצריך להבין מה נשתנו הלוחות השניות שנפסלו ע"י משה, ואילו הלוחות הראשונות לא נעשו כלל ע"י משה, הן הכתיבה לא היתה ע"י משה, והן פיסול האבנים לא היה ע"י משה.

ונראה שהוא משום דחטא העגל לא היה רק רצון פשוט לעבוד ע"ז, אלא הוסיפו עוד טעות, שחשבו שמכיוון שהלוחות נעשו רק ע"י הקב"ה, לא יתכן שלאדם בן אנוש יהיו הכוחות לעמוד ולהבין את עומקה של התורה, אלא האדם צריך סיוע מכוחות העליונים כדי ללמוד תורה, ולכן עשו דמות השור שבמרכבה, והיינו ע"י שיעבדו את השור זה יעזור להם להתגדל ולהתקרב להקב"ה ולהבין את תורתו, אלא שכל זמן שמשה היה חי, עם ישראל סמך על כך שמשה הוא זה שיקרבם לעבודת ה', אבל מאז שהם חשבו שמשה לא יחזור, בקשו כוחות אחרים להתגדל על ידם.

וכל המחשבה הזו טעות היא, כי האמת שהתורה ניתנת להשגה לכל בני האדם, והם ע"י כוחותיהן יכולין להגיע גם למדרגות העליונות, ולכן אמר השי"ת בלוחות השניים שביצירתם יהיה מעורב גם מעשה של בשר ודם, ועל ידי כך יתבאר שיש להם את היכולות להשיג את התורה גם בכוחות עצמם.

וגם זה יתקיים רק כשיזכה שיעזרוהו השי"ת להבין את כל דברי תורה הקדושה ולהגיע למדרגות גדולות. **וגם** נראה מה שנקראת התורה על ידי הנביא מלאכי (ג כב) בשם **"תורת משה"**, והיינו להנחיל לכל ישראל שהתורה שייכת לבני אדם, וכל אחד מישראל יכול להשיגה. (קול רם)

לדברי הרמב"ן - שבלוחות שניות אמרו שוב 'נעשה ונשמע', יש להקשות...

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כָּתֹב לָךְ אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַבְתִּי וְאֵת יִשְׂרָאֵל" (לד כז)

(הגרא"ב פינקל): 'כתוב לך את הדברים האלה', וכתב הרמב"ן: **צוה** שיכתוב ספר ברית, ויקרא אותו באזני העם, ויקבלוהו עליהם בנעשה ונשמע, כאשר עשו בראשונה. **ומבואר** בדבריו שבלוחות השניות אמרו בני ישראל שוב, נעשה ונשמע כמו בלוחות הראשונות.

ויש להעיר בזה ממה שאמרו בגמ' שבת (פח.). ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את הר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא [והיינו שהיו אנוסים], אמר רבא, אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש ע"כ. **וצריך עיון** שהרי מה שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית היה בלוחות הראשונות, ולדברי הרמב"ן הרי כבר קיבלוה שוב בלוחות השניות, ואז לא מצינו כפיה, **ומאי** מודעה רבה לאורייתא יש להם, **וכמו** כן למה הוצרכו לחזור ולקבלה בימי אחשורוש. (משולחן רבי אליהו ברוך)

לְדוֹתָם

הגאון רבי שלמה אלישוב זצוק"ל ה'לשם' - כ"ז אדר תרפ"ו

'עמודא דנהורא'

עדות נפלאה נשארה לדורות, ולולי מקרא שכתוב אי אפשר לאמרו. כי במהלך הלוייתו הגדולה, אחר שהעלו את ארונו אל מעלה הר הזיתים נראה **'עמודא דנהורא'** תחת כיפת השמים. מספר עדויות נשמרו ממראה מפעים זה וכדלהלן:

רבי אריה לוי כתב (בהקדמתו לחלק הביאורים) **"כשהעלו את ארונו אל מעלת הר הזיתים מנוחתו כבוד והתחילו להתעסק בקבורתו זכינו כל המשתתפים שמה לראות בעינינו 'עמודא דנהורא' כעין מראה הקשת תחת כיפת השמים ממזרח למערב עד סתימת הגולל כולם ראו ותמחו".** **הגר"ש דבליצקי** כתב: כי שמע זאת מידידו ששמע מאביו שסיפר לו דבר פלא זה בשעת חזרתו מהלוויה, שבעיניו ראה את 'העמודא דנהורא'. **עדות** נוספת נשמרה מהגר"צ פרבר מלונדון שכתב **"שבעת נגזו ארון הקודש ז"ל נראה מחזה נורא לעיני כל העם 'עמודא דנהורא' ממזרח למערב עד סתימת הגולל שלא נראה בירושלים עיה"ק כמה מאות שנים".**

ומקובל בשם **מרן החזון איש**, כי רבינו היה האחרון שאפשר היה ללמוד ממנו את תורת הנסתר. ובפטירתו הלך מן העולם גונו כל תעלומות. (מקורות: ארי במסתרים - הגר"ש דבליצקי. הקדמת הגר"א לוי. בית אמי.)

מעלת הצדיק ניכרת יותר כשנמנה עם רשע

"וַיִּחַלְבְּנָה" (ל לד)

(הגר"מ שטרנובך): ופרש"י "בשם שריחו רע, ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפילותינו, את פושעי ישראל שיהיו נמנים עמנו", **ומשמע** שאין זה רק היתר, אלא צד עדיפות בדבר, **והטעם** שמעלת הצדיק ניכרת יותר כשנמנה עם רשע, אך כל זה באופן שאין הרשעים משפיעים על הצדיקים, דוגמת החלבנה שנתבטל ריחה הרע לגמרי בין סממני הקטורת.

ומסופר על זקני הגאון בעל **ההפלאה זצ"ל**, שדקדק לבחור להמנין שהיה אצלו, אנשים יראי ה' דוקא, והשיב לשואליו, במה שהיתר החלבנה הוא רק במקום שיש י"א סממנים, **והיינו** שכבר הושלם המנין והורכב הציבור, אז אפשר לצרף פושעי ישראל, אבל לא להמנות מהם למנין עשרה. (טעם דעת)

איך היו הנזמים באוניהם כמעשה מצרים הרי לא שינו לבושם

"פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאַזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם" (לב ב)

(הגרא"ל שטינמן): פרש"י: אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן וכו', והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן. **בפרקי דר"א (פמ"ה)** איתא, דעד אותה שעה היו הנזמים באוניהם כמעשה המצריים וכמעשה הערביים (ועי' אבן עזרא), **ומשמע** דאע"פ שהגיעו במתן תורה למדרגות גבוהות, מ"מ הם לא יכלו לעזוב את הכל ונשאר אצלם דברים כמעשה המצריים, **והנה** חז"ל אומרים שבנ"י כשהיו במצרים לא שינו את מלבושם, וכאן משמע לא כך.

וצ"ל שלא שינו את עיקר מלבושיהם אבל הלכו עם נזמים, **והנה** בבכורות (ה:) איתא, דאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו צ' חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, **וא"כ** היה להם הרבה כסף וזהב חוץ מהנזמים, אבל אהרן ביקשם לתת את הנזמים וכך עשו (אמנם לפירושו"ל להלן פסוק ד מדברים על הערב רב). (אילת השחר)

איך שייך "לראות" חכמה

"רָאָה קְרָאֲתִי בָשֶׁם בְּצַלָּל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה" (לא ב)

(הגר"מ פינשטיין): **ויש** לתמוה בכוונת הלשון **"ראה"**, דאין שייך שיראו את זה שהקב"ה קרא בשם בצלאל, הרי זה ענין של שמיעה ולא של ראייה, **ונראה** שהתירוץ הוא שכיון שבצלאל היה מלא בחכמה, כדכתיב בפסוק הבא (ג) **"ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה"**, **וזה** מוכיח שהוא יבנה את המשכן, דאם נותנים לאדם חכמה, לא נותנים לו אותה סתם, אלא צריך להשתמש עמה לעבודת השי"ת, **וממילא** י"ל דכיון שראו שבצלאל קיבל חכמה יתירה, הבינו שה' בחר אותו לבנות את המשכן, **וכן** כל אדם צריך לקדש את כשרותיו לעבודת הקב"ה. (קול רם)

ביום חמישי כ"ז באדר, יחול יום היארצייט (ה 98) להסתלקותו של ציס"ע גאון הקבלה **רבי שלמה אלישוב זצ"ל** בעל **ה'לשם שבו ואחלמה'**. עדות מיוחדת שסיפרה אמו, מלמדת אותנו על נשמתו הגדולה וכך סיפרה: **"עוד טרם שנוֹלַד ידעתי שצדיק וקדוש עליון הוא, היות שבתקופה קודם הלידה ראתה אור לפניה".**

רבינו שהתפרסם בגלל ספריו העוסקים בתורת הנסתר, עסק בנגלה ובנסתר כל ימיו, ואף הותיר אחריו גיליונות רבים מדברי תורתו על כל הש"ס, וכן על השולחן ערוך והרמב"ם. **והעידו** עליו, כי היה מיחידי הדור שכל קבלת הגר"א פרוסה לפניו כשמלה. וכבר בהיותו בן ארבעים שנה, סמכו עליו גדולי דורו, להאדיר כתבי הגר"א **"והרמח"ל והגרי"א חבר"**. את ספריו הק' כתב בקדושה ובטהרה בעודו עטוף בטו"ת, ואף עסק הוא בעצמו בעשיית הדיו, ותיקון הקולמוס. **במשפחת** צאצאיו (מובא גם בספר 'בית אמי') נשמרה מסורת כי ידו הימנית חלשה היתה, ולמרות כך היה כותב במהירות נפלאה דרך נס, (ע"י 'השבעת קולמוס') ויהי לפלא.

החפץ חיים התבטא לגביו **"כי בעלמא הדין עוד אפשר לראותו ולהתקרב אליו ואילו בעלמא דאתי מי יודע אם ומתי נזכה לזה".**

קשר מיוחד היה לרבינו עם ריש גלותא דבבל **הבן איש חי**, ואף שלח לו את ספריו להסכים עליהם, וכאשר הגיעו הספרים בירך ברכת שהחיינו, ואחר שלח לו מכתב בעבורם, אותו פתח במילים **"לארי במסתרים"**.

טומאת אוכלין

סדרת השיעורים בהלכות טהרות הלכה למעשה

שיעור 3 - מוצ"ש תצוה תשפ"ד

מקבלים טומאה, אבל תבלין הנאכל אף בפני עצמו כמו שום ובצל מקבלים טומאה⁵.

ה. הבשמים כגון קנמון וכיוצא בו אע"פ שנותנים אותם בתבשיל אינם מקבלים טומאה כיון שאינם נאכלים בפני עצמם⁶.

ו. י"א שתבלין שאינו נאכל בפני עצמו אבל מטבילים בו הפת ואוכלים אותו כך מקבל טומאה, ורק באופן שאינו נאכל אלא כשנותנים אותו בקדירה אינו מקבל טומאה⁷.

ז. י"א שתבלין אינו מקבל טומאה רק קודם שנתנו בקדירה, אבל אחר שנתנו בקדירה מקבל טומאה כל זמן שיש בו טעם⁸.

ח. מלח י"א שאינו מקבל טומאה⁹ וי"א שמקבל טומאה¹⁰.

ט. תמרים וגורגרות שנתנם בקדירה בשביל ליתן טעם מקבלים טומאה כיון שראויים לאכילה בפני עצמם, ואם נפסדו מאכילת אדם שוב אין מקבלים טומאה¹¹, וי"א עד שיפסלו מאכילת כלב¹².

י. חרצנים שהם גרעיני הענבים והזגין שהם קליפות הענבים אע"פ שחשב עליהם לאכלם אינם מקבלים טומאה מפני שבטלה דעתו אצל כל אדם¹³.

יא. גרעיני זיתים וגרעיני תמרים אינם מקבלים טומאה, ואם כנסם לאכילה י"א שמקבלים טומאה¹⁴ וי"א שאין מקבלים טומאה¹⁵.

טומאת אוכלים

טומאת אוכלים מה"ת ומדרבנן

א. האוכלים והמשקים מקבלים טומאה מן התורה, אבל אין אוכל מטמא אוכל אחר מן התורה, ולא משקים מטמאים אחרים מה"ת, וחכמים גזרו על אוכל שיטמא אוכל אחר, וגזרו על המשקים שיטמאו אוכלים או משקים או כלים שנגעו בהם¹, וי"א שאוכל מטמא משקים מן התורה².

אוכל המקבל טומאה

ב. כל אוכל המיוחד למאכל אדם כגון לחם ובשר ופירות וכיוצא בהם מקבלים טומאה אפילו אם לא חשב לאכלם, וכל אוכל שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מקבל טומאה עד שיחשוב עליו לאכלו, ושניהם אינם מקבלים טומאה עד שיבואו עליהם מים או אחד משבעה משקים והוא הנקרא הכשר³.

ג. אוכל שלא באו עליו אחד משבעה משקים אע"פ שבאו עליו מי פירות אינו מקבל טומאה ואפילו נגע במת או בשאר הטומאות הרי הוא טהור⁴.

אוכל שאינו מקבל טומאה

ד. תבלינים שאינם נאכלים בפני עצמם אלא נותנים אותם במאכל בשביל לתת טעם או ריח או מראה אינם

¹ פסחים י"ד א', רמב"ם הל' שאר אבות הטומאות פ"ז ה"א.

² ע"י רש"י פסחים י"ט א' ד"ה אלא, ומשנה אחרונה טהרות פ"ד מ"ט.

אמנם ע"י צ"ח פסחים שם ומקד"ד סי' ל"ט.

³ עוקצין פ"ג מ"א, רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א.

⁴ תרומות פ"א מ"ב, רמב"ם שם ה"ג.

⁵ עוקצין פ"ג מ"ה, וע"י ר"ש שם, וע"י תוס' יומא פ"א ב' ד"ה

שהפלפלין, רמב"ם שם ה"ו.

⁶ שם, וע"י פיהמ"ש להרמב"ם שם, רמב"ם שם.

⁷ ר"ש שם, ותוס' יומא שם, וע"י דרך אמונה הל' תרומות פ"ב ס"ק

ל"ב.

⁸ חולין ק"כ א', מקד"ד טהרות סי' מ"ב סק"א ד"ה כתב הרמב"ם, וע"י מנחת ברוך סי' ל"ח ענף ב', ובדרך אמונה שם.

⁹ ע"י ר"ש עוקצין שם, וע"י תוס' ב"ב כ' א' ד"ה מלח ומל"מ שם ה"י.

¹⁰ ע"י אבן האזל פ"ה מאיסורי מזבח ה"א אות ז' בדעת הרמב"ם וע"י ש

במילואים והשמטות שם מש"כ להגרשז"א.

¹¹ תוספתא עוקצין פ"ג ה"ח, והביאה הר"ש שם מ"ז, וע"י חסדי דוד

שם, רמב"ם שם ה"ח.

¹² כן גירסת הכס"מ שם.

¹³ תוספתא שם ה"ד, רמב"ם שם ה"א.

¹⁴ תוספתא שם, וע"י ר"ש שם.

¹⁵ ע"י חזו"א עוקצין ס"ו סק"ה מש"כ ע"ז, רמב"ם שם פ"ה ה"ז.

אוכלים המקבלים טומאה ע"י מחשבה

יב. אוכל שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מקבל טומאה עד שיחשוב עליו שיהיה מאכל אדם, ואפילו הוא אסור באכילה ואינו ראוי אלא לנכרים נחשב אוכל¹⁶.

יג. אוכל שהוא מיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד לאדם במקומות אחרים, במקום שהוא מיוחד לאדם אין צריך מחשבה ובמקום שאינו מיוחד לאדם צריך מחשבה¹⁷.

יד. ירקות הגדילות בשדה ואין הדרך לזרעם בגינה צריכים מחשבה¹⁸.

טו. פטריות אינם צריכים מחשבה¹⁹, וי"א שצריכים מחשבה²⁰.

טז. העצמות והגידים וכן הקרניים והטלפיים בחלק הרך שבהם הראוי לאכילה, והכנפיים והנוצה והצפרניים צריכים מחשבה לקבלת טומאה²¹.

יז. עור בהמה שהפשיטו ונשאר עליו מעט בשר אם חשב לאכלו מקבל טומאה, ואם לא חשב אינו מקבל טומאה²².

מחשבה

א. אפילו חשב שיאכלנו אדם אחר ואפילו חשב להאכילו לבהמה נחשב מחשבה ומקבל טומאה²³.

ב. י"א שרק מחשבת הבעלים מועילה שיקבל טומאה, אבל אם חשב עליו אחר שיהיה עומד לאכילה אינו מקבל טומאה²⁴, וי"א שמועיל אף מחשבת אחרים אם מסורים בידם לאכלם, וכן באוכלים של הפקר מועיל מחשבה עליהם²⁵.

ג. י"א שמחשבה לקבלת טומאה היא רק על ידי דיבור שאומר שיהיה עומד לאכילה²⁶, וי"א שמועיל גם מחשבה בלבד²⁷.

ד. חרש שוטה וקטן שחשבו על דבר להאכילו לאדם אינו מקבל טומאה לפי שאין להם מחשבה, אבל אם עשו מעשה כדי להאכילו לאדם מטמא לפי שיש להם מעשה²⁸.

הכשר

א. כל האוכלים המקבלים טומאה, בין המיוחדים למאכל אדם ובין שאינם מיוחדים למאכל אדם חשב עליהם למאכל אינם מקבלים טומאה עד שיבואו עליהם מים או אחד משבעה משקים והוא הנקרא הכשר²⁹.

ב. שבעה משקים מכשירים את האוכל לקבל טומאה ואלו הם, המים והטל והשמן והיין והחלב והדס והדבש, ותולדותיהם כיוצא בהם, וכיון שנגעו באוכל הרי הוא מקבל טומאה אע"פ שחזר ויבש³⁰.

ג. תולדות המים הם דמעות היוצאים מן העין ומשקים היוצאים מן האזן ומן האף ומהפה, ומי רגלים היוצאים מהאדם, אבל מי רגלים של בהמה אינם מכשירים³¹. אבל הזיעה והליחה אינם משקים ואינם מכשירים³².

ד. בא במים שאובים ואח"כ הזיע זיעתו טמאה, אבל אם נסתפג מהמים ואח"כ הזיע זיעתו טהורה³³.

ה. זעת בתים בורות ומעורות דהיינו הלחות הנמצאת בהם אינם מכשירים³⁴.

ו. דם המכשיר הוא דם היוצא בשעת שחיטה של בהמה חיה ועוף הטהורים, אבל דם קילוח אינו מכשיר, יש מפרשים שדם קילוח הוא הדם היוצא בתחילת

²⁵ ע"י חזון איש כלים ס"ל ל"א סק"א.

²⁶ תו"ט כלים פכ"ה מ"ט, וע"י תפא"י עוקצים פ"ג אות י"ט.

²⁷ ע"י רע"ב ותו"ט עוקצים פ"ג מ"א.

²⁸ טהרות פ"ה מ"ו, רמב"ם שם פ"ג ה"י.

²⁹ עוקצים פ"ג מ"א, רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א.

³⁰ מכשירין פ"ו מ"ד, ב"מ כ"ב א' ורד"ה הרי, רמב"ם שם ה"ב.

³¹ מכשירים פ"ו מ"ה, רמב"ם שם פ"י ה"ב.

³² שם מ"ז, רמב"ם שם ה"ז.

³³ שם פ"ב מ"א, רמב"ם שם ה"ט.

³⁴ שם, רמב"ם שם ה"י.

¹⁶ עוקצים פ"ג מ"א ובפיהמ"ש שם, רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"א וה"ג.

¹⁷ עוקצים שם מ"ב, רמב"ם שם ה"ב.

¹⁸ שם, רמב"ם שם ה"ג.

¹⁹ שם, וע"י תוס' חדשים על המשניות שם.

²⁰ רמב"ם שם.

²¹ חולין קי"ז ב', רמב"ם שם.

²² חולין קכ"א א', רמב"ם שם.

²³ כריתות כ"א א', מקד"ד ס"מ"ב סק"ג.

²⁴ ס' משנה אחרונה עוקצים שם וא"ש על הרמב"ם פ"א ה"ט.

שחיטה קודם שמתה, ויש מפרשים שהוא דם הנפש היוצא בשעת שחיטה³⁵.

ז. דם בהמה היוצא מן המכה או שהקז דם לבהמה אינו מכשיר³⁶.

ח. דם היוצא מן האדם אם היה דרך מכה או לשתייה מכשיר ואם הוציאו לרפואה אינו מכשיר³⁷.

ט. דם שחיטה של בהמה חיה ועופות הטמאים וכן דם השרץ אינם מכשירים³⁸.

י. חלב בהמה שיצא לרצון האדם מכשיר, אבל חלב שיצא מאליו אינו מכשיר³⁹.

יא. חלב האשה בין שיצא לרצונה או שיצא מאליו מכשיר⁴⁰.

יב. משקה היוצא מן הענבים שלא לרצון אינו מכשיר ולכן אם נתן ענבים לשקול אותם במאזנים ונטפו או נתן בסל ונטפו אינם מכשירים⁴¹.

שיעור הכשר לקבלת טומאה

יג. נגעה טיפת משקין במקצת פרי הוכשר לקבל טומאה⁴².

יד. היה מעט משקה טופח על גבי הפרי הוכשר, וי"א טופח על מנת להטפח⁴³.

טו. האוכל המקבל הכשר י"א ששיעורו בכביצה, וי"א ששיעורו בכל שהוא, וי"א שמן התורה רק בכביצה ומדרבנן אף פחות מכביצה⁴⁴.

רצון

טז. אין המשקים מכשירים את הפירות אלא אם כן באו עליהם ברצון שהיה נוח לו בהמצאות המים על הפירות, ואפילו אם באו עליהם שלא ברצון וקודם

שנגבו רצה בהם מכשירים, וכן אם מתחילה רצה בהם ואח"כ נמלך ואינו רוצה במים כבר הוכשרו הפירות ומקבלים טומאה⁴⁵.

יז. מים שחשב עליהם להשתמש בהם ואח"כ נפלו על הפירות שלא לרצונו י"א שהוכשרו הפירות כיון שמספיק שהיה רצון במים לבד, וי"א שלא הוכשרו כיון שצריך רצון גם בשעה שיתלשו המים מן הקרקע קודם שיבואו על הפירות וגם בשעה שיבואו על הפירות⁴⁶.

יט. מים כל זמן שהם בקרקע אינם מכשירים, ואם נתלשו מן הקרקע שלא לרצונו ואח"כ נפלו על הפירות לרצונו, י"א שהוכשרו הפירות כיון שמספיק שבאו על הפירות לרצונו, וי"א שלא הוכשרו כיון שצריכים גם רצון במים וגם בנתינתם על הפירות⁴⁷.

כ. גשמים שירדו על הפירות ובשעה שהיו המים על הפירות שמח בהם הוכשרו, אבל אם נודע לו רק אחר שנגבו הפירות לא הוכשרו⁴⁸.

כא. פירות שהוכשרו שלא ברצונו אפילו אם הכשירם הבעלים מחמת אונס כגון שהטמינם במים מפני הגנבים אינם מוכשרים⁴⁹.

כב. פירות שנפלו לתוך המים ופשט ידיו למים והוציאם לא הוכשרו כיון שהיה שלא לרצונו, אבל אם בשעה שהוציאם חשב גם להדיח ידיו הוכשרו הפירות במים שבידיו ועל הפירות שהם תלושים לרצונו⁵⁰.

כג. נתן פירותיו לתוך המים ברצונו כל זמן שהם במים שבקרקע אינם מוכשרים, אבל אם הוציאם הוכשרו במים שעליהם כיון שנתלשו המים ברצונו⁵¹.

רצון הבעלים

כד. י"א שאין הכשר מועיל אלא ברצון הבעלים, אבל אם הוכשרו הפירות ברצון מי שאינו בעליהם אינם

⁴⁴ תוס' שבת צ"א א' ד"ה אי בשם הרב פור"ת, ספר הישר לר"ת חלק החידושים סי' שי"ד, ועי' מנח"ח מצוה ק"ס סק"ז בדעת הרמב"ם ובס' אביעזריה הל' ט"א פ"ד ה"א, ותוס' כריתות י"ג א' ד"ה כיון.

⁴⁵ מכשירין פ"א מ"א, רמב"ם שם פ"ב ה"ב.

⁴⁶ שם ע"י ר"ש ורא"ש, ועי' רמב"ם שם ה"ב וה"ג, ובהשגות הראב"ד שם, ועי' ח"י הגר"ח על הרמב"ם שם פ"ב הל"ד.

⁴⁷ רמב"ם שם ה"ג ובהשגות הראב"ד ה"ג, ועי' ח"י הגר"ח שם.

⁴⁸ ב"מ כ"ב א', ועי' ריטב"א שבת קמ"ד א', וחזו"א מכשירין ס"א סק"ו.

⁴⁹ שם מ"ו, רמב"ם שם.

⁵⁰ שם פ"ד מ"ז, רמב"ם שם ה"י.

⁵¹ שם מ"ו, רמב"ם שם ה"א.

³⁵ כריתות כ"ב א', רד"ה פרט לדם קילוח ותד"ה דם חללים, ועי' רש"י ותוס' חולין ל"ו א', רמב"ם שם ה"ג, ועי' חזו"א מכשירין סי' ז' סק"ג.

³⁶ מכשירין שם פ"ו מ"ה, ועי' ר"ש שם מ"ה, רמב"ם שם.

³⁷ שם מ"ה, שבת קמ"ד א', ועי' חזו"א שם, רמב"ם שם.

³⁸ שם מ"ה, רמב"ם שם.

³⁹ שם מ"ה, רמב"ם שם ה"ד.

⁴⁰ שם, רמב"ם שם.

⁴¹ שם פ"ה מ"א, רמב"ם שם ה"ד.

⁴² תור"י פסחים כ' א' ד"ה צריך, ועי' חולין ק"ח ב' ורד"ה ואין יד,

רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ה ה"ג.

⁴³ שבת י"ז א', פסחים כ' א', ועי' השגות הראב"ד שם פ"ג ה"א, אמנם

עי' חזון נחום מכשירין פ"ד מ"ט.

ב. זיתים וענבים שלא הביאו שליש אע"פ שהם עצמם מקבלים טומאה המשקה היוצא מהם טהור כמו שאר מי פירות⁶².

משקים המקבלים טומאה

ג. שבעה משקים המכשירים את האוכל לקבל טומאה שהם המים והטל והשמן והיין והחלב והדם והדבש הרי הם מקבלים טומאה, ואינם צריכים הכשר⁶³.
ד. י"א משקים אין מקבלים טומאה אלא אם כן חשב עליהם, וי"א שמקבלים טומאה אף שלא לרצונו⁶⁴.

שיעור קבלת טומאה

ו. משקים מקבלים טומאה בכל שהן ומטמאים אחרים בכל שהן, ואפילו טיפת משקים טמאים שנגעה באוכלים או במשקים אחרים או בכלים נטמאו, וי"א שאין משקים מטמאים אחרים אלא אם יש בהם רביעית, וי"א שמן התורה מטמאים רק ברביעית ומדרבנן בכל שהוא⁶⁵.

האם מותר לאכול אוכל טמא

אע"פ שמותר לאכול אוכלין טמאין ולשתות משקין טמאים חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונוהרין מן הטומאות כולן כל ימיהם והן הנקראים פרושים ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמהם. שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים. וטהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות. וקדושת הנפש גורמת להדמות בשכינה. שנאמר (ויקרא יא-מד) "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני"⁶⁶.

מקבלים טומאה⁵², ומ"מ אין צריך בעלים ממש אלא אפילו שומר המוטל עליו תיקון האוכלים נחשב כבעלים⁵³, וי"א שבכל אופן הוכשרו הפירות⁵⁴.

מחשבה או דיבור

כה. י"א שרצון המועיל להכשר הפירות הוא רק ע"י דיבור שאמר שרוצה בנתינת המים, ומ"מ אם היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ג"כ מועיל⁵⁵, וי"א שמועיל אפילו במחשבה⁵⁶.

קבלת טומאה במחובר

א. כל האוכלים הגדלים מן הקרקע אינם מקבלים טומאה כל זמן שמחוברים עד שיתלשו, ואפילו הם מחוברים בשורש קטן שיכולים לחיות ממנו אינם מקבלים טומאה⁵⁷.

ב. עציץ נקוב הרי הנטוע בו כאילו נטוע בארץ ואינו מקבל טומאה, ושיעור הנקב הוא כדי שיצא בו שורש קטן⁵⁸, אבל עציץ שאינו נקוב הנטוע בו מקבל טומאה כמו בתלוש.

ג. נטע בעציץ שאינו נקוב ויצאו העלים חוץ לעציץ אינו מקבל טומאה, וי"א שהולכים אחר העיקר ומקבל טומאה כמו עציץ שאינו נקוב⁵⁹.

טומאת משקים

משקה שאינו מקבל טומאה

א. מי פירות אינם מקבלים טומאה חוץ מיין ושמן, וי"א שמי פירות שיצאו מעצמם אין מקבלים טומאה, אבל אם סחטם למשקה מקבלים טומאה⁶⁰, וטומאתם כטומאת אוכלין וצריכים הכשר, וי"א כטומאת משקים שא"צ הכשר⁶¹.

⁶¹ ע"י צל"ה פסחים י"ד אות פ"א, וחזו"א מכשירין ס"ז סק"ו ד"ה דעת הראב"ד, אמנם ע"י חסדי דוד על התוספתא מכשירין פ"א ה"ז.

⁶² ירושלמי מעשרות פ"א ה"ג, רמב"ם שם ה"ה והי"ג.

⁶³ מכשירין פ"ו מ"ד, פסחים י"ה ב', רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב.

⁶⁴ ירושלמי תרומות פ"א ה"ב, וע"י פ"י הרא"ש טהרות פ"י ה"ה ד"ה האוכל, ובתהורא"ש חולין ל"ג א', ובפ"י אליהו רבה על מכשירין פ"א מ"א, רמב"ם שם פט"ו ה"א.

⁶⁵ טהרות פ"ג מ"א, פסחים י"ז ב' רד"ה אבל לית בהו רביעית, ושם י"ד א' תד"ה דאיכא משקין, רמב"ם שם פ"ד ה"ב.

⁶⁶ חגיגה י"א א', רמב"ם שם ה"ב.

⁵² רמב"ם שם פ"א ה"ב, ופי"ב ה"א, וע"י כס"מ שם.

⁵³ חזו"א מכשירין סי' א' סק"ב.

⁵⁴ ה"י הרשב"א חולין ל"א ב' ד"ה פירות.

⁵⁵ מכשירין שם במשנה אחרונה שם ד"ה שתחילתו, וע"י רש"י חולין י"ג א' ד"ה מדרבנן יש לו.

⁵⁶ שם בפירוש חזון נחום ד"ה והנה.

⁵⁷ עוקצין פ"ג מ"ז, חולין ק"ח ב', וע"י רד"ה וכשם שאין, רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ב ה"א.

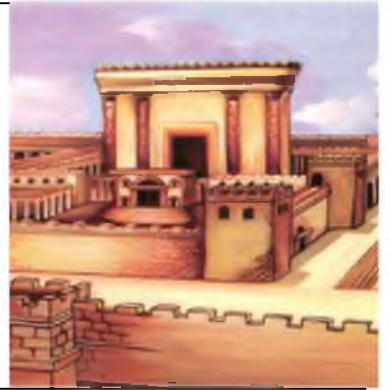
⁵⁸ עוקצים פ"ב מ"י, רמב"ם שם ה"ט וה"י.

⁵⁹ שם מ"ט, רמב"ם שם ה"ט, ובהשגות הראב"ד שם, וע"י פ"י חזון נחום על המשניות שם ובח"י הגר"ח על הש"ס סי' י"ג.

⁶⁰ תרומות פ"א מ"ב, רמב"ם שם פ"א ה"ד ובהשגות הראב"ד שם.

מאמר שני בסדרה

בית המקדש הפרטי שלך

רבי מרגיש שאלו רגעיו האחרונים עלי אדמות. הוא זוקף את עשר אצבעותיו למעלה ואומר: "גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי מעולם הזה כלום, יהי רצון שיהיה שלום במנוחתתי", ועוצם את עיניו הקדושות... נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש...

ערב שבת היום, "מת בערב שבת סימן יפה לו". על פי גדולי ישראל ההלוויה נערכה מיד ביום שישי... מאות אלפי איש התאספו מכל הערים, לחלוק את הכבוד האחרון לרבן של כל ישראל.. אבי אבי רבב ישראל ופרשיו... שבת משוש לבינו... השבת מתקרבת אבל מסע ההספדים לא נגמר... המוני המלווים מביטים בתדהמה למעלה, ומסרבים להאמין למה שרואות עיניהם, כבר מזמן הייתה אמורה להיות השקיעה, אבל... השמש עומדת באמצע השמים, ומסרבת לנטות מערבה... היא מביטה בדומיה, ביראת כבוד, במיטתו של רבי ורבבות המלווים ו...לא נוטה למערב

הספד בליל ט"ז

כולם רואים כי התורה היא עמוד העולם, השמש וכל היקום כולו פועל ומסתובב רק בכוח התורה ועוסקיה בלבד, וכשנסתלק עמוד העולם רבינו הקדוש שעמל בתורה בכל כוחו בלי הנאת העולם, אפי' השמש נעמדת לכבודו לחלוק את הכבוד הראוי למעמידי העולם גבורי כח עמליה בטהרה בעלי תריסין במשנה ובגמרא...

אחרון המספידים גמר את הספרו המרטיט קהל הרבבות החלו צועדים אחר המיטה, ממורדים בבכי על סילוק קודש הקדשים עמוד התורה נר ישראל - רבינו יהודה הנשיא.....

ההלוייה נמשכה עוד שעות ארוכות עד שהובאה מיטתו של רבי למנוחתה... רק אחרי שאחרון המלווים חזר לביתו, והספיק להכין לעצמו מאכל לכבוד שבת, שקעה החמה.

והנה... לאחר זמן קצר מאוד זורחת השמש שוב... כולם נבהלו מאוד... אולי ח"ו חיללנו את השבת... ה' שראה בצערם הוציא בת קול מרגיעה בעולם שהכריזה ואמרה "כל מי שהיה בהלווייתו של רבי מזומן לחיי העולם הבא".

בני משפחתו של רבי, בראשות בניו גדולי ישראל, שמרו בליבם את הצוואה הקדושה, ותיכף אחר השבעה בהגיע יום השישי הראשון, הם אכן העמידו את הנרות בביתו של רבי במקומם הקבוע,

"לקיים בנו חכמי ישראל" זועקות המודעות. בכל רחבי הארץ נערכים תפילות רבים וזעקות לאבינו שבשמים שיחוס וירחם על שארית הפליטה. "רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא מוטל על ערש דווי", רבינו שסידר לנו את כל התורה שבעל פה, את הש"ס משניות האוצרים בתוכם את כל הגמרות כולם, רבינו שבכוח האדיר של התורה מתוך ייסורים שלו, בעשרות השנים האחרונות לחייו פשוט לא היו צרות בעם ישראל, אדם צעיר אחד לא מת, כולם הגיעו לזקנה מופלגת, אשה אחת בכל ישראל לא הפילה עוברת, גשם לא היה נצרך בעולם שרבי נמצא בו, התהום היה מעלה מים ומרטיב את כל הארמה ממלא את כל הנחלים והבארות... כולם ראו בחוש את כוח התורה הקדושה של רבי, רבינו שכל עוד שהוא אתנו לא יהיה שום פגע רע ועכשיו... כל זה עומד ח"ו להיעלם..... רוח קדושך על תיקח ממנו...

היחיד שלא נראה טרוד כלל..הוא לא אחר מאשר רבי בעצמו... רבינו הקדוש ליבן של ישראל ביישוב הדעת מוחלט הוא קורא לחכמי הדור, להורות מי יעמוד במקומו בראשות הישיבה הגדולה בעולם בת אלפי התלמידים "חנינא בר חמא ישב בראש" קובע רבי. ולאחר מיכן מורה על הראוי להיות ה'ממשיך' בהנשיאות/המלכות בישראל: אמנם שמעון בני חכם, אומר רבי בקול חלוש אבל ברור, אולם "גמליאל בני נשיא"...

סבת קיד

לפתע מבקש רבי לקרוא לבניו, מה רבי צריך/חייב בשעה כזו למסור לבניו? הנוכחים בחדרו של רבי מייגעים את מוחם, מנסים לנחש מה עומד רבי לצוות לביתו בשעתו האחרונה?

רבי מרמז בעדינות לכל הנוכחים לצאת מחדר, הבנים נשארו עם אביהם הגדול לבדם... רבינו הקדוש אור העולם פונה לבניו הגדולים ואומר בני היקרים: יש לי בקשה ומשאלה קטנה אחת אבל אסור שאי מי יידע מכך... מהו הדבר הגדול שאבינו רוצה לבקש מאיתנו משפחתו האהובה בשעת הסתלקותו לישיבה של מעלה?... בקשתי היחידה, אומר רבי, פשוט להמשיך גם אחרי מותי לערוך 'בבית' בליל שבת קדש את שולחן השבת כראוי ולהניחו במקומו הקבוע, והנרות שיהיו דלוקים ובדיוק במקומם, והמיטות/הכסאות יהיו מסודרות אף הם במקומם. "זה בקשתי היחידה ממכם בני אהובי, ואקווה שתמלאו את רצוני"...אלו היו המילים האחרונות בהם נפרד רבי מבני משפחתו, שנותרו המומים מהבקשה הלא שגרתית מאביהם, אביהן של ישראל...

סבת קיד

ואת השולחן ערכו בביתו בדיוק היכן שעמד בחיי חיותו של רבי ועליו כל מעדני עולם, ואת הכסא/המיטה של רבי במקומו בראש שולחן השבת...

ליל שבת קדש... נשיא ישראל החדש רבן גמליאל חוזר בליווי קהל גדול מבית הכנסת הגדול של העיר 'ציפורי', עד שהוא מגיע לפתח 'בית רבי' שם הוא נפרד מקהל המלווים בברכת שבת שלום ומבורך, ונכנס הביתה. כל בני המשפחה הרוממה, משפחת הנשיאים, החתנים והכלות הנכדים/הנכדות, כולם התאספו בבית הגדול ביתו של רבינו הקדוש זללה"ה... כולם מרגישים שמהו גדול עומד פה להתרחש...

ואכן..... לפתע נפתחת הדלת, ולעיני כולם רבינו הקדוש בכבודו ובעצמו... נכנס ^{סוכות ק"ג} לבוש בכנדים היפים והמבריקים שהיה רגיל ללבוש בחייו לכבוד שבת ^{גלוסטים ס"ט} ופניו מאירות וזורחות כמלאך ה' צבא-זת, ואומר מיד בכניסתו בקול מלא חרוז ושמחה "גוט שבת". לאחר מכן הוא ניגש אל בנו נשיא הדור, ומברכו באהבה ב"גוט שעבסט" מיוחד, וכל אחד ואחד מבני משפחתו מהקטן עד הגדול, הבנים והבנות עד הנכדה הקטנה, ניגשים אל רבי ביראת הכבוד ורבי מתייחס לכל אחד במאור פנים ומברך אותו בברכת השבת מלאה חן ומתיקות... כולם ממשמשים בידים את האור חגנוז הממלא את הבית...

רבי מתקרב לשולחן ו... ניגש למקומו הקבוע ופותח ב"שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון". האווירה מחושמלת, הם צובטים את עצמם לוודא שזה לא חלום, אבל כן, זה רבי בעצמו, זה אמיתי! רבי עזב את מקומו בגן עדן תחת כסא הכבוד, רבי הניח את נועם זיו השכינה, העידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא, ו... בא לעולמינו הדל, לבית אבנים, שעם כל יפיו, כמה הוא פשוט... "מה יש פה עכשיו בבית הזה, שהוא יותר חשוב לרבי מכל העידונים הכי עצומים שבגן עדן"? שואלים הם את עצמם...

אולם קולו של רבי הממשיך בקול צלול וברור, "צאתכם לשלום מלאכי השרת". לא מניח לקושיא לנסר בחלל זמן רב ומתחיל להאיר את התשובה הכל כך פשוטה אבל כה יקרה: בגן עדן מסתובבים מלאכים ושרפים. אבל בעולם הבא ביום שכולו שבת העתיד לבוא בגוף ונפש יחדיו ^{הספד סדר הפסח} גם מלאכי השרת לא יכולים להימצא, וגם אנחנו עכשיו כאן בעולם הזה ביום השב"ק – ג"כ בגוף ונפש – נמצאים ב'מעין העולם הבא' אחד משישים מהעולם ההוא ^{ברכות דף ס"א וס' ברכות} וזה רק ביני ובין בני ישראל ואין אחר עמנו !! – כי אין זה אתנו בעולם הזה, וגם המלאכים לא ישבו במסיבתינו [בשב"ק] בעולם זה כי הוא למעלה מעולם המלאכים – אהבה כי תשא לא וכולם מצטרפים לרבינו הקדוש בשמחה לשיר ולשמוח על המתנה הגדולה שאין כמותה, שקבלנו מ"מלך עושה מעשה בראשית" מתנת השבת; "אשת חיל מי ימצא" כמו השבת אין נמצא....

רבי לוקח בעצמו את בקבוק היין, וככה המקריב נסכים לפני ה' ^{פי' כיצד יתקיים סבת בשר יד ומהשיא סבת קיד} מוזג את היין המשובח -הראוי לנסך ע"ג המזבח- ^{הספד סדר פסח} אל תוך גביע הכסף המהודר של הקידוש.

רבינו הקדוש פותח בנעימות מיוחדת בקידוש היום "יום השישי. ויכולו השמים והארץ וכל צבאם". אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו, ושבט קדשו באהבה וברצון הנחילנו... ומתיקות התיבות היוצאות מפיו הקד' של רבי, מסבירות מעצמם את סוד צוואתו והגעתו של רבי להימצא כאן אצלינו בשעת קידוש השבת...

בעצם המלכה של בורא העולם. זה בדיוק מה ששמענו עכשיו 'ויכולו השמים והארץ וכל צבאם... ויטבות ביום השביעי... כל' ביום זה הבורא שבת ונח ממעשה בראשית, שיצר בחכמה ובגבורה שאין לה קץ את השמים והארץ, עולמות עליונים ותחתונים וכל ברואי העולם, בני האדם, החיות והעופות, הרים וגבעות ימים ונהרות, השמש והירח והכוכבים... וביום השביעי שבת ונח מכל מלאכתו היינו שכל הברואים המליכו אותו עליהם, [ובש"א ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו...] וזהו "מנוחתו" שכל הברואים החזירו ושיעבדו את כל עצמם הורה אליו, כשהמליכוהו עליהם, בדיוק כמו שאדם נח ממלאכתו ומחזיר לעצמו את כוחותיו שהוציא בשעת מלאכתו. מה זה מלכה? המלך בוחר לעצמו כלה, ואחרי שנעשית אשתו, הרי כל כבוד שמכבדים אותה הוא כבוד המלך בעצמו... וככה בדיוק! זה השבת, מלכתו של בורא העולם. הבורא ית' רצה וברך ביום השביעי שבו שבת ממלאכתו, מכל ששת הימים של מעשה בראשית, שדווקא ע"י מנוחת השבת תתגלה גודל מלאכת שמים וארץ אשר עשה, שכביכול הוצרך לנוח ממנה. נמצא שכל כבוד השבת זהו כבוד המלך הגדול ב"ה

תוס' והספד' בימות ה' ערב ר"ג ב'

ו... אותה, כן, אותה בעצמה, את המלכה שלו, שבה ועל ידה מתגלית מלכותו, היא נתן אותה לנו עמ"י כאן ב'עולם הזה' שנגלה את מלכותו בעולם שהוא ברא את הכל וכולם חיבים לעשות רק את רצונו כי הכל שלו ^{פי' כיצד חסד' דליל שבת} ושנודיע את מלכותו דווקא על ידי מנוחת השבת שנשבות מכל מלאכה כמוהו ית' וננוח ונתענג בה במלכה הקדושה של מלך העולם ממש, וע"י יתגלו מעשי בראשית. וכל זה כדי לגלות את אהבתו אלינו שאנחנו בניו אהוביו, כי רק בן יכול להשתמש בשרביט של המלך...

^{פי' שבת י' ובש"א דף ע"ה ומהספד' ספדנו מא' עמדת ה' ח"כ} וכמו שאמרנו במעריב בביהכ"ס "ומניח בקדושה לעם מדושני עזנג זכר למעשה בראשית"

והקב"ה מניח את כל העולמות העליונים, ובא לשבות עם המלכה ועמנו בניו האהובים כאן בעולם, בביתנו המסודר לכבודו ית' בשולחן ומנורה

^{כביהמ"ק} ובש"א ארבעה עשרה המלאכי ופי' ופי' שירי דוד לדודק (כסא) סליה סהידיו (קידוש) - כי הרי בעולמות העליונים הרוחניים לא שייכת שמירת השבת ורק בעולמינו שייכת מלאכה ואנחנו מתאחדים עם השבת וממליכים את השי"ת יחד עמה בעולמו, בזה אנחנו קונים אותה כפי' ובש"א דף ס' כל המשמר את השבת כאילו עשה... ^{כסא דליל שבת}

אז אם המלך נמצא פה... מה יש לחפש בעולמות העליונים?

וקולו הכסוף של רבי הח' ממש ומוציא את כל הנזכרים במצוות קידוש היום ^{ס' כתובות ב'הלכות} הממשיך בהוד של קדושה מעלמא דאתי ומתרפק על בוראו ית'; "ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו... הציע את משפחת הנשיאים באהבה א-ל חי אשר כמותה לא חשו מעולם..

זה לא רק בבית של רבי... גם בבית הפשוט שלי שהכנתי אני ומשפחתי כל היום ששי ולפני כן, בכל לבי לכבוד השבת, נחשב ממש בבית המקדש. הנרות המאירים ^{מקדוש ברוך} שהדליקה עקרת הבית, חשובים כמו המנורה הסהורה ^{ת"ז כ"ד פ"ז} והשולחן הערוך בכל מיני מטעמים שהכינה 'אשת החיל' ^{מקדוש ברוך} נחשב כשולחן הזהב והחלות שעליו כללם הפנים ^{מכ"א דף ס"ב}

ואלי בנו אהובו ממש כן, עם התינוק הצעיר והילדים שרבים מי ישב ליד אבא ואמא וכו' וכו' וכו' הקדוש ברוך הוא ושבט קדשו באים השבת פרשת כי תשא תשפ"ד, מלווים במלאכי השרת הקוראים בקול כשרואים את הבית מסודר כראוי לכבוד שבת "מה נורא המקום הזה, אין זה אתר הדייט כי אם בית אלוקים"... ^{מכ"א דף ס"ב} ואני הקטן מלחש לעצמי אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי

"איש כופר נפשו" – מטבע של איש!

עצרת מספד עשו בירושלים על הרה"ג לייב חפץ שנתפרסם בקנאותו. כתום המועמד הזמין המהיר"ל דיסקין את שמש בית הכנסת ונתן לו מטבע כסף באומרו: "זה לעילוי נשמת המנוח עבור כל הקהל שהיה נוכח כאן". תמיהו הנוכחים על מה ולמה... נתברר כי רבינו שמע את החזן בעת תפילת "קל מלא רחמים" אומר "בעבור שכל הקהל ינדרו צדקה", לפיכך ראה חובה לעצמו להבטיח שלא יכשל הציבור בזה! (עפ"י "עמוד האש")

סיפר הגאון ר' ישראל זינגר, רבינו ה"חזון איש" שאל: "מדוע חז"ל לא חייבו במעשרות את מי שמכניס את תבואתו דרך גגו, כפי שחייבו באופנים אחרים?" וענה: "אדם שעושה מאמץ גדול להפטר ממעשרות, הניחו לו חז"ל ולא נתנו לו את הזכות לתת מעשרות." ("איש ישראל")

גם המציאות מעידה מכמה עשירים, שכל מה שהיו נותנים יותר מתעשרים יותר!

(ערוה"ש רמ"ז)

מעשה שארע השתא כאן בעיר התורה והחסידות בני ברק. אישה יקרה שהקימה מפעל חסד של חלוקת בגדים וכדומה לנזקקים, מסרה למשפחה אחת בגדים ושאר אביזרים. להפתעתם, גילו בני המשפחה ארבעת אלפים חמש מאות דולר בתוך אחד התיקים!!!

מיד התקשרו לבעלת הגמ"ח וסיפרו על המציאה. היא ומשפחתה ניסו להתחקות אחרי בעלי התיק, חלק ניכר מן הבגדים מגיע מחו"ל, חיפשו וחיפשו בכל דרך אפשרית, אך בסופו של דבר לא מצאו את בעלת התיק.

פנו לרב לדעת מה יעשו. הרב פסק שהכסף שייך למשפחה שמצאה את הכסף בתיק.

משפחה זו עמדה לפני חתונה, אין לתאר את העזרה השמיימית שהגיעה להם בזה! איזו שמחה!

(נר לשולחן שבת" מיידי הר"ר י"ז)

האותיות שאחרי 'חסד' הן 'טעה', לרמוז שיעשה חסד גם אם יטעה בנתינתו. או שמכפר על מה שטעה.

הגאון רבי חיים פאלאג'י ביאר זאת על פי מה שארע עימו: "בדידי הוי עובדא, כמה פעמים באו לפני בני אדם וחשבתי שבאו לבקש צדקה בדרך כבוד, כאילו באו לשאול שאלה, וטעיתי בהכרת פניהם והוצאתי גרוש או חצי גרוש ונתתי להם..."

והצטערו באומרו: 'איני מהמקבלים צדקה ולא באתי ליטול', עד כדי שלפעמים הוצרתי לפייס אותם שהיו מקפידים עלי, וביני לבין עצמי אמרתי, ודאי שלא יחשוב לי הקב"ה עוון, אדרבה, כי חסד חפצתי ויחשב לי כאילו נתתי.

בזה יבוא הרמז על נכון, שאחר אותיות 'חסד' באו אותיות 'טעה', כדי לרמוז שאפילו טעה שחשב לתת צדקה ואותו אחד אינו נצרך, אפילו הכי יקרא לפני ה' לחסד, כאילו נתן לאבינונים." (נפש חיים" 'חסד' נב. את הספר "מעיל צדקה" חיבר רבינו אליהו הכהן בעל "השבט מוסר")

"ונתנו איש כפר נפשו... זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל". מחצית השקל לא רק...

השיעור הקטן ביותר לנתינת צדקה הוא נתינת שלישית השקל בשנה – שיעור זה הוא רנ"ו פרוטות, שהם נכון ליום ט"ז אדר א' תשפ"ד עשרים ושלושה שקלים בערך – סכום זה כולם חייבים לתת, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, ואם נתן פחות מזה לא קיים מצוות צדקה. (יו"ד רמ"ט ב) מדרבנן. ("דרך אמונה" מתנ"ע)

כתב הש"ך, לכן נהגו בארצות הללו שהגבאי צדקה הולך בבית הכנסת, שני וחמישי, לגבות מעות צדקה מכל אחד ואחד, כדי שאפילו אם הוא נותן בכל פעם את המטבע הכי נמוך, יצא שבשנה יתן יותר משלישית השקל והוא מנהג נכון. (שם ד')

"יוסף אומץ" כתב: שיעור זה הוא מיוחד לעניים שהוא מועט מאוד. ונראה שעשיר לא יוצא בנתינה זו ידי חובת מצות צדקה.

ה"חזון איש" תמה על חשבון זה של "רנ"ו פרוטות", שבגמרא מוכח ששקל של פרשה זו הוא מאה סלעים. אם כן 'שלישית השקל' הוא שלושים ושלושה סלעים ושליש? ונשאר בקושיה. (חזו"א י"ד קפ"ב ו' עיי"ש ועיין "דרך אמונה" מתנ"ע ז' ל')

עולה מדבריו: סלע יש בו 768 פרוטות, אם כך 'שלישית השקל' הם 25600 פרוטות, שווים היום 2328 שקלים! זה כבר סכום...

מיהה בינונית לתת לצדקה אחד מעשרה. (יו"ד רמ"ט א) אמרו חז"ל "עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר", מותר לנסות את הקב"ה בנתינת מעשר כדי להתעשר.

נחלקו הפוסקים אם גם במעשר כספים וצדקה מותר לנסות את ה', או רק מעשר ממש. הרמ"א הביא שתי דעות בזה. (רמ"ד ד) ה"חפץ חיים" ו"ערוך השולחן" כתבו, נקטינן שגם בצדקה ומעשר כספים מותר לנסות את ה'. (אהבת חסד" ב' י"ח הגה, ערוה"ש רמ"ז ו')

"ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל". (ל"ג י"א)

פעם הצדיק רבי אלעזר אבוחצירא דיבר על מעלתו של המכבד תלמידי חכמים ושכרו, והביא את דברי חז"ל בזה. בדרך אגב העלה את התופעה המצויה של אנשים שנדחפים לראות אדם גדול, שהוא בכלל "מוקיר רבן".

הוסיף וסיפר, שפעם היה אצלו ברית של נכד, ואנשים רבים נדחפו לברך אותו במזל טוב ולהתברך ממנו, והיו שם דחיפות רבות מעל המקובל. בין הנוכחים היה פרופ' אחד שהוזמן לשמחה, וכשבא אצלו היו לו טענות רבות על ההתנהגות הזו של האנשים. ראשית, הם מבבלים את סדר האירוע. ובעיקר, הדוחפים מזיקים לאחרים את גופם ובגדיהם.

אמר רבי אלעזר, שמן השמים נצנצה בו תשובה ניצחת... אמר לאותו פרופ' שהתנהגות זו אינה חדשה, כבר היו דברים מעולם, מימות משה רבינו היה כן. תמה האיש, מה המקור לזה. אמר לו רבי אלעזר, כתוב בחז"ל 'שהזכות שעמדה ליהושע להיות ממשיכו של משה רבינו, שהיה נער לא ימיש מתוך האהל, שיהושע היה מסדר את הספסלים בבית המדרש'. יש להבין, מדוע מעשה זה עמד ליהושע לזכות בכזו זכות עצומה, וכי בשביל סידור ספסלים מזמן לזמן יקבל כזה פרס?

אלא כנראה סידור הספסלים הזה אינו סידור הספסלים המקובל אצלנו לצורך סדר ונקיון. כיון שמשה רבינו היה רבן של ישראל, כאשר היה בא לבית המדרש ללמוד תורה, בכל פעם שנכנס או יצא, הלומדים רצו לראותו מקרוב ולהתברך על ידו, זה גרם לדחיפות ולהזזת הספסלים ממקומם, וכשהמזבזבז חזר לתיקנו היה יהושע מחזיר מחדש את הסדר לבית המדרש. אף שתופעה זו היתה חוזרת ונשנית מדי יום ולעיתים כמה פעמים ביום, יהושע לא התלונן ולא רטן על אותם העושים כן, אלא קיבל את הענין בעין טובה, הבין לרוחם כי רצונם להתענג בזיו פניו של משה, וזה מרוב ענווונותו, לכן זכה למה שזכה!

הרי לנו שמנהג זה הוא מנהג ישראל קדום ומקובל. דבר זה יישב את דעתו של אותו פרופ'... (פקודת אלעזר" ערך תלמידי חכמים)

ומה היה השיעור של משה?

מתורת מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן: במשניות בפרק "איזהו מקומן" לא כתוב אף תנא, דבר כזה אין בכל הש"ס, יש הסוברים שפרק זה הוא ישירות ממשה רבינו מסיני, איש מפי איש.

דהיינו, אף שכל התורה שבעל פה ניתנה למשה מסיני והועברה בצורה מדויקת איש מפי איש, אבל לא דווקא מילה במילה כמילים של משה רבינו, עיקר הדגש בהעברה ממשה רבינו הוא שתהיה ההבנה מדויקת, אבל לא דווקא לשונו, אבל "איזהו מקומן של זבחים" כתוב מדויק את הלשון של משה רבינו, למה דווקא משנה זו מילה במילה לא ידוע, אבל משנה זו למדו איש מפי איש מדויק המילים מפי משה מסיני, עד רבי יהודה הנשיא.

חזק רבי אהרן לייב "הרגש" בדברי: "חפץ חיים" אמר, אם היו מוצאים את הפרי הראשון שהקב"ה ברא בעולם, כמה היו מייקרים את הפרי הזה, הרי זה ממש הפרי שהקב"ה ברא, לכן כמה צריך לייקר את התורה שבכתב, שנשארה בדיוק כנתינתה.

אמר רבי אהרן לייב בהתרגשות רבה: יש פרק בתורה שבעל פה שנשאיר בדיוק, זאת אומרת "דבר נורא, א-מורדעדיקא זאך, שומעים אנו ממש את השיעור של משה רבינו!!!"

ומדי יום בתפילה, כשאומרים פרק "איזהו מקומן" אפשר להתעורר על דבר זה. וזה לשון הגר"א שהועבר לרבינו הגר"ז:

"בראשונים הובא טעם למה אומרים קודם התפילה דווקא פרק "איזהו מקומן של זבחים" ולא משניות אחרות, משום שבכל פרק זה אין שום מחלוקת תנאים, ומפני מה אכן פרק זה נעדר מכל מחלוקת, משום שלהבדיל משאר כל המשניות, פרק זה נשמר בדיוק כלשון שנמסר על ידי משה בסיני בלא שינוי. מעתה מובן מדוע נאמר במשנה "לפנים מן הקלעים", כיון שפרק זה נכתב ממש כמסירתו מסיני ובדור ההוא היה המשכן על מכונו עם הקלעים". (ועיין "פנינים משולחן הגר"א" קמ"ד ו"תפארת ישראל" מכות כ"ג ג')

הוסיף ותיאר מרן את סדר אמירת שיעורו של משה רבינו (עירובין נ"ד): משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו... נכנסו בני אהרן... נכנסו זקנים... נכנסו כל העם ושנה להם משה פירקו. והאופן בו נשמע קולו של משה לכל העם (תדב"א ח' ט') משה נכנס וישב בבית המדרש הגדול שלו, וכל ישראל יושבים לפניו שנים עשר מיל ובכל צד שמעו את קולו, עד תחום שנים עשר מיל. (מזקנים אתבונן - בטחון ואמונה" ועיי"ש וכן הערת מרן מקרבן פסח וצ"ע)

אומר ה"אור החיים" הקדוש: השפעתו של משה רבינו לא הסתיימה אחר מותו, אלא היא ממשיכה עד עצם היום הזה.

חז"ל היו קוראים זה לזה משה - "משה שפיר קאמרת" (סוכה ל"ט. שבת קא): כמובא בזוהר "כל תלמיד חכם יש לו ניצוץ מנשמת משה, כי הוא זה המדבר בבחינת נפש הלומדת תורה". (כ"ז ע"י"ש)

"שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלקים" - השל"ה הקדוש ביאר כי השפעתו של משה על תלמידי החכמים שבכל דור ודור מביאה לכך שתלמיד חכם יכול לחדש ולהתעלות בלימוד התורה, מכח נשמתו הגדולה של משה שניצוץ ממנה יוקד בו. זהו מה שמצינו פעמים בתלמוד "משה שפיר קאמרת" - כלומר שפיר קאמרת מכח הניצוץ של משה רבינו שנתפשט בך!

זו כוונת הירושלמי (פאה ב' ד') שפירש את הפסוק "ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלקים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם". דרשו חז"ל "הדברים" - אלו מקרא, משנה, תלמוד ואגדה, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני... כבר היה לעולמים". כלומר, כל חידוש תורה כבר נאמר למשה בסיני והתלמיד הותיק מגלה אותו. ביאר השל"ה כי נפשו של משה יוקדת וניצוץ ממנה נמצא באותו תלמיד חכם ומכוחו של ניצוץ זה מגלה התלמיד את חידושו! ("תורה אור" שבועות ועיין "לאור החיים" תצוה)

"מזה ומזה המה כתובים". (ל"ב ט"ו)

פעם פנה סוחר יהודי עשיר אל הגאון רבי חיים אלעזר ווקס, ה"נפש חיה", שהרב יואל לשבת בד"ץ שיש לו עם גוי אחד, ד"ן על עשרות אלפי רובל.

ה"נפש חיה" הבין שאין זה סכסוך רגיל, אלא מדובר בתרמית וסירב לדון בד"ץ זה. הגביר רתח, בכה, התחנן ושידל את הרב, הלא זו "עיסקה" שמקובל לעשותה ומה עוד נגד לא יהודי...

"דווקא משום שמדובר בגוי אני מסרב" השיב הרב "אם הגוי מסכים להתדיין אצלי, מן הסתם הוא סומך על ישרי, אסור למעול באמונו, זהו חילול ה'".

ועוד הוסיף הרב: "בלוחות כתוב 'מזה ומזה המה כתובים' הדבר בא ללמד אותך, איזו טענה שלא תמציא, הלאו מזהיר אותך 'לא תגנוב!'!"

(גנוי אבות" תולדות ה"נפש חיה")

במקנס היה לו לגאון רבי יוסף טולידנו מסחר עם גוי אחד שלא ידע קרוא וכתוב, אפילו לחתום את שמו לא ידע. כל אימת שהיה בא לסגור איזו עסקה היה מתייעץ עם רבי יוסף וכשהיו מחליטים על סגירת העסקה היה רבי יוסף חותם את שם הגוי.

הדבר התחיל כאשר פעם אחת עמד הגוי לעשות עסק עם כמה ערבים בדרך של עורמה וגזל, עמד על תחבולה להרוויח בה הון.

בא אל רבי יוסף ואמר לו: 'רבי יוסף תחתום'. רבי יוסף אמר לו: 'איך אני יחתום על גזל? בשום פנים ואופן לא אחתום'. אמר לו הערבי: 'אלה לא יהודים, הם ערבים, מותר לך'. אמר לו רבי יוסף: 'זה גזל הגוי ואסור'. ניסה לשכנעו ולא הסכים 'אסור לך'.

הגוי הזה ראה את ישרותו וצדקותו של רבי יוסף. מני אז לא עשה דבר קטן וגדול מבלי להתייעץ עמו. לימים נעשה אותו גוי עשיר גדול אודות לעצותיו של רבי יוסף. זכה לכך מפני שהיה מכבדו ומנשאנו. (קונטרס יוסף הצדיק מידידי הרה"ג רבי אברהם בדהה)

היכל המשפט

גיליון 8 – אדר א תשפ"ד

~ היכל המעשה ~

מתוך שיעורי הפרקטיקה של רבני בית הדין שליט"א

היכל המשפט

בנציאות הגאון רבי נפתלי נוסביום שליט"א

מעקף העניין

- דבר העורר
- היכל המעשה
- מתוך כותלי בית הדין
- מהנעשה והנשמע
- שו"ת ע"י רבני בית הדין
- שואל כעניין
- חדש !!! היכל הצדק
- מכתבים למערכת

עיתים חלים ועיתים שוטה

אדם הסבור שהוא המשיח האם הוא בעל גאווה או שוטה ■ האם בהלכה ישנו את המושג 'אינו כשיר לעמוד לדין' ■ חולה ירח שהזיק האם דינו כשוטה שהזיק או כבריא שהזיק ■ אדם שיש לו נערוון בעניין נקיות בתפילין האם פטור הוא ממצוות תפילין. ■ ואיך מתייחסים לקשב וריכוז, סכיזופרניה, דמיון מפותח, ועוד סוגי מחלות כיוצ"ב.

לעניין מעשה נחלקו הפוסקים בשוטה עם הארץ שעושה מעשה שטות אך אינו עושה את מעשה השטות של הגמ' דעת הרמב"ם עדות (פ"ט הל' ט) שכל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אף על פי שהוא מדבר ושואל כעניין בשאר דברים, הרי זה פסול, ובכלל שוטים יחשב. אולם הב"י (אבהע"ז סי' קיט) הביא את דעת רבינו שמחה משיפרא שכתב דאנו לא מחזיקים בחזקת שוטה לגרש, עד שיראו בה סימני שטות המפורשים בפרק קמא דחגיגה, וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' א, ה, אף שבסי' קכא פסק ששוטה לדעת הרמב"ם).

יש הנוטים לומר כי מאבחני זמננו ימצאו על כל אדם שילך לאבחון איזה פגם או פיגור בעניין מסויים, ומשכך יש לדון מהם ההגדרות המגדירות את השוטה ההלכתי.

המנחת יצחק (ח"ב סי' נו) דן באשה שקצת קליש דעתה וקודם החתונה הייתה עצובה ובוכית הרבה וכמה ימים שלא אכלה, מחמת שהייתה סבורה כי גיסה בעל אחותה הוא רע מאד אליה, ובאמת גיסה הי' איש טוב ולא רע כלל, וכן היה גם לאחר החתונה כשעברו בשוק טענה אליו כי העוברים ברחוב צוחקים עליה וכדומה, ולאחר שעברו לדור בעיר גדולה בצרפת שם הורע מצבה וטענה תמיד שהיה הראשי דשם 'ישאנה', וכן אמרה גם להרב הנ"ל, ועכ"ז לא יצאה מדעתה לשמור בקפדנות על כל אשר לה, והייתה תמיד בדעת צלולה להשיב ככל אדם. כן דן בערוך השולחן (אבהע"ז סי' קכא, יג) בעניין בעלי המרה השחורה שאין עושין כלום דברים של שגעון. וכת' שם שהוא תלוי בראיית עיני הב"ד להבין דרכו ועלילותיו.

בתבואות שור (יו"ד סי' א) דן בעניין שוחט שמתנהג ביום כאדם נורמלי אך בלילה יורד עליו אור האורות והוא מגלה גילויים משמים, ועוד כיוצ"ב. [לכאורה אין זה דומה לעיתים חלים עיתים שוטה שבוה יש זמנים כאלו ויש זמנים כאלו, כאן הוא כל הזמן חלים וכל הזמן שוטה].

עוד דן בשו"ת נפש חיה (אבהע"ז סי' כז) במי שהיו לו מחשבות גדלות שהוא אחד מהגאונים הקדמונים וכי הוא וזה לרוב"ק וגילוי אליהו, ופרט לכך התנהג בצלילות הדעה גמורה. באגרות משה אבהע"ז (ח"א סי' קכ) כת' דאין להחשיבו שוטה כלל בזה שמחזיק עצמו למשיח, כמו שלא נחשב מי שעובר ע"ז עין ואבן לשוטה אף שוראי הוא שטות גדול להאמין בעץ ואבן, אלא אמרין דהוא פקח ורשע ומחזיק בליה מיתה, וכן זה שמחזיק עצמו למשיח אף שהוא שטות גדול אין להחשיבו לשוטה אלא דגאונוו היתירה הטעתו שראוי להיות משיח.

לא אחת אנו שומעים על תיק פלילי שנסגר בבית המשפט בטענה כי האדם שביצע את העבירה הנידונה אינו כשיר לעמוד לדין, פעמים רבות אדם שביצע פשעים חמורים, לא ריצה אפילו לא יום מאסר אחד בטענה שהוא בלתי שפוי, האם בהלכה ישנה התייחסות למצבים שכאלו וכיצד אנו מגדירים מי נחשב לבלתי כשיר לעמוד לדין.

במשנה בבא קמא (פ"ח מ"ד) מבואר 'חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים פטורים'. וכך נפסק בשו"ע חו"מ סי' תכד (ס"ח) 'החובל בחרש שוטה וקטן חייב והם שחבלו באחרים פטורים' אע"פ שנתפחה החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן אינם חייבים לשלם שבשעה שחבלו בהם לא היו בני דעת'.

לא אחת מגיעים לבית הדין נתבעים שהפילו אנשים בעסקאות מפוקפקות, ולאחר שמבנים כי כלתה עליהם הרעה טוענים הם באמצעות טוענים רבנים כאלו ואחרים, כי מאחר והם אינם שפויים בדעתם הרי שהם פטורים מלשלם, וטענתם בפיהם כיצד יתכן אדם שפוי שיפיל את בני משפחתו ויניס אותם לחובות.

לא אחת עולה הטענה הנגדית האם גם לעניין קידושי אתם טוענים שהאדם הוא שוטה, ומדוע שכשזה מגיע לקריאת המגילה לא שמענו טענה לפטור מאחר והוא שוטה.

מבלי להיכנס למעשי ערמה, פעמים רבות אנו עדים לתופעות לוואי כאלו ואחרים, של היות ועוד כיוצ"ב, בשליה שבט תשע"ח פורסם בתקשורת הכללית על אדם שטוען שהגיע מהעתידי כדי לחשוף בפנינו כיצד יראה העתיד, אדם זה עבר בהצלחה בדיקת פוליגרף שאישרה שהוא דובר אמת. במקרה אחר אדם שאושפז במחלקה סגורה בבית חולים לתשושי נפש בשל היותו כאלו ואחרות כשטענתו העיקרית הייתה שהוא המשיח בכבודו ובעצמו, וכי עליו לגאול את בני ישראל בייסורים, ולאחר שנוכח שהוכנס בעל כורחו לאשפוז, טען לזכותו כי בסך הכל התלוצץ עם הסביבה וכי אין לו כל צילן של מחשבה כי הוא המשיח, אלא שבדיקת פוליגרף הראתה כי הוא משקר, וכי הוא סבור באמת ובתמים כי הוא המשיח.

כיצד נוכל לעמוד על הכללים המגדירים את השוטה המהודר שעליו נפסק בשו"ע כי הוא פטור מלשלם, אדם שאשתו נפטרה ומיני או שקע בדיכאון עמוק, ותוך כדי דכאונו שרף את החנות בה אשתו עבדה בחי חיותה, האם נחשב הוא כשוטה הפטור מלשלם על הנזק, או שדינו כבריא לכל דבר ועניין.

הגמ' במסכת חגיגה (דף ג:) ת"ר איזהו שוטה היוצא יחיד בלילה והלך בבית הקברות והמקרקע את כסותו, איתמר רב הונא אמר עד שיהיה כולן בבת אחת ר' יוחנן אמר אפי' באחת מהן היכי דמי אי דעביד להו דרך שטות אפי' בחדא נמי אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולוה נמי לא לעולם דקא עביד להו דרך שטות והלך בבית הקברות אימור כדי שימשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחיד בלילה אימור גנדיפס אחדיה והמקרקע את כסותו אימור בעל מחשבות הוא כיון דעבדינהו לכולוהו הוה להו כמי שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל אמר רב פפא אי שמיע ליה לרב הונא האי דתניא אי זהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנים לו הוה הדר ביה איבעיא להו כי הוה הדר ביה ממקרקע כסותו הוה דהוה הדר ביה דדמיא להא או דלמא מכולוהו הוה הדר תיקו.

דבר הארץ ~

'וישב משה לשפוט את העם וגו'' הקשו העולם הרי יש להבין באלו סכסוכים היו עסוקים, עד כדי כך שהיה משה רבינו נצרך לשבת מבוקר ועד ערב לדונם, הלא מזון לא היה חסר להם שהרי המן ירד משמים מידי יום ביומו, עשירות גם כן לא היה חסר להם ממצרים ומביזת הים, וכל מושבם במדבר הוא רק מושב זמני, וא"כ על מה היה להם לריב.

קולמוסים רבים נשברו בביאור עניין זה, בספר בניין אריאל (לרבי שאול מאמסטרדם) ביאר כי היו אלו הערב רב שדנו עם ישראל על ביזת הים בטענה כי הם קרובי המצרים.

מציאות הזמן מוכיחה כי גם כאשר השפע מצוי, וגם בין אנשים עמידים, מתגלעים חיכוכים וספקות, לא תמיד הדיונים נסובים בשל צרות עין, אדרבה פעמים יש שהצדדים באמת מעוניינים לשמוע את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, וכל בואם לבית הדין הוא לשמוע את דבר ה'.

בהקשר לכך מן הראוי להביא את דברי הרמב"ן המדברים בצורך בהרחבת גבולות הקודש ובזמניות בתי הדין וכך כותב הרמב"ן (שמות יח, כב) וטעם ושפטו את העם בכל עת כי בהיות להם שופטים רבים ילך העשוק אל השופט בכל עת שירצה וימצאו מזומן. כי אליך לא יוכל להתקרב בכל עת, מפני ההמון הגדול אשר לפניך והטרדה הגדולה אשר לך. ורבים מהם יסבלו החמס הנעשה להם, מפני שלא יודמן להם להגידו לך ולא ירצו לעזוב מלאכתם ועסקיהם עד בוא העת הפנאי שיוכלו לגשת אליך. וזה טעם איש על מקומו יבוא בשלום, כי עתה מפני שלא יוכלו לגשת למשפט בכל עת לא ינוחו בשלום, כי זה פתח לגזולים לעשות חמס ולעושים לעשות מריבה.

אל מעלת כבוד הרבנים החשובים שליט"א

אני עובדת בחנות עיצובי פירות, ומידי שנה בשנה אנחנו מקבלים ברוך ה' מאות הזמנות של עיצובים לקראת ט"ו בשבט, אמנם אין זה מתפקידי להתעניין בסיבת המשלוח, ומדוע פלוני החליט לשלוח עיצוב דווקא לאלמוני, אך משקיבלנו עשרה הזמנות למשפחה מסוימת, זה כבר ודאי מסקרן מי מסתתר מאחורי אותה הכתובת, וכך נודע לי שבאותה הכתובת מתגורר בעל הגמ"ח השכונתי.

ידוע לי שבהשבת אבידה אחרי שכבר ראיתי את המציאה אסור לי להתעלם ממנה, השאלה שלי האם גם כאן אחרי שהתעניינתי במה שלא הייתי צריכה להתעניין, אך כעת שידוע לי שמדובר בבעל הגמ"ח השכונתי האם עלי להפסיק לקבל הזמנות לכתובת זו, או להעיר את תשומת לב המזמינים על כך שיש בזה איסור ריבית, בעצם העובדה שהם נותנים עיצוב שכזה למלווה שלהם.

[במאמר המוסגר חשוב להסביר לציבור את חומרת האיסור מאחר והרבה לא מודעים לכך שיש בזה איסור, גם אני באופן אישי נכשלתי בזה כמה פעמים, עד ששמעתי בשיעור תורה שיש בכך איסור חמור].

אבקש לקבל תשובה בהקדם מאחר ואנו קרבים לימי הפורים, שם מן הסתם הדבר יחזור על עצמו בכפל כפליים.

תשובת הרבנים

ראשית אכן חשוב לעורר על חומרת האיסור, ועל העובדה שבמציאות זמנינו כמעט שלא ניתן לנהל עסק או חנות מבלי להיכנס לשאלות בענייני ריבית.

לגופם של דברים פעמים רבות בעלי הגמ"ח אינם בעלי הממון, וכל תפקידם מתמקד בלתווך הלוואות, בין המפקידים ללווים.

ובאופן שכזה שבעל הגמ"ח אין לו שום כסף אישי בגמ"ח, וגם לא לוקח שום אחריות אישית על הכסף המופקד בגמ"ח, באופנים אלו, אין איסור לשלוח לו עיצוב או להודות לו על ההלוואה, מאחר והוא לא המלווה, אך אם לבעל הגמ"ח יש כסף אישי בתוך קופת הגמ"ח או במקרים שהוא לוקח אחריות על הכסף, אסור לשלוח לו משלוח מנות ולא עיצוב פירות או כל סוג ריבית שהיא בין בתוך תקופת ההלוואה, וגם לפני או אחרי ההלוואה ראוי להחמיר אפילו לדעת האשכנזים.

לעניין השאלה האם כמוכרת מותר לך לשלוח מתנות אלו, עצם השאלה היא שאלה מאוד חשובה, ונוגעת לתחומים רבים בסוגי עבודה שונים, ויש לתת את הדעת בכל מקרה ומקרה לגופו.

במקרה ספציפי זה מטבע הדברים בדרך כלל בגמ"ח הרגילים בעל הגמ"ח אינו לוקח אחריות אישית, ורק משמש כגבאי הקופה, הרי שאין כל חשש ובוודאי שכמוכרת מותר לבצע את ההזמנה.

גם באופן שידוע לכם שמדובר בגמ"ח מסוג אחר, בו בעל הגמ"ח לוקח אחריות אישית, או שיש לו כסף אישי בגמ"ח יהיה מותר לכם לבצע את ההזמנה כל עוד מדובר בעיצובים סטנדרטיים ולא יוקרתיים, בהסתמך על כך שמן הסתם כל אותם שולחי המתנות למיניהם, מקילים כדעת הרמ"א. ואין כאן מקום להאריך.

בשנת תקכ"ו התעורר פולמוס גדול בעיר קליווא כתוצאה מגט שסידר הרב ישראל ליפשיץ בעיר זו ליהודי בשם איציק נייבורג ממנהיים. איש זה נשא לאשה את לאה גונצווין מבון. בשבת הראשונה אחר החתונה ברח החתן אל מרחץ לעיר, ואחר כך נמצא מסתתר אצל גוי כפרי. כשהחזירוהו סיפר החתן שברח מפני שהייתה עליו אימת מוות. לאחר מכן נסע הוגו לעיר בון, ושם אמר הבעל שהוא שריו בסכנה גדולה, שמחמתה עליו לעזוב מיד את אשתו ואת מדינת גרמניה, ולנסוע לאנגליה. על מנת שלא לעגן את אשתו הצעירה הוא ביקש לסדר בדחיפות גט, ומכיוון שבאותו זמן לא היה בית דין בבון הוא נסע לעיר קליווא. רבה של העיר, הרב ישראל ליפשיץ, התרשם מהבעל שהוא שפוי, ושהתנהגותו איננה מעידה על שגעון, וכן התרשם מהסיבה הסודית שהבעל מסר ביחס לדחיפות עזיבתו את גרמניה. לפיכך הוא סידר את הגט. כאשר נודע במנהיים על הגט החפז, פסל רבה של מנהיים את הגט, מפני שלהערכתו הייתה התנהגות הבעל בגדר של שוטה לדבר אחד, שכן הפחדים היו בלתי מבוססים כלל ועיקר, והם ביטאו מצב של שגעון. רבה של מנהיים פנה לרבני פרנקפורט בנידון, ואף הם יצאו נגד כשרות הגט הזה, אלא שלא פרסמו את נימוקיהם. בראש הפוסלים את הגט היה הרב אברהם אביש בן צבי הירש, רבה של פרנקפורט. בפולמוס על כשרותו של הגט השתתפו כל גדולי הדור ההוא ודעותיהם פורסמו בספר אור ישראל שהוציא רבה של קליווא, ובספר אור הישר, כשרובם הכשירו את הגט מנימוקים שונים.

למעשה מעיון במכתבי גדולי ישראל של אותה התקופה אנו מוצאים עשרה כללים לגדר השוטה.

ב. טענה ראשונה נשמעה מהגאון ר' ישראל ליפשיץ שטען כי שוטה צריך להיות עקבי בשגעונו אדם שאינו עקבי בשיגעונו לא נחשב כשוטה תמידי.

המשך בעמוד 3

מכתבים לארבע

משקל

מן הראוי לעורר מעל במה חשובה זו על עניין המשקלות, לאחר שבדקתי את הנושא היטב בעצמי, ראיתי כי בחנויות רבות גם הנמצאים בבעלות אנשים יראים ושלמים, המשקל אינו תמיד מאופס, ופעמים אף לאחר שהערכתי את תשומת לב המוכרים, העניין לא טופל כנדרש.

מן הסתם כיום שהמכשירים דיגיטליים קשה יותר להסדיר את העניין שיהיה תמיד מאופס, ופעמים העניין נובע מחוסר שימת לב, אך מן הראוי לשים לב לעניין, כי באם אכן כך הדבר שישנם מכשירים הנוטים שלא להתאפס אוטומטית, הרי שאסור על פי דין להחזיק מכשיר שכזה.

עניין נוסף הוא המצוי בעיקר בחנויות מאפים למיניהם, אחד ששמעתי כי על פי החוק יש להפחית את משקל האריזה ממחיר המוצר, בדקתי בחנויות רבות ונמצא כי חנויות רבות לא מפחיתות את מחיר האריזה ממחיר המוצר,

וגם כאלו שכן, היו שהורידו כל פעם לפי מצב רוחם, ללא כל קשר למשקל הקרטון, אני לא נכנס לשאלה, האם חוק זה מחייב התנהגות שכזו על פי ההלכה, אך מאחר ואנשים מודעים לחוק, אשר על כן חנות שאינה רוצה לנהוג כך עליה להודיע ללקוחות שהיא אינה מפחיתה מהמחיר הכולל את מחיר האריזה, שהרי אם לא כן לכאורה יש כאן עניין של איסור משקלות. בברכה רבה ש. צינוורט

ניצולתי בזכותכם

באחד העלונים הקודמים פורסם בעניין איסורי ריבית הקיימים בחתימה על חוזה המכר, לצערי הרב גם אני נכשלתי בעניין, ובזכות מאמר זה פניתי לחברה על מנת שזו תחתום על היתר עיסקא מול גוף מסודר וברוך ה' העניין סודר על הצד היותר טוב, וכעת ניצלתי אני ועוד עשרות לקוחות של החברה מאיסור ריבית, אני רוצה להודות לכם על כך.

א.ש. שכטר

מדור זה עוקב אחרי סכסוכי שכנים, ומטרתו להציג בפניהם את שני צידי המתרג, ולהביא תמונת מצב מרתקת ונקודת מבט שונה.

וזכרת במ בעלייתך ובירידתך

ברוך ה' כיום אנו חיים בעידן ה' 'אכשר דרא' בו כל אחד ואחד מוצא לעצמו את המצווה לזכות בה את הרבים, כל אחד והמצווה שלו, אחד דואג לשעטנו, השני דואג לגניזה, השלישי לעירוב והרביעי לתספורת כהלכה, אך כל זה טוב ויפה כאשר אדם מתעורר לעצמו, מוסר שיעורים לרבים ומזכה את הרבים בידעית ההלכה.

ותלמוד תורה כנגד כולם אנחנו אומרים כל בוקר, אז הנה לאחרונה החליט מאן דהו כי מן הסתם איננו מנצלים את זמנינו די, ומאחר וחבל על כל דקת לימוד, הרי שגם במעלית מחוייבים אנו בת"ת, ומשכך עלה הרעיון הכביר לתלות הלכה יומית במעלית, כך שכל מי שעולה יזכה לנצל את זמנו ללימוד התורה וקניין ההלכה. הרעיון הוא רעיון כביר ללא כל ספק, אך מה לעשות שפעמים שאני נכנס למעלית ומוצא את ההלכה זרוקה על הריצפה בביזיון נורא, וכל הנכנס למעלית דורך על זה, ויש בכך ביזוי נורא לדברי תורה, אשר על כן קיבלתי על עצמי למנוע את ביזוי הקודש ולגנוז מידי יום את הדף

למרות העובדה שאנו סבורים כי אנחנו מכירים

היטב את האנשים הסובבים אותנו, בכל אופן פעמים אנו נתקלים בצדדים אחרים שלא הכרנו, בדרכי זה קורה כאשר אחד השכנים מחליט לבנות, אך לא בהכרח.

את שכנינו ר' אברהם אנו מכירים עוד בהיותנו זוג צעיר ונמרץ, ר' אברהם הוא דמות לחיקוי, כל יום משקים הוא בנץ לתפילת שחרית, לאחר שחרית מוסר הוא שיעור בדף היומי בבית הכנסת, לאחר מכן הוא רץ לכולל, וכך ממלא הוא את ימיו בתורה ותפילה. גם בתור שכן הוא דמות למופת אף פעם לא מעיר על רעש הילדים למרות שאנו בטוחים כי זה מפריע לו בשל גילו.

ואשר על כן מה רבה הייתה ההפתעה כאשר גילינו שמי שמוריד את ההלכה היומית ממעלית הבניין הוא לא אחר מאשר ר' אברהם בכבודו ובעצמו. מה יכול לגרום ליהודי של צורה, למנוע זיכוי הרבים עצום שכזה, מהיכן שואב הוא את ההיתר למנוע תלמוד תורה דרבים.

ראובן מתווך דירות במקצועו, הציע עסקת שכירת קומת משרדים לשמעון, בעל חברת משלוחים גדולה, בהסכם דובר שכל העסקא תצא לפועל בתנאי שהחברה המושכרת תעמוד באי אלו תנאים שחלקם קריטיים ללקוח, ואף ביקש על כך בטחונות.

לאחר ששילם הלקוח עבור החצי שנה ראשונה ועוד לפני שנכנס בפועל לנכס, ביקש השוכר לבטל את החוזה בטענה שהמשכיר לא עמד בתנאי ההתחייבות, וישנם אף הבטחות רבות שהחברה לא עמדה בהם. השוכר התבקש לבוא בדין ודברים מול החברה המושכרת, החברה הסכימה לפצות אותו אך בתנאי שיחתום על מסמך ויתור זכויות, ורק לאחר מכן יוכל הוא לקבל את כספו בחזרה באופן יחסי, ובניכוי תשלום התייור.

השוכר אכן חתם על מסמך הויתור, אלא שציין שהחתימה נעשתה באונס שהרי אם לא יחתום לא יוכל לקבל את כספו בחזרה.

כעת תובע השוכר את החברה ואת המתווך שישלמו לו את כל כספו בחזרה.

טענת המתווך הנתבע (באמצעות בא כוחו)

בס' זכור לאברהם (ח"ב חו"מ אות ס) הביא משעור אפרים (ס' קנ) שסרסור שגמר המקח בסיטומתא ושוב המוכר והלוקח מחלו העסק זה לזה, הסרסור נוטל שכרו משלם.

וא"כ הרי שאין לתובע שום זכות תביעה על הכסף, שהרי מאחר ושילם מקצת מהתשלום הרי שנגמר המקח וממילא אין הוא צריך לשלם כלום.

תשובת התובע.

אף ששולמו דמי קדימה אין בזה משום קניין שהרי בפועל לא נחתם שום חוזה, וגם בשעת התשלום עדיין לא היה הנכס ראוי למגורים, שהרי המבנה היה עדיין באמצע בניה, ואדרבה בשער אפרים בעצמו כותב שכל דינו הוא רק בסרסור שגמר המקח, אבל בנידון דידן שלא גמר המקח בקניין המועיל אין לסרסור כלום.

טענת המתווך הנתבע (באמצעות בא כוחו)

זכור לאברהם שם הביא בשם הרב באר עשק (מח) שכת' שאם נגמר המקח בפיקוק דמים, אף שלא נעשה קניין כדין רק בדברים בעלמא, ואעפ"כ הקדימו שכר הסרסור, ולאחר מכן חזרו בהם, אפשר שבאופן זה אין הסרסור חייב להחזיר שכרו שלקח. ואף שנשאר שם בצ"ע, מכל מקום הנתבע מוחזק בכסף, ועל התובע להביא ראיה.

בנוסף לכך הרי הלקוח חתם על כתב ויתור על כל זכויות התביעה, ומשכך אף אם נאמר שיש חוב מכל מקום הרי ויתר על זכויותיו, ומשכך שוב אין לו זכות תביעה, ואף שאמר שכל חתימתו היא באונס, למעשה הוא ויתר, ושוב אין לו שום זכות תביעה, כמו כן לא היה שום מסירת מודעה כדין.

תשובת התובע.

מאחר וביקשתי בטחונות, הרי שכל זמן שלא קיבלתי את הביטחונות המובטחות לא סמכה דעתי כלל, והסיבה ששילמתי את דמי התייור, זה כי אני לא אוהב שיהיה לי חוב אפילו יום אחד, אך אין זה ראייה שסמכה דעתי, ומשכך ודאי לא היה כאן קניין.

ומה שטוען המתווך שלא היה כאן מסירת מודעה כדין, זה ודאי אינה טענה כי כל מה שצריך מסירת מודעה, זה רק באופן שאין הוכחה לאונס, אבל כאן הרי ברור שכל חתימתי הייתה באונס שהרי בלאו הכי לא הייתי מקבל את כספי בחזרה, ובאופן שכזה פשוט שאין צריך מסירת מודעה.

הכרעה:

בית הדין מחייב את הנתבע להחזיר את כסף התייור לשוכר, מאחר ולא היה כאן קניין שום קניין ולא גמירות דעת, ומה שהקדים לשלם על החצי שנה הראשונה היה זה מאחר והחברה ביקשה להקדים בכדי שתוכל לזרז את הליך שיפוץ המבנה, ולא היה בזה גמירות דעת כפי שאכן ביקש בטחונות וסמך על החברה שתעביר את הביטחונות כפי שסוכם, והחברה לא עמדה בדיבוריה ובסיכומים שהועלו על גבי הכתב.

לגבי התביעה מול החברה שניכטה איזה אחוז מסויים, יקבע דיון נוסף בעניין מאחר והנתבע לא הופיע לדיון.

המשך - חיכל המעשה

שאלת כותב

אני מודה ומתוודה כי אני לא שכן קל, אפשר לומר עלי שאני אפילו שכן מעצבן, כזה שחושב רק על עצמו ועל צרכיו הפרטיים, זה נכון שאני ותיק הדיירים, אך גם אני מבין בשכלי שזה לא מתיר לי להתנהג בצורה שכזו, אך להגנתי אני טוען שכבר עברתי את הגיל בו ניתן עדיין לשנות הרגלים, לא בטוח שאני צודק אך המציאות מדברת בעד עצמה.

כלפי מה דברים אמורים, זה מספר שנים שאני מניח את עגלתי בחדר המדרגות קשורה למעקה הבניין, העגלה מפריעה ללא ספק למעבר התקין והנוח של דיירי הבניין, אך בפועל היא לא חוסמת לגמרי את המעבר, בעבר הרחוק עוד העירו לי על העניין מספר דיירים, אך בחרתי שלא להיכנע ולהמשיך לקשור את העגלה למעקה, העגלה משמשת אותי לעריכת קניות שכונתיות, כך שקשה לי לוותר על הנוחות הזו.

משך השנים השכנים התרגלו לעניין, או שמא התרגלו לסבול בשקט, כך או כך בכל אופן בשנים האחרונות לא קיבלתי שום תלונה בעניין.

אלא שלאחרונה הגיע דייר חדש לבניין שהחליט לשמוע בקול ובעצת חכמים, ולנהוג בי מנהג עם עיקש תתפתל, כך יצא שבאחד הימים אני מוצא את עגלתי קשורה למעקה במנועול נוסף, עלי כתוב לשחרור המנועול יש לפנות לטלפון מסויים.

שמעתי פעם שאסור להזיק ממון חברו אפילו אם דעתו לשלם, ויש בזה משום איסור גזל, ולכן שאלתי היא האם גם כאן שייך דין זה, ויהיה אסור לי לחתוך לו את המנועול על מנת לשלם לו חדש לאחר זמן מה, או שמאחר והוא מונע ממני להשתמש עם עגלתי הרי שמותר לי מן הדין לחתוך לו את המנועול (ואולי גם לא אצטרך לשלם).

♦ ♦ ♦ ♦

בגנו הקטן עשה איזה מעשה קונדס קל, ובשל כך ניזוק הגגון של השכן מקומה ראשונה, היזק שתיקונו עולה לערך 850 ₪, בשל אי נעימות מהשכנים אני רוצה לשלם ולהרגיע. אלא שבעלי אומר לי כי מאחר ועל פי דין אנחנו לא חייבים לשלם על הנזק, ומאידך גיסא יש לנו חובות לאנשים מסויימים, הרי שלמרות כל הרצון הטוב אסור לנו לשלם על ההיזק לפני שאנחנו מסיימים את כל החובות שלנו, שהרי אין לנו זכות להוציא הוצאות מיותרות לפני שאנחנו משלמים לבעלי החוב שלנו.

שאלתי האם אכן כך הם פני הדברים, ואם כן מה עלי לעשות אם אני מתביישת מהשכנים ומרגישה אי נעימות מהעניין.

תשובות למדור זה ניתן לשלוח במייל המערכת (ולציין עבור שואל בעניין)

heychalhamishpat@gmail.com

ב. טענה נוספת נשמעה כי במקרה דנן שגוענו של איציק נייבורג התבטא בפחד, ומשכך אין דינו כשוטה, כי שוטה של פחד זה לא שוטה, שהרי בגמ' (פסחים קיא.) מבואר כי מי שאוכל תחיל ואינו רוחץ ידיו, מפחד ל' יום ואינו יודע ממה, כמו כן נתבאר בשו"ע (ס' ד סעי' ט) שהמקח דם מהכתפים, ולא נטל ידיו, מפחד ל' ימים, והמגלה, ולא נטל ידיו, מפחד ל' ימים. והנוטל צפרניו, ולא נטל ידיו, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד, וא"כ שמא הוא מאותם האנשים ואין זה שטות.

ג. עוד טענו להכשיר הגט בטענה כי שוטה הכונה דווקא אדם שעושה איזה פעולות מחמת טירוף הדעת, אך אדם שהיה מודע למעשיו אף שעושה מעשי שטות אינו נחשב לשוטה שהרי קי"ל בגיטין (סו.) מעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי, ועלה לראש הגג ונפל ומת, אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הרי זה גט, אם הרוח דחתו אינו גט. ולא פסלו הגט מחמת שאיבד עצמו לדעת. שאם לא כן הרי כל חוטא הוא שוטה שהרי תלמוד ערוך הוא (סוטה ג.) שאין אדם עובר עברה אא"כ נכנס בו רוח שטות.

ד. עוד היו שהכשירו את הגט בטענה כי העובדה שהשטות אינה מעידה בהכרח על עובדת היותו שוטה, שהרי מצונו ברור המלך ועוד שעשו את עצמם כשטותים, וא"כ יתכן שרצה שאשתו תסכים לקבל הגט ומשום כך עשה עצמו כשוטה.

ה. טענה נוספת טען הנוב"י כי אף אם נאמר כי בתחילה היה שוטה, עדיין הרי הרב דיבר אותו קודם הגט ודיבר כאחד האדם, ומשכך דינו כמחלים המבואר ברשב"א שדינו כבריא.

ו. עוד טען הנוב"י כי העובדה שהרמב"ם ראה לנכון לכתוב הלכה זו דווקא בהלכות עדות ולא בקידושין או קניינים ושאר מצוות התורה, עוד יש לעיין בדברי הרמב"ם שכתב כי השוטה פסול לעדות מן התורה לפי שאינו בן מצות, ולכאורה הוא תמוה שהרי הסיבה שהוא פטור מהמצוות הוא לפי שהוא שוטה והיה צריך לכתוב שהוא פסול לעדות מחמת שהוא אינו בר דעת, ובביאור דבריו כת' כי כשאנחנו באים לפטור שוטה בגלל שהוא שוטה, הרי שיש לדון כל מצווה לגופה, ואם הוא שוטה לדבר אחת הרי הוא פטור מהמצוות שנוגעות לאותו יגיעו, אך בהלכות עדות יש דין שצריך להיות בר מצות ולכן עבד ואישה לא יכולים להיות עדים כי הם פטורים, ולכן דין זה נוגע רק להל' עדות ולא לשאר הלכות, שלגבי הלכות האלו הוא לא שוטה.

ובקונטרס מאמר יראה טהורה הביא ששמע מספר פעמים מהגר"ח קניבסקי, שכן קבל ממרן בעל הקה"י וממרנא החו"א ז"ע"ל לעניין אותם הסובלים מנעורו בתפילה וקר"ש שמפני כמה טעמים נפרדים ברורים לדינא פטורים הם לגמרי מקר"ש ותפלה וא"צ לקרוא קר"ש ולהתפלל כלל עד שישבו הם לדרך נועם הרגילה ויכולו לקיים המצוות ככל האדם ואף אם הם שלמים בדעתם ובשכלם לגמרי ונכונים בכל ענייניהם לנ"ד פטורים הם לגמרי. וכן הביא סיפור ששמע מבעל המעשה שהוא מחשובי הח"ח המפורסמים שבימי בחרותו היה עמו חבר שכיום זה ועלה להיות מגדולי מרביצי התורה בדור שגם היה סבוך בצעירותו בענייני הנעורון המצויים וניגש מספר העובדא לדבר עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל מהעניין ובין הדברים אמר לו דע לו שבכל ענייני הנעורון 'הכל מותר' עד אשר יתרגלו לקיים המצוות כדרך הארץ.

הרחיבי מקום אהליך

נשלמות ההכנות האחרונות לקראת הכניסה להיכל בית הדין החדש בבית שמש ♦ תמונות ראשונות ממבנה בית הדין ♦ הרכבים חדשים בביה"ד בראשות הגאונים הגדולים רבי שלמה ידידיה זעפרני ורבי עמרם פריד שליט"א ועוד מגדולי הדיינים.

כחלק מפריסה רחבה של סניפי בית הדין ברחבי הארץ, מדרבנן הרוצה להחכים, רואה את היכל המשפט כבית ואכסניה לכל ענייני חושן משפט.

משך מעצמה עלתה הדרישה בשנה האחרונה לפתוח רשת בתי דין ארצית, מקצועית, יעילה וישרה, שתיתן מענה לציבור הרחב, שחלקו אינו יושב בהכרח באוהלה של תורה, ואם כל זאת רוצה לדון על פי דין תורה, ומחפש לעצמו מקום שייתן מענה רחב לעניינים העסקיים במציאות העכשווית המשתנה חדשות לבקרים, בשל השינויים העסקיים בשנים האחרונות.

נשלמות בימים האחרונים ההכנות האחרונות לקראת הכניסה להיכל בית הדין החדש בבית שמש, הסניף החדש של בית הדין ממוקם ברמת בית שמש ב', ברחוב ריב"ל.

מערך שיעורי הפרקטיקה ברחבי הארץ, המפורסמים לשם דבר לכל העוסקים בדיני ממונות, הפכו את 'היכל המשפט' למעצמה, כל צורבא

בשנה האחרונה אף הקימה הנהלת בית הדין מחלקה עסקית מיוחדת, שתפקידה ללמוד ולהתעדכן כל העת, על השינויים בעולם העסקים, ולהתאים את עצמה למציאות תקופתנו. בתוך האוקיינוס הגדול של אי הוודאות, עומדים מנהלי חברות רבות, ומלבד התהייה לגבי המשך דרכם, הם מול שוקת שבורה בכל הנוגע לפן ההלכתי, ההיערכות להתמודדות עם אתגרי ההווה איננה פשוטה, ומוכרת לכל בעל עסק, ומשך בהיעדר כתובת ברורה לפנות בכל הנוגע להתנהלות עסקית שאינה נוגדת את ההלכה, הופך העניין לזניח ושולי.

מחלקת העסקים קמה במטרה לתת מענה רחב לכלל האוכלוסיות ללא הבדל חוג ועדה, ולהנגיש את עולם ההלכה לתוך העסק פנימה, על פי המציאות המשתנה חדשות לבקרים. תקוותנו כי בשנים הקרובות יבין כל בר דעת כי כשם שלא ניתן לנהל עסק ללא יעוץ משפטי כך לא ניתן לנהל עסק ללא יעוץ הלכתי.

כאמור בהמשך לסניפי בית ההוראה שהוקמו לאחרונה, בימים אלו ההתרגשות הולכת וגוהה לקראת הכניסה להיכל בית הדין בבית שמש, עם הרכבים מיוחדים בראשות גדולי הדיינים שליט"א הגאון הגדול רבי שלמה ידידיה זעפרני שליט"א והגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א.

בסניפי בית הדין ניתן לקבל מענה מהיר לבקשות זימון דיונים, כמו כן ניתן לקבל עזרה וסיוע בעריכת חוזים והסכמים על פי ההלכה, עריכת צוואות והסכמי ירושה, ויעוץ הלכתי רחב.

בית דין צדק היכל המשפט

מרחיב את פעילותו בסייעתא דשמיא
בהקמת הסניף החדש
בעיר התורה בית שמש יצ"ו
ברחוב ריב"ל 28

שעות פעילות בית הדין

בראשות
הגאון הגדול רבי **שלמה זעפרני** שליט"א

בראשות
הגאון הגדול רבי **עמרם פריד** שליט"א

הדיונים מתקיימים בלשכת בית הדין במבנה החדש והמרווח
ברחוב ריב"ל 28 בית שמש

להזמנת דיונים ובוררויות
מזכירות בית הדין 073-3831747 שלוחה 2
כתובת מייל bs0733831747@gmail.com

מענה הלכתי לשאלות בדיני ממונות וריבית
קו המשפט 0733831747 שלוחה 1

הוצאות הגיליון נתרמו

מה גם אתה שותפות קבועה
בהפצת הגיליון

**חדש!!! ניתן למסור שמות לתפילה
בכותל המערבי
מידי יום לאחר תפילת המנחה**
0527163727

נתרם על ידי ידידנו
'איש רב פעלים'
הר"ר שמואל כהן הי"ו
לרגל השמחה במעונו

לע"נ הרבנית עלקא רוטמן
בת הגה"צ רבי עמרם בלויא
ולב"ע כ' כסליו תשפ"ג
נתרם ע"י נכדה מורינו הגר"מ רוטמן

נתרם לעילוי נשמת
הרה"ח ר' ישראל משה
ברה"צ ר' אלכסנדר סנדר
תנצבה

ברכת מזל טוב
להרה"ג ישראל וינטרייב שליט"א
לרגל היכנסת בנו
בה"ח יששכר דוב נ"ו
למען עול תורה ומצוות

ברכת מזל טוב
להרה"ג ר' זלמן קראמס שליט"א
לרגל אירוסין בנו
בה"ח אהרן נ"ו

נתרם על ידי בני החבורה
לרגל השמחה במעון הקודש
של ידידנו
הרה"ג חיים שכטר שליט"א
בהולדת בתו למזל"ט

נתרם לעילוי נשמת
כ"ק האדמו"ר
רבי מנחם נחום בן רבי יוחנן
מראחמסטריווקא

בית מדרש - הוצאה לאור

גליון 26 / שבט - אדר תשפ"ד

נדרה דשמעתה

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה

לעילוי נשמת הגאון הטופלא צנוע וסעלי - רבי שלמה ב"ר מאיר שפירא זצ"ל

מהדורת
זכרון
שלמה

מתי צריך ללחוץ על 2 כפתורים במעלית?

וכתב בדבר הלכה (עמ' ר) כי מאחר ונוגע הדבר לאיסור תורה, יש להחמיר מספק, ויש להיזהר מייחוד במקום שלא תהיה בהכרח סיבה המפקעת תוך 35 שניות.

ולפי זה נמצא בנוגע למעלית, שיש ליזהר מנסיעה רצופה שיש בה תנאי איסור יחוד במשך 35 שניות ומעלה, משום שיש בזה חשש איסור תורה.

והעצה במקרה כזה, ללחוץ לפני שהדלת נסגרת על כפתור קומה אמצעית, כדי שהמעלית תבצע עצירה נוספת תוך פחות מ-35 שניות.

ויש להוסיף, כי האיסור אינו רק כשאנו יודע אם בעלה בעיר [ואין שייך כאן היתר ספק ספיקא, שהרי ניתן לברר, ויכול להמנע מכניסה למעלית], אלא אף אם יודע שבעלה בעיר, עדיין נראה שלא יועיל כאן להתיר, שהרי בעלה אינו מסוגל להכנס למקום היחוד, ומבואר בחכמת אדם (כלל קכו סעיף ו) שבכהאי גוונא לא מועיל בעלה בעיר להתיר.

ואף שדעת החזו"א להקל בזה שלא כחכמת אדם, (כמובא בשמו בח"ב קידושין י"א סק"ב, ובדבר הלכה סי' ז' אות ב'), וכן מובא בשם הגר"ז (ברכת אברהם סוכה כה), שבעלה בעיר מועיל להתיר בכל גוונא, מפני שאימת בעלה עליה.

מ"מ כבר כתב בשבט הלוי (ח"ה סי' רג) שלמעשה בוודאי שיש להחמיר כדעת החכמת אדם, ולא

להקל על סמך בעלה בעיר בכה"ג, אם לא בשעת הדחק. [ובלא"ה כבר כתב רבינו יונה בספר היראה, כי ככל האפשר ראוי להמנע משבת יחד גם כשבעלה בעיר ופתח פתוח לרח"ר.]

שאלה: מצוי במקומות רבים, שהמעלית נפתחת לקריאה מבחוץ רק כשהיא בדרך ירידתה, אבל בדרך עלייתה, עולה עד הקומה האחרונה מבלי עצירה, ואין אפשרות לפותחה מבחוץ עד שתסיים לעלות.

ויש לעיין, האם יש איסור ייחוד באותה חצי דקה שהמעלית סגורה בעלייתה מבלי אפשרות פתיחה מבחוץ, ומה הפתרון לכך?

מסקנא דשמעתה

נידונים אקטואליים בראי ההלכה

רב הפסוק רבי צבי דודן שליט"א - מורה הוראה וראש כולל בני אילון - אהיסמך

תשובה: יש להקדים, כי זה ברור ששהייה במקום שקיימים בו תנאי איסור ייחוד, אסורה **מדאורייתא** אפילו רגע אחד ממש (מנחת שלמה סי' צא). ועל כן אסור לבעל מלאכה או שליח להיכנס לבית פרטי או מקום סגור שקיימים בו תנאי האיסור (אין בעלה בעיר, אין פתח פתוח), אפילו כשדעתו ליכנס לרגע אחד ומייד לצאת.

אך מקום כזה שבהכרח לא יהיה ניתן להמשיך ולהתמיד בו. כגון נסיעה ברכב או שהייה במקום ציבורי בלילה, שתוך זמן מועט מוכרח שיעברו בסמוך רכבים או אנשים, בזה מוסכם להלכה שמעיקרא אין איסור ייחוד באותו מקום (מנחת שלמה שם, אגרות משה אה"ע ח"ד סי' ס"ה אות טו, שבט הלוי ח"ג קפב).

אלא שנחלקו הפוסקים, תוך כמה זמן נדרש שתהיה סיבה המפקעת את היחוד, בכדי שלא יהיה בזה איסור. דעת האגרות משה (שם) והמנחת יצחק (ח"ו צו) שמספיק שתהיה סיבה המפקעת את הייחוד תוך **5 דקות**. ודעת הלהורות נתן (ח"א סי' נ"ח) שצריך שתהא סיבה המפקעת תוך **3 דקות**. אולם בחוט שני (הל' יחוד) בפתח הבית (עמ' רכ) ובדבר הלכה (הוספות סי' טו) החמירו, שאין היתר אלא כשיש סיבה המפקעת את היחוד תוך **35 שניות**. ויעויין בפתחי יחוד (פ"ג אות ג') שהבאנו בהרחבה כל השיטות.

לקבלת הגליונות וחומר מרתק נוסף שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

צורתא דשמעתתא

סקידה מקיפה של סוגיה הלכתית

הרב מנחם אדלר - ראש בית המדרש

האסור והמותר בדמויות שמש ירח וכוכבים

נאמר בעשרת הדברות "לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל", ופירשו חז"ל "לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות" (ע"ז מג, ר"ה כד). ונתבאר בגמרא שיש בענין זה שני איסורים נפרדים:

א. איסור תורה - לעשות דמות שמש ירח וכוכבים, אפילו כאשר כוונתו לנוי, ולא לעבודה זרה. (שם יטעו בהם ויבואו לעובדם וימנים ע"ז פ"ג ה"י, סמ"ג ל"ח כ"ב, חינוך ל"ט, ועפ"י כתב המנח"ח (סוף ל"ט) שיש בכך חומר **יהרג ואל יעבור**, כדין אביזריהו דעבודה זרה).

ונכלל בזה, שלא **לצייר** או **להדפיס** צורתם, ולא **לצבוע** צורת שמש (לא תעשון אתי ע"מ מ"ב, מחזה אליהו ח"ג ע"מ תצט). האיסור הוא אפילו בציור רגיל שאינו בולט או שוקע (ירד קמ"א ד"ה). וכן שלא **להדביק** מדבקות בצורתם (חוט שני פסח רלב).

ב. איסור דרבנן - להשהות ברשותו תמונת שמש ירח וכוכבים, גם כשנעשו על ידי נכרים, מפני החשד (שיחשדו שעבר על האיסור וצייר, או שיחשדו שעובד לדמויות אלו. ראשונים בע"ז שם).

איסור ירח לבנה - היתר צורה פגומה - ומחלוקת בצורה מכוסה

האיסור לצייר או להשהות הוא דוקא **בצורה שלימה**, ולא **פגומה** (ש"ד קמ"א כ"ה). על כן נהגו לצייר שמש או ירח סמוך לקצה הדף, שתהא צורתם חסרה. ובכוכב יפגום קצת אחת מקרניו¹ (תמונה 1). בכל הכוכבים **קטוע** שליש מהקרן השמאלית. וירח, הגם שבמציאות הוא עגול ככדור, נחשב **שלים** ואסור אפילו כשעשוי כ'בננה', מפני שכך נראה לעינינו² (תמונות 2. ובקידוש לבנה אף שהעשיה אסורה, השהייה מותרת, שנמצא במקום רבים (כמבואר להלן), אך בק"ש אין היתר, ויש לפגום הירח והכוכבים [תלמידי הגר"ק]).

צורה שחלקה **מכוסה**, כגון ירח שחלקו מוסתר בעננים (תמונה 3), או שמש שחלקה מכוסה תחת האופק, יש אוסרים, וסוברים שעדיין נחשב צורה **שלימה**, מפני שלפעמים נראים כך לעינינו⁴. אך נהגו להקל כדעת המתירים, שגם בכך נחשב צורה **פגומה**, שהולכים לפי עיקר הצורה, ירח כ'בננה', ושמש בעיגול שלם, ולא כפי שנראה לעינינו לפעמים⁵. ועל פי זה נהגו היתר בלוגו של עיריית בני ברק, וציירו שמש זורחת מאחורי ההרים (תמונה 4). [בלוגו הישן (תמונה 5) הניחו את השמש לבנה. וייתכן שרצו להרוויח ציורף נוסף להקל, ע"פ המאירי (ע"ז ש"ס), שאין איסור בשמש שאינה צבועה]. אולם, בירח המכוסה כובע שינה (תמונה 6), נראה שיש היתר לכריע, שהרי אין כאן צורה שלימה **כפי הנראה לעינינו**.

עיגול בלי 'קרניים' - היכן מותר והיכן אסור?

האיסור בדמויות גרמי השמים, הוא כאשר עשויים בצורה **המובנת לכל שבה לבטא את גרמי השמים**, ולא כשיכולים להתפרש כצורה סתמית. מטעם זה, מותר לצייר שמש או כוכב כעיגול בלא קרניים (דרכי קמ"א מ"ז בשם יח"ק, ורובא בכל הפוסקים).

אכן, זהו דוקא בציור עיגול לבד, שאין סיבה לפרשו כדמות שמש. אך כאשר באמצע שמים הצבועים תכלת עושה עיגול צהוב, יש בזה **איסור תורה** גם בלי תוספת קרניים, שהרי כל הרואה מבין ברור שזו השמש⁶. וכן יש לאסור מטעם זה לצייר על רקע שחור עיגולים ונקודות לבנות, כאשר ברור ומובן לרואה שהכוונה לבטא בהם כוכבים (תמונה 7. גם בעיגולים יש איסור).

דמות כוכב - איסור והיתר בהתאם לסביבה

על דרך זה כתבו הפוסקים בנוגע לכוכבים, שאסור לציירם כפי שרגילים לצייר [★], הגם שאין נראים כך בשמים, מפני שכל הרואה מבין שציור זה מבטא את כוכבי השמים, שאומות העולם עובדים להם⁷.

אולם, מאחר ורגילים להשתמש בכוכב כצורה סתמית **לסימון בעלמא**, וכפי שמצוי לדרג בחמשה כוכבים את רמת האיכות של מוצר או מקום. על כן תלוי האיסור **בהתאם לסביבה**. שאסור להדביקם או לציירם על רקע כהה המבטא שמים, או על התקרה. אך כוכב כהה על רקע בהיר, או מדבקות כוכבים צבעוניות (תמונה 8) שאין להם כלל משמעות של גרמי שמים, מותר [תלמידי הגר"ק]. ולכן אין איסור בכוכבים המפסיקים בין פסקאות בספר [★ ★], או בכוכבית [★] לסימון הערה.

נמצא לפי זה, שמדבקות כוכבים **זוהרות בחושך** יש איסור תורה להדביקם אפילו על הקיר⁸ (תמונה 9). [שהרי עניינם לבלוט בחושך ולבטא את הכוכבים בלילה. ועי' לעיל מהחוט שני שהדבקה ה"ל כעשייה, ואינו רק איסור דרבנן של שהייה]. כמו כן יש איסור בהדבקות כוכבים על שמלה שחורה **לתחפושת 'מלכת הכוכבים'** או 'מלכת הלילה' [ולענין רכישת ושהייה מבלי עשייה, יש להחיר, כדין כלים מבזוים. כמבואר להלן]. ובמדבקות שאינם זוהרות, על התקרה אסור, ועל הקיר מותר, כשהוא בצבע בהיר, ואינו בצבע כהה המבטא שמים⁹. והעצה במקרים שיש חשש איסור, **לפגום** מעט קרן אחת בכל כוכב (תמונה 1).

בנוגע לעוגיות או חטיפי בצורת ירח וכוכבים (תמונות 10-11), דעת חוט שני (פסח ע"מ ר"ה) שאין בהם איסור, מאחר ועניינם רק לעשות צורה מעניינת, ולא לבטא דמות גרמי השמים, ונמצא שאין כאן 'תמונה' או 'דמות' ירח, אלא רק עוגיות **'בצורת'** ירח, שאין להם משמעות יותר מצורת משולש או עיגול בעלמא. [והגר"מ לובין הוסיף טעם להחיר ע"פ החז"ר אורח ס"ה, דצורה שעל הפת אינה נחשבת צורה, דזוהי תמונת הפת, ע"ש]. אולם בשבט הלוי (ח"י קל"ד) נסתפק בזה, וכתב שבדאי יש להמנע מלעשות כך. אכן גם לשבט הלוי מותר **להשתמש או להשהות** אותן [כחיתר שהיית כלים מבזוים] וצד האיסור הוא רק **בעשייה**.

¹ כשצוין במוסגר 'תלמידי הגר"ק', הכוונה למה ששמעתי מהגר"ח בלויא (תלמיד הגר"ק, שהאריך בנושא עם הגר"מ לובין, בבית אהרן וישראל) והגר"ג אינהורן (מחזיק לא תעשו אתי). ² שלא בצורת אדם, שהאיסור רק בבולט. דעת הט"ז להקל כשאינו בולט או שוקע, אך חש"ד השיג עליו "אינו נכון כלל, כדמשמע מכל הפוסקים". ונקטינן כחש"ד, ומ"מ מצריפים דעת הט"ז כשיש צד נוסף להקל. ³ בכוכב יש להחסיר דוקא חלק מקרן, ולא קרן שלימה, שכן כוכב אינו דוקא עם חמש קרניים (הגר"מ לובין). ⁴ מהר"ט (חב"ד י"ד), וסאל ומשיב (קמ"א ח"ג ע"א), מהר"ם אלשיך (ע"א), משנת חכמים (ח"א), פני (ר"ה כ"ד), מקור מים חיים (קמ"א ז'), משה רוקח (ראש הספר). ⁵ הגר"ש (נשד"י שלמה ע"מ ר"ה), הגר"מ פיינשטיין (עם התורה מהדור חוברת ז' ע"מ צ"ח), הגר"ש"א (אשרי האש י"ד י"ב), מחזה אליהו (ח"ג ס"י ע"ג). ⁶ שבט הלוי (ח"י קל"ד), חוט שני (פסח). ⁷ פשוט. וכ"כ מחזה אליהו (ח"ג ס"י ע"ג ע"מ תקב), ובבית אהרן וישראל (קפ"ד ע"מ קל"ה). לפי תמונה סידרת הספרים 'מלכות בחלל', המלאה רקע חלל עם כוכבים. ומכון אשנב' שנתנו הכשר לספר אמרו לי שאין זה כוכבים אלא נקודות בעלמא, ונעשה ע"פ מורי הוראה. אך צ"ע, שהרי ברור שבאו לבטא כוכבים. וכך שמעתי ממחזיק לא תעשו אתי, שאין בזה שום צד היתר. [אכן לחידוש הכנסת יחזקאל (הר"ד בבית אהרן וישראל ש"ס), שבדמות עם עותקים מרובים יש היתר דברים, יש להקל בשהייה אם הודפס כמות גדולה של עותקים, וילעזר כמות השיעור לזה]. ⁸ דרכי ח"ל, דגם בכוכב הולכים לפי צורה המוסכמת ולא כמציאות. הגר"ק (בית אהרן וישראל ש"ס, ע"מ קל), וכ"כ הרבה פוסקים. ואולם דעת שבט הלוי (ח"י קל"ה) להקל מפני שאינם כך במציאות. ⁹ להורות נתן (ח"ב ס"ד), חוט שני (פסח רלב), מחזה אליהו (ח"ג ע"מ תתק), הגר"א ד"ר (לא תעשון אתי ע"מ לא). ואין שייך בזה היתר דברים, דאינו אלא בשהייה ולא בעשייה, ש"ד שם.

שימוש בשמש וירח לבטא עניין צדדי

נפוץ מאד בימינו, שמשתמשים בדמות שמש וירח, לבטא עניין צדדי הנלווה להם, ולא את גרמי השמים עצמם. כגון: **א.** צורת שמש המופיעה ב'מצב חום' בשלט המזנון (תמונה 10), הבאה לבטא את 'חום' השמש. **ב.** צורת שמש על מקש המקלדת המגביר תאורת המסך (תמונה 11), הבאה לבטא את 'אור' השמש. **ג.** צורת ירח על כפתור המדפסת המעביר 'מצב שינה' (תמונה 12), ומצוי גם בשלט המזנון (תמונה 13). וכאן הוא עניין צדדי יותר, שבאים לבטא את פעולת האדם [=שינה] בעת הימצאות הירח. **ד.** כמו כן מופיעה דמות שמש על אריזת 'קורנפלקס' (תמונה 14), עם כיתוב 'בוקר', דהיינו שימוש בשמש לבטא את זמן הופעתה.

[וכאן לא שייך ההיתר שכתב הגרניק לגבי עוגיות, ששם אין עניין כלל לבטא את גרמי השמים, אלא רק לעשות צורה נאה משא"כ כאן מתכוונים לשמש והירח, אלא שאין מתכוונים לבטא אותם בעצמם, אלא משתמשים בהם לבטא עניין הנלווה להם].

ובנוגע לאיסור 'שהייה' נקטו הפוסקים בפשיטות שאין איסור באופנים אלו, מאחר ואיסור שהייה יסודו מפני החשד, וכאשר הדמות אינה באה לבטא באופן ישיר את גרמי השמים, לא שייך חשד עבודה זרה (הגר"ז קרליץ, בית אהרן וישראל קפד. הגרש"א שטרן, קובץ שערי הוראה כ', עמ' 183).

אך בנוגע לאיסור 'עשייה' נתחבטו בזה, אם איסור התורה הוא על עצם עשיית 'דמות שמש וירח', גם כשמטרתו לבטא דבר הנלווה, או שהאיסור הוא דוקא כשבאים לבטא את גרמי השמים עצמם. ואף שמסברא יש לצדד להקל בזה, שהרי טעם האיסור שלא יטעו לעובדה, ובכח"ג אין שייך הטעם. אך נמנעו להכריע מסברא מבלי ראייה ברורה כשנוגע לאיסור תורה?

טעם ההיתר בדמות השמש הזורחת בלוגו מכון אש התורה

בנוגע לשמש שבלוגו המכון (תמונה 15), עיקר ההיתר לפי הנהוג, שאין איסור בשמש שחלקה מכוסה. וכאן יש להקל גם לאוסרים, שהרי פירשו טעמם מפני שלפעמים נראית כך לעינינו, וכאן שמכוסה בספר, אין נראית כך לעינינו. ועוד י"ל ע"פ המבואר שיש צד קולא כשאינה באה לבטא את השמש עצמה. וגם כאן אינה באה לבטא את השמש, אלא את האור הבוקע מהספר, והרי זה כמקש המקלדת (תמונה 11), שצורת השמש באה לבטא הארה.

היתר שימוש ושהייה בבגדים ומצעים

איסור תורה של עשייה שייך גם בבגדים, אולם איסור שהייה יש בו היתר, כשם שהותר שהייה בכלים מבזוים (יורד קמ"א ג', ע"ש בב"י), ועל כן מותר להשתמש ולהשהות פיג'מות או מצעים שיוצרו ע"י נכרים (תמונה 16). [מטעם זה יש לדון היתר במכתבים המתקבלים מעיריית בית שמש, הנושאים את לוגו העיריה, שיש בו דמות שמש שלמה, מפני שמכתב הוא ככלים מבזוים. אך עדיין יש לעיין אך מותר להדפיס מודעה עם לוגו של העיריה, דהא אין היתר כלים מבזוים באיסור תורה של עשייה].

היתר שהייה בחלק טפל מתמונה - והיתר להתלמד

בשנים האחרונות הוצפו בתי ישראל בספרי ילדים עם אלפי תמונות, שבמקומות רבים נמצא בהם דמויות גרמי השמים (תמונות 17-18, ירח שלם). וכתבו הפוסקים שכאשר גרמי השמים מהווים חלק טפל ושולי בתמונה יש להקל לענין שהייה, שבכח"ג אין שייך החשד שעשויים לעובדם. ורק כאשר הם חלק עיקרי, כתמונת שקיעה וכדו' (או כגון תמונה 2 לעיל), אין היתר בשהייתם. (בית אהרן וישראל קפד, עמ' קלא, בשם הגרניק. והביא שכן מבואר גם בשו"ת כנסת יחזקאל).

ובציורים ותמונות הבאים להמחיש הלימוד, כגון ציורי ששת ימי בראשית, וכדו', מותרת אף העשייה (שרע יורד קמ"א ד'). [נחלקו הפוסקים אם שייך היתר 'להתלמד' גם כשאין באים ללמד על גרמי השמים עצמם, וכגון ציור של לימוד ליל שבועות עם ירח וכוכבים הנראים בחלון, שאינם באים אלא לבטא שנוהגים ללמוד בלילה (שם)].

דמות שמש וירח ע"ג מסך מחשב, פלאפון ומצלמה דיגיטלית

בנוגע להצגת דמויות גרמי השמים ע"ג מסכים, יש להבחין בזה כמה דרגות:

- א.** הופעה ארעית שאין לה קיום כלל, כמו הופעתם על מסך מצלמה דיגיטלית כשמכוונים לעברם את המצלמה מבלי לצלם, הסכמת הפוסקים שאין בה איסור כלל (בית אהרן וישראל קפד עמ' קנ). מטעם זה יש להחזיר מה שהוסיפו בממשק החדש של 'אוצר החכמה', הדמיה של טיסה בחלל בין כוכבים (תמונה 19), מפני שאינו מתקיים כלל [נתלמיד הגרניק]. ובלא זה היה אסור, אף שהכוכבים מופיעים כנקודות לבנות, דמ"מ נחשבים דמות כוכב מחמת הרקע השחור, וכפי שנתבאר].
- ב.** הופעה המתקיימת קצת. כצילום במצלמה דיגיטלית, הצגת תמונה במסך המחשב, קביעת תמונת שמש או ירח שלמים כ'טפט' ברקע מסך הפלאפון, שבכל אלו אין התמונה עשויה לקיום (שתצוגת המסך עומדת להתחלף או להיכבות). מצינו בזה מחלוקת, דעת פוסקים רבים שאין בכך איסור כלל, אך יש סוברים שאמנם אין כאן איסור תורה, אך יש בכך חשש איסור דרבנן⁹. ובנוגע להקרנת מצגת עם דמות על הקיר, יש טעם נוסף להקל, שאין כאן ממשות תמונה כלל. ובפרט ב'פנס קסם' המקרין שיקופית על הקיר (כאילו שחילקו ביאבות ובנים), שהתמונה קיימת בשיקופית ואין כאן עשייה כלל¹⁰.

לוגו חברת 'סובארו'

עובדי הכוכבים ביפן סוגדים לששת כוכבי מזל 'כימה' (המזכיר בבכורת דף נח), ומשום כך בחרה חברת המכוניות היפנית לעשות את הכוכבים הללו כלוגו שלה (תמונה 20), ואף קבעה את שמות 'סובארו', שכן נקרא ביפנית מזל 'כימה'. משום כך עוררני ג"א (ב.ש.) שיש איסור להשהות ברשותו רכב 'סובארו' הנושא את הלוגו. אך יש לדון שמועיל בזה היתר 'של רבים', שעניינו דאין איסור חשד בדבר שנמצא במקום רבים, מאחר ודרכו של רכב להיות ברשות הרבים. [אך לפי צ"ע טעם ההיתר לבני ספרד, שבפשוטו רק הרמ"א נקט היתר זה להלכה (קמ"א ד), אך המחבר השמיט, וכדעת הרמב"ם והרי"ף¹¹].

⁹ ע"י שערי הוראה (קובץ כ' עמ' 183) מהגרש"א שטרן שיש להקל בזה. ובבית אהרן וישראל קפד עמ' קלב צידד ג"כ להחזיר מסברא, אך למעשה החמיר מחוסר ראייה. ולהלן שם עמ' קלה הביא מהגרמ"מ לובין להחמיר בזה, ושנקט הגרמ"מ גם בדעת הגרניק שלא היקל בעשייה. ¹⁰ לנהוגים להקל לענין מחזיקת השם במסכים, שלא נחשב כתב, גם כאן יש להקל שלא נחשב תמונה (וע"י מאורי אש להגרש"א עמ' תשמ, לא תעשו אתי עמ' לא מהגרמ"ש קליין, מחזה אליהו ח"ג עמ' תצו). ולדעת המחמירים לענין מחזיקת השם (ישא יוסף אורח ח"ג פנ) הסכימו דעכ"פ אין כאן איסור תורה, משום שאינו מתקיים (וע"י בית אהרן וישראל קפד עמ' קנה שהאריך מסברא וראיות). אלא שנחלקו אם אסור מדרבנן כשם שמצינו איסור דבריהם באינו מתקיים גבי שבת. י"א שכאן לא גזרו (מהר"ט ח"ב לו, ועפ"י במחזה אליהו שם), וי"א שגם כאן גזרו. [ויש לציון דעת המנח"י ח"י ע"ב שמתמיר אפי' בהקרנה על הקיר, אך החולקים השיגו ע"ד, שאין בזה ממשות דמות ותמונה]. ובנוגע לצילום יש לציין, שאפילו במצלמות הישנות נקטו הרבה פוסקים שיש היתר מצד עצם מעשה הצילום, דחזי גרמא ולא חשיב עשייה (תשובות והנהגות ח"ג רסג, שכתב הלוי ח"ד קל, בעדות מ"ל (עמ' של) בשם הגרניק). אלא שאסור לפתח או להשהות הפילם, ובמצלמה דיגיטלית לא שייך איסור שהייה על הקובץ, ורק לפתח אסור. ¹¹ ע"י בית אהרן וישראל שם, וכה"ה מ"ל עקב עמ' רצו מבעל שבת הקהתי, ועוד. ואולם יעיי' הערה הקדמת דעת המנחת יצחק שמחמיר. ¹² ויש להדגיש, שאין הנידון כאן נוגע כלל למה שדנו על צורת שתי וערב שבלוגו חברת 'סברולט'. ששם הוא נידון שונה לגמרי של איסור הנאה מנעבד, ויש טעם פשוט להקל מפני שהלוגו המסוים הזה אינו נעבד, משא"כ כאן שהאיסור לעשות כדמות שהעכ"ר עובדים לה, מחשד שעובד לה בעצמו, ודוק. ואין לומר שכיום אין ללוגו של סובאריו משמעות כוכבים אלא משמעות של לוגו בעלמא, שהרי זהו גופא הדמות שהאומות עובדים לה, ומה שברור את איללם ללוגו אינו נורם להם שלא לראות בלוגו את איללם, ודוק.

[illegible]

וארטים לפרשת השבוע

פרשת כי תשא. הנה הפרשה היא קלט פסוקים, ולמעלה משמונים הפסוקים הראשונים נקראים לעילות כהן ולוי. ואומר האוסטרווצאר שהטעם הוא ע"פ מה שכתב המג"א קלח ד שלא להעלות לתורה סומא בפרשת התוכחה מפני שאי אתה רשאי לקרות פרשת מומין בפני בעלי מום. והשתא ניחא דהנה ישראל חטאו בעגל וא"כ כולם בעלי מומין בזה, לכן לא עולים בזה ישראל לתורה אלא רק כהן ולוי.

ל טו. העשירי לא ירבה והדל לא ימעט. רבים התקשו מה הטעם שעשיר לא ירבה? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ ע"פ ב"ק קטז: דבולשת שבאה לעיר מחמת נפשות הדין הוא שעשיר לא ירבה וכו' ורק אם הבולשת באה מחמת ממון העשיר ירבה. וכאן הר"י מחמת נפשות ולכן העשיר לא ירבה וגוי' **לכפר על נפשותיכם**.

ל יח. ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים. פסוק זה עוסק בכיור ויש לעיין למה כתוב ונתת 'שמה', למה לא די לכתוב ונתת 'ב'י מים? וי"ל דאיתא בגמ' שדין קידוש ידיים ורגלים הוא בין אהל מועד למזבח. ולכן כתב ונתת שמה מים והיינו שיש דין ליטול את הידיים בדווקא שם. משך חכמה.

ל יא – יג. וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא וגו' זה יתנו מחצית השקל. יש לעיין מה טעם כתב לאמר, הרי זה לא דין לאמר אלא דין לעשות? וי"ל, אומר רבי משה דרשן ב'מסורת הברית' ע"פ מה דאיתא בירושלמי שקלים ג, שכאשר התורם כנס לתורם שקלים לצורך קרבנות ציבור הוא צריך לדבר בפיו מהרגע שנכנס עד שיציא כדי שלא יחשדוהו שנתן ממעות הלשכה בתוך פיו. ולפי"ז י"ל וידבר ה' אל משה לאמר שיאמר כל הזמן בשעת הנתינה.

לא יד. ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם. יש להקשות הרי ציווי זה נאמר בפרשת יתרו בצורה שונה, ששם כתוב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וכו' ולמה כאן נאמר רק ושמרתם את השבת? וי"ל ע"פ הרמ"א אור"ח רל. שכותב שפועלים ובע"כ שאינם עוסקים בתורה כל ימות השבוע יעסקו בשבת בתורה יותר מהת"ח, והת"ח ימשיכו בעוגג האכילה ושתייה. וכן הביא הבי"מ מהירושלמי ומדרש תנחומא שכתבו כן. ואי"ל י"ל בפרשת יתרו נאמר הדין הזה לפועלים שעובדים כל ימי השבוע לכן כתב ששת ימים תעבוד, ויום השביעי שבת לה' אלוקיך היינו כל השבוע תעבוד ויום השביעי תשבות לה' - שתלמד תורה. ומש"כ כאן שכתוב ששת ימים יעשה מלאכה היינו שיעשה בשבילך מלאכה, אז ושמרתם את השבת כי קודש היא **לכם** והיינו ושמרתם תתענגו באכילה והיינו לכם.

לא יד. מחלליה מות יומת. הירושלמי בשבת מביא מעשה על ר' חייא שראה אחד תולש עשב בשבת. הלך **למחר וכתב** לו מחלליה מות יומת. וקשה למחר המתין למחר ולא הלך לומר לו מיד? וכן למה לומר **כתב** ולא השתק באמירה? וי"ל, אומר הגאון ע"פ מגילה כד. דאיתא שם שרבי חייא קרא לאות **ח ה** ובמקום וחיכיתי קרא וחיכיתי. ולכן אם רבי חייא היה אומר להם מיד זה היה נשמע מהלליה מות יומת, ולכן חיכה למוצ"ש ואז כתב.

לא טו. ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון. תיבת יעשה כאן נכתבה בלשון שיעשה מאליו המלאכה והניתכן שכן הוא? י"ל, אומר הטורי זהב על התורה, דהנה מצינו בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בגדר שדחו ונמלך עליה לגדרה ונזכר שכתב הוא ונמנע ולא גדרה ונעשה לו נס ועלה בו צלף שממנה היתה פרנסתו וכו' גמ' בשבת קנ. וא"כ י"ל שהתורה אומרת לנו ששת ימים יעשה מלאכה והיינו שיעשה לבד וזאת בתנאי שביום השביעי שבת שבתון קודש לה' שאף במחשבה שלך תשבות לה' ולכן גם כפל וכתב שבת שבתון.

לא יז. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי. וקשה מאוד מדוע כאן כתוב רק שמים וארץ, ואילו בפרשת יתרו כתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס. למה כאן התעלם מהים? וי"ל דאיתא בירושלמי בע"ז שאלכסנדר מוקדון לקח נשר עלה עליו ועף יחד אתו לשמים עד שראה את כל העולם ככדור ומשם צייר שהוא עצמו מחזיק בכף ידו את כל העולם חוץ מהים, ואומרים המפרשים על הירושלמי שאת הים הוא לא צייר כי גם הגוים מודים שאת הים הקב"ה עשה. והנה כאן ברש"י פסוק יג את שבתותי תשמרו כי אות היא בני וביניכם לדעת כי אני ה', וכתב רש"י שהכוונה היא שהאומות ידעו כי אני ה', וכיוון שכאן הו' חולך על ידיעת האומות הרי הם כבר יודעים שהקב"ה עשה את הים, אז מה שצריך ליידע אותם זה רק שה' עשה גם את השמים והארץ.

לב א. וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר וגו' כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו. תיבות מן ההר מיותרות לכאורה דמאי נפק"מ אם ירד מההר או

ממקום אחר? ואולי יש ליישב, אומר רבי שלמה קלוגר, שזאת גופא היתה הטעות של כלל ישראל, דהנה אמרו חז"ל שכפה עליהם הר כגיגית, והיינו ההר עמד באוויר למשך זמן קבלת התורה שהוא מ' יום שמה לא יקבלו את התורה, אולם ברגע שמשה קיבל לידיו את התורה חזר ההר למקומו כיוון שכבר קיבלו ולא יכלו לחזור בהם, ומשה ירד רק למחרת. והו' וירא העם כי בשש משה בלד מן ההר היינו שהוא מתאחר מההר כי ההר כבר חזר מן לפני ירידתו ואז אמרו כי זה האיש משה לא ידענו מה היה לו.

לב ב. פרקו נזמי זהוב אשר באזני נשיכם. איתא בפרקי דר' אליעזר פמ"ה שהנשים לא רצו לפרוק נזמי זהוב למעשה העגל לכן זכו לשכרן שהן משמרות ראשי חדשים יותר מהאנשים, ומובא דין זה בכל ספרי הפוסקים בהלכות ראש חודש. והנה באבדוררה מביא מדרש שעל שם שנזדרזו הנשים לנדבת המשכן זכו לני"ל. וקשה האם הטעם הוא עגל או משכן? וי"ל שעגל זה עדיין לא ראייה כי אולי י"ל שהם לא רצו להביא נזמיהן כי הם חסו על ממונן וכרש"י כאן. אבל כשהתברר שבמשכן הן הזדרזו לתת א"כ הן לא חסות על ממונן, סימן שגם בעגל מה שהם לא הביאו זה בגלל שהם חסו על כבוד ה'.

לב לא. אנא חטא העם הזה חטא גדולה. יש להבין מדוע הגדיל משה רבינו את החטא ואמר חטאה גדולה, היה לו להמעיט כדי לסנגר על עם ישראל. וי"ל שהכלל הוא שחטא הוא בשוגג, וא"כ זאת היתה כוונת משה חטא העם חטאה גדולה והיינו שוגג גדול לכן יש למחול ולסלוח להם. האדמו"ר מבעלז.

לב לב. אם תשא חטאתם וגם אין מחני נא מספרך. הלשון כאן קשה כי לכאוי צריך לכתוב אם תשא חטאתם **מוטב**, ואם אין מחני וגוי'. וי"ל ע"פ רש"י שכותב שאחרי חטא העגל אמר הקב"ה למשה לך רד מגדולתך כי כל הגדולה היא בשביל ישראל, ומשה בא להתפלל להקב"ה והוא חשש מגניעה כאילו הוא מתפלל בשביל גדולתו, ולכן הוא אמר לקב"ה גם אם תשא וגם אם לא תשא חטאתם, מחני מספרך, ז"א שלא לכבודי אני מתפלל כי לא מחני נא מספרך, ומשה בא ונאמר לאמר אם תשא חטאתם וגם אם אין א מחני נא.

לב לב. לד. ואם אין מחני נא מספרך ויאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי אמחנו מספרי. וי"ל, אומר האדמו"ר מוהר"ש מבעלז, דביאור הפסוק הוא כך הנה איתא בגמ' בשבת דהמשיב כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז ולכן שבר משה את הלוחות ואמר להקב"ה ראה גם אני כביכול עובד ע"ז, ולכן אם תשא חטאתם בסדר ואם לאו מחני נא מספרך, תמחוק גם אותי שגם אני עובד ע"ז. ועי"ז עונה הקב"ה בלשון תימה מי אשר חטא לו אמחנו מספרי! דהיינו האם מי שחוטא לי אני אמחה אותו מספרי? כיוון שהחטא הוא בשבילי אני לא אמחה אותו מספרי.

לב לד. וביום פקדי ופקדתי. מבואר בתורה (וכ"ה בחז"ל וברש"י כאן) שהקב"ה יעניש אותנו על חטא העגל בזמן שנעשה עבירות אחרות ונצטרך להיענש, אז נענש גם על חטא העגל. משמע דבא"ה לא נענש על העגל, ולמה? י"ל, אומר רבי שלמה קלוגר, הנה כתוב בחז"ל שאלו שעשו את העגל היו ה'ערב רבי' שאותם הרגו בני לוי, שאר היהודים לא חטאו בעגל רק היו צריכים להיענש כי לא מחו ועליהם משה התפלל. וא"כ י"ל שהרי על מה שלא מחו הם עברו רק על עשה, ועל עשה לא נענשים בעוה"ז אלא בעידנא דריתתא (מנחות מא). וא"כ משה התפלל כדי שלא יהיה עידנא דריתתא באותו הרגע אבל אם יחטאו שוב יחזור עידנא דריתתא, אזי וביום פקדי ופקדתי גם על חטא העגל.

לג יז. ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דיברת אעשה. אמרו חז"ל כל הנביאים התנבאו ביכה' הוסיף עליהם משה שנתבאר ביזה הדבר'. הנה כשחטאו בני ישראל בעגל אמר לו הקב"ה לך רד מגדולתך ברכות לב. וכשירד משה מגדולתו ג"ח התנבא בכה כמו שנאמר ויאמר להם **כה** אמר ה' עברו ושובו וגו' וכתב כשנתרצה לו הקב"ה אמר לו גם את **הדבר הזה** אשר דיברת, והיינו מה שהתנבאת בלשון זה הדבר, אעשה, כלומר שאני אשיב אותך למדרגה הקודמת שתתנבא בזה הדבר. בעל המנחת חינוך.

לד ו. ורב חסד ואמת. הנה ביג' מידות של רחמים אגחנו מזכירים ורב חסד ו'אמת'. וקשה הרי **אמת** הוא לא רחמים אלא הוא דין כי אם הולכים לפי האמת הרי מגיע לנו עונשים גדולים? וי"ל דהנה הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ומעניש אותם על עבירות קלות מאוד ועונשים כבדים, כמו שראינו הרבה בתורה אצל ראובן שבלבל יצועי אביו ואצל משה ועוד. והנה ישנם כאלה שהם לא באמת צדיקים הם רק מתגנדים חזק בשמוע"ז וכדו', עושים בגלוי מעשים עם הרבה רעש ופרסום, אבל בתוך הבית הם קשים ומנהגם רע. ואם הקב"ה יתנהג עמם כמו שהם נראים אז הם יענישו

פרשת כי תשא תשפ"ד

קשות. מה עושה הקב"ה, הוא מתנהג עמם באמת, היינו כמו שהם באמת שווים, וכך הוא מעניש אותם פחות ולא כמו שהם נראים צדיקים וזהו מידת רחמים.

לד ח. וימיה משה ויקוד ארצה וישתחו. איתא במדרש (רוב המדרשים כאן ביארו כן ועיין ברבינו בחיי והזקוני) למה משה מיהר? שמוש ששמע פוקד עוון על שלשים ועל רבעים הוא פחד שמא הקב"ה יפקוד על חמישים וכו' מיד הוא מיהר כדי לעצור את חרון האף. וקשה הא מבואר בחז"ל שפוקד עוון על שלשים ורבעים הוא אחד מיג' מידות של רחמים, שהוא רחום ולא פוקד כל העונשים על אדם אחד, אלא מפזר אותם בהרבה דורות שלא ייווצר מצב שאחד יקבל עונש גדול, ומאחר שמידה טובה היא למה תנייאר משה? וי"ל, אומר החיד"א ע"פ שבת קכז: , מפנים אפי' ארבע וחמש קופות ופרק השתא חמש ארבע מיביעי, ומתריצין ארבע וחמש כדאמרי אינשי ואפי' טובא, אבל אם מפרט ארבע חמש ושש אז הכוונה היא בדווקא. וא"כ כשהקב"ה אמר על שלשים ורבעים, מיד רץ משה לעצור כדי שלא יהיה שלוש בלבד, אלא רצה שישאר כדאמרי אינשי ארבע וחמש ולא יותר, והיינו לכל הדורות.

לד יא יג. שמור לך את אשר אני מצווך היום. כי את מזבחותם תהצון ואת מצבותם תשבירן ואת אשיריו תכרותון. הטעם שנאמר כאן מיד לאחר חטא העגל להכרית את הע"ז של הכנענים, י"ל ע"פ הגמ' בע"ז נג: שהיא שואלת איך יכלו הכנענים לאסור את עצי האשירה שבארץ כנען הלא אר"י ירשה לנו מאבותינו והעצים שייכים לישראל ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ויתרצה שם הגמ' שכאשר ישראל עשו את העגל אז גילו דעתם שניחא להם בעבודת כוכבים ורק אז נאסרו האשירים וכאילו הכנענים קיבלו רשות מישראל לעבוד ע"ז בשליחותם. ולכן מיד לאחר שחטאו בעגל בא הציווי לשרוף את האשירה ולכן גם כתב את אשר אני מצווך **היום** דוקא כי עד היום לא נאסר. אור יקרות. ועיין עוד במשך חכמה כעין זה.

לד יז-יח. אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור. קצת תמוהה הסמיכות בין הפסוקים הני"ל כי מה הקשר בין ע"ז לפסח? וי"ל, אומר האמרי אמת, דהנה איתא במגילה יב שהטעם שהתחייב כליה בימי אחשוורוש הוא משום שהשתחוו לצלם. ובמגילה טו איתא שמרדכי ביטל את יום הראשון של פסח וציווה להתענות בו בגלל שהשתחוו לצלם. וזה מה שכתוב אלהי מסכה לא תעשה לך כדי שאת חג המצות תשמור. (ועי"ל בדרך צחות בעבש"ט כי הרבה מחמירים ומדקדקים במצוות עד כדי כך שכשרואים שמישהו מבני ביתם שלא נהג כחומרתם הם מתמלאים כעס, וכל הכועס כאילו עובד ע"ז. ולכן נאמר לא לעבוד ע"ז אפילו בחג המסח).

לג כ. ויאמר לא תוכל לראות פני כי לא יראני האדם וחי. לכאוי יש לתמוה הלא ממ"נ אם ה' רוצה שיראה אותו ויחיה הרי הוא יכול לעשות את זה. ואם נאמר שאין למשה זכות לראות את ה' היה צ"ל כי אין אתה ראוי לראותני? וי"ל, אומר רבי צבי פסח פרנק, הנה איתא בחז"ל (ספרי דברים שנ. ועוד בקומות) שבכדי שלא יהיו טענות לאומות העולם הביא הקב"ה לאומות נביא כמשה וזהו בלעם. ואיתא בבבא קמא לח. תנוד"ה האדם שכל מקום שכתבו יח'אדם הכוונה גם לנכרי ורק כשכתבו אדם הכוונה לישראל בלבד. וא"כ הקב"ה משיב למשה כיוון שלא יראני יח'אדם והיינו בלעם הנכרי לכן אני לא יכול שגם אתה תראני, כי אם אתה תראני תהיה לגויים טענה שבלעם לא ראה, אבל בעקרון משה יכל לראות ולחיות.

לד כב. וירא האסוף תקופת השנה. יש לעיין מה הטעם אין אנו עושים את חג הסוכות (האסוף) בפסח מאחר והחג הוא זכר ליציאת מצרים וענני הכבוד. מתרץ הגאון (מובא על הבי"י תחילת הלכות סוכה) כיוון שלאחר שחטאו ישראל בעגל פסקו ענני הכבוד, ורק בטו תשרי חזרו ענני הכבוד בעל שהחלו בבניין המשכן, ולכן כיוון שמצוות סוכה היא זכר לענני הכבוד עשו זאת בתשרי. ולפי"ז י"ל נמי למה בחומש שמות נקרא חג הסוכות חג האסוף, ואילו בספר ויקרא ודברים הוא נקרא חג הסוכות, כי בשמות אז היה קודם שחזרו ענני הכבוד אז החג היה חג האסוף, ואילו בספר ויקרא ודברים זה היה לאחר שחזרו ענני הכבוד אז נקרא חג הסוכות שהסוכה היא זכר לענני הכבוד. מאת רבי מאיר שמחה מדוינסק. ועי"ע מה שהבאנו בזה בפרשת יתרו.

לד כד. כי אוריש גויים מפניך והרחבת את גבולך וגו' בעלותך לראות את פני ה'. אפשר לומר שהפסוק בלא לרמז על אחד מעשרה ניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש והוא 'עומדים צפופים ומשתחוים ורוחים' ולי"א אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים. וד"ז מרומם בפסוק: כי אוריש גויים מפניך, אז והרחבת את גבולך בעלותך לראות את פני ה'. וכשנחרב ביהמ"ק התכווצה כל הארץ, כמבואר בגיטין נז.

אין נזק מקיום המצוות

בפרשת השבוע מובא העניין הזה שבשעת קיום מצוות אין לאדם לחשוש שיאונה לו כל רע: וכך כתוב בפרשה לד כג כד. שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה', וכו' ולא יחמוד איש את ארצך בהעלותך לראות את פני ה' שלוש פעמים בשנה. אומרת הגמרא (פסחים ח') איסי בן יהודה אומר: כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך - מלמד שתהא פרתך רועה באפר (באחו) ואין חיה מזיקתה, תרגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה. והלא דברים קל וחומר, ומה אלו שדרכן להנזק אינן יולדו, בני אדם שאין דרכן להנזק על אחת כמה וכמה. אומרת הגמרא: שגם בחזרתך מהעליה לרגל לא יהיה להם נזק. וכן איתא במדרש שיר השירים (פרק 2 ב) אמר רבי ברכיה: כך דרשו שני גדולי עולם, ר' אליעזר ור' יהושע אמרו: מה היה היופי בעלייתך לרגל? שהיו נועלין בעד כל הצרות, שבזכות עלייתך לרגל, ועלו את הצרות שעלוות לפגוע בהם. מביא המדרש: מעשה באחד ששכח לנעול דלתי ביתו ועלה לפעמי רגלים, וכשבא מצא נחש קשור בטבעות דלתותיו. שוב מעשה באחד ששכח ולא הכניס תרגולתיו לתוך ביתו, ועלה לרגל, ובא ומצא החתולות מקורעות לפניהם. שוב מעשה באחד ששכח ולא הכניס את ערימת החטים לתוך ביתו, ועלה לרגל וכשבא מצא אריות מקיפין את הערימה. אמר רבי פינחס: מעשה בשני אחים עשירים שהיו באשקלון והיו להם שכנים רעים מאומות העולם, והיו אומרים: מתי יעלו יהודים אלה להתפלל בירושלים, ואנו נכנסים ובוזזים את בתיהם ונוטלים כל מה שיש להם. וכשהגיע זמן הרגל, עלו שני האחים לבית המקדש, וזימן להם הקדוש ברוך הוא מלאכים כדמותם, והיו נכנסים ויוצאים בתוך בתיהם. כשחזרו האחים מירושלים, שלחו לשכניהם מתנות ממה שהביאו מירושלים. אמרו להם השכנים היכן הייתם? אמרו להם בירושלים. ומתי עלייתם? אמרו להם ביום פלוני. ומתי חזרתם? אמרו להם ביום פלוני, ואת מי הנתתם בביתכם? אמרו להם לא הנחנו שום אדם. אמרו: ברוך אלוהים היהודים שהם עזבים, ולא יעזבו לעולם. (ירושלמי פאה ג' שיר השירים רבה ז' א ילקו"ש כי תשא). העמים כולם יכלו לראות מידי חג ומועד, איך הקב"ה שומר על עם ישראל, כאשר כמעט כל העם עלה לרגל לירושלים, והשאירו מאחוריהם ארץ שוממה וריקנית מתושבים, עם בתים מלאים, ושדות ורכמים ללא משמר, לכמה ימים. ובפרט במצאי שנת שמיטה, כאשר הצטוו כולם להקהל, אנשים נשים וטף, שכל העירות התרוקנו לגמרי, ומדרך הטבע היה צריך להיות, שלעת כזאת מיד יבואו זרים לכבוש את המקום, ולתפוח השכנים הגויים יבואו לשדוד ולחמוס, ובעלי חיים יוכלו למצוא את מזונם בנקל בשדות ובחצרות, כשאין מי שירחיק אותם, אבל הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ולא יחמוד איש את ארצו. ומאידך, מי שלא עלה לרגל, חמדו אחרים את נחלתו כמו שמצינו אצל נבות היזרעאלי. **בשיחה שמסר רבי גדליה אייזמן אמר:** הנה בכל הנוגע לעבודה ולעליה בעולם הזה, ישנו יסוד חשוב, שכשעומדים לפני נסיון קשה ברוחניות ונדרשים להקריב הקרבה של ממש עבור קיום מצוה, או הימנעות מעבירה, אזי הדרך הטובה ביותר לעמוד בניסיון, היא לא להכריח את עצמו להשלים עם ההפסד, ולחזק את כוחו לעמוד בו, אלא להפנים את האמת הגדולה, שלמעשה אין כאן שום הקרבה והפסד, משום שמקיום מצוה לא מפסידים, והאדם איננו נדרש לשכנע את עצמו שכדאי וראוי הפסיד בשביל מצוה, אלא רק להשתכנע שההפסד כולו הוא רק דמיון ואחיות עינים מכח חשכת הלילה של העולם הזה, אבל בפועל אין כאן שום הפסד. נביא להלן סיפורים מכל הדורות איך הקב"ה שמר על מי שקיים מצוות וכן על הרכוש שלהם.

בספר הכל לאדון הכל מספרת בתו של הרב יעקב יוסף הרמן על עליית הוריה מאמריקה לארץ ישראל. אבא ואמא היו אמורים לעגון בנמל חיפה ביום רביעי ט"ו באלול, בהיותם בלב ים קיבל רב החובל הוראות להפליג בנתיב עוקף, מחשש שמא מוקשו מימי הים התיכון מפאת מלחמה העומדת בפתח, במקום להגיע כמתוכנן ביום רביעי, עגנה האניה בנמל ביום שישי ז' באלול שעה אחת לפני השקיעה. שעות אחדות קודם לכן פרצה מלחמת העולם השנייה, עם פלישת גרמניה לפולין. רמקולים האיצו בנוסעים לעזוב מיד את האניה. כל המסעדים יפורקו על הרצף

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

והנוסעים אחראים לפנותם במהירות האפשרית. מהומה שלטה בכל! הורי היו מודאגים ביותר איך יוכלו לטפל במסענים כשעליהם לעזוב מיד את הנמל כדי להגיע בעוד מועד למארחיהם, אבא תפס במזוודה שהכילה את ספר התורה ואת הטלית והתפילין שלו, ואמא לקחה את תיק היד, הם פילסו דרכם ברציף, וביקשו לראות את הקצין האחראי. הקצין האזין להסברו של אבא שאמר מעולם לא חילתני שבת. להגיע לארץ הקודש ולחלל את השבת כאן, לא בא בחשבון! דמעות טפטפו את לחיו של אבא, הקצין ענה בקיצור נמרץ רבי, פרצה מלחמה, עלוך לקחת זאת בחשבון. רק חתום על דרכוניו והרשה לנו ללכת, ניקח את מטעננו עם צאת השבת, ביקש אבא. זה בלתי אפשרי אנו מפנים את האניה ומשאירים את החבילות על הרציף, כשעזבת האניה את הנמל חייב גם הרציף להיות מפונה. לא איכפת לי מחפציו. רק החתם את דרכוניו כדי שנוכל לעזוב. הקצין הסתכל באבא במבט מוזר כמה מזוודות יש לך? שישה עשר ארגזים בתא המטען, ותשע מזוודות בתאנו. מה!! האם אתה מבין שברגע שאתה עוזב, ישאר מטענך על הרציף מבלי שמישהו יהיה אחראי עליו? עד מחו בערב לא יישאר זכר לחפצך. הערבים ישדדו את הכל, אמר הקצין בהדגשה. אין לי כל ברירה, השבת כמעט נכנסת, עלינו להגיע העירה בזמן, אנה אנה, רק החתם את דרכוניו והנה לנו ללכת. הקצין הביט באבא בתדהמה כשהחתיים את דרכניהם ואישר את ניירותיהם. אבא אחוז במזוודה שהכילה את ספר התורה, ואמא מחזיקה בתיקה, תפסו מונית והגיעו לבית המארחים בדיוק בזמן, כדי להדליק נרות שבת. במשך כל השבת היתה רוחו של אבא מרוממת, שוב ושוב אמר לאמא הקב"ה עושה כל דבר למעני, מה אוכל אני אי פעם לעשות עבורו? סוף סוף נפלתי לידי הזכות לקיים את מצוותי 'ובכל מאודך' ולקבל שמו. לאמא קשה היה להשתתף בהתרוממות רוח זו במלואה, היא היתה תשושה פיזית ובדודה נפשית, אבדן כל רכושה היה גלולה קשה לבליעה וכו'. במוצאי השבת לאחר שעשה אבא הבדלה, אבא הלך לנמל. בנמל שררה אפלה מוחלטת: אך בקצהו המרוחק של הרציף הבחינו באלומת אור קטנה. משהתקרבו, הצטלצל באוזניהם קול חד במבטא אנגלי: מי שם? אבא קרא: אחד הנוסעים מהאניה שעגנה אתמול בשעות אחר הצהריים המאוחרות. השומר האנגלי קרב אליהם עם שמך? שאל קצרות. יעקב יוסף הרמן, ענה אבא. אכן, הגיע הזמן שתופיע כאן. הובטח לי שתבוא ברגע שתשקע השמש, אחרת בכמה שעות, הייתי אחראי על מטענך למעלה מעשרים וארבע שעות. מפקדי איים לכרות את ראשי אם יחסר כחוא זה מחפצך. הוואל נא לבדוק אם הכל בסדר וחתום על ניירותי אלה. בבקשה סלק הכל מכאן במהירות האפשרית. אני תשוש לגמרי.

עם סיום מלחמת העולם השניה עלה רבי אברהם ישראל ארנברג לארץ. וכך סיפר, במהלך נסיעתנו הגענו בערב שבת לעיר הנמל ונציה שבאיטליה, וכעבור כמה שעות נכנסה שבת. בוקר יום השבת באו רוכלים אטלסים עם מרכולתם, סחורה משובחת שאין להשיגה בארץ ישראל. הסחורה המשובחת היתה תפוחי עץ. אנשים שכחו שהיום שבת, וקנו מהכסף שהיה להם עשרות ארגזים של תפוחים. ידעו שיכולים למכור זאת בארץ ישראל ברווח נאה. אך אני עצרתי את עצמי, שהרי שבת היום. וכל הנוסעים ניגשו אלי מתוך רחמים, אולי אני רוצה שילוו לי כסף שאוכל לקנות ארגוני תפוחים. הודתי להם מכל הלב, והסברתי להם בעדינות שהיום יום שבת קודש. בסוף מחמת תקלה, האוניה התעכבה עוד יום. ביום ראשון עדיין היינו בנמל, אותם רוכלים חשו לנמל שוב עם ארגוני תפוחים ירדתי עם מעט הדולרים שהיו ברשותי ונכונה לי הפתעה, הקונים היו מועטים, שכן כולם כילו את כספם ביום השבת, ולפיכך מחיר התפוחים ירדו, היה לי זמן לבחור את התפוחים הטובים. לאט לאט בחרתי את הטובים ביותר, מילאתי את תאי בכמה ארגזים, ביום שישי אחה"צ הגענו לנמל חיפה. ביום ראשון הופיעו סוחרים שחפצו לקנות מהעולים החדשים את הניתן לקנות. המטענים הוצאו מבטן האוניה, כשהוצאו התפוחים חשכו עיני בעליהן, מקצתן רוקבו, מקצתן נראו כצלויים באש, לא היה אף תפוח אחד ראוי לאכילה, ונאלצו לזרוק את כל התכולה לים. לעומת זאת התפוחים שלי, היו תאוה לעינים, טובים וטריים, מכרתי אותם ברווח טוב,

ובכסף שקיבלתי סייעו לי ולבני ביתי בישובנו בארץ ישראל.

מסופר על המשגיח רבי משה אהרן שטרן שכל פעם ששהה בשוויץ התפלל במנין מסויים. יום אחד חשב שמכיון שמשנתה השעות, ויתכן שבאותו בית הכנסת יאחרו את זמן קריאת שמע, החליט להתפלל במנין של בית הכנסת אחר. לאחר כמה שעות פגשו משולח, שאמר לו: ר' משה אהרן אתם ביש מזל, באותו בוקר הגיע נדיב מסויים מצרפת וחילק לכולם מאה פראנק, ובגלל שלא הייתם במנין הפסדתם את הנדיב. אמר לו אבא, לא יתכן דבר הזה שבגלל שלא רציתי להפסיד זמן קריאת שמע אפסיד כסף! אמר לו האיש, אתם עם הבטחון שלכם. אני בלי הבטחון קבלתי מאה פראנק, ואתם עם הבטחון לא קבלתם כלום. באותו רגע חשב לעצמו סיפר אבא רבונו של עולם: הראה ליהודי זה, שלא יתכן שנפסיד בגלל קיום מצות קריאת שמע. לעת ערב הלך להתפלל במנין שמתפללים לפני השקיעה, שכנסו שם ראה את המשולח שהעיר לו באותו יום, עם הסיפור של הנדיב. ואמר לו ראה פלא אותו הנדיב מתפלל כאן עכשיו. לאחר התפלה נגשתו אליו ואמרתי לו על ישיבת קמניץ ונתן לי מאה פראנק. כשאני ממתין למעריב בניי לבני למדתי משניות. אותו נדיב שאל את הנבאי אם הוא מכיר אותי? והנ"ל אמר לו כנראה שאני אדם ישר. פתאום ניגש אלי הנדיב ונתן לי עוד שלש מאות פראנק. לאחר מעריב קרא לי הנדיב ואמר לי: אני הגעתי מצרפת עם סכום כסף לחלק לצדקה, נשאר לי עוד אלף פראנק, ומכיון שאני הלילה חוזר לצרפת, ושמעתי שאתה אדם ישר, קח לך את האלף פראנק שנשאר בידי. אותו משולח עמד נדהם, ואמר: רבי משה אהרן, חטאתי בדבורי, אתה עם הבטחון שלך עשית אלף וארבע מאות פראנק, אילו באת בבוקר ביחד עם כולם לא היה שואל עליך, הית מקבל כמו כולם מאה פראנק. לאחר ששמרת על זמן קריאת שמע ולא באת לבית הכנסת הזה, הקב"ה סיבב בידך להתפלל כאן, ואז שאל עליך וקיבלת סכום הגון.

פעם כשבא הרב מפונביץ' לפרנקפורט סידר עבורו רבי יעקב רוזנהיים ראיון אישי עם יהודי עשיר מופלג, ששהה בצלעה האחר של המדינה. סיפר הרב זצ"ל, הראיון שלי עם הנדיב נקבע לשעה 8.30 בבוקר, נסעתי אליו ברכבת לילית ושהיתי בסוף הלילה במלון אורחים מקומי. כשהאיר היום ארע לי מה שלא קרה אצלי אף פעם: מרוב עייפות התעוררתי מאוחר. ומועד הראיון שנקבע לי עם העשיר מממש ובא. חכתי בדעתי מה לעשות, ללכת קודם אל האיש בגלל מצוה דרבים עדיף, שהרי הכסף מיועד לצורכי הבחורים, או להתפלל שחרית תחילה! לבסוף החלטתי תחילה קודמת. כשסיימתי את התפילה כבר עברו מחוגי השעון את השעה 9.00 הלכתי אל מקום המיפגש שנקבע בתיאום מראש, ולא מצאתי שמה אף אחד, התעכבתי באתר עוד כחצי שעה והאיש איננו, היה ברור לי שהקולר תלוי בראשי, מן הסתם בא העשיר בשעה המדויקת והתאכזב כשלא מצא אותי. אך הנה לפתע מגיחה מולי דמות אדם נושף ומיוגע מפני הריצה: יסלח נא הרב, בשום אופן לא אדע להסביר את התנהגותי, קרה לי היום מה שלא קרה מעולם, אחרתי להקיש מי השנייה, אחרתי בשעה שלמה. וכמובן מאליו הוסיף הרב כמעט בלחשה, מרוב רגשי אשמה ביקש הלה להפסיק את דעתי, ושלשל לידי תרומה כספית גדולה, שהספיקה לכסות חלק הארי מהוצאות הישיבה במשך חדשים רבים. רק לחשוב שהייתי מגיע מוקדם ברור שלא הייתי מחכה כ"כ הרבה שעות כי הייתי צריך לחזור לתפילה.

רבי שמואל שטריוס התגורר בגרמניה, לפרנסתו עסק ר' שמואל בניהול בנק קטן. כדי לנהל בנק קטן היה צורך בשלשה דברים, א' רשיון מהממשלה, ב' קבלות רשמיים, ג' חליפה בעלת שני כיסים לכל הפחות, כדי לשכן בהם את כספי הפקדונות. ואכן ר' שמואל ניהל את חליפתו (הבנק) ביד רמה, אנשים רבים סמכו עליו והפקידו בידיו את כל חסכונותיהם, והוא פירנס את משפחתו בריוח. בוקר אחד היה זה יום שישי לבש ר' שמואל את בגדי השבת לרגל שבת ברית מילה שערך אחד ממקורביו, ולאחר ברית המילה עסק ר' שמואל בעסקיו משך מספר שעות, לביל שבת קודש ר' שמואל סיים את תפילת ליל שבת והחל לצעוד אל ביתו. כאשר לפתע הבחין כי כיס מעילו תפוח, לתדהמתו הרבה התברר לו, כי כל כספי הפקדונות שהופקדו בידיו הצעירים בחבל ובשקיק

בד, נמצאין בכיס מעילו. בו ברגע עצר ר' שמואל מהילוכו, עיניו רשפו, ליבו הלם, ורקותיו פעמו בחזקה, כל חייו עמדו על כף המאזניים, השלכת שקיק הבד כמוה כהשלכת כל עתידו לנהר גועש, הוא כבר צפה בדמיונו את המוני הלקוחות, איכרים, סוחרים וזעירים, אנשים שחסכו מפת לחמם כדי לרכוש תפילין לבנם יקירם, כולם עומדים בפתח ביתו וזועקים חמס... גזלן... גנב ופושע, החלו להישמע במהרה, ותוך דקות מספר ירוקן ההמון הזועם את תכולת ביתו, וישלך אותו ואת משפחתו מדירתם ויעשו בה שמת. אחוז בשרעפה עמד ר' שמואל בטיבורה של העיר, בפינת קרן רחוב הומה, הוא החליט, דיו לא רעדו, בטנו לא צבתה, לבו פעם בקצב סדיר ורגוע, וארשת פניו שלווה היתה כאילו לוגם הוא כעת כוס חמין בהפסקת הצהרים. ר' שמואל ניער מעליו את מעילו, וצפה באדישות בצורך הכסף שנשמש מכיסו. ר' שמואל המשיך בהילוכו לעבר ביתו, ולא פנה להביט אף לא פעם אחת לעבר האוצר שברגע זה הופקר לגורלו, לבטח לא יחלפו מספר דקות וחיוו של גוי קרסלאוי ישתנו מן הקצה אל הקצה. כאשר ר' שמואל נכנס אל ביתו כששמחה עצומה אופפת את כולו, בני ביתו לא ידעו מאומה על שאירע ברחוב, וכך חלפה לה השבת על משפחת שטרויס בטוב ובנעימים. לאחר ההבדלה ר' שמואל הלך למקום ששם זרק את כל הכסף, ואכן במשך שבת שלימה איש לא נגע בכספו של ר' שמואל, אין צורך לתאר את השמחה העצומה שהשתררה בבית משפחת שטרויס, כאשר אבי המשפחה נכנס אל הבית כשכיס מעילו תפוח, ועל פניו החיוך הנצחי. למחרת עבר באיזור שר האוצר ששמע כי יהודי ישר ונאמן מנהל בנק באזור זה, ובו במקום הוא החליט שכל כספי אוצר המדינה יופקדו בבנק של ר' שמואל. הפעם כבר היה ר' שמואל זקוק למספר כיסים עמוקים ורחבים, עד מהרה נפוצה השמועה כי מושל המחוז הביע את נאמנותו בבנק שטרויס, ותוך שנים מספר היה ר' שמואל לעשיר מופלג ומפורסם. לימים הוא הקים את חצר שטרויס המפורסמת, ובה הושיב עשרה משפחות תלמידי חכמים שר' שמואל מימן אותם מכספות. בחצר שטרויס התגוררו צדיקים וגאוני עולם, בהם הגאון ר' יצחק (איצלה) בלור תלמידו של רבי ישראל מסלנט, ויש תמונה מפורסמת של רבי איצלה בלאזר עולה במדרגות לביתו שבחצר שטרויס) והגאון ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל רבי שניאור זלמן בעל התורת חסד מלובר, רבי צבי פסח פרנק רבה של ירושלים, ורבי שמואל תפילינסקי. כיום חצר שטרויס, מכונה שכונת מוסררה, הנמצאת מזרחית לשכונת מאה שערים. לאחר שהעריבים שכבשו את האיזור כינו אותה כך, "מוסררה" על שם בעלי המוסר והתגוררו בה.

היתה בפולין ילדה להורים שלא שמרו שבת, והנה באותה עיירה פתחו סניף של בית ספר בית יעקב בהנהלת הרבנית שרה שנירר וכיון שהיה זה קרוב

שאלה: מה לומדים מפרשת השבוע איזה דבר מזיק מאוד? **תשובה:** על הפסוק ואיש לא יעלה עמך הביא את דברי חז"ל שהלוחות הראשונות נשתברו משום שהיו בפרסום ולכך שלטה עליהם עין הרע, ההנעע לכת הוא תמיד סגולה טובה מעין העלילה ולהצלחה, כי בני אדם צרי עין הם ואינם מסוגלים לראות בגדולת והצלחת חבריהם, והפרסום הוא רע ומזיק להם.

שאלה: מהי הסגולה הגדולה שגדולי הדור בכל הדורות המליצו עליה מאוד לישועה בכל העניינים? **תשובה:** קבלת שבת מוקדם: הבן איש חי כתב כי עם ישראל זוכים לעושר וברכה בזכות שמקדימים ומקבלים את השבת מבעוד יום. ויש להוסיף שהקדמת קבלת שבת היא סגולה למצוא את הזיווג במהרה. השבת היא הבת זוג של עם ישראל. עם ישראל הוא החותן והשבת היא הכלה, ומצוה על החתן להקדים לצאת לקראת הכלה. זוהי המצווה של תוספת שבת, להקדים לצאת לקראת השבת. האר"י אמר שסגולה למי שאין לו בנים שיוהר מאד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ובמוצאי שבת, ויתווסף לו בנים. וכן כתב החפץ חיים שמי שמזדוה מחזק גם אחריים לקבל שבת מוקדם יזכה שיהיו לו בנים. ביטול גזירות קשות: בספר סדורו של שבת כתב: טוב להקדים לקבל את השבת, כי משעה שמדליקים נרות של שבת קודש, מסתלקים ומתבטלים כל כוחות הרע והטומאה מהבית. האמרי אמת מגור היה אומר שכן מצוות

לביתם שלחו ההורים את הילדה לבית הספר הזה. הבת עשתה חיל בלימודה, והחליטה כמובן לשמור שבת כהלכתה, הוריה לא שמרו שבת ומכל מקום לא הפריעו לה לשמור שבת. והנה שבת אחת הוצרכו הוריה לנסוע לדרך רחוקה, אמרו לבתם, אנחנו צריכים לנסוע ואנו מבקשים ממך באופן חד פעמי, שתשבי בחנות ותמכרי. הבת החליטה שהיא תפתח את החנות, בשביל מצוות כיבוד אב ואם, אבל לא תמכור כלום, תשב כל היום בחנות, תתפלל ותקרא תהלים. ההורים נסעו, והבת נכנסה לחנות, והנה הגיעו גוי שגר בסביבה שרצה לקנות כלי קטן מנחושת שהיה מונח בחנות ששוויו אינו מגיע לכמה פרוטות בודדות. שאל הגוי למחירו של הכלי? והבת שלא רצתה לחלל שבת, אמרה לו מחיר מופרז כדי שלא יקנה את הכלי ששוח כמה פרוטות, אמרה לו הבת זה עולה 100 זלוטי מחיר מופקע ועצום שהגוי בודאי לא יקנה. הגוי המופתע מהמחיר ניסה להתמקח, אך לא הועיל לו כלום, אמרה לו הבת פחות מהסכום הנ"ל אני לא מוכרת. עברה עוד שעה והגוי חזר שוב, והחל להתווכח על המחיר, אם ההורים שלך היו פה אמר הגוי, כבר הייתי קונה את הכלי בכמה פרוטות, אך מאומה לא עזר, פחות מהמחיר הנ"ל אני לא מוכרת. הלך הגוי ודיבר עם שכנו תראה את הבת של היהודי הזה, איך היא מפקיעה מחירים, על כזה כלי קטן שעולה כמה פרוטות היא רוצה בעבורו סכום עתק. ומקץ כמה שעות, שוב חזר הגוי והתחנן שתמכור לו במחיר הרגיל אך הבת התעקשה. ביתניים יצאה השבת, הבת התפללה ערבית ובאה לחזור לביתה, והנה הוריה כבר הגיעו הביתה, והגוי חזר עם כל הסכום שביקשה 100 זלוטי טבין ותקילין. אמר הגוי להוריה על הבת, אם לא שעכשיו שיפצתי את הסלון בבית, ונשינו כסאות ושולחנות מיוחדים, והכד נחוגה הזה מאוד מצא חן בעיני, הוא ממש תואם לסלון שעשינו, ורק זה היה חסר לנו, ולכן אני מוכן לשלם עליו כל הן למרות ששוויו האמיתי אינו אלא כמה פרוטות, שם הגוי את הכסף לקח את הכד והלך לביתו. אמרה הבת להוריה ראו: שמשמרתי שבת לא מפסידים אלא רק מרויחים. כל מצוה ומצוה שאדם עושה, רק ריווח יבוא לו בעולם הזה ובעולם הבא.

סיפר הרב זילברשטיין מעשה ששמע מגיסו רבי חיים קניבסקי מעשה מופלא שארע באברך שאביו גר בעיירה רחוקה בצפון הארץ, ומידי פעם הוא נוסע לבקרו ולקיים מצות כיבוד אב. פעם עלתה לו הנסיעה במאמצים רבים, והנה כשהגיע לרחוב בו מתגורר אביו, החנה את רכבו במקום אסור וקיבל דו"ח חניה על סך כמה מאות שקלים. האברך הרגיש בלבו אכזבה ומרירות, הוא הולך לקיים מצות כיבוד אב, ועושה זאת במסירות ומתוך השקעה ומאמצים, ולבסוף הוא מקבל דו"ח שהכניס אותו למינוס. בצר לו פנה לרבי חיים קניבסקי אמר לו הרב כמה אני יכול לעודד אותך, אם לא שתאמין שהכל לטובה ובודאי גם הדו"ח שקיבלת יהיה לטובה. והנה

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שאלה ותשובה

הלטובה הזה התקיים מהר מאוד, ומעשה שהיה כך היה: אחד משכניו של האברך הזה, היה מעליל עליו עלילות שווא רבות, והתלונן נגדו במשטרה שהוא מכה אותו, ופורץ לביתו וכו' דברים שלא היו ולא נבראו. גם הפעם כאשר חזר מהביקור אצל אביו, התלונן השכן שהלה פרץ לביתו, והפעם החליטו השוטרים לעצרו ולהביאו לפני שופט. משהובא לפני השופט, אמר האברך כי יש לו הוכחה מוחלטת שהכל עלילת שווא ולא היו דברים מעולם. באותה שעה שהלה טוען שפרצתי לביתו, הייתי באותה עת בעיר רחוקה בצפון הארץ. משביקש להביא ראיה לכך, הוציא כמובן את הדו"ח שקיבל בעבור החניה האסורה שם צוין גם השעה בא נכתב הדו"ח שהיא גם אותה שעה שטען השכן שפרצתי לביתו. השופט הקשה במי שמר שאתה היתה שם, אולי רק מכוניתך היתה שם בעיר הצפונית ואתה פרצת לשכנך? אני יכול להביא את השוטר שכתב לי את הדו"ח שיעיד שניסיתי לשכנעו שלא יתן לי את הדו"ח. השוטר אכן העיד שהוא זה שכתב את הדו"ח לאברך הנ"ל ואז התברר לשופט שהשכן הנ"ל הוא איש מעליל עלילות שאין בהם ממש. השופט ראה עם מי יש לו עסק, ופסק שכל העתירות שיגיש נגדו אותו שכן, גם בעתיד תידחנה על הסף, ובנוסף הטיל עליו קנס של 50 אלף שקל. אמר האברך: אילו הייתי צריך לשכור עורך דין שיגן עלי מפני השכן הזה, היה עולה לי הרבה יותר ממחיר הקנס שקיבלתי. השי"ת הוכיח לי שמצוות לא מפסידים והכל לטובה.

בביתו של רבי עובדיה יוסף עבדה עוזרת רומניה, לאחר תקופה ביקשה לחזור לביתה ולטוס לרומניה, נתנה לה הרבנית את כל מה שמגיע לה, ורצתה לתת ג"כ מתנה, וכשלא מצאה דבר ערך נתנה לה תפוח יפה שעמד על השולחן, עטפה אותו בזריזות ונתנה לה. ברומניה, תפוח שווה הרבה, וכך נפרדה ממנה. כשנכנס הרב לביתו סיפרה לו אשתו מה שהיה וכו', א"ל הרב איך עשית זאת? הרי התפוח הוא של שנת שמיטה הוא קדוש בקדושת שביעית, ואסור להוציא פירות של שמיטה לחוץ לארץ, לכן לכי מהר אחרי העזרת הרומניה שתחזיר את התפוח. ואכן הרבנית יצאה מהר לתחנת האוטובוס לתפוס אותה, והנה הגיע האוטובוס והרבנית צעקה לה שלא תעלה, אבל הרומניה לא התייחסה ועלתה לאוטובוס, הנהג שראה אשה צועקת חיכה לה, עלתה מיד הרבנית לאוטובוס וניגשה אליה ובקשה את התפוח. אבל אז עשתה הרומניה תנועות של הכנעה, אל תעשי לי מאומה אני יחזיר לך את כל מה ששלקחתי. התברר שהרומניה לקחה את כל התכשיטים של הרבנית שקיבלה לחתונתה. למרות ההלם שאחו בה, לקחה את התפוח וכמובן גם את התכשיטים, שמחה שכל תכשיטיה חזרו אליה בזכות שמירת המצוות. שומר מצוה לא ידע דבר רע.

שיש לו עדות עד זקנו הגר"א שהיה אומר שלפני ביאת המשיח מלכות רוסיה תתגבר ואומות העולם יפחדו ממנה.

שאלה: האם על אברך תמיד ללמוד נ"ך על חשבון הלימוד? **תשובה:** רש"י על הפסוק ויהי ככלות משה' אומר שעל תלמידי חכם להיות בקי בכדי ספרים. ויש להוסיף שצריך לשאול חכם איך ובאיזה פרושים לומדים נביא.

שאלה: עד כמה חשוב להקשיב לשליח ציבור בחזרת הש"ץ? **תשובה:** בפרשתנו שהקב"ה נתעטף כשליח ציבור והראה למשה חזר יג' מידות. אומר הזהר הקדוש שע"י הקשבה לתור בחזרת הש"ס מי שחיוב נעשה זכאי, וזה גם הכוונה שהחזן מוציא את הציבור ידי חובה, והיינו מחובה לזכות.

שאלה: בפרשתנו מובא האיסור לספור אנשים, האם מותר לספור במחשבה? **תשובה:** ר"ח פלאגי כותב שאפשר לספור במחשבה ע"י הסתכלות על האנשים אבל יזהר שלא יצביע כשסופר.

שאלה: מהו התבלין היקר בעולם? **תשובה:** אחד מסממני הקטורת הוא כרכום, (לא התבלין הידוע כורכום, אלא כרכום) הוא מופק מפרח הנקרא כרכום גידולו במזרח הרחוק, יש לו ריח מאוד טוב וטעם מתוק ומשמש להמון דברים כצביעה בישום תיבול יופי ועד רפואה ואכילה. יש קושי גדול להפיק אותו ולכן הוא תבלין נורא יקר ולגידול שלו צריך תנאים מאוד קשים אדמה מאוד משובחת, שמש

תמיד, ובשטח של דונם ניתן להפיק רק קילו אחד. שווי של קילו הוא למעלה מעשר אלף דולר. גרם עולה עשרות שקלים.

שאלה: השבוע חל יום ההילולא של הנועם אלימלך מליזענק ידוע שסגולות רבות נקשרו בשמו מה היא הסגולה שלו לגבי מלווה מלכה? **תשובה:** היה רגיל לומר שאכילה מלווה מלכה היא סגולה לאישה מעוברת ללידה קלה. רבי אלימלך הבטיח שכל העולה לקברו לאחר מותו לא יפטר מהעולם ללא תשובה.

שאלה: בפרשיות שלנו אנו קוראים רבות על ענייני קורבנות, התפילה היא במקום קורבנות, למה היצר הרע כ"כ מתנפל על האדם בתפילה ולא נותן לו להתרכז כמו שצריך? **תשובה:** התפילה זה הקרבת אלוהים הכי גדולה שיש שזה תכלית האדם לכך היצר הרע מונע כמה שיכול להגיע לתכלית, לא איכפת לייצר שילמדו תורה ויעשו מצוות העיקר לא יהיה קרבת אלוהים אמונה בו יתברך, וזו הסיבה שעלינו להתגבר על היצר ולהשתדל ביתר שאת בתפילה בכוונה עצומה ללא הפרעות, ונוסח התפילה אסור שיהיה בתביעה כלפי שמיים רק אברהם ומשה שהיו בדרגה עליונה של שלימות האמת ולא היה באימרתם שמץ של טענה חלילה על הקב"ה אלא רק שאלה על חילול ה' שנוצר כמו למח לאמרו הגויים ברעה הוציאים וכו'. וכן אברהם שאמר האף תספה צדיק עם רשע יכלו לומר כן, אבל על האדם לבוא בתחנונים ולבקש רק מאוצר מתנת חיים.

שאלה: מי שנוהג לכעוס מאוד כשנתקל בדברים שהיו צריכים להיעשות ולא נעשו, איך פותרים ד"ר? **תשובה:** הדבר נובע מזה שהאדם החליט על דברים מסויימים שצריך שיהיו או על דברים מסויימים שאסור שיהיו. והיינו אסור לי לאחר, או צריך שיהיו תמיד מים קרים במקרר וכדו' ואנשים מגיעים לכל דבר לפי כללים קדומים ולא מוכנים להתגמש וממילא נוצר קונפליקט כי מוכרח שכל הסיבה שלהם ניהוג ע"פ הכללים שלהם. וזה גורם ג"כ שכועסים הרבה על בני הבית והילדים. וכדי שלא יכעס, על האדם לשנות את כיוון החשיבה שלו של: צריך ואסור. ואז הכל על מקומו ויבא בשלום.

שאלה: מהי כמות המזון שמומלץ לאדם לאכול בארוחה? **תשובה:** כמות המזון בארוחה צריכה להסתכם בדרך כלל בכמות של צלחת אכילה אחת לאדם מבוגר. לילד יש להפחית יחסית לגודלו. ואיך אדם יידע שהוא אוכל את הכמות הרצויה, אם הוא שבע למשך זמן סימן שאכל כמות נכונה.

שאלה: אדם שנמצא במצב של לחץ, מתח ודאגה, האם וכיצד בן הזוג יכול לעזור? **תשובה:** אדם שנמצא במצב של מתח מכל סיבה שהיא, גם אם זה בגלל מתח הפרנסה או סיבה חברתית או מכל סיבה שהיא, בן הזוג הוא האדם שהכי יכול לעזור, ואיך ע"י הכלה, להבין את השני, להכיל את רגשותיו, לנסות לשמחו בדברים שאוהב, להרגיע במילים טובות, להציע עזרה, לחשוב ביחד על רעיונות לעזור ואז גם אם זה לא נותן פתרון, זה נותן לשני כח והרגשה טובה וכך יוכל בקלות לצאת מהמצב.

שאלה: עד כמה ואיך צריכים ההורים לדרוש מהילד להגיע להישגים? **תשובה:** צריך לדעת לדרוש לפי היכולת של הילד, לפי הכישורים וההתפתחות שלו ובעיקר לדעת לדרוש לפי התכונות שלו. אם למשל תלמיד ילד שאין לו חוש מוזיקלי לשיר, גם אם תשקיע בו 20 שעות זה לא יעבוד. ההורה צריך דבר ראשון להכיר את התכונות והיכולות של הילד ולפי זה לדעת לדרוש ממנו דברים. ולכן אך טבעי הוא שאפילו באותה משפחה יהיו דרישות שונות וספציפיות מכל ילד, כל אחד לפי התכונות והכישורים שלו. ר"ש הופמן.

שאלה בחושן משפט שקרה לנו בשבוע האחרון: אדם קונה בחנות והמוכר (שהוא לא הבעל הבית) לא רואה את הכסף בקופה, האם צריך לחשוש שהוא גוזל הכסף מהבעלים (ובמקרה כזה אסור לקנות שם)? או שאפשר ללמד זכות שהוא עושה זאת בדיעת הבעלים כדי להיטפר ממס הכנסה? למי שיש תשובה עם מקורות שישלח למייל בסוף העלון. אולי בעל המנחת שלום ישלח לנו תשובה.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם המון פתרונות לבעיות שהובאו בשבועות קודמים: א. לגבי רטלין לילד שלא טוב לו ריטלין: הילד שלי גם צריך ולקחת אותו לד"ר לבוא מירושלים הוא מכין טינקטורה מיוחדת לבעיה טבעית לחלוטין ונגמרה הבעיה המספר שלו

026434885. **עוד כתבו:** יש קפסולות 'אקטיב בריין' בהכשר בד"ר העד"ח מוכרים בתנויות טבע ולעיתים במשנת יוסף. **אחר הביא:** קומפלס של ויטמן B עושה את העבודה מעולה (קונים בבתי טבע) נבדק, נוסה והיעילות מוכחת! עוד הביאו ע"ז: לגבי מה ששאלו על ריכוז לילד יש טיפות טבעיות שנקראים "נע נע מינד" באישור משרד הבריאות ובכשרות בד"ר העדה החרדית מתאים לכל הגילאים יש הרבה אברכים שהמליצו שזה עזר להם ניתן להשיג בפל' 0527698505. **ב. למבחנים על כל התורה** בקצב שלל תוכנת אנקי קול אפשר לשלוח למייל 3422973@gmail.com פל' 0799400404. **ג. כונן קשיח שנפל ולא נקלט במחשב:** אם החומר חשוב מומלץ מאוד לפנות לחברה העוסקת במיוחד בשחזור מידע בפרט אם זה מסוג HDD. **ד. ניתן להשחיל עיגול** של מחזיק מפתחות לתוך רוכסן שנפלה לו הידית המקורית. **ה. כשיש פלאפון בכיס עם מגן סיליקון,** זה כמו וואקום. ואם יש בכיס כ. אשראי, או רב-קו וכדו', או שטר כסף וכדו', כשמוציאים את הפלאפון, קורה שיוצא אתו הכרטיס ונופל ולא שמיים לב. **ו. פתרון להורדת צבע מחולצות קיבלו גוון אחר במכוונה,** להשרות במים עם אקונומיקה למספר שעות (במקום מאוורר) ולשטוף היטב (להזהר על בגדים אחרים מהאקונומיקה). **ז. מה שכתבו שבוע שעבר** עצה במקום לקלף "אמה על אמה" למרוח שפכטל ולבטל את הצבע, והא טעות, לא מועיל למרוח, יש קפיצת לקלף, כמב' במשנ"ב סי' תק"ס שצריך שיהיה אמה על אמה רק טיח "ללא סיד", וכן הוראת הרבנים. **ח. פתרון לקשקושי עט** על כיסא עור. לטבול מטלית או בד באקונומיקה (עדיף סמיכה) ולהעביר בעדינות על הקשקוש. אם לא יורד יש לחזור על הפעולה שוב ושוב. **ט. פרטים על פלטה אינפרא אדום** היבואן: מולטילד, כתובת: משך חכמה 72 מודיעין עילית, טל: 0772252898

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או רעיונות לשלוח ע"י לסייע לציבור מתבקש לשלוח למייל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים:

א. איך מנקים מכנסיים שהתלכלכו בחומר סיקה (סוג של סיליקון דבק) שלא ירד בכביסה (וניסינו גם אם חור 'אמה' של כלים). **ב.** ברצוננו לבקש עצה בהסרת כתמי חלודה מתריסים שנוקו בצמר פלדה. **ג.** נשמח לשמוע איזה חלק של בקר הכי טוב לשים בחמין שחוף ממה שיתן טעם טוב בחמין יהיה אפשר לאכול אותו לו היה רק שומן. **ד.** אשמח לקבל מידע על 'פסוריאזיס' בקרקפת ובעור הפנים, האם למישהו ידוע על טיפול, או פרטים על הטיפול בים המלח? **ה.** מה לעשות עם כרטיס זיכרון שבמאפיינים הוא כותב שהוא אלא אבל כשפותחים אותו הוא כותב תיקיה ריקה. **ו.** משה שסובל משחיתות שחוס בגלל. נשמח לקבל פיתרון ללא ניתוח. **ז.** איך אפשר לנקות מגן שקוף של פלאפון? **ח.** אני צריך רעיון איך אפשר להקריש את הרוטב של הדגים לשבת כאשר אין לקנות בחנות חתיכות עור לבד? **ט.** האם יש אפשרות להוריד צלקת שקיימת כבר מספר שנים? **י.** רציתי לשאול למה הזיכרונות של כתובות המיל שהיו נמחקו ז"א בכל פעם שהייתי רוצה לשלוח מיל הייתי מתחיל אות אחת והכתובת היתה מופיעה ועכשיו זה לא ממשיך לבד, בכל פעם צריך לכתוב את הכל מחדש איך אפשר לסדר את זה בחזרה?

הלכות

הנה איתא בפרקי דר' אליעזר פמ"ה שהנשים לא רצו לפרוק נזמי הזהב למעשה העגל לכך זכו לשכרן שהן משמרות ראשי חדשים יותר מהאנשים, ומבא דין זה בכל ספרי הפוסקים בהלכות ראש חודש. **נביא כאן קצת מההלכות ר"ח הנהוגות לנשים:** איתא בשו"ע תיז' ובביה"ל שם שמחלק מהמלאכות **מחוייבת** האשה בחיוב גמור לפרוש בראש חודש והיינו שר"ח לא יהיה אצלה כיום חול רגיל. ונהגו היום לכו"ע לא לכבס ביד. **ועניין כיבוס במכוונה** הרב אלישיב ורבי חיים קניבסקי אסרו. ואילו רבי שלמה זלמן התייר. ובכ"א טוב שהאיש יפעיל את המכוונה ואסרו תפירה וסריגה. ויש שאסרו אפי' לצורך פרנסה ב"י וא"ר. ויש שהתירו לנשים שזהו פרנסתן כי לא קיבלו ע"ע להפסיד פרנסתן, הערוך השולחן. **ולגבי גיהוץ** ראוי ג"כ להימנע. וד"ז נוהג בב' ימי ראש חודש, כן הורו רבי שלמה זלמן ורבי ניסים קרליץ.

חידות

חידות שינון הפרשה לפי סדר ה-א-ב. מתאים גם לילדים: א. מבוני המשכן? אהליהב. **ב.** איך כתוב בלשון הפסוק שמשמה נתעבב? בושש. **ג.** כל שקל שווה עשרים? גרה. **ד.** מאיזה שבט היה אהליהב בן אחיסמך? דן. **ה.** איך טוחנים את הקטורת? הדק. **ו.** איזה פסוק בפרשה החזן אומר בקול בייג מידות? ויעבור ד' על פניו ויקרא. **ז.** מי מצווה על עליה לרגל? זכרים. **ח.** איך נקראת אומנות באבן חרושת אבן. **ט.** מה עשה משה לעגל? טחן. **י.** מי לא מש מהאחל? יחושע. **כ.** מה העונש של מחלל שבת? כרת. **כז.** מי תרנו איש את אחיו? לוי. **מ.** מה משה שם לפניו? מסוה. **נ.** ממה הכיור עשוי? נחושת. **ס.** לאיזה הר משה עלה? סיני. **ע.** קול גבורה. **פ.** קול חלושה. **צ.** אכני? ענות. **ק.** איך נאמר- לך 2 לוחות אבנים? פסל. **צ.** מקום עמידת משה בייג מידות? צור. **ק.** אחד ממניי הבשמים? קידה. **ר.** למה משמש הכיור? רחיצה. **ש.** איך נקרא בגד הכיסוי של הארון והשולחן? שרד. **ת.** איך כתוב - מזבחותם ומצבותם ואשריהם? **תשברון תתוצון תגדעון.**

חידות פרשת שבוע: א. בפרשה 5 בהמות ועוף? **ב.** איזה פסוק בפרשה מופיע בשלמותו (על כל 12 מילותיו)? בעוד מקום בחומש שמות כל המילים והטעמים? **ג.** בפרשה 'עפר' ולא מהאדמה? **ד.** היכן בפרשה רמזו ביקור לשבת בעיר 'חריש'? **ה.** היכן בפרשה הפסוק הכי ארוך בתורה? (34 מילים)? **ו.** שמות המוזכרות בפרשה לראשונה?

חידות תורניות: ז. איזה מצווה עני משלם עליה יותר מאשר עשיר כשקיימה? **ח.** איזה בקשה אומרים בשמונה עשרה בשבת פעמיים באותו נוסח כל שמו"ע מחדש? **ט.** איפה מזכירים בקריאת שמע 'שמך' י. איזה דבר אין בחודש זה ויש אותו יום יום כל השנה? **יא.** מתי אסור לאכול בחג?

תשובות: א. שור, גדי, חמור, שה, עגל (חטא העגל) עוף. **ב.** צדור (בסמנים מור 'דדור'). **ג.** ראשית ביכורי אדמתך וגו' **ג.** 'ואסחון אותו היטב עד אשר דק לעפר'. **ד.** פלד' פכא' 'בחריש ובקציר תשבות' **ה.** 'וירא העם כי בושש משה...' **ו.** בצלאל ואהליהב. **ז.** ביכורים: העשיר מביא פרי ראשון בסל מזהב ומחזירים לו סל. העני מביא פרי ראשון בסל מעלים ולא מחזירים לו אותו היטב עד אשר דק. **ח.** בברכה אמצעייתו בענו מטובך.. 'ותן חלקנו בתורתך' ואחרי עושה שלום – שיבנה בית המקדש 'ותן חלקנו בתורתך'. **ט.** פרשה שנייה "דגך תירשך ויצהרך". **י.** בר מצווה. **יא.** לפני קידוש. או אחרי אפוקומן.

חידות כלליות לילדים: א. אדם קנה עז 60 שח ומכר אותה 70 ש"ח לאחר מכן קנה אותה בחזרה 80 שח ומכר אותה 90 ש"ח. כמה כסף בסה"כ הרוויח אותו אדם? **ב.** איזה אוכל גורם לאנשים להזיל דמעות? **ג.** איך יתכן 3=600? **ד.** מתי לא איכפת לאמא שהתינוק שלה יורד למטה ומשחק בכביש ראשי? **ה.** איזה קריאה קוראים ג"פ ביום? **ו.** חג הפה מדיבר, מה זה? **ז.** איזה מאורע בשנה מוזכר בו שם של חג אחר? **ח.** איזה אבר בגוף אומרים עליו שהוא טהור או זהב או טוב. וכו'. **ט.** איזה חג בשנה הוא גם שם של אדם?

תשובות: א. התשובה כמובן 20 שח כי הוא הוציא מהכיס 140 וחזר לו לזאת 160 **ב.** בצל. **ג.** המילים "שם מאות" זה 6 אותיות ו1/31 מזה זה המילה שש. **ד.** בשבת בריכוזים החרדים הסגורים בשבת. **ה.** קריאת שמע. **ו.** פה-סח. **כח.** יום הכי-פורים. **ז.** לב זהב לב טוב לב טהור. **ח.** פסח.

חידון משמעות מילים לפרשת כי תשא. ו' משמעותי אשה: אשה - הקטרה על אש המזבח. "להקטיר אשה לה" (שמות ל כ). "ריח ניחוח אשה לה" רש"י: לשון אש והיא הקטרת איברים שעל המזבח (שמות כט יח). **אשה - נקבה.** "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת" (בראשית ב כג). **אשה - אשה נשואה.** "מהר ימחרנה לו לאשה" (שמות כב טו). **אשה - האיש שלה. בעלה.** "אשה יקימו ואשה יפרנו" (במדבר ל ד). **אשה - לשון נקבה** "וחמש היריעות תהינה חוברות אשה אל אחותה" רש"י: אחד אל אחד בלשון נקבה (שמות כו ג). **אשה - האש שלה.**

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתיב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ

alon@gmail.com או לטל: 0527633431

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 79 | אדר א' תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

סיפורים מן הקוראים

אוריכים, והמחשבה הזו דרכה אותי מאוד. כאותו ערב התקשר אלי יצחק ושאל אותי כמה הוא צריך לשלם לי כדי לרכוש את הפלייבק בפעם השנייה, זאת כיוון שהפלייבק המדובר שרכש ממני לפני חמש שנים – אבר לו. הופתעתי מאוד, כיוון שלא זכרתי כלל שרכש ממני את הפלייבק הזה, אולם הוא היה מצוייד בהוכחה ניצחת – חשבונית מס ששלחתי לו בעצמי, וקובל את הפלייבק פעם נוספת חיום, כשם שאני נוהג עם כל לקוח שלי... ומכאן למדתי כי כאשר עלינו לרדן את הזולת לחובה או לזכות מוטב לאדם שיבדוק קודם כל את הנתונים, ולא ימהר לחרוץ את הדין ולאבר את שמחת החיים והמצב רוח שלו ללא כל סיבה.

אני מוכר פלייבקים מוזיקלים לצרכי הקלטה ונגינה, לאחרונה פנה אלי חברי, נכנה אותו יעקב, וסיפר לי כי ידידו, נכנה אותו יצחק, ביקש ממנו שיעביר אליו פלייבק ארוך ומושקע שיצרתי, ושאל האם זה בסדר מבחינתי. כעסתי מאוד, כיוון שיצחק אינו טירון תמים, וידוע יפה מאוד כי על שימוש ביצירה מוזיקלית יש לשלם, בפרט כאשר הוא עצמו עתיד להרוויח כסף מן השימוש הזה... הודיתי ליעקב על כך שפנה אלי, וביקשתי ממנו שיגיד ליצחק שאשמח להעביר לו את הפלייבק בעצמי אם ישלם עליו. אולם האמירה הזו לא הייתה מעשית ושקולה כמו שהיא נשמעת. הייתי כעוס מאוד וגם פגוע, וחשבתי לעצמי כי אם ידידי גוזלים אותי ללא הרהור שני, לשם מה אני צריך

תעלומת האב הבודד

ושהוא מקווד לעשות זאת כל זמן שהוא עומד על גליו. אבל אני כבר לא יכולתי להתאפק. מילא לא לבוא לשכנות, עדיין אפשר לדון את הבנים לכף זכות, ולחשוב אולי האירוח מכביד על ההורים והם אינם מוכנים להתארח. אבל שיהיה כל כך מבוגר יאלץ לערוך קניות לבדו? האם הוא ערירי? האם אי אפשר לקרן פעם בשבוע כדי לעשות זאת עבורו? לא יכולתי למחות מזכרונותי את מראהו של הקשיש שדחף לפניו את העגלה המתכנית הגדולה, היא ליוותה אותי לכל מקום שאליו הלכתי. ולמרות שהדבר היה לי לא נעים, הרגשתי שמחובתי הדבר – להתקשר עכשיו אל הבנים ולערוך אותם בכך שהקניות קשות עבור אביהם ומחובתם לסייע לה, ללא כל תירץ או דחיה!

כאותו יום השנתי את מספר הטלפון של אחד הבנים, כשישיחה נזיפה מוכנה על לשוני, נזיפה אודות השכנות שהוריהם המבוגרים עושים לבדם, ועל כך שאביהם, שכבר חצה את גיל השמונים צריך להמשיך ולעשות קניות לבדו כאילו היה קשיש ערירי.

ומה, לדעתכם, התברר לי בשיחת הטלפון?

על כך שהוא זוכה לארח את בניו ונכדיו, ורואה מהם נחת... הדבר כאב לי כל כך, עד שחיפשתי וגם מצאתי מכר וחתיק של המשפחה, וביקשתי ממנו להתקשר אל הבנים וליידע אותם בצערו של אביהם. המכר אמנם חש שלא בנוח לקיים את השיחה הזו, אבל הבין את חשיבות הדבר, ועידכן אותי כי השיחה בוצעה, והבן איתו דיבר הכטיח לערוך גם את אחיו במשאלות של אביהם – לזכות ולארח אותם בשכנות לעיתים קרובות יותר. אולם, למעשה, לא הבחנתי בשום שינוי, האב המשיך להגיע לבית הכנסת לבדו מדי שבת בשבת.

עוד תקופה חלפה, והנה התחלתי לשים את ליבי לבעיה נוספת – הרב שלומוביץ שכבר התקשה לסחוב שקיות מחנות המכולת בקניה מרוכזת, התחיל הולך אליה מדי יום לאחר התפילה ורכש כל פעם מוצר מזון או שניים, אותם היה מניח בעגלת הקניות שדחף לפניו, אט אט, אט אט.

הצעתי לו את עזרתי בעריכת הקניות, אך הוא פתר אותי בנפנוף יד ואמירה מבודחת כלשהי, על כך שהוא אינו זקן מכדי לדאוג לעצמו,

מזה כעשרים שנה אני מתגורר בשכנות לזוג מבוגר, אנשים מכובדים ויקרים, שכולנו מעריכים מאוד, נכנה אותם בשם הרב והרבנית שלומוביץ, בני הזוג סיימו לחתן את ילדיהם עוד לפני שהגעתי להתגורר בשכונה, ההורים היו מארחים אותם לעיתים קרובות, קונים להם מתנות יקרות, ומסורים להם מעל ומעבר למקובל.

השנים חלפו, ילדיהם של בני הזוג התבגרו והתברכו במשפחות גדולות משלהם, ולאט לאט כבר לא נוח היה להם להגיע להתארח בבית הוריהם, וביקוריהם בשכונתנו הלכו והתדלדלו. עדיין הייתי רואה אותם כימות החול כשהם קופצים מפעם לפעם לבקר לבית ההורים ויוצאים כשידיהם עמוסות בקופסאות מזון שבושלו עבורם באהבה, אך בשכנות היה הרב שלומוביץ מגיע תמיד לבית הכנסת לבדו.

צר היה לי לחשוב על כך שאדם שטרח ועמל שנים רבות בגידול משפחתו הברוכה, וגם אירח אותם במסירות כה רבה כאשר היו ילדיו צעירים – אינו זוכה לקבל מהם את המינימום לו זקוק אב – קצת נחת בימי הזיקנה. וכאבי גבר כאשר יצא לי להזין לשיחה של הרב שלומוביץ עם אחד מבני גילו, בו אמר לי כי הוא מקנא בו

כיצד ניתן לדון לכף זכות? בין כל שולחי הפתרונות יוגרלו ספרי קריאה בשווי 100 ש"ח

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבוע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

השדכן הסרבן

בחור הם מתכוונים, והבחור החורא אכן היה עסוק. וש' א' סוכרת כי אולי משפחת החתן היא ש'טערתה" או כחורה לכרר על משפחה אחרת.

משפחת לרמן סוכרת בפשטות כי השדכן ידע כי השידוך אינו מתאים ולכן העדיף שלא להציע את ההצעה.

י' גרינברג סוכר כי ייתכן מאוד שעל אף הכרת הטוב של השדכן לחברו, הייתה לו מחויבות גדולה יותר להוריה של הבחורה השניה.

ח' סילבר חושבת כי אולי אולי האבא של הבחור המבוקש שהתארס - פנה לשדכן וביקש ממנו לקדם את השידוך הספציפי שאכן בסוף נסגר, ולא הסכים לשמוע שם אחר במקומו.

ניחשו נכונה את סופו של הסיפור:

א. גולדשטון, בני ברק; משפחת כהן בני ברק; משפ' ג', חיפה; משפחת בנדיקט, רכסים; ל. ג.; משפחת זילברברג, רכסים; ש' החפץ בעילום שמו; משפחת נגר, הרצליה; ט' ר' בני ברק; משפחת גולד ירושלים; משפחת רינברג, מודיעין עילית; י' גרינברג.

חזוכה השבוע משפחת נגר מהרצליה

בשבוע שעבר שמענו על ידידו של הכותב, שדכן בעל זותק, שחייב לו טובות רבות, אולם כאשר ביקש ממנו הכותב להציע את ביתו למשפחת בחור מסויים, דחה אותו בלך ושוב, ולבסוף - למרות כל ההבטחות כי הוא דואג לכותב ולביתו כאילו היו קרובי משפחתו - הציע את אותו בחור בדיוק למשפחה אחרת.

כיצד ניתן לדון אותו לכף זכות?

רכים מן הקוראים סבורים כי ייתכן מאוד שהשדכן היה נאמן להבטחתו, והציע את השידוך מיד כאשר ביקש ממנו המספר את הדבר בפעם הראשונה, אולם... משפחתו של החתן סירבה, ואולי אפילו מסיבה פוגעת, והוא העדיף שלא לצער את חברו, ולכן דחה אותו בלך ושוב, כשהוא מנסה לחפש בינתיים שידוך מוצלח אחר עבור הבחור, כדי שיכול לומר לחברו שהבחור 'היה עסוק' ועכשיו 'התארס'. תשובות כרוח זו שלחו לנו משפחת יונגר, ירוחם; מ' ב'; י'; דוד חיים פרץ מליליא, ספרד; יוסף סרוט, קרית יערים; משפחת רצון, חדרה; ועוד.

בני משפחת ברנשטיין מציעים שני דעיונות הסוככים סביב טעות אנוש - האחד - אותו הציע גם יוסי ב' - הינו כי את השידוך שיצא לפועל בסופו של דבר הציע שדכן אחר, בעל שם זהה לשמו של הידיד, והרעיון השני - אותו הציע אף ד.א. ממודיעין עילית הוא כי השדכן לא הבין נכונה לאיזה

ומה אכן אידע? הנה סופו של הסיפור לפניכם:

שרציתי בעבר, קיבלתי את התשובה מפיו של הסב, שאמר לי ככדרך אבני: "כל כך חששנו שחיים שלנו יתעכב בשידוכים בגלל המחלה X ממנה הוא סובל, והנה, ברוך ה', רוב חבריו לשיעור בישיבה עוד אינם נשואים והוא כבר אבי! הודו לה' על חסדו!"

מה? חשתי שהעולם מסתדר סביבי כאשר הבנתי מה ידע חברי השדכן, והבטיח שלא לגלות, וכיצד קיים בעדינות ובהתחשבות את הבטחתו "לדאוג לי כשם שדואגים לאח", אך כד בכד גם שמר על פיו שלא לגלות סודותיהם של זרים, על אף המחיר ששילם כאשר ידידותינו הוותיקה התמוססה ונעלמה בעקבות השידוך שעשה.

וכעת, לא נותר לי אלא לקוות, שאצליח למצוא אותו, לפייס אותו, ולחדש את הידידות כבתחילה, וכפעם הבאה, שחלילה לא תבוא, בה יזמן לי ניסיון כזה - להצליח לדון את הזולת לכף זכות כבר מן ההתחלה.

לא נעים לפגוש כי, והוא התחמק מפני פעם אחר פעם, מעיד כי הוא לפחות מתבייש במעשה שעשה ומודע לכך שאיכזב אותי ומעל באמוני.

אכל בעובדה שהוא מתבייש מפני - לא היה כדי להועיל לי.

שבועות חלפו והצטברו לחדשים. שמות עלו, שמות ירדו, ואף בחור שהוצע לי לא היה מוצלח כמו זה שאחריו עקבתי בכל השנים האחרונות. ידעתי כי אני חייב לשכוח מחלומותי ולהתמקד בהצעת שיש לפני אבל העניין היה קשה עבורי עד מאוד. אכל בסופו של דבר התגלגלה לפתחנו הצעה מוצלחת, שנראתה מותאמת בדיוק לשאיפותינו ולתפילותינו, והעניינים התקדמו במהירות רבה לעברה של שכירת צלחת...

ורק לאחר שהכל נגמר, התברר לי כי זה שהציע את שמנו, ועמד בקשר עם משפחת החתן, מכביר עלינו שכחים, היה לא אחר מאשר אותו חבר לשעבר שלי, שכה כעסתי עליו.

ורק שנה אחר כך, כאשר בבית הכנסת שלנו נערכה ברית לבנו של הבחור

גם אם יש מקום להשתדלות בענייני שידוכים - הרי אני עשיתי את ההשתדלות המקסימלית מצדי, כך שודאי אין לי סיבה לחשוש שהחמצתי את השידוך שהיה מיועד לביתי... ואחרי הכל שידוכים הם משמים, ואדם אינו ידע מה טוב לו... את כל דברי החיזוק הללו אמרתי לעצמי פעם אחר פעם, עד שקלטתי שמה שמפריע לי באמת אינו הצעת השידוך שהחמצתי, אלא 'בגידתי' של ידידי. האופן בו מעל כאמוני, והפר את ההבטחות שהשמיע כאוהני לאורך השנים.

ולמרבה הצער - נראה היה כי אכן יש סיבה לתחושותי הגרועה. כך למשל אחד ממפתלי בית הכנסת ששמע על השידוך ידע לספר כי לסבה של הכלה יש מנהג - להכפיל את שכרו של זה שהצליח למצוא שידוך לאחד מנכדיו, כך שידדי השדכן עשה עסקה טובה בכך שהציע לה שידוך כה משובח, ואני? נותרתי כאוב ומושפל עוד יותר משהייתי.

האמנם? האם צרוד שטרות מרשרשים השכיח ידידות של שנים?

כף הזכות היחידה שהצלחתי ללמד על השדכן המדובר, הייתה העובדה כי גם לו

פרשת כי תשא

הטיפול בדירה בשבת

סעודת ליל שבת

א. אם נסתם מרזב או צינור ניקוז ומי הגשם מציפים את המקום, בשעת הצורך מותר לפתוח את הסתימה בעזרת חפץ שאינו מוקצה. אם נסתם כיור המים או האסלה, כשיש צורך גדול בכך מותר לפתוח אותו בעזרת משאבת גומי ביתית. **ב.** פח אשפה ביתי מלא, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו, ואם הפח מעלה צחנה וקשה לסבול את הריח, או שהפח התמלא ואין לו לאן לשפוך את האשפה שנצטברה בבית, מותר להריקו לפח הציבורי משום כבוד הבריות (ש"כ פ"ג ס"ק י"א-יג). מותר לנקות את האסלה בעזרת מברשת שאין בה משום איסור סחיטה (ש"כ ס"ק מז).

סעודת יום שבת

א. מותר לפתוח או לסגור בשבת את דלתות וחלונות הבית, ואין לחוש לכך שעל ידי זה תזורז הדלקתו או כיבוי של ההסקה או מזגן המופעל באמצעות תרמוסטאט (ש"כ ס"ק נה). **ב.** רדיאטור חשמלי מותר לטלטלו ממקום למקום בשבת לצורך גופו של האדם, כגון שרוצה להזיזו כדי לחמם מקום אחר בדירה, או לצורך מקומו של גוף החימום, דהיינו שהוא צריך את מקומו של הרדיאטור, ויזהר מאוד שלא יפסיק את זרם החשמל בשעת הטלטול. תנור חשמלי שיש בו ספירלות של מתכת שמתאדמות בזמן פעולתם אסור לטלטלו בשבת, אפילו לצורך גופו או מקומו (ש"כ ס"ק לא).

סעודה שלישית

א. אסור להצמיד מודעה לקיר או ללוח מודעות בין על ידי דבק ובין על ידי נייר דבק ואף לא עם נעץ, וכן אסור להסיר מודעה שהוצמדה לקיר או ללוח מודעות בדרך זו (ש"כ ס"ק מז). סטנדר שאפשר להגביהו או להנמיכו לפי הצורך בעזרת ברגים, מותר לשנותו כנדרש (ש"כ ס"ק נ) ויש מחמירים (שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' לח). מותר להסתכל בשבת דרך משקפת, ומותר גם לכוון אותה, כיון שזהו דרך שימושה (ש"כ ס"ק מד). **ב.** מותר להשתמש במעלית שבת [והוא הדין מדרגות נעות הפועלות ללא הפסק], ויש מחמירים שלא להשתמש במעלית שבת בירידה אלא רק בעליה, ויש מחמירים שאינם משתמשים כלל במעלית שבת, ואשרי חלקם (ש"כ ס"ק נח).

"וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (ל"ב - ל"ד)

פסוק זה אמר האדמו"ר רבי יעקב דוד מאמשינוב אפשר לפרשו לזכותם ולטובתם של ישראל. "וביום פקדי" על איזה חטא שלא יהיה, "ופקדתי עליהם חטאתם", אזכר בחטא העגל, שהיה חטא גדול וחמור, ובכל זאת סלחתי להם עליו, ועכשיו ודאי שעל חטאים אחרים צריך למחול להם.

בספר "אמרי שפר" מסביר דבר זה לחובה. רש"י כתב, שאין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מעוון העגל. וההסבר, אלה שעבדו ממש לעגל, נענשו מיד ומתו, ונשאר החטא על אלה שלא מיחו ועברו על מצוות עשה של "הוכח תוכיח את עמיתך". רק שעל מצוות עשה לא עונשין כי אם בעידנא דריתחא, ובגלל תפילת משה, לא הענישם ה' תיכף, אבל "וביום פקדי", היינו כשיזדמן חטא אחר ויבוא "עידנא דריתחא", אענישם גם על חטא זה.

"וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (ל"ב - ל"ד)

אמרו חז"ל, כי מצות פרה אדומה מתקנת מה שפגמו ישראל בחטא העגל, שבתבוא האם, הפרה, ותקנת צואת בנה (העגל). שואל ה"בית הלוי", איך אפשר לקשור טעמה של מצוות פרה אדומה בחטא העגל, הרי הגמ' בנדרים [ל"ט:] אומרת שמצוות פרה אדומה היתה בתורה עוד קודם לחטא העגל, שהרי התורה קדמה לבריאת העולם. ומתוך, שהכוונה שיש תיקון לחטא העגל כשמקיימים מצות פרה אדומה, שהרי חטא העגל נבע שבני ישראל התעמקו בטעמי מצוות המשכן ורצו לעשות דמות וצלם שבו תשרה שכינה כמו המשכן. וא"כ, כל חטא העגל נבע מחיטוט וחיפוש טעמי המצווה, חטא זה מתקנים ישראל בפרה אדומה, אשר כל כולה חוקה, בלי שמץ טעם והבנה.

"וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (ל"ב - ל"ד)

אין לך פורענות שבאה לעולם שאין בה חלק מועט של עגל הראשון. [ר' יצחק סנהדרין ק"ב].

כתוב בפסוק "גם כי אלה בגיא צלמות וכו' שבטך ומשענתך המה נחמוני" [תהלים כ"ג - ד]. יש להבין איך היסורים והמכות שמביא הקב"ה על עם ישראל יכולים לנחם!?

את התשובה לשאלה זו ביאר רבי אליעזר פלצינסקי על פי משל: רועה המנהיג את צאנו ביער שורץ חיות טרף, מקום רביצת זאבים ונמרים, כשישומעים הכבשים החלשות את שאגות ונהמות החיות הן מצטופפות ונדהקות זו בזו ורועדות מפחד, אך כשהן חשות על גופן את מקל הרועה החובט בהם להמשיך בדרכן, הם מתאוששות ושמחות מאד, שכן בזה הן יודעות שהרועה קיים ועומד עליהן לשמירה ולהגן עליהן. כן עם ישראל, אע"פ שהקב"ה מייסרם והגלות מתארכת, מכל מקום הם מרגישים נחמה בהרגשת מכות השבט, שכן בזה הם חשים את השגחתו עליהם.

"ויוגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן" (ל"ב - ל"ה)

לכאורה קשה הלשון "אשר עשו את העגל"? הרי בני ישראל לא עשו את העגל, הם רק אמרו לאהרן "קום עשה לנו אלהים"? מתוך ה"פנים יפות", הפירוש הוא, אע"פ שאין שליח לדבר עבירה והמשלח פטור, כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מו שומעין, אבל כלל זה הוא רק בדיני אדם, אבל בדיני שמים המשלח חייב וזה מה שמדגיש הפסוק, "ויוגף ה' את העם", איך? במיתה בידי שמים, כי הם עשו את העגל ע"י שליח, על ידי אהרן, לכן היו חייבים רק בדיני שמים.

"ויוגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן" (ל"ב - ל"ה)

מיתה בידי שמים, לעדים בלא התראה. [רש"י]

שואל ה"ט"ז בספרו "דברי דוד", אם העונש הוא בידי שמים, לשם מה צריך עדים? ועוד, הגמ' ביומא [ס"ז:] אומרת, בלי עדים ובלי התראה בהידרוקן. במה היא שונה ממיתת הדרוקן שהיתה בלי עדים. - אלא, הקב"ה רצה שמי שימות, שידעו שהוא מת בגלל החטא ורק בגלל החטא, ולא בגלל דבר אחר. ובאמת, במיתת הדרוקן שהיה מברר ובודק ורק מי שחטא מת, אין לך בירור גדול מזה. אבל במגיפה יש למענות ולסבור שאין הדבר בא על חטא, וכמו שהגמ' בב"ק [ס:] אומרת, כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, ועלולים הבריות לחשוב שאדם זה היה צדיק, ורק נלכד בעוון הדור ומת במגיפה. לכן עונש זה לא היה רק למי שעבר עבירה במזיד ולפני עדים, ואפילו שלא היתה התראה.

"ויאמר לא תוכל לראות את פני" (ל"ג - ב)

תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה: כך אמר לו הקב"ה למשה: כשרציתי (בסנה), לא רצית, שנאמר "ויסתר משה פניו". עכשיו שאתה רוצה, איני רוצה. [ברכות ד.].

הסביר הרב אברמסקי את הגמ', בסנה אמר הקב"ה למשה, רציתי שתשיג השגה גדולה יותר, ולא בשבילך אלא בשביל ישראל, כדי שתהיה לך השפעה גדולה עליהם שלא יחטאו, אבל אתה לא רצית. עכשיו כאשר אתה רוצה, ישראל כבר אינם צריכים להשפעתך, כיון שהם כבר לאחר מתן תורה, ולכן עכשיו אני לא רוצה.

"ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וח"י" (ל"ג - ב)

שואל רבי צבי פסח פרנק בשם הרב שלמה יוסף זווין, מהו הלשון "כי לא יראני האדם וח"י", אם משה ראוי לראות את כבודו יתברך, הרי הקב"ה יכול לעשות שיראה ובכל זאת יחיה, ואם אינו ראוי, היה צריך לכתוב שהסיבה שאינו ראוי? וההסבר, הספרי [דברים שני] כותב על הפסוק "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" - אבל באומות העולם קם, ואיזה זה? זה בלעם בן בעור, ומדוע? כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם, לנו לא נתת נביאים כמו לישראל, ולכן נתן להם את בלעם שהיתה לו מדרגה גבוהה בנבואה. והנה, הגמ' בבבא מציעא [ק"ד:] דורשת על הפסוק "אדם כי ימות באהל" - אתם קרויים אדם, ואין העובדי כוכבים קרויים אדם. ושאלו התוספות [ב"ק ל"ח. ד"ה "אלא האדם"], כהנים ולוים וישראל לא נאמר אלא "אדם", הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, משמע שגוי שלומד תורה יש לו חשיבות? ותיירץ רבינו תם, יש הבדל בין "אדם" המתייחס לישראל בלבד, לבין "האדם" שכוונתו גם לעובדי כוכבים. לפי זה נפלאים הדברים, הקב"ה עונה למשה רבנו "כי לא יראני האדם וח"י", שיכול להיות שאתה עצמך כדאי והגון לך, אבל "האדם", נביאם של הגויים שנתתי להם כנגדך, לא ראוי לראות ולהיות בחיים, ולכן כדי שלא תהיה טענה לגויים, לא תוכל גם אתה לראות את פני.

"ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וכו' והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד" (ל"ג - ז)

כותב כאן בעל הטורים, "והיה כל מבקש ה' יצא", מכאן שצריך אדם לגלות כדי ללמוד תורה. והשל"ה לומד זאת ממה שכתוב בהגדה של פסח, "צא ולמד", כדי ללמוד צריך לצאת וללמוד.

יוצר אור

ביאור נפלא ומקיף

על פירוש הגר"א ל"ספר יצירה"

המבאר באופן עמוק ויסודי כל דבר גדול וקטן בדברי הגר"א
על ידי הבאת מקורות הדברים משרשם מדברי הזוהר וכתבי האריז"ל

לאחר שאזל
מהשוק, כעת
בהדפסה
חוזרת

מאת הגאון הצדיק

ר' חיים טוהרנסון גולדבלט זצ"ל

"שמח ליבי ויגל כבודי בהיגלות אור חדש
בחכמת דברי הגר"א ע"י העמקה בלשונו
והבאת מקור לכל דיבור ודיבור שביאר
הגר"א, שזה אמיתות הלימוד וההבנה
הנכונה בחיבורי הגר"א, והוא החיבור "יוצר
אור" אשר כשמו כן הוא... ודרכו בפירושו
היא הדרך הישרה בהסברת דברי הגר"א
בפירושו לספר יצירה."

מתוך דברי חותנו יבלחט"א
הגאון הגדול

ר' יחיאל מיכל זילבר שליט"א

בהסכמתו לספר

את הספר ניתן להשיג ברשת חנויות "יפה נוף" ובחנויות הספרים המובחרות.

'משנה ברורה' – יורה דעה'

כרך חדש לסדרה שכבשה את היכלי הכוללים ושוחרי ההלכה

ספר 'אמרי מרדכי'

הלכות מאכלי עכו"ם-הכשר כלים (יו"ד קיב-קכב)

הספר הינו בתבנית 'משנה ברורה' מקיף ומסכם בקצרה מיסודי הסוגיא ועד לפרטי ההלכה למעשה בשפה ברורה וקולחת, בפורמט מהודר ובעימוד מאיר עיניים מסביב לשלחן ערוך. בתוספת רבבות מראי מקומות לספרי השו"ת,

ובשים דגש להכרעות פוסקי זמנינו בשאלות המתחדשות ובחידושים הטכנולוגיים בתעשיית המזון והכלים.

על סדר
שלחן ערוך יורה דעה

לרגל ההוצאה

35 שנה
בלבד

בנוסף הובאו 'קונטרסים' עם קיצורי ההלכות המעשיות:
- רשימה מפורטת של מאכלים ששייך בהם בישולי נכרים
- הוראות מפורטות לחליבת נכרים ולעשיית הגבינות והחמאה
- קיצור דיני גילוי וסכנה עם הנהגות מרן הגר"ח קניבסקי
- רשימת כלים מפורטת לגבי חיוב טבילתם לפי סדר א' ב'
- הנחיות מעשיות להגעת כלים במטבח הביתי והמוסדי

לרגל ההוצאה ניתן להשיג שוב כרכים קודמים
על הלכות בשר בחלב והלכות תערובות

בהסכמת ובברכת גדולי הרבנים: הג"ר נתן קופשיץ שליט"א; הג"ר שבח רוזנבלט שליט"א; הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א;
הג"ר אשר וייס שליט"א; הג"ר ברוך גויבירט שליט"א; הג"ר חיים יהודא כהן שליט"א; הג"ר מנדל פוקס שליט"א

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מלכי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר אינן 1 // גבעת שאול 28 // בית וגן הפסגה 50 // בית הדפוס 32 // נהר יעקב: פלג 1 פינת פרדס • חדש!
ביתר: דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלך המרכז) • מודיעין עילית-קרית ספר: אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • ברקפלד: רבי יהודה הנשיא 29 • בית
שמש: חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א'-נחל שורק 31 מעל שוק מהדריין • בני ברק: רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז רימונים // ברסנורא 3 //
רבי עקיבא 47 // עזרא 45 // פרדס כץ: המכבים 63 פרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' • פתח תקוה: קהילות יעקב 4 גני הדר // ההסתדרות
2 פינת רוטשילד • אלעד: רבי יהודה הנשיא 90 • לוד: הרב אבישיב 8 שכונת גני איילון (אחיסמך) • קרית גת: האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעסניף) •
רכסים: סביון 39 (בנה ביתך) • נתיבות: האר"י 86 • אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה • חדש! טבריה: שפע חיים 6

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

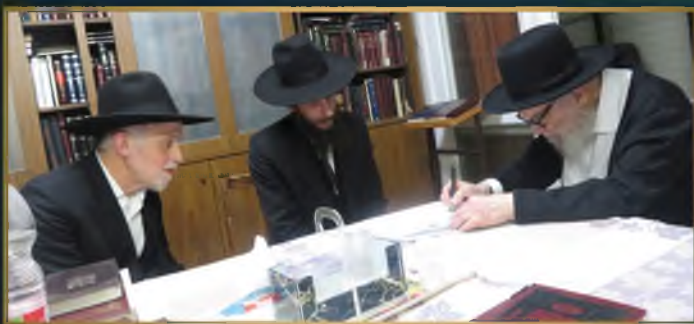

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 162 | פר' כי תשא תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

ראשי ישיבת "דעת יצחק" ברחובות, הגר"י אדלשטיין והגר"ח גרדנוויץ, בהתייעצות אצל מרן דה"י הגרמ"ה הירש שליט"א

מרן ראש הישיבה הגר"ד פובדסקי שליט"א

בקידוש לבנה בחצר ביתו

מרן הגר"א גרבוז מתברך עם נכדו בר המצוה נ"י

רבני קהילות בית שמש בהתייעצות אצל מרן דה"י הגרמ"ה הירש שליט"א ומרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א

בשורה לשומרי השבת בארה"ק
ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל
כשר בשבתות וחגים
במיוחד לישיבות, מוסדות,
ובתי כנסת גדולים.
המערכת נטענת בימות
החול ע"י מערכת סולארית
או מרשת החשמל,
ובמהלך השבת פועל ללא
חיבור כלל לרשת החשמל.

מאושר ע"י משמרת
השבת.
להזמנות וברורים:
050-4112271

פרטים בקרוב!

20

50

100

ראש ישיבת מיד הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל
משמש כסנדק בבדיית

מדין הגר"ש שטיינמן בשיחה בת"ת שמוחת התורה צילום: י. בוש

מדין הגר"מ גריינמן שליט"א עוזר לפני העמוד ובמסידת שיעור ביום הייארצייט
של אביו הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל מה"ס 'חפץ חיים על התורה'

"השיבה לצעירים עפולה" שע"י הקהילה התורנית גבעת המורה, בבחינה אצל ראשי ישיבת "נחלת הלויים" בחיפה

המשגיח הגאון ר' אורי וייסבלום שליט"א;

ראש הישיבה הגאון הרב ישראל מאיר וייס שליט"א

פרטים בקרוב!

20

50

100

המשפיע גאון האמונה ד' יוסף זאל קאהן שליט"א
בתפלה בקברי צדיקים בבית החיים במירון

מדין הגר"ש גלאי בתפילה בכותל המערבי צילום י. בוש

תלמידי ת"ת אור מרדכי ב"ב במעוזנו של
מדין הגאון דבי חיים פיינשטיין שליט"א צילום: שמואל קורלנסקי

תלמידי ישיבת אורחות יושד מירושלים בביקור אצל הרב אביגדור נבנצאל צילום י.ז.

פרטים בקרוב!

20

50

100

הופיע ויצא לאור

ספר

הלכות טהרה למעשה

עם סיכום וליקוט הלכות גדה

מדברי השו"ע עד לפוסקי
הזמן ובשימת דגש בהכרעת
ההלכה בדרכם של גדולי
הפוסקים האחרונים.
בלשון קלה ובהירה השווה
לכל נפש.
ערוך ומסודר לפי סדר השו"ע.

לפרטים והזמנות 055-6725329

להשיג ברשת החנויות יפה נוף

חג רפתא דרצון

יום שלישי כ"א טבת תשפ"ד

בס"ד

באנו בזה בדבר המפעל הגדול הישיבה הקדושה 'אחינו' בראשות הרה"ג רבי מיכאל ברלין שליט"א המיועדת לתלמידים ממשפחות בעלי תשובה, ומקום זה משכיל לתת לצעירים את החינוך המתאים להם עפ"י דרכם, עם הרבה מסירות והבנה לרקע של המשפחות, ות"ל עושים ומצליחים לחנכם ולגדלם לתורה ויר"ש ויש בזה הצלה רוחנית רבתי לאותם נערים, וב"ה כבר הוחזקו כמעט עשרים שנה בפעילותם הברוכה והצלחות מעל לדרך הטבע.

וחובה וזכות גדולה עד למאוד לקחת חלק במפעל זה,

ככתוב 'אם תוציא יקר מזולל, כפי תהיה',

וכל המשתתפים והמסייעים יזכו לרוב ברכה,

רפואה ורוב נחת מכל יוצאי חלציהם עד כלי די, וישועה בזה ובכא, אמן.

13/12/20

אנחנו מודים לך על השתתפותך
במפעל זה ונא להמשיך ולתמוך
בנו

ד"ר גאריה (אב"ד)

אברהם

חתימת אברהם שניידר
אברהם שניידר

חיים קרסל

בזמן שאתם נכנסים להגרלה - עוד תלמיד מישיבת 'אחינו' מתחבר ל'שפת הישיבה' ולגמרא הקדושה

08-6633044

לתרומות ורכישת כרטיסים:

יום רביעי זה קורה!

הוי דזר האבד

אין ספק ש- 360,000 ש"ח יסדרו את הוצאות המשכחה שלך

360,000 ₪
מזומן!

פרס 5

סט תכשיטי זהב
שרשרת + עגילים + צמיד

פרס 2

חבילת מוצרי חשמל
מפנקים לבית

פרס 6

מערכת ישיבה
לסלון מושלם

פרס 3

טיסה לליזענסק
זוגי, הכל כלול

פרס 4

קולקציית פסח
לכל המשפחה

פרס 7

טינקו
קונצור באישי שולך לבית

בזמן שאתם נכנסים להגרלה - עוד תלמיד מיישיבת 'אחינו' מתחבר ל'שפת הישיבה' ולגמרא הקדושה

08-6633044

משתתפים עכשיו:

